

Europos Sąjungos oficialusis leidinys

C 120

48 tomas

Leidimas
lietuvių kalba

Informacija ir panešimai

2005 m. gegužės 20 d.

Pranešimo Nr.

Turinys

Puslapis

I Informacija

.....

II Parengiamieji aktai

Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas

412 plenarinė sesija 2004 m. spalio 27 – 28 d.

2005/C 120/01	Nuomonė dėl „Pasiūlymo Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl perdraudimo ir direktyvų 73/239/EEB, 92/49/EEB bei direktyvų 98/78/EB ir 2002/83/EB pakeitimų“ KOM(2004) 273 galutinis – 2004/0097 (COD)	1
2005/C 120/02	Nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl apribojimų, taikomų toluolo ir trichlorbenzeno pardavimui ir naudojimui (Tarybos direktyvos 76/769/EEB dvidešimt aštuntasis pakeitimas) KOM(2004) 320 galutinis - 2004/0111 (COD)	6
2005/C 120/03	Nuomonė dėl „Mažųjų ir vidutinių įmonių bei socialinės ekonomikos įmonių sugebėjimas prisitaikyti prie ekonomikos augimo sąlygotų permainų“	10
2005/C 120/04	Nuomonė dėl „Visos Europos transporto koridorių“	17
2005/C 120/05	Nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui – „Sujungti Europą dideliu greičiu: naujaisi pasiekimai elektrosinių komunikacijų sektoriuje“ KOM(2004) 61 galutinis	22

LT

Kaina:
26 EUR

(Tęsinys kitame puslapyje)

2005/C 120/06	Nuomonė dėl Iš dalies pakeisto Europos Parlamento ir Tarybos pasiūlymo dėl direktyvos dėl uostų apsaugos didinimo KOM (2004) 393 galutinis – 2004/0031 (COD)	28
2005/C 120/07	Nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl prekybos tam tikrais polikikliniais aromatiniais angliavandeniliais ir jų naudojimo gaminant alyvą ir padangas apribojimų (dvidešimt septintasis dalinis Tarybos direktyvos 76/769/EEB pakeitimas) KOM(2004) 98 galutinis - 2004/0036 (COD)	30
2005/C 120/08	Nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos reglamento, iš dalies pakeičiančio Reglamentą (EB) Nr. 2702/1999 dėl informacijos apie žemės ūkio produktus teikimo ir jų skatinimo trečiuosiose šalyse priemonių ir Reglamentą (EB) Nr. 2826/2000 dėl žemės ūkio produktams skirtų informavimo ir skatinimo veiksmų vidaus rinkoje KOM(2004) 233 galutinis - 2004/0073 CNS	34
2005/C 120/09	Nuomonė dėl Pramonės permainų ir valstybės pagalbos plieno sektoriuje	37
2005/C 120/10	Nuomonė dėl Sveikatos sauga: kolektyvinis išipareigojimas ir nauja teisė	47
2005/C 120/11	Nuomonė dėl Komisijos komunikato „Dėl pacientų judėjimo ir sveikatos priežiūros gerinimo Europos Sąjungoje svarstymo aukštu lygiu eigos“ (KOM (2004) 301 galutinis)	54
2005/C 120/12	Nuomonė dėl: — Pasiūlymas dėl Tarybos direktyvos dėl konkrečios trečiųjų šalių piliečiams leidimo atvykti tvarkos vykdyti mokslinius tyrimus Europos bendrijoje. — Pasiūlymas dėl Tarybos rekomendacijos palengvinti trečiųjų šalių piliečiams leidimą atvykti vykdyti mokslinius tyrimus Europos bendrijoje. — Pasiūlymas dėl Tarybos rekomendacijos palengvinti valstybių narių vienodų trumpalaikių vizų išdavimą mokslininkams iš trečiųjų šalių, kurie keliauja Europos Bendrijos teritorijoje, kad vykdytų mokslinius tyrimus (KOM(2004) 178 galutinis - 2004/0061 (CNS))	60
2005/C 120/13	Nuomonė dėl mokymo ir produktyvumo	64
2005/C 120/14	Nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos sprendimo, iš dalies pakeičiančio Sprendimą Nr. 2002/463/EB dėl administracinio bendradarbiavimo veiksmų programos išorinių sienų kontrolės, vizų, prieglobsčio ir imigracijos srityse (ARGO programa) patvirtinimo KOM(2004) 384 galutinis - 2004/0122 (CNS)	76
2005/C 120/15	Nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos reglamento dėl Europos narkotikų ir narkomanijos stebėsenos centro (KOM(2003) 808 galutinis – 2003/0311 (CNS))	78
2005/C 120/16	Nuomonė dėl Lisabonos strategijos įgyvendinimo gerinimo	79
2005/C 120/17	Nuomonė dėl „Europos įmonių konkurencingumo“	89
2005/C 120/18	Nuomonė dėl „Žaliosios knygos apie viešas/privačias partnerystes ir bendrijos teisę viešų/privačių partnerystių ir koncesijų srityje“ (KOM(2004) 327 galutinis)	103

2005/C 120/19	Nuomonė dėl pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos, pataisančios Direktyvą 92/12/EEB dėl bendros tvarkos, susijusios su akcizais apmokestinamais produktais, ir jų laikymu, judėjimu ir kontrole (KOM(2004) 227 galutinis — (CNS)2004/0072) 111
2005/C 120/20	Nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos, iš dalies pakeičiančios Direktyvą 77/388/EB dėl Čekijos Respublikos, Estijos, Kipro, Latvijos, Lenkijos, Lietuvos, Maltos, Slovakijos, Slovėnijos ir Vengrijos įstojimo į Europos Sąjungą (KOM(2004) 295 galutinis) 114
2005/C 120/21	Nuomonė dėl pasiūlymo Europos Parlamentui ir Tarybai priimti direktyvą dėl galutinio energijos vartojimo efektyvumo ir energetikos paslaugų KOM(2003) 739 galutinis -2003/0300 (COD) 115
2005/C 120/22	Nuomonė dėl Pasiūlymo Europos Parlamento ir Tarybos direktyvai dėl elektros energijos tiekimo saugumo užtikrinimo priemonių ir investicijų į infrastruktūrą KOM(2003) 740 galutinis - 2003/0301 (COD) 119
2005/C 120/23	Nuomonė dėl „Sutarties dėl Konstitucijos Europai“ 123
2005/C 120/24	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl „Aplinkos kaip ekonomikos galimybės“ 128
2005/C 120/25	Nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui bei Regionų komitetui — Socialinės apsaugos modernizavimas siekiant kokybiškos, prieinamos ir tvarios sveikatos priežiūros bei ilgalaikės priežiūros: parama nacionalinės strategijos kryptims taikant „atvirą koordinavimo metodą“ KOM(2004) 304 galutinis 135

II

(Parengiamieji aktai)

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS

412 PLENARINĖ SESIJA 2004 M. SPALIO 27 – 28 D.

Nuomonė dėl „Pasiūlymo Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl perdraudimo ir direktyvų 73/239/EEB, 92/49/EEB bei direktyvų 98/78/EB ir 2002/83/EB pakeitimų“

KOM(2004) 273 galutinis – 2004/0097 (COD)

(2005/C 120/01)

2004 m. birželio 10 d. Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 95 straipsniu, nusprendė paprašyti Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pateikti nuomonę dėl: „Pasiūlymo Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl perdraudimo ir direktyvų 73/239/EEB, bei 92/49/EEB ir direktyvų 98/78/EB ir 2002/83/EB pakeitimų“

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo specializuotasis skyrius, atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu parengimą, 2004 m. spalio 6 d. priėmė šią nuomonę. Pranešėjas – p. FRANK von FÜRSTENWERTH.

Savo 412-ojoje 2004 m. spalio 27 – 28 d. plenarinėje sesijoje (2004 m. spalio 27 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, 158 nariams balsavus „už“, 4 „prieš“ ir 3 susilaikius, priėmė šią nuomonę.

1. Įvadas

1.1 Šiuo metu Europos Sąjungoje nėra harmonizuotos perdraudimo įmonių priežiūros struktūros. Valstybėse narėse egzistuoja labai dideli perdraudimo veiklos priežiūros sistemų skirtumai.

1.2 Dėl šios priežasties Komisija 2004 m. balandžio 2 d. pateikė pasiūlymą dėl direktyvos dėl perdraudimo ir direktyvų 73/239/EEB, 92/49/EEB bei direktyvų 98/78/EB ir 2002/83/EB pakeitimo. Pasiūlyme dėl direktyvų yra šie esminiai bruožai:

- harmonizavimu ir savitarpio pripažinimu grindžiama priežiūros bazė yra paremta šiandieninėmis tiesioginio draudimo priežiūros nuostatomis;
- pagreitinta procedūra, paremta šiandieninėmis tiesioginio draudimo priežiūros direktyvos nuostatomis;
- privaloma leidimų sistema;
- reikalavimai, keliami mokumo atsargai (ribai) yra tokie, kaip ir tiesioginiam draudimui, išlaikant galimybę padidinti ją komitologijos (komitetų) procedūroje.

2. Komisijos pasiūlymai

2.1 Direktyva turi sukurti harmonizuotą perdraudimo įmonių ir savidraudos įmonių *Captives* ⁽¹⁾ priežiūros sistemą Europos Sąjungoje.

2.2 Pasiūlymas dėl direktyvos nustato minimalias sąlygas, kurių reikia oficialiam leidimui gauti. Prie jų priklauso įmonei keliamas reikalavimas nurodyti savo teisinę formą, pateikti veiklos planą ir turėti minimalų garantinį fondą. Veikla apsiriboja perdraudimo sandoriais ir su jais susijusiais veiksmais. Papildomai yra vykdoma kvalifikuotų akcijų savininkų ir įmonės vadybos kontrolė. Suteiktas leidimas galioja visoje Europos Bendrijoje.

2.3 Direktyva yra siekiama neleisti perdraudikams kaupti depozitų pirminiams draudikams, jeigu tai privalomai nustatyta valstybių narių nacionaliniais įstatymais. Ši nuostata netaikoma

⁽¹⁾ *Captive* kuri užsiima perdraudimu, yra perdraudikas, priklausantis įmonei ar įmonių grupei, tačiau ši įmonė ar įmonių grupė neužsiima pirminiu draudimu ar perdraudimu. *Captive* verslas apsiriboja vien šios įmonės ar įmonių grupės draudimu.

depozitams pagal sutartį. Šalia veikiančios vidaus rinkos sukūrimo Komisija ketina įvesti neutralų mato vienetą - lyginamąjį indeksą (*Benchmark*), kad sumažintų Europos perdraudikų apsunkinimą depozitais.

2.4 Pagal įmonių mokumo atsargos nuostatas žalos perdraudimo sutartis turi remtis reikalavimu, pagal kurį būtina sąlyga - pirminio žalos draudimo įmonės mokumas. Komitologijos procedūroje mokumo atsarga gali būti padidinama iki 50 %. Nuostatos dėl gyvybės perdraudimo įmonių turi remtis gyvybės draudimo įmonių nuostatomis. Jeigu perdraudimo įmonė kartu vykdo gyvybės ir žalos perdraudimo veiklą, tai veiklai turi pakakti bendros nuosavų lėšų sumos. Kaip ir pirminio draudimo įmonės, taip ir perdraudimo įmonės privalo turėti ne mažesnę kaip 3 mln. EUR garantinį fondą. Savidraudos įmonėms (*Captives*) suma gali būti sumažinta iki 1 mln. EUR.

2.5 Tokiems atvejams, kuomet pablogėja įmonės finansinė padėtis, nėra pakankami draudimo techniniai atidėjimai (atidėjimai), arba įmonė nepakankamai moki, pasiūlyme dėl direktyvos yra konkretizuojamos jų teisės, taikant priežiūros priemonės. Šios teisės atitinka teises, suteikiamas pirminio draudimo sektoriui, ir apima sveikų finansinių santykių atstatymo plano, finansų plano ir finansinio sanavimo projekto pateikimą bei leidimo veiklai vykdyti atėmimą.

2.6 Perdraudimo įmonės, kurioms iki direktyvos įgyvendinimo buvo suteikta teisė ir leista užsiimti perdraudimo veikla, gali tęsti savo veiklą toliau, nepateikdamos prašymo dėl leidimo (licencijos) suteikimo. Jos privalo laikytis nurodytų direktyvos nuostatų. Tačiau valstybės narės gali suteikti joms papildomą dviejų metų pereinamąjį laikotarpį.

2.7 Pasiūlyme dėl direktyvos įgaliojimai yra perduodami Komisijai, kad ši atliktų praktinį direktyvos derinimą (taikydama „komitologijos“ procedūrą).

2.8 Perdraudimo įmonių priežiūros taisyklėse turi būti suderintos gyvybės, žalos ir draudimo grupių draudimo direktyvų nuostatos. Būtent,

- priežiūros institucija negali atmesti perdraudimo sutarties dėl prižasčių, kurios tiesiogiai susiję su ES (per-)draudimo įmonės finansiniu solidumu (patikimumu);
- negalima tokia taisyklė, pagal kurią draudimo bruto techninių atidėjinių (atidėjimų) sistemoje dar nesutvarkyto drau-

diminio įvykio įmokų perdavimai ar atidėjimai būtų garantuojami turтинėmis vertybėmis (depozito uždraudimas);

- pirminio draudimo įmonėms, kurios užsiima perdraudimu, yra taikomi tokie patys mokumo atsargos reikalavimai kaip ir perdraudimo įmonėms;
- draudimo grupių direktyva yra priderinama taip, kad perdraudimo įmonės būtų prilyginamos pirminio draudimo įmonėms.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Komitetas sutinka su Komisijos pasiūlymu, kuris prisidės stiprinant Europos finansinį sektorių, ir užtikrins, kad perdraudimo įmonės ir savidraudos įmonės (*captives*) turėtų pakankamai kapitalo prisiimtiems išpareigojimams įvykdyti. Tokiu būdu yra nuolat stiprinama Europos perdraudimo įmonių pozicija tarptautinėje draudimo rinkoje.

3.2 Komitetas pabrėžia perdraudimo ūkinės veiklos reikšmę Europos finansų sektoriui. 2002 m. bendra keturiasdešimties (40) didžiausių perdraudikų draudimo įmokų (premijų) suma siekė 138.601.200.000 USD, iš kurių 58.544.000.000 USD teko ES perdraudikams.

3.3 Perdraudimo sutartis visų pirma yra pirminio draudiko ir perdraudiko tarpusavio santykiai. Vieno ar kelių draudikų pasišalinimas iš veiklos gali turėti neigiamų pasekmių vartotojui, jeigu dėl to pirminis draudikas negalės įvykdyti savo išpareigojimų. Todėl Komitetas pripažįsta, kad pasiūlymas dėl direktyvos netiesiogiai padidina vartotojų saugumo lygį. Kartu Komitetas pažymi, kad pakankamas perdraudimo saugumas gina ir vartotojo interesus. Tai sudaro prielaidas tam, kad Europos rinkoje būtų pakankamai perdraudimo pajėgumų su deramais draudimo įnašais.

3.4 Komitetas pritaria greitam Komisijos užmojui „Fast-Track“ remiantis dabartinėmis pirminio draudimo priežiūros taisyklėmis išleisti perdraudimo priežiūros taisyklės. Tai ypač teisingas žingsnis jau vykdomo *Solvency II* projekto kontekste.

3.5 Didžiausią reikšmę turi ta aplinkybė, kad perdraudimo rinka pasižymi savo globalizacija. Todėl Komitetas prašo Parlamento ypatingą dėmesį tolesnėse konsultacijose dėl direktyvos skirti Europos perdraudimo sektoriaus tarptautiniam konkurencingumui.

3.6 Komitetas pripažįsta, kad būtent Europos perdraudimo sektorius po 2001 m rugsėjo 11 d. teroro išpuolių įrodė savo finansinį patikimumą. Dėl to esant bet kokiam naujam Europos perdraudimo sektoriaus apsunkinimui turėtų būti atlikta tiksli kaštų ir naudos analizė.

3.7 Komitetas pripažįsta, kad iki šiol Europos Sąjungoje egzistavo įvairios priežiūros sistemos. Jos pasižymėjo mokumo atsargos, kapitalo įdėjimo ir depozito deriniu. Remiantis Komisijos pasiūlymu nebus taikomos iki šiol buvę nuostatos depozito srityje. Šiuo atveju reikia užtikrinti, kad suinteresuotos priežiūros institucijos pakankamai įneštų pasitikėjimo į būsimąją priežiūros instrumentų sistemą ir jos vieningą taikymą Europos Sąjungoje.

4. Mokumo taisyklė, taikoma gyvybės draudimo veiklos srityje (38 str.)

4.1 Remiantis pasiūlymu dėl direktyvos nuostatos, skirtos gyvybės pirminio draudimo įmonių mokumo atsargai (ribai) apskaičiuoti turi būti perkeltos į gyvybės perdraudimo veiklos sritį. Komisija siūlo gyvybės perdraudimo sektoriui perimti nepakeistas mokumo atsargos nustatymo taisykles iš pirminio draudimo veiklos sektoriaus. Šis mokumo atsargos apskaičiavimas susideda iš 2 komponentų – būtent, 3 % rizikos sumos (*sum at risk*) ir 4 % matematinių rezervų. Komiteto nuomone šitaip Europos gyvybės perdraudimo įmonės yra neadekvačiai apsunkinamos. Tačiau Komisijos pasiūlymas

- neatsižvelgia į gyvybės perdraudimo veiklos specifiką/ rizikos profilį ir sukelia pernelyg didelę gyvybės perdraudimų kapitalizaciją;
- Europos perdraudikams sudaro žymiai nepalankesnes sąlygas lyginant su jų tarptautiniais konkurentais (žr. Priedą); neramu dėl perdraudimo pajėgumų mažėjimo;
- lemia žymų perdraudimo apsaugos pabrangimą;
- gali sukelti finansų rinkos destabilizavimą, kuomet dėl išaugusių kaštų reikiamos perdraudimo apsaugos nebepirks pirminio draudimo įmonės;
- ir toliau dideliais kaštais apsunkina kapitalu padengtą privačią aprūpinimo senatvėje sistemą.

4.2 Gyvybės pirminio draudimo įmonės ir gyvybės perdraudikai Europoje žymiai skiriasi vieni nuo kitų savo rizikos perėmimo struktūra. Gyvybės perdraudime kapitalo įdėjimo rizika paprastai tenka pirminiam draudikui. Jau vien tik šis skirtumas parodo, kad mokumo atsargos apskaičiavimo formulė, skirta pirminiam gyvybės draudimui, negali pilnai atspindėti rizikos struktūros gyvybės draudime.

4.3 Reitingo agentūrų atliekamas apskaičiavimo metodų palyginimas rodo, kad ES pasiūlyme keliami reikalavimai yra per dideli. Tuo tarpu mokumo reikalavimai JAV taip pat remiasi ta rizikos suma, bet čia panaudojamas kintamasis faktorius, kuris laikosi atitinkamo portfelio dydžio (0,8% esant virš 25 mlrd. EUR įdėto kapitalo) Kanados priežiūros institucijų ir reitingo agentūrų bazinis pagrindas yra taip pat panašios struktūros.

4.4 Tuo tarpu, kai pirminio draudimo sandoriai tarp draudiko ir kliento, kaip anksčiau taip ir dabar, yra nacionalinio pobūdžio, tai perdraudimas jau seniai yra tarptautinis sandoris. Šitai yra reikalavimo diversifikuoti riziką tarptautinėje plotmėje rezultatas. Todėl reikia nustatyti „žaidimo lauko kartelę“ (*Level-Playing-Field*) tarp siūlytojų Europos Sąjungos viduje ir tarptautinių konkurentų JAV, Bermuduose ir Šveicarijoje.

4.5 Europos perdraudikai, kurie dirba pasaulinės konkurencijos sąlygomis, turėtų baimintis rimtų trūkumų, kurių, beje, nepatiria jų konkurentai už Europos ribų, nes jiems keliami mažesni reikalavimai nuosavo kapitalo atžvilgiu. Perdraudimo veikla tikriausiai dideliu mastu galėtų persikelti į perdraudimo centrus, esančius ne Europoje, o pvz., Bermuduose arba JAV. Perdraudimo pajėgumų perkėlimas žymiai susilpnintų finansų sektorių Europoje. Per daug dideli reikalavimai priverstų mažinti perdraudimo pajėgumus, ir dėl to kartu padidėtų perdraudimo kainos. Toks perdraudimo kainų padidėjimas būtų atsilieptų pirminių draudikų gamybos kaštams, o tuo pačiu ir vartotojams. Padidėję kainos neišvengiamai turėtų neigiamą poveikį būtinajai nuosavu kapitalu padengtai aprūpinimo senatvėje sistemai.

4.6 Komiteto nuomone visa tai neskatins Europos vidaus rinkos. Būtent ir naujosios ES valstybės narės yra suinteresuotos veikiančia Europos perdraudimo rinka, o joms ypatingai neigiamą poveikį turėtų siūlomi netinkami perdraudimo struktūros pakeitimai.

4.7 Todėl Komitetas daro išvadą, kad direktyvos pasiūlymas dėl mokumo atsargos (ribos) apskaičiavimo gyvybės perdraudimo veiklos sektoriuje pakenktų Europos perdraudikų konkurencingumui. Dėl šių priežasčių Komitetas mano, kad Komisijos pasiūlymą dėl gyvybės perdraudimo įmonių mokumo atsargos nuostatų reikia žymiai pakeisti.

4.8 Tai pagrįsdamas, Komitetas siūlo gyvybės perdraudimo srityje vadovautis žalos perdraudikų taikomu mokumo atsargos apskaičiavimu.

4.8.1 Rizikos ir konkurencijos požiūriu perdraudikų taikomas mokumo atsargos apskaičiavimo metodas yra visiškai tinkamas. Žalos perdraudikų naudojama mokumo atsargos apskaičiavimo formulė visiškai atitiktų mokumo reikalavimus tarptautiniame lygmenyje ir tokiu būdu būtų pilnai išvengta konkurencingumo trūkumų, kuriuos patiria Europos perdraudimo veiklos sektorius.

4.8.2 Žalos perdraudikų naudojama mokumo atsargos apskaičiavimo formulė (žalos formulė) adekvačiai atspindi gyvybės perdraudimo veiklą. Prisiimdamas nemažą mirties riziką, gyvybės perdraudimo sektorius savo veikla labiau atitinka žalos pirminių draudikų ir žalos perdraudikų veiklą negu, kad gyvybės pirminių draudikų veiklą.

4.8.3 Atskiras rizikas, į kurias pagal žalos formulę neatsižvelgiama, galima lengvai įtraukti pagal *Solvency II* projektą.

4.8.4 Žalos formulę paprasta įtraukti ir teisiniu techniniu požiūriu, kadangi Komisija pasiūlymo dėl direktyvos projekte (3-oji redakcija) pateikė beveik jau parengtą direktyvos tekstą.

4.8.5 Žalos formulė suteikia galimybę gyvybės perdraudimo įmonėms nustatyti pagal laiką savo būtinąją mokumo atsargą, kadangi jau šiandien įmonėje yra reikalingi duomenys ir jų nereikia surinkti iš naujo. Ypač naudinga žalos formulė ir tuo atžvilgiu, kuomet tarptautinėje veikloje trūksta informacijos.

4.8.6 Žalos perdraudimo mokumo atsargos apskaičiavimo formulę galima pritaikyti ypač greitai (Fast Track Approach). Praktiškai ja lengva naudotis, nes formulė nereikalingi jokie papildomi palyginamieji nustatinėjimai ir tiems atvejams, kuriais, pvz., pagal sutartis yra taikomi depozitai.

5. Mokumo atsargos žalos perdraudimo veiklai taisyklės (37, 55 str.)

5.1 Pasiūlyme dėl direktyvos yra numatoma mokumo atsargos (ribos) pirminio žalos draudimo veiklai taisyklės perkelti į perdraudimo veiklą. Tai susiejus galima padaryti, kad pagal *Lamfalussy* metodą būtų padidinta būtinoji mokumo atsarga žalos perdraudimui iki 50 %.

5.2 Komitetas laiko pirminių žalos draudikų taikomų mokumo atsargos taisyklių perkėlimą į žalos perdraudimo veiklos sektorių tinkamu. Tačiau Komitetas labai abejoja dėl *Lamfalussy* metodo taikymo būtinosios mokumo atsargos reikalavimų srityje.

5.3 Ši direktyvos koncepcija buvo rengiama siekiant greitai įgyvendinti projektą *Fast-Track*, o ne kaip tipinė direktyva pagal *Lamfalussy* metodą. Mokumo atsargos reikalavimai turėtų būti priderinami tik pagal perspektyvų *Solvency II* projektą.

5.4 Juk *Lamfalussy* metodo taikymas nepasiteisina ir šiais atvejais. Perdraudimo įmonių nuosavo kapitalo reikalavimai jokių būdu nėra įgyvendinimo priemonės, kurioms būtų numatytas specialiai *Lamfalussy* metodas. Kaip lengvai matosi iš ilgų bankininkystės srities derybų Bazelyje II, kalbant apie nuosavo kapitalo reikalavimus, yra pabrėžiama apie būsimos priežiūros sistemos „šerdį“, bet jokių būdu ne apie nusistovėjusį detalų sureguliuojimą.

5.5 Komiteto nuomone konkretūs nuosavo kapitalo reikalavimai turėtų matytis jau iš pačios direktyvos, bet ne iš nusistovėjusių Bendrijos įstatymų. Šis klausimo atsiejimas yra remiamas ir dabartinėje Konvento redakcijoje, kur reikalaujama, kad esminės nuostatos būtų galima rasti pačioje direktyvoje. Komisijos nurodymas dėl išsamesnių konsultacijų su suinteresuotomis grupėmis vis tik yra per trumpas.

6. Perdraudimo ir retrocesijos (antrinio perdraudimo) faktoriai (37, 38 str.)

6.1 Direktyvos projekte numatyta, į retrocesijas - prisiimto perdraudimo perduotus perdraudimus - kitiems perdraudikams, apskaičiuojant mokumo atsargą, reikia atsižvelgti tik iki 50 % bruto žalos draudimo. Tai atitinka galiojančias taisykles, skirtas pirminiams draudikams gyvybės ir žalos draudimo srityse. Pateikta direktyva, skirta perdraudimo įmonių priežiūrai, turėtų žymiai sustiprinti perdraudimo sektoriaus finansinį patikimumą Europos Sąjungoje. Remdamasis šia nuostata, Komitetas laiko pateisinamomis pirminių draudikų cesijas (pirminį perdraudimą) ir retrocesijas (antrinį perdraudimą), jeigu cesionierius ir retrocesionierius priklauso priežiūros institucijoms Europos Sąjungos viduje.

6.2 Perdraudimo ir retrocesijos faktorių (tarifų) padidinimas, Komisijos nuomone, yra rekomenduojamas taip pat ir dėl padidėjusių reikalavimų draudimo sektoriui, sprendžiant bendras visuomenei iškilusias problemas. Ypač po 2001 m rugsėjo 11 d. teroro išpuolių, kai pasklido raginimai pramonei ir aviacijai apsidrausti nuo teroro rizikos, iš dalies nebuvo galimybės pasiūlyti palankesnių sprendimų dėl žemo perdraudimo ir retrocesijos faktoriaus (tarifo). Atskirose valstybėse narėse dėl žemo retrocesijos faktoriaus nėra sukurta dar jokių draudimo sprendimų teroro rizikai.

7. Kapitalo įdėjimo taisyklės (34 str.)

7.1 Komitetas priima 34 straipsnyje nustatytą kokybiškų priežiūros taisyklių prioritetą (*Prudent-Person-Principle*). Remiantis perdraudimo veiklos ypatybėmis, o ypač jos tarptautiniu pobūdžiu, šis prioritetas daug labiau tinka negu, kad sustabarėjęs kiekybinis prioritetas. Tokiu būdu Europos Sąjunga įtraukia šiuolaikišką prioritetą, kurį rekomenduoja ir Tarptautinė draudimo priežiūros institucijų asociacija (IAIS). Kartu Komitetas pripažįsta, kad kokybės prioritetas nėra vienkartinis užsakymas, bet yra nuolatinė įmonių kontrolė ir kapitalo įdėjimo proceso gerinimas.

7.2 Kadangi šia Direktyva iki šiol egzistuojančios priežiūros taisyklės (pvz. depozitas) apribojamos ar pakeičiamos, siūloma į šią Direktyvą įtraukti pasirinkimo teisę šalims narėms, jų teritorijose veikiantiems perdraudikams taikyti papildomas kiekybines priežiūros taisykles. Su sąlyga, kad šios taisyklės pagrįstos *Prudent-Person-Principle* bei prisiimtais išipareigojimais.

8. Pereinamieji terminai (51 str.)

Perdraudimo įmonėms šiuo metu nėra taikoma jokių vieningų ES taisyklių. Todėl Komitetas rekomenduoja Komisijai išsamiai patikrinti, ar reikia kitų pereinamojo laikotarpio taisyklių. Pavyzdžiui, į jas galėtų būti įtraukiami šiuo metu draudikų

naudojami nuosavo kapitalo instrumentai, kurie remiantis nuosavo kapitalo reikalavimais, nėra pripažįstami pirminiams draudikams.

9. Išvados

9.1 Komitetas pagal išsakytas išlygas remia Komisijos pasiūlymą dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl perdraudimo ir dėl direktyvų 73/239/EEB, 92/49/EEB bei direktyvų 98/78/EB ir 2002/83/EB pakeitimo. Jo nuomone pasiūlymas apima beveik visas perdraudimo įmonių sritis. Pilnai įgyvendinus direktyvą, bus įdėtas esminis indėlis į perdraudimo rinkų stabilumą Europos Sąjungoje, kas atitinka Komisijos keliamus tikslus.

9.2 Pasižiūrėjęs į Komisijos pasiūlymą, Komitetas pasirinko Pasiūlymo dėl direktyvos aspektus, siekdamas pateikti Komisijai konkrečius nurodymus ir pasiūlymus tolesniems apmąstymams bei analizei. Komitetas siūlo taip pat ir gyvybės perdraudimo srityje mokumo atsargos apskaičiavimo pagrindu laikyti žalos draudikų taikomą mokumo atsargos apskaičiavimą. Toliau nederėtų taikyti *Lamfalussy* metodo būtiniosios mokumo atsargos srityje. Komitetas, laikydamas direktyvos projektą svarbiu, pritaria sklandžiai įstatymų leidybos procedūrai.

2004 m. spalio 27 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkė

Anne-Marie SIGMUND

Nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl apribojimų, taikomų toluolo ir trichlorbenzeno pardavimui ir naudojimui (Tarybos direktyvos 76/769/EEB dvidešimt aštuntasis pakeitimas)

KOM(2004) 320 galutinis - 2004/0111 (COD)

(2005/C 120/02)

2004 m. gegužės 11 d. Taryba, vadovaudamasi Europos Bendrijos steigimo sutarties 95 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl apribojimų, taikomų toluolo ir trichlorbenzeno pardavimui ir naudojimui (Tarybos direktyvos 76/769/EEB dvidešimt aštuntasis pakeitimas)

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu parengimą, 2004 m. spalio 6 d. priėmė šią nuomonę. Pranešėjas - **p.Sears**.

412-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2004 m. spalio 27 – 28 d. (2004 m. spalio 27 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, 165 nariams balsavus „už“, 1 „prieš“ ir 5 susilaikius, priėmė šią nuomonę:

1. Įžanga

1.1 „Esamos“ medžiagos yra tokios medžiagos, kurios, kaip manoma, Europos Bendrijos rinkoje buvo nuo 1971 m. sausio 1 d. iki 1981 m. rugsėjo 18 d. Buvo nustatyta 100 195 tokių medžiagų, kurios buvo įtrauktos į Europos esamų komercinių cheminių medžiagų sąrašą (EINECS), paskelbtą Oficialiajame žurnale 1990 m. ⁽¹⁾. Medžiagos, kurios į rinką buvo pateiktos po 1981 m. rugsėjo 18 d., yra apibrėžiamos kaip „naujos“ medžiagos; pagal atitinkamus Europos Sąjungos teisės aktus reikalaujama, kad prieš tokių medžiagų pardavimą būtų pateikiamas atitinkamas pranešimas.

1.2 Esamų medžiagų pavojus žmonių sveikatai ir aplinkai yra įprastai vertinamas pagal Tarybos reglamentą (EEB) 793/93 ⁽²⁾. Iki šiol buvo parengti keturi prioritetingi vertinimo sąrašai, kuriais turi remtis kompetentingos valstybių narių institucijos. Paskutinis iš jų buvo paskelbtas 2000 m. spalio 25 d. ⁽³⁾. Šiuose sąrašuose buvo nurodytos 141 medžiagos, kai tam tikra rizika egzistuoja dėl šių medžiagų specifinės struktūros ir žinomos arba numanomos biocheminės sąveikos arba kai rūpestį kelia jų didelės gamybos apimtys (DGA).

1.3 Valstybės narės visuose gamybos ir naudojimo etapuose vertina pavojų ir riziką, siejamą su kiekviena medžiaga, siekdamos nustatyti, ar iš tiesų egzistuoja pavojus sveikatai bei aplinkai ir, jeigu taip, – tai kokių priemonių būtina imtis siekiant sumažinti pavojų. Jeigu nustatoma, jog, nepaisant medžiagos buvimo prioritetingame vertinimo sąraše, nėra jokio pavojaus realiam ar planuojamam jos naudojimui, arba toks pavojus labai mažas, tai kontrolės priemonės nereikalingos arba jų poveikis ir nauda geriausiai bus maža.

1.4 Toliau valstybių narių pateiktas Rizikos įvertinimo ataskaitas (RĮA) įvertina Toksiškumo, ekotoksiškumo ir aplinkos

mokslinis komitetas (CSTEE). Jeigu CSTEE sutinka su išvadomis ir pritaria bendram įvertinimo procesui, tai, esant būtinybei, rizikos sumažinimo priemonės gali būti pasiūlytos kaip Tarybos direktyvos 76/769/EEB dėl tam tikrų pavojingų medžiagų ir preparatų pardavimo ir naudojimo 1 priedo pakeitimai ⁽⁴⁾. Šis pasiūlymas yra dvidešimt aštuntasis toks pakeitimas.

1.5 Šiame pasiūlyme nurodytos dvi medžiagos (toluolas ir trichlorbenzenas) buvo įvertintos pagal anksčiau nurodytą procedūrą. Abi jos buvo įtrauktos į prioritetingų medžiagų sąrašą, kuris buvo paskelbtas 1995 m. rugsėjo 27 d. Komisijos reglamentu EB 2268/95 ⁽⁵⁾. Abi jos buvo perduotos Danijai atlikti įvertinimo procesą. CSTEE iš esmės sutiko ir parėmė vėlesnes RĮA savo nuomonėse, kurios buvo paskelbtos 2001 m. birželio 12 d. ir 2001 m. liepos 20 d. surengtuose 24-tame ir 25-tame plenariniuose posėdžiuose.

1.6 Šiame pasiūlyme pateikiamos šioms dviem medžiagoms skirtos rizikos sumažinimo priemonės, kurias valstybės narės privalo įgyvendinti per aštuoniolika mėnesių nuo Direktyvos įsigaliojimo. Komisija paskelbė pasiūlymą 2004 m. balandžio 28 d. Atlikus reikiamas procedūras ir susitarus dėl kokių nors reikiamų pakeitimų, šis pasiūlymas turi įsigalioti valstybėse narėse ne vėliau kaip 2006 m. birželio mėn.

2. Komisijos pasiūlymo santrauka

2.1 Pasiūlyme siekiama apsaugoti žmonių sveikatą bei aplinką ir sukurti (arba apsaugoti) šių dviejų medžiagų vidaus rinką. Manoma, kad tai galima padaryti nebrangiai ar net be papildomų kaštų, kadangi panaudojimo nurodytoms reikmėms apimtys sumažėjo ir kadangi yra manoma, jog egzistuoja alternatyvūs produktai.

⁽¹⁾ OL C 146A 1990 06 15

⁽²⁾ OL L 84 1993 04 05

⁽³⁾ OL L 273 2000 10 26

⁽⁴⁾ OL L 262 1976 09 27

⁽⁵⁾ OL L 231 1995 09 28

2.2 Toluolas pripažįstamas kaip universali DGA medžiaga, naudojama kaip pagrindinė žaliava cheminei sintezei ir kaip tirpiklis daugeliui pramoninių bei plataus vartojimo reikmių. Apribojimai yra įvedami, kai šios medžiagos naudojama daugiau kaip 0,1 % masės plataus vartojimo klijuose ir purškiamuose dažuose. Tokie apribojimai netaikomi jokioms pramoninėms reikmėms ir yra skirti apsaugoti vartotojų sveikatą.

2.3 Trichlorbenzenas yra naudojamas rečiau, kaip tarpinis junginys tam tikriems herbicidams ir kaip proceso tirpiklis uždaroje sistemoje. Apribojimai yra įvedami, kai šios medžiagos naudojama daugiau kaip 0,1 % masės bet kokioms reikmėms, išskyrus tuos atvejus, kai ši medžiaga naudojama kaip tarpinis junginys. Tuo būdu apribojami bet kokie galimi pardavimai plačiam vartojimui ir suteikiama papildoma darbuotojų sveikatos apsauga.

2.4 Dviems produktams, kuriems yra taikomas šis pakeitimas, pasiūlymo priede yra skirti CAS numeriai 108-88-3 120-82-1. Naudojimo apribojimai bus įrašyti į Direktyvos 76/769/EEB 1 priedą.

2.5 Valstybės narės privalės per vienerius metus priimti įstatymus, būtinus įgyvendinant šią direktyvą, o atitinkami kontrolės mechanizmai turi įsigalioti dar per šešis mėnesius. Toks laikotarpis bus skaičiuojamas nuo šio pasiūlymo įsigaliojimo, prieš tai pasikonsultavus, kaip reikalauja Sutarties 95 straipsnis, su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu (EESRK) ir pritaikius bendrų sprendimų su Europos Parlamentu procedūrą.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Kaip ir dvidešimt šeštasis Tarybos direktyvos 76/769/EEB (apribojimai nonilfenolio, nonilfenolio etoksilato ir cemento tiekimui rinkai ir naudojimui) pakeitimas⁽¹⁾, dėl kurio EESRK savo nuomonę pateikė 2003 m. kovo mėn., šis pasiūlymas taikomas tarpusavyje nesusijusioms medžiagoms, kurios aiškumo sumetimais bus aptartos atskirai (tarp šių dviejų pakeitimų įsiterpiantis dvidešimt septintasis pakeitimas dėl policiklinių aromatinių angliavandenilių užpilduose ir padangose yra paskelbtas, tačiau visa dar peržiūrimas).

4. Toluolas

4.1 Toluolas yra skaidrus bespalvis skystis, turintis savitą kvapą. Jis taip pat žinomas kaip metilo benzenas; jam būdinga

antra pagal paprastumą (po benzeno) aromatinė struktūra – šešių elementų žiedas su prijungta vieno elemento (alkilo) anglies grandine. Jis randamas naftos žaliavoje, kai kuriuose augaluose ir medžiuose, vulkanų ir miško gaisrų išmetamose medžiagose; be to, jis gali būti gaminamas labai dideliais kiekiais iš anglies ar naftos žaliavos.

4.2 Pasak pramonės šaltinių, 2002 m. pasauliniai toluolo gamybos pajėgumai ir gamybos lygis buvo atitinkamai 20 mln. tonų ir 14 mln. tonų. 75 % šių pajėgumų yra JAV, Azijoje ir Japonijoje. CSTE nuomonėje nurodoma, kad 1995 m. produkto gamybos apimtys ES sudarė 2,6 mln. tonų. Daug didesni kiekiai yra gaunami įprastinės gazolino gamybos metu ir prisideda prie bendros rizikos; pastarieji kiekiai nėra įtraukti į bendrus skaičius⁽²⁾.

4.3 Toluolas pirmiausiai yra naudojamas kaip žaliava uždaroje sistemoje benzeno, uretano putų ir kitų cheminių produktų gamybai ir, daug mažesniais kiekiais, – kaip tirpus nešiklis dažams, rašalams, klijams, farmacijos ir kosmetikos produktams. Jo poveikis žmonių sveikatai ir aplinkai plačiai ištyrinėtas ir visuotinai pripažintas suinteresuotų šalių. Aiškiai būtina minimalizuoti bet kokią nereikalingą realų ar teorinį nekontroliuojamą poveikį, ypač tais atvejais, kai egzistuoja alternatyvūs produktai, turintys panašią tirpdyimo galią.

4.4 Šiame pasiūlyme nurodytas dvigubas medžiagos panaudojimas patenka į pastarąją kategoriją. Toluolo, kaip tirpiklio plataus vartojimo klijuose ir purškiamuose dažuose, naudojimas nėra nei būtinas, nei remiamas jo gamintojų Europoje. Yra manoma, kad šioms dviem reikmėms medžiagos parduodama mažai arba neparduodama visiškai. Todėl tai daugiau atsargos priemonė, greičiausiai neturinti didesnės įtakos gamintojų kaštams ar vartotojų pasirinkimui ar sveikatai.

4.5 EESRK pripažįsta, kad svarbiausias reikalavimas – užtikrinti, kad dideli toluolo kiekiai darbo vietose būtų saugiai laikomi uždaroje sistemoje. Šis pasiūlymas užtikrina, kad plačioji visuomenė už kontroliuojamos darbo aplinkos ribų tiek dabar, tiek ateityje bus reikiamai apsaugoti nuo nereikalingo poveikio. Todėl EESRK remia šią pasiūlymo dalį.

5. Trichlorbenzenas

5.1 Situacija su trichlorbenzeno smarkiai skiriasi nuo pateiktosios anksčiau, todėl reikalingi tam tikri pasiūlymo pakeitimai ir paaškinimai.

⁽²⁾ Duomenys iš APA (Aromatinių medžiagų gamintojų asociacijos), kuri yra CEFIC (Europos cheminių medžiagų pramonės tarybos) narys.

⁽¹⁾ OL L 178 2003 07 17

5.2 „Trichlorbenzenas“ yra specialiai gaminamas chemikalas, kuris neaptinkamas gamtoje, išskyrus kitų chloruotų aromatinių junginių skilimo būdu. Egzistuoja trys skirtingi izomerai, atsižvelgiant į chlorino atomų vietą aplink šešių elementų anglies žiedą. Kiekvienam iš jų būdingos (šiek tiek) skirtingos fizinės savybės ir biocheminė sąveika, pavyzdžiui, matuojant jų LD50 vertes. Kiekvienas iš jų turi skirtingą CAS ir EINECS numerį. Be to, bendras „trichlorbenzeno“ įrašas yra tiek CAS, tiek EINECS registruose. Visus juos galima išigyti komerciniais pagrindais JAV ir kitur. Manoma, kad 1,3,5-trichlorbenzenas Europoje nebegaminamas. Registruose pateikta informacija yra tokia (1):

EINECS numeris	201-757-1	204-428-0	203-686-6	234-413-4
CAS numeris	87-61-6	120-82-1	108-70-3	12002-48-1
Izomerai	1,2,3-	1,2,4-	1,3,5-	-
Forma	Balti dribsniai	Skaidrus skystis	Balti dribsniai	Skaidrus skystis
Lydimosi taškas °C	52-55	17	63-65	-
Oralinis, žiurkės LD50 mg/kg	1830	756	800	-
UN numeris	2811	2321	2811	-

5.3 RJA ir CSTE nuomonėje pateikiama nuoroda į 1,2,4-trichlorbenzeną, su aukščiau įvardintais EINECS ir CAS numeriais. Šis vienas CAS numeris (o todėl ir vienintelis ištirtas izomerai) patvirtinamas šio pasiūlymo priede, tačiau ne pavadinime ar tekste.

5.4 Gaminami skirtingo grynumo laipsnio izomerai, kaip tarpiniai junginiai uždaroje sistemoje tam tikrų herbicidų, pesticidų, dažų ir kitų specialiųjų cheminių preparatų sintezei. Kai izomero struktūra ne tokia svarbi, uždaroje sistemoje gali būti naudojamas izomerų mišinys, kaip tirpus nešiklis dažams arba kaip procesų reguliatorius ar karščio perdavimo terpė; purškiamose medžiagose – kaip korozijos inhibitorius ir techniniuose aliejuose.

5.5 ES (ir kitur) visų pirma naudojamas skirtingo grynumo 1,2,4-trichlorbenzenas (1,2,4-TCB). Manoma, kad nuo XX a. devintojo dešimtmečio gamyba palaipsniui mažėjo. Remiantis OSPAR jūrinės aplinkos apsaugos komisijai pateiktais duomenimis, 1994 m. 1,2,4-TCB gamyba sudarė 7 – 10 tūkstančių tonų; 1,2,3-TCB – mažiau kaip 2 tūkstančių tonų; o 1,3,5-hypen TCB – mažiau kaip 200 tonų (2). 2000 m. birželio mėn. OSPAR visus tris izomeras atskirai įrašė į Pavojingų medžiagų, kurių atžvilgiu būtina imtis prioritetinių veiksmų, sąrašą. 2001 m. liepos mėn. CSTE nuomonėje taip pat nurodoma, kad Europoje 1994 – 1995 m. buvo pagaminta 7 tūkstančiai tonų šios medžiagos. Gamybos lygis ir toliau mažėjo ir šiuo metu, kaip manoma, sudaro pusę anksčiau nurodyto lygio, o didesnįjį produkcijos dalis yra skirta eksportui (3).

5.6 Manoma, kad šiuo metu ES/OSPAR regione yra likęs tik vienas šios medžiagos gamintojas. Teigiama, kad parduodami

(1) Europos cheminių preparatų biuro interneto svetainė (<http://ecb.jrc.it>).

(2) Duomenys iš „Eurochlor“, kuris yra CEFIC narys.

(3) CSTE nuomonės galima rasti Sveikatos ir vartotojų apsaugos generalinio direktorato interneto svetainėje.

tik izomerai 1,2,4-TCB ir 1,2,3-TCB, kurie yra naudojami kaip tarpiniai junginiai, – tai prieš pristatymą privalo patvirtinti kiekvienas vartotojas, pateikdamas raštišką pranešimą apie numatomą panaudojimą.

5.7 Komisija ir CSTE žino bei pripažįsta ribotą kiekį kitų panaudojimo uždaroje sistemoje būdų, pavyzdžiui, kaip procesų tirpiklis be išleidimo į išorinę aplinką. Kadangi šiuo pasiūlymu yra numatoma leisti pagrindinę gamybą, kartu itin griežtai apribojant emisiją, susijusią su atviru naudojimu, būtų tikslinga šio pasiūlymo priede šį būdą įrašyti tarp leistinų naudojimo būdų.

5.8 EESRK mano, kad, atsižvelgiant į anksčiau pateiktas pastabas, šis pasiūlymas užtikrins geresnę apsaugą darbo vietoje ir visiškai pašalins bet kokią pavojų, susijusį su galimu poveikiu už darbo vietos ribų. Atrodo, kad dauguma trichlorbenzeno ir konkuruojančių produktų gamintojų ir vartotojų tikėjosi šio pasiūlymo. Todėl jo poveikis gamintojų ir vartotojų kaštams turėtų būti nedidelis. Todėl EESRK remia šią pasiūlymo dalį.

6. Specifiniai komentarai

6.1 Kaip nurodyta anksčiau, EESRK pastebi, kad šis pasiūlymas turi būti pagrįstas atitinkama RJA ir CSTE išvada, todėl jis turi būti siejamas tik su 1,2,4-TCB. Tai turi būti aiškiai nurodyta pavadinime ir tekste. Laimei, apribojimų poveikis medžiagos naudojimui liks toks pat, kadangi šis izomerai yra pagrindinė izomero mišinio TCB, anksčiau pardavinėto naudojimui tirpikliuose arba purškiamose medžiagose, sudėtinė dalis.

6.2 Būtina leisti naudoti medžiagą kitose uždaroje sistemoje, atitinkamo apribojimo pabaigoje įrašant žodžius „arba kitose uždaroje sistemoje, kur neįmanomas išmetimas į aplinką“.

6.3 EESRK apgailestauja, kad, kaip ir ankstesnių Tarybos direktyvos 76/769/EEB pakeitimų atveju, tarpusavyje nesusiję produktai buvo susieti viename dokumente, kurį gali tekti specifiškai ir nuolat taisyti atsižvelgiant į išorinę situaciją; tai nedera su gero, savalaikio ir efektyvaus valdymo principais. Jeigu tokius sprendimus lemia riboti ištekliai šiame itin svarbiame baigiamajame rizikos sumažinimo priemonių suderinimo etape, tai tokius apribojimus būtina įveikti kaip galima greičiau.

6.4 EESRK atkreipia dėmesį, kad paskutinis prioritетinių medžiagų įvertinimo sąrašas buvo paskelbtas 2000 m. spalio mėn. EESRK apgailestauja, kad šio požiūrio atsisakyta gerokai prieš galimybę įgyvendinti kitas procedūras, tokias kaip REACH. Tenka apgailestauti dėl tokios situacijos.

6.5 EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad CSTEЕ praeityje vaidino svarbiausią vaidmenį, ir tikisi, kad buvo imtasi reikiamų veiksmų siekiant užtikrinti tokį vaidmenį ateityje, nepaisant to, kad neseniai buvo paskelbta apie mokslinių komitetų struktūros ir atsakomybės pasikeitimus.

6.6 EESRK pritaria plačiai reiškiamam susirūpinimui dėl to, kiek užtrunka medžiagų įvertinimas pagal dabartinę sistemą. Šių dviejų produktų atveju iki atitinkamo teisės akto įsigaliojimo bus praėję beveik 11 metų. Penki metai bus praėję nuo to, kai CSTEЕ paskelbė apie RĪA tinkamumą. Įsigaliojus teisės aktui nė viena suinteresuota pusė neturės jokių išlaidų, tačiau nebus ir aiškios naudos nei sveikatai, nei aplinkai. Kadangi nėra daugiau informacijos, tai neįmanoma pasakyti, ar tai yra gerai (rinka prisitaikė prie tęstinio rizikos įvertinimo spaudimo) ar blogai (pasiekta labai mažai, tuo tarpu kaštai visiems suinteresuotiesiems buvo dideli), arba kaip pasiekti norimo pagerėjimo.

6.7 Todėl EESRK mano, kad, papildant kitus pasiūlymus (tokius kaip REACH) ir siekiant užtikrinti, kad tai iš tiesų pagerintų egzistuojančius procesus, o ne atitrauktų nuo jų, būtina neatidėliojant įvertinti lėtos pažangos priežastis. Tai turi būti atliekama sėkmingos ir konkurencingos žiniomis pagrįstos Europos ekonomikos struktūroje, paraleliai su kitais šiuo metu vykdomais tyrimais, skirtais nustatyti šių procesų, turinčių atnešti naudos sveikatai ir aplinkai, poveikį, kaštus ir privatumus.

2004 m. spalio 27 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Anne-Marie SIGMUND

Nuomonė dėl „Mažųjų ir vidutinių įmonių bei socialinės ekonomikos įmonių sugebėjimas prisitaikyti prie ekonomikos augimo sąlygotų permainų“

(2005/C 120/03)

2004 m. balandžio 27 d. Europos Komisijos pirmininko pavaduotoja Loyola de PALACIO Komisijos vardu paprašė Europos ekonomikos ir socialinio reikalų komiteto pateikti tiriamąją nuomonę dėl: „Mažųjų ir vidutinių įmonių bei socialinės ekonomikos įmonių sugebėjimas prisitaikyti prie ekonomikos augimo sąlygotų pokyčių“.

Vienos bendros rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu parengimą, 2004 m. spalio 6 d. priėmė šią nuomonę (pranešėja – p. FUSCO).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas 2004 m. spalio 27-28 d. 412-osios plenarinės sesijos metu (2004 m. spalio 27 d. posėdis) priėmė šią nuomonę, 169 balsavus „už“, 2 – „ prieš“, o 5 susilaikius.

Ižanginė pastaba

daugelio SEĮ taikytais Europos Sąjungoje ir geriausiai pasitvirtinisiais veiklos metodais.

Atsižvelgiant į Europos Komisijos pateiktą prašymą, šioje nuomonėje pasiūlyta tema yra tirama jau vykstančios ir potencialiai galimos mažųjų ir vidutinių įmonių (MVĮ), įskaitant mikroįmones, bei socialinės ekonomikos įmonių (SEĮ) sąveikos aspektu, tuo pačiu nagrinėjant įvairius SEĮ modelius ir priemones, kurie turėjo ar gali turėti esminės įtakos MVĮ ir SEĮ prisitaikymo galimybėms.

1.3 Labiausiai pasitvirtinisiais Europos Sąjungos SEĮ veiklos metodais iš tikrųjų galėtų remtis MVĮ ir SEĮ, vystydamos savo bendrą veiklą bei tarpusavio sąveiką ir rasdamos kryptis inovacijoms, nes SEĮ yra būdingi kooperacijos, inovacijų bei dinamizmo bruožai, kuriais potencialiai gali pasinaudoti MVĮ, gaudamos iš SEĮ papildomą postūmį savo vystymuisi ir vystydamos jų struktūrai būdingą kooperavimą, pilnavertį atstovavimą bei savitarpio pasitikėjimą, kuris reikalingas abiejų tipų struktūroms.

1. Tikslai ir norminė bazė

1.1 Europos Komisija paprašė EESRK pateikti šią nuomonę laikydama, kad MVĮ bei SEĮ atlieka svarbų vaidmenį Lisabonos strategijoje, ir prašydama Komiteto nustatyti veiksnius, kurie taptų šiems operatoriams būtinos norminės ir paramos bazės pagrindu.

1.2 Šis prašymas buvo pateiktas po to, kai EESRK paskelbė nuomonę savo iniciatyva, vienbalsiai priimtą 2004 m. balandžio 1 d., dėl MVĮ ir SEĮ vaidmens stojančiųjų šalių ekonomikos įvairinimo procese. Šioje nuomonėje kartu buvo nagrinėjami abu operatorių tipai, juos apibrėžiant ir pažymint jų svarbą visai ES, atsižvelgiant į jų indėlį į ekonomiką, užimtumą ir socialinę sanglaudą ir aktyvią jų sąveiką bei sinergiją. Taip pat joje pabrėžiama, kad ekonominius pokyčius reikia suvokti kaip daug platesnį ir dinamiškesnį procesą nei restruktūrizacija. Šioje nuomonėje minimas Gyllenhamerio tyrimas, kurį atliko Europos Komisijos sudaryta aukšto lygio darbo grupė, pavadinta „Valdyti permainas“ ir kuriame pabrėžiama naujų darbo vietų kūrimo svarba bei strategijos, kuri remiasi siekiu įgyvendinti planuojamus vis aukštesnio lygio tikslus, inovacijas bei socialinę santarvę, pranašumas. Šis tyrimas siūlo vientisą 10 punktų programą, kuri skatintų MVĮ ir SEĮ veiklą įvairinant naujai stojančiųjų šalių ekonomiką, ir kuri sudaryta remiantis

1.4 Lisabonos strategijos, kurią 2000 m. kovą pasiūlė Europos Taryba, tikslas – Europos ekonomika turi tapti mokslo žiniomis besiremiančia pranašiausia ir dinamiškiausiai besivystančia pasaulyje ekonomika, kartu pabrėžiant būtinumą „sukurti palankias sąlygas naujovių siekiančioms įmonėms, ypač MVĮ, kurtis ir vystytis“ bei priduriant, kad „įmonių pranašumai ir dinamiškumas tiesiogiai priklauso nuo palankaus teisinio pagrindo, leidžiančio investuoti, siekti inovacijų bei palaikančio verslumo dvasią“⁽¹⁾. Šių nuostatų pagrindu 2000 m. liepos 19 ir 20 d. Feiroje vykusios Europos Tarybos sesijos metu buvo priimta mažųjų Europos įmonių Chartija, kurioje teigiama, kad šios įmonės sudaro „Europos ekonomikos stuburą [ir] yra nepakeičiamas darbo vietų šaltinis bei verslo vystymo idėjų daigynas“⁽²⁾. Lisabonos strategijoje taip pat skelbiama, kad pagrindinis socialinės santarvės Europoje užtikrinimo faktorius yra ekonominis augimas. Komisija pabrėžė, kad uždaviniai, kuriuos teks spręsti užtikrinant Lisabonos nuostatų įtvirtinimą, yra būtinumas padidinti darbo vietų pasiūlą ir kelti užimtumo lygį, gerinti techninių žinių lygį ir užtikrinti, kad užimtumo struktūra būtų vystoma taip, kad jis mažėtų žemės ūkio ir pramonės sferose, o didėtų paslaugų sferoje, tačiau vengiant gilinti regioninio vystymosi netolygumus atskirų šalių viduje⁽³⁾.

⁽¹⁾ Pirmininko išvados – Lisabona, 2000 m. kovo 23 ir 24, 14 skyrius.

⁽²⁾ The European Charter for Small enterprises, Luxembourg: Office for the Official Publications of the European Communities, 2002. Komisija tvirtina, kad Chartija buvo pripažinta 2002 m. balandžio 23 d. Maribore (žiūr. : http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/sme-package/index.htm). Komitetas, kaip ir Parlamentas balsu reikalauja pripažinti juridinį Chartijos teisėtumą bei tiesiogiai įrašyti ją į Europos Bendrijos steigimo sutarties straipsnį, liečiantį pramonę.

⁽³⁾ „Pilno užimtumo ir kokybiškesnių darbo vietų visiems strategija“ COM(2003) 006 final.

1.5 MVĮ sąvoka, kuri taikoma taip pat ir mikroįmonėms, pasižyminčiomis sava specifika, - tai įmonės, atitinkančios tikslus Europos Komisijos nustatytus kriterijus, išreikštus šiais skaičiais (1):

Įmonės kategorija	Darbuotojų skaičius	Apyvartos dydis	arba	Veiklos balansas
Vidutinė	< 250	≤ € 50 milijonų		≤ € 43 milijonai
Mažoji	< 50	≤ € 10 milijonų		≤ € 10 milijonų
Mikro	< 10	≤ € 2 milijonai		≤ € 2 milijonai

1.6 SEĮ priskiriamos įmonių visumai, apimančiai keturias kategorijas: kooperatyvai, bendrijos, asociacijos ir fondai. Charakteringas šių įmonių bruožas: jų veiklos prioritetas yra socialiniai tikslai, o ne maksimalaus pelno siekimas, todėl dažniausiai tokios įmonės glaudžiais ryšiais susijusios su jų veiklos vieta bei regioniniu vystymu. Jų pamatinės vertybės yra: solidarumas, socialinė santarvė, socialinė atsakomybė, demokratiškas valdymas, prisidėjimas, savivalda (2).

1.7 Daugumai SEĮ tinka ES priimtas standartinis mažųjų ir vidutinių įmonių apibrėžimas (3). Tos, kurioms šie kriterijai netaikomi dėl jų dydžio, dažniausiai turi bendrus su MVĮ charakteringus bruožus, tokius kaip: žemas vidinių investicijų lygis, jų akcijos neparduodamos vertybinių popierių biržoje, savininkai – akcininkai gyvena netoli ir šios įmonės glaudžiai susijusios su vietinėmis struktūromis.

1.8 Europos institucijos nustatė teisinės normas, reguliuojančias politiką MVĮ atžvilgiu. Iki 2005 metų MVĮ kaip tokioms galioja viena pagrindinė apjungianti norma: Tarybos sprendimas 2000/81/ET dėl Daugiametės Programos Įmonei ir Verslui skatinti 2001 – 2005 metams, kurios didelė dalis skirta MVĮ. Šios programos, kuri taip pat taikoma siekiant Europos mažųjų įmonių Chartijos nustatytų tikslų, siekiai yra tokie:

- stiprinti įmonių vystymąsi bei konkurencinį pranašumą;
- skatinti verslumo dvasią;
- paprastinti administracinę ir reglamentuojantį įmonių aspektus;

(1) Rekomendacija 2003/361/ET, pakeičianti Rekomendaciją 96/280/ET (2003 m. gegužės 20 d. JO L Nr. 124, 36 psl.), kuri bus taikoma nuo 2005 m. sausio 1 d. Tiek galiojančioje rekomendacijoje, tiek naujojoje Rekomendacijoje apibrėžimai lieka tie patys. Keičiasi tik apyvartos bei Metinio Balanso dydžiai.

(2) B. Roelants (koordinadorius): Paruošiamoji medžiaga Pirmajai konferencijai Socialinės ekonomikos Centrinėje ir Rytų Europoje tema, 2002, 34 psl. Bendrieji vardikliai, nustatyti remiantis Europos Komisijos, Regionų komiteto, CEP-CMAF (Europos Kooperatyvų, Bendrijų, Asociacijų ir Fondų konferencija) ir FONDA (susijusios su organizacijomis, kurios yra socialinės ekonomikos koncepcijos pradininkės) pateiktais apibrėžimais.

(3) McIntyre et al: Small and medium enterprises in transitional economies, Houndmills: MacMillan, p 10.

— gerinti įmonių finansinę terpę;

— padėti įmonėms lengviau gauti Bendrijų paramą, priėti prie jų programų ir įsilieti į jų tinklus.

1.9 2003 m. sausio 1 d. Komisijos Komunikate [KOM (2003) 26 galutinis] buvo paskelbtos penkios ataskaitos apie ES politiką MVĮ atžvilgiu: dvi ataskaitos apie mažųjų įmonių Chartijos nuostatų įgyvendinimą ES bei šalyse, stojančiose į ES; viena ataskaita apie ES veiklą skatinant MVĮ; MVĮ atstovo pranešimas; ir Žalioji knyga apie verslumo dvasią. Ataskaitoje apie ES veiklą be kitų nusistatytų siekių yra ir ES išsipareigojimas veikti naudojantis struktūriniais fondais, jau minėta daugiametė programa bei per FP6. Pagaliau, remiantis Žalioja knyga buvo priimtas Bendrijos veiksmų planas (2006-2010), skirta skatinti verslumo dvasią ir įmonių konkurencinį pranašumą.

1.10 Europos Komisija pateikė teisinį norminį pagrindą taip pat ir socialinės ekonomikos įmonių veiklai. Svarbiausiai šių įmonių kategorijai – kooperatyvams – buvo skirtas 2004-2-23 „Komunikatas apie Europos kooperatyvines bendroves“. Jame siūloma geriau išsiūreinti kooperatyvų veiklą, siekiant geriau ją suprasti ir stengtis sudaryti palankias sąlygas jų veiklą reglamentuojantiems teisės aktams atskirose ES šalyse suvienodinti (4). Taip pat šiame komunikate išdėstomos pagrindinės teisinės normos šio tipo įmonių veiklai, kurios buvo nustatytos 2002m. liepos mėnesį patvirtintoje Tarptautinės Darbo Organizacijos Rekomendacijoje dėl Kooperatyvų skatinimo. Šią rekomendaciją taip pat patvirtino 25 Europos Sąjungos valstybių atstovai ir dauguma nacionalinių darbdavių ir darbuotojų organizacijų, nes joje, kalbant apie pagrindines tarptautines darbo normas, pabrėžiama, kad jos visiškai taikomos ir kooperatyvų darbuotojams. Be to, neseniai Europos Komisija paskelbė 2003-10-3 darbo dokumentą apie bendrijas, „Savidraudos draugijos išsiplėtimoje Europoje“, kuriame išdėstomos pagrindinės teisinės normos, taikomos šio tipo SEĮ (5).

2. Socialinė ir ekonominė bazė

2.1 Komisija pripažino, kad mažosios ir vidutinės įmonės (VMĮ) sudaro Europos ekonomikos pagrindą, nes jos užtikrina 66 % visų darbo vietų ir 60 % visos ES pridėtinės vertės (neįskaitant žemės ūkio sektoriaus). Regionai, kuriuose yra sukoncentruota daug MVĮ, kaip Emilija- Romanija, Badenas-Viurtembergas ir Jutlandija pasižymi aukščiausiu BVP lygiu vienam gyventojui bei aukščiausiais užimtumo rodikliais (6).

(4) Taikant Reglamentą dėl Europos Kooperatyvinių bendrovių. Žiūr. 2003-7-22 Tarybos Reglamentą EB Nr.1435/2002 dėl Europos kooperatyvinių bendrovių (SEC) įstatų.

(5) Europos Komisija: Darbo dokumentas – Bendrijos išsiplėtimoje Europoje, 2003 m. spalio 3 d., 5 psl.

(6) Europos Komisija (2004): Naujoji partnerystė Santarvei – Susiliejimas, Pranašumas, Bendradarbiavimas – Trečioji ataskaita apie ekonominę ir socialinę santarvę, 5 ir 8 psl.

2.2 EESRK savo nuomonėje „Socialinė ekonomika ir viena bendra rinka“⁽¹⁾, pabrėžė socialinę ir ekonominę SEĮ svarbą, nurodyma, kad joms tenka pagrindinis vaidmuo didinant įmonių skaičių ir įvairinant ekonominę terpę⁽²⁾. Pati Komisija pripažino tai savo *Komunikate apie Europos kooperatyvines įmones* ir Konsultacijos dokumente „Bendrijos išsiplėtusioje Europoje“, apie kuriuos buvo kalbama pirmiau nurodytoje 1.10 dalyje. Visuomeninė ir ekonominė socialinės ekonomikos įmonių svarba ES nuolat auga: 9 milijonai *betarpiškai* SEĮ dirbančiųjų sudaro 7,9 % visų dirbančių visuomenės narių⁽³⁾. Be to, jos apjungia žymią dalį visuomenės: Europos Komisijos duomenimis, kooperatyvai jungia 140 milijonų narių, o bendrijos 120 milijonų. Laikoma, kad daugiau kaip 25 % ES gyventojų yra SEĮ nariais, ir kiekvienas jų turi tiksliai nustatytą socialinį – ekonominį vaidmenį: gamintojai, vartotojai, taupantieji, butų nuomininkai, apsidraudę asmenys, studentai, savanoriai ir t.t. SEĮ vystosi įvairiuose ekonomikos sektoriuose, ypač viešųjų ir visuomeninių paslaugų⁽⁴⁾, tokių kaip sveikatos apsauga, aplinkosauga, socialinė rūpyba ir švietimas⁽⁵⁾. Taip pat jos atlieka esminį vaidmenį kuriant socialinį kapitalą, įdarbinant neįgaluosius asmenis, keliant socialinio gerbūvio lygį, pagyvinant vietines pramonės šakas ir modernizuojant vietinės savivaldos modelius. Kai kurios šių įmonių turi savo socialinės veiklos vertinimo sistemas, leidžiančias įvertinti, kokia yra reali jų įtaka socialinėje sferoje ir aplinkosaugos srityje.

2.3 Pasaulyje vykstant esminiems ekonominiams pokyčiams, MVĮ ir SEĮ tampa svarbiomis struktūromis, kurios įdarbina ir priima darbuotojus iš tų pramonės sektorių, kurie, apimti nuosmukio, atleidžia darbuotojus, kreipiant juos į tradicijų palaikomus sektorius (liaudies verslai, amatai) bei į besivystančius sektorius, tokius kaip, pavyzdžiui, paslaugų teikimas įmonėms, naujosios komunikacijos ir informacinės technologijos (NTIC), aukštosios technologijos sektoriai, statybos ir viešųjų infrastruktūrų darbai, regioninių paslaugų (įskaitant sveikatos apsaugą) teikimas ir turizmas.

2.4 Vis dėlto, MVĮ ir SEĮ tenka susidurti su specifiniais iššūkiais. Mažųjų Europos įmonių chartijoje pripažįstama, kad šios įmonės jautriau reaguoja į verslo terpės pokyčius. Europos Komisijos Žaliojoje knygoje apie Verslumo Dvasią teigiama, kad SEĮ, taikydamos „Verslumo ir veiklumo principus, kuriais jos siekia savo socialinių ir visuomeninių tikslų, susiduria su specifiniais i

⁽¹⁾ EESRK nuomonė Nr. 242/2000, 2000-4-26 JO Nr. C 117.

⁽²⁾ Neseniai skelbtame tyrime OCDE patikslina, kad sąvoka „socialinė ekonomika“ yra daug platesnė nei tik pelno nesiekiančių įmonių sektorius, nes jį mažiau įtakoja taisyklės, draudžiančios persikirstymą, pagal kurias organizacijoms teisiškai draudžiama skirstyti savo savininkams gautus perteklius (OECD 2003, „The non-profit sector in a changing economy“, Paris, 299 psl.).

⁽³⁾ Į šį skaičių nėra įtrauktos netiesioginės darbo vietos kaip, pavyzdžiui, nepriklausomi žemės ūkio darbuotojai arba MVĮ, kurios yra kooperatyvų akcininkės. CIRIEC 2000: „The enterprises and organizations of the third system: strategic challenge for employment“ Lježo Universitetas.

⁽⁴⁾ Tang ir kt. 2002, 44 psl.

⁽⁵⁾ Žiūr. CEP-CMAF Chartiją (Nuolatinė Europos Kooperatyvų, Bendrijų, Asociacijų ir Fondų konferencija).

šūkiams: kaip gauti finansavimą, kaip apmokyti darbuotojus valdymo meno, kaip gauti reikiamas konsultacijas“⁽⁶⁾.

2.5 Tiek MVĮ, tiek SEĮ gali, skirtingais būdais, atlikti svarbų vaidmenį socialiniuose ir ekonominiuose pokyčiuose, taikydamos geriausius galimus metodus: skatinant dirbti darbo rinkos sferoje naujus asmenis; palaikant mikroįmonių ir mažųjų įmonių sugebėjimą kurti inovacijas; įdarbinant darbuotojus, kurie atleisti iš tų pramonės šakų, kurios priverstos mažinti darbuotojų skaičių ar iš viso nutraukti veiklą; įkuriant socialinės prevencijos bendrijas; kuriant naujas įmones, veikiančias aktyviai besivystančiuose pramonės sektoriuose; vystant paslaugų teikimo ir subrangos sferas; padedant darbuotojams perimti įmones, kurios atsiduria kritinėje situacijoje; palaikant mikroįmonių ir nepriklausomų darbo vietų kūrimąsi; kokybiškai keičiant pačias mažąsias ir vidutines įmones. Dar daugiau, SEĮ gali specifiskai prisidėti prie šių pokyčių, mokydamos verslumo dvasios, kurią jos pačios rodo savo veikloje ir skleisdamos savo vertybes: visuomeniškai atsakingą verslo vystymą, demokratiją, piliečių dalyvavimą, darbuotojų išsipareigojimą (netgi finansinį) įmonei, tarnavimą visuomenei, pastovų dėmesį regiono plėtrai ir ilgalaikio vystymosi principų palaikymą.

2.6 Europos Sąjungoje tradicinės MVĮ ir SEĮ jau aktyviai sąveikauja, tačiau vystymosi potencialas šioje srityje yra be galo didelis. Ši įmonių sąveika vyksta trimis būdais:

- a) MVĮ plačiai naudojami tomis SEĮ teikiamomis paslaugomis, kurių nėra jų pačių veiklos sferoje. Pavyzdžiui, kooperatyviniai bankai dažnai finansuoja tradicinių MVĮ įsikūrimo ir veiklos išvystymo projektus.
- b) MVĮ kuria tarpusavio struktūras, turinčias SEĮ statusą, šiems tikslams: norėdamos sukurti įmonių sistemas (tinklus, įmonių grupes, bendras rėmimo struktūras) arba vykdydamos didelės apimties užpirkimus ir taip taupydamos lėšas (MVĮ kooperatyvai, įkurti objektams pirkti ar parduoti), o taip pat siekdamos sukurti mechanizmą, galintį užtikrinti užstatą banko paskolai gauti ir t.t. Panašių struktūrų kūrimas joms leidžia žymiai pagerinti savo konkurencinį pranašumą.
- c) Įvairūs SEĮ modeliai (tokie kaip tarpusavio paramos fondai, visuomenei naudingų paslaugų teikimas, lygiateisės prekybos tinklai ir t.t.) gali tapti įkvėpimo šaltiniu MVĮ vystymuisi.

⁽⁶⁾ Europos Komisija : Žalioji Knyga – Verslumo dvasia Europoje, KOM(2003) 27 galutinis, C ii skirsnis.

3. Geriausių naudingų veiklos metodų, galinčių stimuliuoti visuomenei palankesnę politiką bei kuriuos būtina nuodugniai patyrinėti, tipai.

3.1 Bendrosios pastabos

3.1.1 Komisija paskelbė konkrečių geriausių naudingų veiklos metodų atvejų aprašymus daugelyje dokumentų, skirtų BEST veiklai, vykdomai pagal daugiamečią programą: tai „veiklos metodai, kurie geriausiai rodo, kokios tendencijos gali labiausiai padėti pastoviai vystyti įmonei, ir kurie tikrai verti praktikų, betarpiškai dirbančių šia kryptimi, dėmesio“⁽¹⁾. Nebūtinai tai turi būti patys geriausi metodai („best practice“), tačiau jų tikslas – inspiuoti imtis pokyčių ir dar geresnių metodų („better practice“), leidžiančių ES daryti reikiamas išvadas ir nustatyti savo politikos gaires.

3.1.2 EESRK suvokia, kad geriausių metodų, kuriais reiktų veikti MVĮ, modeliavimo srityje paskutiniiais metais jau buvo atlikti dideli darbai (žr. anksčiau minėtas akcijas BEST). Toliau minimi geriausi metodai susiję tik su jau egzistuojančia ar potencialiai galima MVĮ ir SEĮ sąveika. Kaip iliustracija pridėdami konkrečių atvejų aprašymai, iš kurių matosi, kaip pasireiškia šių modelių adaptacinės savybės bei jų gebėjimas vystyti ekonomikos augimo terpėje, kuri būdinga vieningai rinkai ir globalizacijai.

3.1.3 Tokia ekstrapoliacija pagal tipą yra naudinga, siekiant socialinių politinių sprendimų paramos, nes jie gali, vystant Lisabonos strategijos nuostatas, sustiprinti MVĮ ir SEĮ augimą. Tai – geriausių metodų, kuriais gali pasinaudoti savo veikloje MVĮ, atvejai, arba sąveikos tarp MVĮ ir SEĮ pavyzdžiai, kai MVĮ tiesiogiai naudojami SEĮ (ir galėtų tai daryti dar aktyviau).

3.1.4 Pagal darbo hipotezę, kuri kai kuriais atvejais jau dalinai pasitvirtino, kiekvienas iš šių būdų suteikia galimybę gauti nemažą progines lėšas (opportunity cost)⁽²⁾, o kartais valstybinis biudžetas netgi gauna vidutinės trukmės termino grynąjį pelną.

3.2 Geros praktikos tipologija

3.2.1 Darbo vietų sukūrimas bei išlaikymas pradedant naują veiklą ir restruktūrizuojant įmones. SEĮ veiklos patirtis įvairiose ES šalyse rodo, kad darbuotojų finansavimo sistemos, kurios

(1) DG Enterprise (2002): Helping business grow – a „good practice guide“ for business support organisations, 11 psl.

(2) Proginės lėšos (opportunity cost) tai iš anksto užsibrėžtos gauti pajamos ar pelnas, atsirandantis priėmus ypatingą sprendimą, atvejais, kai išteklių yra riboti ar kai reikalas liečia du tarpusavyje besikertančius projektus. Pavyzdžiui, proginės lėšos statant kokiam nors sklype gamyklą yra iš anksto numatytos lėšos, atsirandancios dėl to, kad šiame sklype nebus statomi administraciniai pastatai. Tuo pačiu, jei statomi administraciniai pastatai, proginės lėšos bus tos, kurios atsiranda dėl gamyklos nestatymo šiame sklype. Priimant sprendimą, proginės lėšos yra labai svarbus faktorius, nors jos ir nėra įtraukiamos į bendrovės buhalteriją (Oxford Dictionary of Finance and Banking ; Oxford : Oxford University Press, 1997, 252 psl.).

padeda praradusiems darbo vietą atgaivinti kritinėje situacijoje atsidūrusią savo įmonę arba sukurti naują bendrovę ir tam tikrą laiką teikia reikiamą pagalbą, ne tik gali skatinti darbo vietų kūrimą ar jų išlaikymą, bet ir užtikrina, kad Valstybė ir/arba kiti finansuotojai per palyginti trumpą laiką atsiims visą skirtos finansinės paramos dydį, o kartais ir dar daugiau⁽³⁾.

3.2.2 Įmonių sistemos ir junginiai („clusters“), sudaryti siekiant aktyvinti jų vystymąsi, skatinti inovacijas ir kelti konkurencinį pranašumą. Kai kurios SEĮ sudarė regioninius junginius, kurie vėliau įsiliejo į sistemas ar įmonių grupes, suformuotas horizontaliu ar paritetiniu principu, ypač Šiaurės Italijoje ir Ispanijos Baskų krašte. Šitai šios įmonės (daugumoje mažosios ir vidutinės) virto savo regionų ekonominius lyderiais, kartu tapdamos inovacinių technologijų ir modernių vadybos metodų centrais.

3.2.3 Bendras lėšų panaudojimas siekiant taupyti didelio masto pirkimų sąskaita. Daugelyje Europos šalių tradicinės kai kurių ekonomikos sektorių MVĮ, taip pat ir mikroįmonės bei nepriklausomi darbuotojai (kaip pvz.: prekybininkai Italijoje, kirpėjai ir mėsininkai Prancūzijoje, duonkepiai Vokietijoje) susivienija į grupes, kurios dažniausiai turi kooperatyvų formą, kad galėtų bendrai organizuoti pirkimus, pardavimus ar teikti paslaugas. Kiekviena iš tų MVĮ lieka visiškai autonomiška, tuo pat metu galėdama padidinti savo konkurencinį pranašumą, išlaikyti bei išplėsti savo rinką, išvengti subrangovų ir tarpininkų ir taupyti, darant didelius pirkimus. Vietinėms bendrijoms tokia sistema garantuoja užimtumo lygio išlaikymą ir regioninio vystymo plėtrą⁽⁴⁾.

3.2.4 Galimybė gauti finansavimą ir rizikų mažinimas. Bendro užstato sudarymas leidžia MVĮ, taip pat mikroįmonėms ir nepriklausomiems darbuotojams, kuri vieni nepajėgia pateikti reikiamos garantijos, gauti kreditą. Bendro užstato bendrovė (kuri dažniausiai įkuriama kaip bendrija) skirta atlikti užstato paskolos teikėjui vaidmenį. Atvejais, kai nepajėgiama grąžinti paskolos, ši bendrovė išmoka galutines išmokas, pasinaudodama garantinio fondo, kurį sudaro asocijuotos į bendriją įmonės, lėšomis. SEĮ taip pat suformuodavo bendrus fondus, kurie buvo naudojami kaip svirtas gauti bankų paskolas įmonių kūrimo, konversijos ar vystymo projektams įgyvendinti, nes šie fondai užtikrindavo bankų pasitikėjimą bendrovių mokumu⁽⁵⁾.

(3) Žiūr. taip pat Ispanijoje praktikuojamą „vienintelio išmokėjimo“ (pago único) sistemą. Šios priemonės esmė – darbuotojai, kurie atleisti iš darbo ir nori įkurti darbuotojų kooperatyvą („sociedad laboral“) arba nusprendžia tapti šių įmonių darbuotojais, dalininkais, turi galimybę gauti iš karto savo nedarbo pašalpą už dvejus metus, su sąlyga, kad jie išdirbo šioje įmonėje ne trumpiau kaip 12 mėnesių.

(4) Žiūr. Prancūzijos Kooperatyvų ir Tradicinių Verslų Susivienijimų Federacijos tinklalapį <http://www.ffcga.coop>, o taip pat tinklalapį : Associazione Nazionale Cooperative fra Dettaglianti <http://www.ancd.it/>

(5) Ypač fondas SOCODEN, įkurtas Prancūzijos gamybinių kooperatyvų, žiūr. : <http://www.scop-entreprises.com/outils.htm>

3.2.5 *Paslaugų vietinėms bendrijoms teikimas.* SEĮ tapo reikšmingais visuomeninių paslaugų teikėjais sveikatos apsaugos, švietimo ir kultūros srityse, privatizuodamos šiuos paslaugų sektorius. Tokiu būdu jos suderino tai, kas svarbiausia teikiant tokias paslaugas: verslumo dviasią ir visuomeninio intereso prioritetą. Taip buvo įrodyta, kad labai dažnai tokios bendrovės teikia geresnes paslaugas ir už žemesnę kainą, nei tai daroma valstybinėse įstaigose. Kai kuriais atvejais paslaugos teikiamos partnerystėje, derinant privačias ir valstybines institucijas, kai visuomenei naudingas paslaugas teikia kartu SEĮ ir vietinės valdžios valdoms įstaigoms – įdarbinimo agentūros, socialinės rūpybos centrai, pagalba namų ūkyje ir t.t.

3.2.6. *Aukštos kokybės ir etikos gamybos ir prekybos tinklai.* SEĮ specializuojasi prekyboje tokių produktų, kuriems jos gali užtikrinti pastoviai išlaikomą aukštą kokybę ir kurių gamybos procesai vyksta laikantis visų etikos principų (darbuotojai nėra eksploatuojami, laikomasi darbo normų, užtikrintas deramas atlygis už darbą ir t.t.

4. Rekomendacijos dėl tyrimų – veiksmų programos, kuri padėtų nustatyti ilgalaikę MVĮ ir SEĮ skatinimo politiką, remiant šių įmonių tarpusavio sąveiką.

4.1 Bendrosios pastabos

4.1.1 Bendros tarpusavyje suderintos MVĮ ir SEĮ veiklos svarba Europos ekonomikoje ir įgyvendinant Lisabonos strategiją, o taip pat teigiamas tarpusavio sąveikos potencialas, kuris išryškėja, kai naudojamosi SEĮ modeliais ir struktūromis, verčia imtis naujų bendrų pastangų ES mastu, stengiantis paremti ir skatinti tokią šių įmonių veiklą.

4.1.2 EESRK atsižvelgia į jau esančias MVĮ paramos programas, tačiau taip pat pastebi, kad SEĮ paramai skirtos struktūros nepakankamai išvystytos, o taip pat trūksta priemonių, skatinančių MVĮ ir SEĮ tarpusavio sąveiką.

4.1.3 Taip pat pažymėtina, kad trūksta rimtų, išsamių, trans-europinių ir tarpdisciplininių mokslinių tyrimų, kurie ištirtų ir pateiktų skaičiavimus apie progines lėšas, kurias užtikrina gerieji veiklos metodai, pagrįsti jų tarpusavio sąveika ir stiprinantys MVĮ ir SEĮ.

4.1.4 Tokio tyrimo trūkumas labai riboja galimybes sukurti valstybinę MVĮ ir SEĮ paramos jų tarpusavio sąveikos pagrindu politiką. Kad tokia politika būtų patvirtinta, būtina reikalinga pastovi bendrovių veiklos priežiūra ir kaštų – pelnų analizė.

4.2 Specifinės rekomendacijos

4.2.1 Europos Socialinės Ekonomikos Įmonių Stebėjimo instituto steigimas bei daugiamečio SEĮ – SEĮ bei MVĮ – SEĮ sąveikos tyrimo programos įkūrimas.

4.2.1.1 EESRK siūlo įsteigti Europos Socialinės Ekonomikos Įmonių Stebėjimo institutą, kuris vykdytų ne vien tik SEĮ veiklos tyrimą, bet ir jau esančios ir potencialiai galimos MVĮ ir SEĮ sąveikos stebėjimą bei vertintų, kaip ši sąveika gali esminiu būdu pagerinti MVĮ ir SEĮ ekonominę vystymąsi, o taip pat skatintų įmonių socialinę atsakomybę ir kovą prieš išstūmimą iš rinkos.

4.2.1.2 Šį Stebėjimo institutą remtų Europos Komisija bei 25 ES valstybių narių vyriausybės. Jo veikloje dalyvautų SEĮ organizacijos bei universitetų lygio mokslinio tyrimo centrai, nagrinėjantys SEĮ veiklą. Jis glaudžiai bendradarbiautų su MVĮ veiklos Stebėjimo institutu.

4.2.1.3 EESRK taip pat siūlo, kad šis Stebėjimo institutas imtųsi vykdyti tarpdisciplininę ir bendraeuropinę 3 metų trukmės mokslinio tyrimo programą, kuri leistų nustatyti tuos gerus veiklos metodus, kurie tiesiogiai padeda vystyti MVĮ, sąveikaujant su SEĮ sistemomis arba kurių modelis teikia MVĮ potencialias vystymosi galimybes, ypač tuose sektoriuose, apie kuriuos anksčiau kalbėta 3 skyriuje.

4.2.1.4 Šios mokslinio tyrimo programos tikslas – nustatyti proginių lėšų dydžius, apskaičiuojant:

- tiesioginius mikroekonominius kaštus - pelnus;
- kaštus ir pelnus ekonominės grandinės pradžioje ir pabaigoje;
- nematerialaus turto vertę;
- socialinius kaštus – pelnus, atliekant socialinį auditą;
- didinančius faktorius;
- hipotetinių kaštų skirtumą, jei būtų atsisakyta numatomojo modelio (pavyzdžiui, „nekooperatyvinio varianto kaštai“ - tai išlaidos, tenkančios valstybei bei vietinei bendruomenei, jei staiga visi kooperatyvai pranyktų).

4.2.1.5 Europos SEĮ Stebėjimo instituto mokslinio tyrimo išvados turės būti paskelbtos viešai ir šiam tikslui bus reikalinga rimta informacinė kampanija, siekiant informuoti apie tai Europos institucijas, valstybių narių vyriausybes bei plačiuosius gyventojų sluoksnius.

4.2.1.6 EESRK seks, kad Socialinės Ekonomikos Įmonių Stebėjimo instituto moksliniai tyrimai vyktų deramais tempais ir po trijų metų imsis jo išvadų vertinimo, tuo pačiu tiriant, kokią įtaką šios išvados gali daryti Europos Komisijos politikai MVĮ ir SEĮ atžvilgiu.

4.2.2 Pilnavertis MVĮ ir SEĮ dalyvavimas Europos įmonių skatinimo programose

4.2.2.1 EESRK prašo Komisijos užtikrinti, kad SEĮ turėtų galimybę lygiomis teisėmis dalyvauti daugiametėje verslo skatinimo programoje 2006-2010 metams ir kelti iniciatyvas, kuriomis siekiama aktyvinti MVĮ ir SEĮ tarpusavio sąveiką, ypač pasinaudojant SEĮ kooperavimo tarp MVĮ tikslams.

4.2.2.2 EESRK taip pat prašo, kad vienu iš pagrindinių Europos politikos prioritetų būtų pripažintas aktyvesnis MVĮ ir SEĮ dalyvavimas ES vykdomose mokslinio tyrimo, inovacijų ir prasiveržimo į pasaulines rinkas programose.

4.2.2.3 EESRK nuomone, projektų, skirtų MVĮ skatinimui, apimtis struktūriniuose fonduose turi būti išlaikyta, o projektų, skirtų SEĮ vystymui ir sąveikai tarp MVĮ ir SEĮ apimtis turi būti padidinta, ypatingai tais atvejais, kai šie projektai skatina naujų darbo vietų atsiradimą ir kaimo vietovių vystymąsi. Galimybė pasinaudoti struktūriniais fondais neturėtų priklausyti nuo sektoriaus, kuriame atitinkama įmonė dirba.

4.2.3 Pritarimas OCDE tarpministerinės Stambulo konferencijos, skirtos MVĮ, išvadoms bei šių išvadų taikymas SEĮ.

4.2.3.1 EESRK siūlo Komisijai priimti politines tarpministerinės Stambulo konferencijos, skirtos MVĮ, išvadas ir jas pritaikyti SEĮ. Tuo pačiu prašoma veikti labiau atsizvelgiant į MVĮ ir SEĮ poreikius ir specifiką, būtent:

— Pagerinti MVĮ ir SEĮ galimybes gauti finansavimą, ypač dabar, kai Bazelio kriterijai banko paskoloms gauti griežtėja, ypač rizikingų ar nepakankamo kapitalo įmonių atžvilgiu;

— Skatinti MVĮ ir SEĮ dirbti partnerystėje, sudarant tinklus ir junginius;

— Pastovus empirinių duomenų apie MVĮ ir SEĮ situaciją atnaujinimas ir apibendrinimas;

— Kliūčių patekti į pasaulines rinkas MVĮ ir SEĮ pašalinimas, būtent, administracinių ir teisinių procedūrų naštos, tenkančios šioms įmonėms, mažinimas;

— Įmonių krizių ir bankroto prevencija ir pagalba jų atveju;

— Žmogiškųjų resursų lavinimo ir tobulinimo skatinimas;

— Informacijos ir komunikacijos technologijų plitimo skatinimas⁽¹⁾.

4.2.4 Socialinio dialogo gerinimas visuomenėje, valstybėje bei Bendrijos lygmeniu.

4.2.4.1 Daugelyje ES šalių, ypač kai kuriose naujai įstojuosiose, MVĮ nepakankamai atstovaujamos valstybinėse socialinio dialogo institucijose. EESRK nuomone, šis atstovavimas turėtų būti didesnis jau vien tam, kad būtų aktyviau vykdoma šių įmonių skatinimo ir reguliavimo politika. Didelėms, vidutinėms ir mažoms įmonėms taip pat turėtų būti leista išdėstyti savo nuomonę tomis pačiomis sąlygomis

4.2.4.2 Tiek daugumoje ES šalių, tiek Bendrijos lygmeniu SEĮ visiškai neatstovaujamos socialiniame dialoge. EESRK rekomenduoja organizacijoms, atstovaujančioms SEĮ Bendrijos lygmeniu ar atskirose ES valstybėse, sustiprinti savo struktūras ir įsilieti į socialinį dialogą Bendrijų ir valstybių narių lygmeniu. Į šių įmonių nuomonę turi būti labiau atsizvelgiama sudarant įmonių veiklą reglamentuojančias normas⁽²⁾.

⁽¹⁾ Žiūrėti: Cordis Focus Nr. 247, 2004 m. liepos 14 d., 14 psl.

⁽²⁾ Teisinės, buhalterinės ir kt. Normos.

4.2.5 Darbuotojų dalyvavimo sprendimų priėmimo procese ir įmonių kapitale skatinimo metodų paieška.

4.2.5.1 SEĮ turi patirtį, kaip priversti darbuotojus dalyvauti savo įmonės sprendimų priėmimo procese ir kapitale. Kalbant konkrečiai, kai kurie kooperatyvai yra sukūrę kooperatinę darbuotojų nuosavybę⁽¹⁾, o tai reiškia, kad visi arba dauguma pajininkų ir darbuotojai ir atvirkščiai. Visi pajininkai turi balsą sprendimų priėmimo procese, nepaisant jų finansinės dalies įmonėje. Finansinė dalis yra nominali ir negali būti perleidiama. Tokia asociacijos forma yra vienas iš svarbiausių veiksnių, kurie paaiškina daugelį šioje nuomonėje paminėtų geriausios praktikos pavyzdžių (visų pirma žr. priedo 1.1, 2.1, 5.1 ir 6.1 pavyzdžius). Ji skatina tiesioginę darbuotojų atsakomybę už įmonės ateitį ir įgalina lygiomis teisėmis darbuotojus dalyvauti įmonės plėtros strategijoje. Siekiant įgyvendinti Lisabonos strategijoje siūlomus žiniomis paremtos ekonomikos tikslus, mes vis geriau suvokiame, kad svarbiausi įmonės ištekliai yra žmogiškieji, todėl tokio pobūdžio asociacija, atrodo, yra palaipsniui pradeda vertinti kaip šiuolaikiška ir naujoviška.

2004 m. spalio 27 d., Briuselis

4.2.5.2 EESRK rekomenduoja Komisijai minėtoje Observatorijoje ir specialiuose seminaruose, kuriuos ji organizuoja, išnagrinėti šią konkrečią asociacijos formą šiais aspektais:

- galimybės kaina, siekiant nustatyti, kiek ir kokiu pavidalu ji gali būti naudinga ir taikytina įprastoms MVĮ;
- teisinė ir norminė bazė.

5. Išvados

5.1 MVĮ yra Europos ekonomikos ir užimtumo pagrindas, todėl pirmiausiai joms tenka pagrindinis vaidmuo įgyvendinant Lisabonos strategiją. SEĮ vaidmuo socialinės santarvės ir vietinės bendruomenės ekonominio vystymosi procese vis labiau auga. Iki šiol MVĮ ir SEĮ tarpusavio sąveikos galimybės, ypač kai MVĮ aktyviai naudojami SEĮ struktūromis, su abipuse nauda, nebuvo pakankamai išnaudojamos.

5.2 Todėl EESRK siūlo Komisijai toliau analizuoti jau esančią ir potencialiai galimą MVĮ ir SEĮ tarpusavio sąveiką ir stengtis parodyti, kad ši sąveika palankiai veikia abiejų tipų įmonių vystymąsi šiuo metu, kai vyksta pokyčiai, kuriuos sąlygoja ekonomikos augimas, teigiamai įtakodama regioninio vystymosi, socialinės santarvės ir inovacijų politiką.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkė

Anne-Marie SIGMUND

⁽¹⁾ Pagrindiniai kooperatinės darbuotojų nuosavybės principai yra nustatyti Pasaulinėje kooperatinės darbuotojų nuosavybės deklaracijoje (2004 m. vasaris), kurią priėmė Tarptautinė pramonės, amatų, paslaugų ir socialinių gamintojų kooperatyvų organizacija. Tai 18 mėnesių trukusių viso pasaulio narių konsultacijų vaisius. Šie principai yra būdingi darbuotojų kooperatyvams ir papildo CICOPA pranešimą dėl kooperatinio identiteto ir Tarptautinės darbo organizacijos rekomendaciją 193/2002 dėl kooperatyvų rėmimo.

Nuomonė dėl „Visos Europos transporto koridorių“

(2005/C 120/04)

2003 m. sausio 23 d. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl: „Visos Europos transporto koridorių“.

Transporto, energijos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės specializuotas skyrius 2004 m., atsakingas už komiteto darbo šiuo klausimu parengimą, 2004 m. spalio 5 d. priėmė šią nuomonę. Pranešėja – p. ALLEWELDT.

Savo 412-ojoje plenarinėje sesijoje 2004 m. spalio 27 – 28 d. (2004 m. spalio 27 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, 164 nariams balsavus „už“, 2 „prieš“ ir 9 susilaikius priėmė šią nuomonę:

1. Įvadas

1.1 Išplėsdama temą visais klausimais, susijusiais su visos Europos transporto koridorių vystymu, Nuolatinė tyrimų (studijų) grupė 2003 sausio mėnesį vėl pradėjo savo darbą⁽¹⁾. Plenariniame posėdyje, įvykusiame 2002 m. gruodį buvo susipažinta su iki tol dirbusios įgaliotosios grupės darbais ir iš esmės jiems buvo pritarta. Šalia tolesnės su transporto koridoriais susijusios veiklos ir jos plėtros 2003-2004 metais paaikškėjo taip pat ir svarbūs kryptingi Europos Komisijos sprendimai dėl transeuropinių transporto tinklų (TEN-V), kuris siejasi dar su 10 Helsinkio koridorių darbu. 2004 m. gegužės mėn. įvykusi Europos Sąjungos plėtra, o taip pat Pietų Europos valstybių stojimo perspektyvos vėl keičia bendrąsias infrastruktūros politikos bei bendradarbiavimo transporto koridorių srityje sąlygas.

1.2 Šia nuomone savo iniciatyva siekiama ne tik pranešti apie pastarųjų dvejų metų Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto veiklą ir nuomonę dėl visos Europos transporto koridorių, tačiau ir nurodyti, kalbant kiekvienu sprendžiamu klausimu, kokių tolesnių veiksmų turi imtis suinteresuotos šalys ir kaip Komitetas galėtų padėti.

2. Naujos bendrosios sąlygos bendroje transporto infrastruktūros politikoje

2.1 Remdamasi **ekspertų grupės, vadovaujamos p. Karel van Miert**, ataskaita Komisija 2003 m. viduryje pradėjo transeuropinių transporto tinklų TEN-V patikrinimo darbus. To išdavoje buvo išplėstas 1996 m. numatytų prioritetinių projektų sąrašas, pasiūlytos naujos ES vykdomo finansavimo galimybės ir nauja tobulesnio koordinavimo forma.⁽²⁾ Buvo planuota transporto koridorių koncepciją užfiksuoti Europos infrastruktūros politikoje. Vietoj bendros tinklų infrastruktūros Europos Sąjungoje ateityje reiktų koncentruotis į prioritetus

pagal tam tikras pagrindines transporto ašis. Šis van Miert grupės prioritetas nesulaukė jokio pritarimo.

2.2 EESRK nuodugniai išnagrinėjo temą „**Transeuropinių transporto tinklų (TEN-T) ateitis**“ savo specializuoto skyriaus posėdyje Romoje 2003 m. rugsėjo mėnesį kartu su Italijos valstybine ekonomikos ir darbo tarybos (CNEL) Komisija V „Didieji statybos planai ir infrastruktūros tinklai“ ir priėmė bendrą deklaraciją⁽³⁾. Joje reikalaujama daugiau pastangų sutelkti integruotam transporto tinklui realizuoti, efektyviai įjungiant į veiklą naujas valstybes nares ir kartu joms nurodant perspektyvą. Į pirmąją vietą reiktų iškelti intermodalumą ir ilgalaikiškumą, kartu sustiprinti bendrą finansavimą ir, atsižvelgiant į aplinkybes, transeuropiniams transporto tinklams suteikti paramą iš Bendrijos fondų.

2.3 Pirmininkaujantčiai Italijai pateikus prašymą Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui, pastarasis parengė nuomonę savo iniciatyva, kuri turėjo pagilinti Romoje pradėtą diskusiją. Antrašte „**Perspektyvus transporto struktūros vystymas: planavimas ir kaimyninės šalys – ilgalaikis mobilumas – finansavimas**“⁽⁴⁾ Komitetas apibendrino savo aktualią kertinę poziciją dėl Europos transporto infrastruktūros. Žvelgdamas į ateitį, EESRK siūlo išbandyti naujas finansavimo formas ir priemones, daugiau prioritetų suteikti aplinkosaugai ir socialiniams bei ekologiniams aspektams, tiek planuojant ir realizuojant bendrą Europos transporto tinklą, tiek ir palaikant pasiteisinusį praktikoje darbą Helsinkio transporto koridoriuose, o taip pat reaguoti į besikeičiančius reikalavimus, taikant naujus metodus.

2.4 Taikiam **Pietų Europos** atstatymui Europos Sąjunga suteikė ypatingą prioritetą ir dėl to labai spartino funkcionalios transporto infrastruktūros kūrimą. Papildant jau esamus koridorių, svarbius regionams X, V, VII, IV ir VIII, bei remiantis

⁽¹⁾ 2002 m. spalio 23 d. Biuro sprendimas.

⁽²⁾ Tolesnį vertinimą žr. EESRK Nuomonėje. Oficialusis leidinys C 10, 2004-01-14, p. 70.

⁽³⁾ CESE 1043/2003 fin. – yra transporto tinklo TEN specializuoto skyriaus sekretariate.

⁽⁴⁾ OL C 108, 2004-04-30, p. 35.

1997 m. Helsinkio deklaracija bei patirtimi TINA procese, ⁽⁵⁾ buvo sukurta Pietų Europos transporto koncepcija. Ji apima intermodalinį infrastruktūros tinklą, taip vadinamąjį Pietryčių Europos vidaus regioninį transporto tinklą (South East Europe Core Regional Transport Network), kuris turėtų būti realizuojamas bendrai koordinuojant veiksmus. Suinteresuotosios valstybės ⁽⁶⁾ parengė Supratimo memorandumą (Memorandum of Understanding - MoU), kuriame, be kita ko, remiamasi bendradarbiavimu su socialinių ir ekonominių interesų sąjungomis regione ir su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuolatine tyrimų grupe.

2.5 Vadovaujančių komitetų darbo koordinavimas dešimtyje (10) Helsinkio koridorių ⁽⁷⁾ ir keturiuose (4) transporto sektoriuose (pagal programas PETRA) ⁽⁸⁾ įgavo „naują veidą“. Maždaug kartą per metus Komisija kviečia koridorių pirmininkus ir sekretariatų vadovus bei kitus Europos ar ES institucijų atstovus pasikeisti informacija apie darbą, esamą situaciją ir perspektyvas. Buvusią G-24 transporto darbo grupę teko pakeisti mažesniu efektyvesniu struktūriniu darbo vietu. Atsakingiems Komisijoje asmenims kartu yra aišku, kad tam tikrais aspektais koordinavimo ir techninę organizacinę paramą gali suteikti tik pati Komisija. Paskutiniai susitikimai įvyko 2003 m. birželio mėnesį ir 2004 m. kovo 15 d. Svarbiausios žinios iš susitikimo pateikiamos 3 ir 4 skyriuose.

2.6 ES plėtra ir „naujoji kaimynystės politika“ savo ilgesnį darbų šešėlių meta ir būsimajam transporto politikos planavimui Europoje ir už jos ribų. Birželio mėnesį vyko bendras strateginis Komisijos ir Europos Parlamento susitikimas, į kurį buvo pakviesti atstovai iš Europos transporto sektoriaus - ypač iš tolimųjų kaimyninių ES valstybių. Buvo nutarta pavesti aukštos kvalifikacijos darbo grupei parengti susitarimus dėl pagrindinių transeuropinių transporto ašių išvystymo – visų pirma rytinių kaimyninių valstybių, Rusijos Federacijos, Juodosios jūros regiono ir Balkanų kryptimi. Viduržemio jūros baseinui buvo nurodyta, kaip sukurti Europos-Viduržemio jūros transporto tinklo projektą. Šiuo metu yra tiriamas transporto infrastruktūros poreikis Turkijai.

3. Nuolatinės tyrimų grupės darbo kryptis

3.1 Nauji pokyčiai ir seni uždaviniai: informacija ir skaidrumas

3.1.1 Net per septynerius Helsinkio deklaracijos įgyvendinimo metus, bendradarbiaujant valdymo komitetams, konsoliduojant ES Komisijai visų pastangas, ne kažin kiek buvo pasiekta įvairių planavimo procesų skaidrumo ir geresnio jų tarpusavio koordinavimo. Naujosios tinklo TEN-V gairės, transporto koridoriai ir sritys, Pietryčių Europos vidaus regioninis transporto tinklas „SEE Core Regional Transport Network“, ECMT (Europos transporto ministrų konferencijos) ir UN-ECE

⁽⁵⁾ Transport-Infrastructure-Needs-Assessment (TINA) (Transporto infrastruktūros poreikių įvertinimas), Infrastruktūros planavimas su stojančiomis šalimis paskutinio dešimtmečio antrojoje pusėje.

⁽⁶⁾ Albanija, Bosnija-Hercegovina, Kroatija, Serbija-Juodkalnija, Makedonija (FYROM - Former Yugoslav Republic of Macedonia - Buvusi Jugoslavijos Respublika Makedonija).

⁽⁷⁾ Išsamus koridorių žemėlapis yra Specializuotos sekcijos sekretoriato TEN.

⁽⁸⁾ PETRAs: 4 transporto regionai pagal 1997 m. Helsinkio deklaraciją: Barentas-Euro-Arktika (Barents-Euro-Arctic) – Juodosios jūros baseinas (Black Sea basin) – Viduržemio jūros baseinas (Mediterranean basin) – Adrijos ir Jonijos jūros (Adriatic/Ionian Seas).

(JT Europos ekonominės komisijos) darbas bei įvairios sustiprinto bendradarbiavimo regioninės iniciatyvos pilnai atskleidžia tik mažam ekspertų ratui.

3.1.2 Skaidrumo dar labiau stokojama organizuotos civilinės visuomenės lygmenyje. Esminis nuolatinės tyrimų grupės uždavinys yra ir išliks jos funkcija - būnant jungiamąja informacijos grandimi, teikti informaciją oficialiuose komitetuose (institucijose), o taip pat suinteresuotoms civilinės visuomenės organizacijoms.

3.1.3 Komisija dirba prie informacinės sistemos (GIS), kuri iš esmės turi būti skirta planavimui ir pasekmių įvertinimui. Šia informacine sistema iki šiol galima naudotis tik viduje, tačiau, esant tam tikroms aplinkybėms, tikslinga būtų ją susieti su sociologiniais ir ekonominiais duomenimis ir tokiu būdu geriau panaudoti Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto temoms nagrinėti. Šį klausimą reiktų išnagrinėti su Komisija.

3.2 Pasinaudojimas konsultacijomis: „europiniams“ transporto keliams reikia „europietiško konsensuso“

3.2.1 van Miert grupės parengtas balansas leido labiau išryškinti sunkumus, kurie sukelia gan sunkiai įveikiamus neatitikimus tarp ambicingų Europos planų ir jų realizavimo galimybių. Vis dažnesnė sienas kertanti planavimo procedūra ir aktyvesnis civilinės visuomenės interesus atstovaujančių grupių dalyvavimas teisingai buvo laikomi būsimąjo transporto tobulinimo elementais ir rado vietą naujosiose TEN gairėse.

3.2.2 Pilietinės visuomenės organizacijų dalyvavimas, sprendžiant transporto klausimus, yra esminis dalykas vystant subalansuotą susisiekimą, ir šis jų dalyvavimas, atsižvelgiant į vietos ir regionų interesus, transporto kelių eksploatavimui ir naudojimui suteikia „daugiau gyvybės“. Infrastruktūros projektai savo funkciją Europos interesais atlieka tik tuomet, kai jie atitinka tvarumo interesus. Šiuo tikslu yra reikalingas tarptautinis ekonominių sąjungų, transporto įmonių, profesinių sąjungų, aplinkos apsaugos ir vartotojų teisių gynimo organizacijų dalyvavimas sprendžiant transporto klausimus Europos lygmenyje. „Europinių“ transporto kelių projektų įgyvendinimui impulsą gali duoti tik „europietiškas“ visuomenės supratimas ir konsensusas.

3.2.3 EESRK pakartotinai pasiūlė savo paramą minėtam konsensusui rasti. Tuo tikslu reikia sistemingai taikyti apklausas Europos lygmenyje. Tačiau EESRK įspėja, kad tai nebūtų atliekama įpareigojančiai ir po to neatsižvelgiant į rezultatus. 1998 m. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto, jam bendradarbiaujant su ES Komisija, atlikta apklausa dėl TINA proceso – nežiūrint didelio susidomėjimo ir aiškių išvadų – baigiamojoje ataskaitoje į rezultatus neatsižvelgė.

3.3 Nuo konsultacijos prie konceptualaus ir praktinio darbo kartu

3.3.1 EESRK daugelį metų dirbant visos Europos transporto politikos klausimais, ilgą laiką pagrindinis reikalavimas buvo dirbti kartu ir konsultuotis. Šiandien šis visoje Europoje dirbančių dalyvių tarpusavio supratimas yra pasiektas ir EESRK yra užmezgęs su jais gerus darbo ryšius. Taigi, belieka įvykdyti dar vieną reikalavimą – konceptualiai ir praktiškai visiems kartu dirbti vadovavimo komitetų ir kitų institucijų darbe.

3.3.2 Konceptualaus bendradarbiavimo turinio pagrindas yra kuo ankstesnė nuomonė savo iniciatyva „dėl perspektyvos formuojant transporto infrastruktūrą“, apibrėžianti Komiteto požiūrį į Europos transporto politikos principus. Ilgalaikių tikslų kėlimas, svarstymai apie geresnę finansavimą ir visos Europos transporto struktūros krypties nustatymas yra trys pagrindiniai uždaviniai. Transporto koridoriams vystyti yra nubrėžiami veiksmų prioritetai, į kuriuos orientuojamas nuolatinės tyrimų grupės darbas, ir kurie čia trumpai apibendrinami⁽⁹⁾:

- Būtina patikrinti galimas geresnes ekonominių erdvių jungčių galimybes.
- Remiantis įgyvendinamais kriterijais reikia pagerinti intermodalumą.
- Būtina pagerinti jungtis su vidaus vandenų keliais.
- Reikia integruoti trumpųjų ruožų transportą.
- Bendradarbiavimas geležinkelių transporte iš dalies jau duoda gerų rezultatų ir turi būti labiau propaguojamas.
- Būtina daugiau dėmesio skirti jungtims tarp regioninių ir vietinių transporto tinklų ir pagrindinių transporto ašių.
- Kokybiniai su eksploatacija susiję kūrimo ir vystymo tikslai (sauga, vartotojų interesai, socialinės sąlygos ypač kelių transporte, paslaugų kokybė, aplinkos balansas) turi būti sistemingai įtraukiami į koridorių darbus.
- Koridoriaus koncepciją būtina išlaikyti ir toliau plėsti teritorijos atžvilgiu.

3.3.3 Iš dalies šiuos tikslus Komisija išdėstė savo redaguotose TEN gairėse. Tačiau yra menas tai įgyvendinti praktiškai, ilgam laikotarpiui ir dar tarptautiniu mastu. EESRK turi gerų gali-

mybių prisidėti specifiniais ir praktikai svarbiais veiksmais, įgyvendinant numatytus tikslus.

3.4 Koridorių tinklas ir regionų bendradarbiavimas

3.4.1 Organizaciniai komitetai šiuo metu atlieka darbą visuose koridoriuose maždaug vienodu intensyvumu. Kartu tenka konstatuoti, jog yra ir regioninių mazgų, ir todėl šiandien kartais daugiau tenka kalbėti apie koridorių tinklą, nei apie atskiras transporto ašis. Kartu su kitais veiksniais transporto srityse vis svarbesnis darosi regioninis kooperacijos komponentas, kaip pvz., Pietų Europoje IV, V, VII ir X koridoriai arba Baltijos jūros regione I ir IX koridoriai. Tai yra kaip kontrastas žymiai silpniau vykdomai veiklai oficialiai patvirtintose transporto vystymo teritorijose (pagal programą PETRA).

3.4.2 Abu veiksniai – pagrindinių transporto ašių realizavimas ir didelių teritorinių regioninių mazgų persipynimas – papildo vienas kitą. Nuolatinės tyrimų grupės veikloje ateityje reiktų daugiau dirbti, rengiant regionų plėtros koncepcijas. Sąsajos tarp transporto politikos, regionų plėtros ir svarbiausių sričių EESRK išorės santykiuose (Rytų kaimyninės valstybės, Šiaurės sritys, Pietryčių Europa) yra svarbus EESRK indėlis, apimant ir specializuotų skyrių darbą.

3.5 Ateities uždavinys – naujų jungčių kūrimas

3.5.1 Strateginis Komisijos ir Europos Parlamento susitikimas 2004 m. birželį yra sveikintinas įvykis, tačiau EESRK nuolat kartoja, kad, besiplečiant Europos Sąjungai, neturėtų susilpnėti jos iniciatyva realizuoti Europos transporto jungtis. Susirašinėdama su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu, Komisija užtikrina, kad tai yra įžanga į platesnę ir atviresnę derinimo procedūrą, į kurią visi dalyviai galėtų įnešti savo indėlį. Šis atvirumas yra lemiamas veiksnys įgyvendinant naujus transporto planus ir svarbus nuolatiniam vystymuisi Europos lygmenyje.

3.5.2 Ligšiolinė patirtis, ypač valdymo komitetų darbas, sudaro svarbų ir neatimamą pagrindą naujiems planams (projektams) kurti. Specifinis EESRK indėlis, kuris charakterizuojamas šioje Nuomonėje ir kuris vystėsi ilgalaikėje praktikoje, galėtų būti panaudojamas ankstyvoje infrastruktūros planavimo stadijoje. Šitą šansą reiktų išnaudoti.

⁽⁹⁾ OL C 108, 2004-04-30, p. 35, 1.8.1 - 1.8.8 dalys

4. Nuolatinės tyrimų grupės veikla atskiruose transporto koridoriuose

4.1 **II koridoriuje** ⁽¹⁰⁾ šiuo metu susiformavo profsąjungai priklausanti darbo grupė. Pirmasis posėdis įvyko 2003 m. balandžio 10-11 dienomis Maskvoje. EESRK taip pat dalyvavo oficialiame valdymo komiteto posėdyje, vykusiame 2003 m. gegužės 15-16 dienomis Berlyne. Iš abiejų susitikimų galima išvelgti daug žadančių mūsų darbui veiksnių. II koridorias problematika slypi sunkiame bendradarbiavime su Baltarusija. Šiuo metu išgalėjo tendencija, pagal kurią Baltarusija – ir tuo pačiu ir labai didelė gana gerai įrengta koridoriaus dalis – yra apvažiuojama siaurine dalimi, ją aplenkiant. Priežastis – sunkumai pasienyje. Geležinkelių bendrovių intensyvesnis bendradarbiavimas šiuo metu vyksta. Neseniai pasiūlyta koridorių prailginti iki Jekaterinburgo. Egzistuoja ypatingas suinteresuotumas įveikti sunkumus kelių transporte ir išspręsti praktines procedūras pasienio perėjimuose, tam pasitelkiant EESRK pagalbą.

4.2 Nuolat stiprėjo dalyvavimas **IV koridoriaus** ⁽¹¹⁾ darbe. Valdymo komiteto posėdyje Soprone (Vengrija) 2003 m. 20-21 dienomis įvyko IV koridoriaus geležinkelių įmonių ir geležinkelių profsąjungų susitikimas ir buvo rezultatyviai diskutuojama apie geležinkelių transporto rėmimą, kuris turi būti tęsiamas ir toliau. Tai įvyko paskutiniajame posėdyje, vykusiame 2003 m. lapkričio 10-11 d. Dortmunde. Buvo identifikuota pagrindinė tolesniems pokalbiams aktuali tema – techniniai-organizaciniai barjerai ir sprendimų pasiūlymai pasienio perėjose. Siekiant užtikrinti tęstinumą, nuo šiol valdymo komitetų veikloje stebėtojo teisėmis dalyvaus geležinkelių darbuotojų profesinių sąjungų atstovas. Dabar reiktų priėti prie ekonominės ir socialinės padėties kroviniame kelių transporte ir prie techninių-organizacinių šio transporto sektorių aspektų IV koridoriuje pagal atskiras temas.

4.3 EESRK ypač didelę reikšmę teikia **X koridoriaus** ⁽¹²⁾ rėmimui. Ta prasme buvo suintensyvinti ryšiai su tenykščiu valdymo komitetu. Galimi EESRK veiksmi buvo konkretizuojami valdymo komiteto posėdyje, vykusiame 2003 m. liepos 18-19 dienomis Slovėnijoje. 2003 m. lapkričio 3 d. EESRK surengė Belgrade labai sėkmingą dialogo konferenciją, kurioje buvo priimti bendri nutarimai ⁽¹³⁾. To pasėkoje sekė tolesni veiksmi, ypač skirti darbui geležinkelių transporte suintensyvinti. Šio darbo tolesnės koordinatės yra darbo kontaktai Sarajeve ir bendradarbiavimas su Pietryčių Europos vidaus transporto tinklo „SEE Core Networks“ valdymo komitetu. Atsižvelgiant į subalansuotą jūrų uosto politiką ir jo susiejimą su antžeminiu (sausumos) transportu, **V koridorių** ⁽¹⁴⁾ šiame kontekste yra svarbi jungties ašis.

⁽¹⁰⁾ Vokietija – Lenkija – Baltarusija – Rusija.

⁽¹¹⁾ Vokietija – Čekijos Respublika – Austrija – Slovakija – Vengrija – Rumunija – Bulgarija – Graikija – Turkija.

⁽¹²⁾ Austrija – Kroatija – Serbija – BJRM – Slovėnija – Vengrija – Serbija – Bulgarija.

⁽¹³⁾ Žiūr. 1 priedą.

⁽¹⁴⁾ Italija – Slovėnija – Vengrija – Ukraina – Slovakija – Kroatija – Bosnija-Hercgovina.

4.3.1 2004 m. lapkričio pradžioje yra planuojamas bendras EESRK su geležinkelių darbo bendrija „ARGE Korridor XLine“ renginys, skirtas geležinkelio transporto paslaugų gerinimui skatinti, kurio metu bus rengiamos akcijos specialiu demonstraciniu traukiniu Vilache (Austrija), Zagrebe (Kroatija) ir Sarajeve (Bosnija-Hercgovina). ⁽¹⁵⁾

4.4 Vidaus laivybai ir **VII koridoriui** ⁽¹⁶⁾ (Dunojus) remti EESRK parengė nemaža pasiūlymų. ⁽¹⁷⁾. 2004 m. liepą vyko paskutinis valdymo komiteto posėdis. Tu tarpu, remiantis Nuolatinės tyrimų grupės darbu, ir toliau yra galvojama, kokios gi šiuo metu yra kliūtys, trukdančios vystyti laivų transportą VII koridoriuje, ir kokių tinkamų taisyklių reiktų šioms kliūtims pašalinti. Kartu yra svarstoma apie geresnes integracijos į multimodalinę transporto sistemą galimybes ir su tuo susijusių investicijų poreikį. ⁽¹⁸⁾

4.4.1 2004 m. sausio 28 d. ⁽¹⁹⁾ savo priimtoje nuomonėje dėl „Perspektyvus transporto infrastruktūros vystymo“ EESRK iškelė šiuos reikalavimus: „ypatingą vidaus vandens transporto VII koridoriaus (Dunojus) rėmimą, sąsają su geležinkelio transporto linijomis bei tinkamą techninį ir socialinį sienas kertančios vidaus vandenų laivybos sureguliuimą“.

4.4.2 Be to, Jungtinis ES ir Rumunijos konsultacinis komitetas (2002 05 24-23, Bukarešte), siekdamas, kad Dunojus taptų dar svarbesnis kaip visos Europos transporto koridorius, pasiūlė imtis darbo ir suteikti didesnę finansinę pagalbą, kad jis taptų tinkamu plaukioti ir būtų geresnis susisiekimas su Juodąja jūra.

4.5 Praėjus dialogo konferencijai **III** ⁽²⁰⁾ ir **VI** ⁽²¹⁾ koridoriuose 2001 m. Katovicuose, šiuose koridoriuose jokių EESRK veiksmų nebūta. Dabar sekretoriatas pateikęs 2004 m. rugpjūčio mėnesio raštą su prašymu duoti pasiūlymus dėl 2003-2004 m. darbo programos, skirtos III koridoriaus tolesniam vystymui.

4.6 EESRK per paskutinius 1-2 metus iš naujai besimezgančio bendradarbiavimo su transporto sektoriaus profesinėmis sąjungomis, veikiančiomis transporto koridoriuose visos Europos kontekste, gavo ypatingą paramą, kurią suorganizavo Europos transporto darbuotojų federacija (ETF). Visuose transporto sektoriuose įnešdamas svarbų conceptualų ir praktinį indėlį, Europos transporto darbuotojų federacijos projektas prisidėjo prie sėkmingos EESRK veiklos, ir toks bendradarbiavimas stiprės ir ateityje.

⁽¹⁵⁾ Veiksmų detalės yra ruošimo stadijoje ir todėl šioje Nuomonėje nėra nurodytos, bet jas galima pasižiūrėti išsikvietus TEN specializuoto skyriaus sekretoriate.

⁽¹⁶⁾ Vokietija – Austrija – Slovakija – Vengrija – Kroatija – Serbija – Bulgarija – Moldova – Ukraina – Rumunija

⁽¹⁷⁾ „Siekis sureguliuoti visos Europos Vidaus vandenų laivybą“, OL C 10, 2004-01-14, p. 49.

⁽¹⁸⁾ Kitus išdėstytus samprotavimus tuo klausimu žiūrėkite LEVAUX darbo dokumente, kurį galima gauti TEN specialios sekcijos sekretoriate.

⁽¹⁹⁾ žiūrėkite 4 išnašą.

⁽²⁰⁾ Vokietija – Lenkija – Ukraina.

⁽²¹⁾ Lenkija – Slovakija – Čekijos Respublika.

4.7 Galiausiai, reikėtų pastebėti, kad nuolatinės tyrimo grupės pirmininkas, bendradarbiaudamas su TEN skyriaus sekretoriatu ir atitinkamiems Europos Komisijos departamentams remiant, parengė informacinį lapą apie kiekvieną koridorių (žr. pridėtą informaciją). Informacinių lapų galima gauti EESRK TEN skyriaus sekretoriате. ⁽²⁾

5. Rekomendacijos dėl būsimos veiklos

5.1 Naujų visos Europos transporto politikos ką tik aprašytų koordinacinių ėmėsi nuolatinė tyrimų grupė ir įtraukė jas į regioninius, praktinius ir conceptualius planus. Dar didesnė nei anksčiau EESRK stiprybė glūdi jo sugebėjime integruoti interesus ir teikti praktinius pasiūlymus. Turi dominuoti veiksmai ir prezentacijos vietoje.

5.2 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui nuolatinė tyrimų grupė yra kaip tam tikras atsiskaitymo ir informacinis biuras, kuris informaciją renka ir teikia suinteresuotiems asmenims Komitete ir už jo ribų. Informacija apie EESRK veiksmus, jų valdymas bei koordinavimas ir atsakingas dalyvavimas koordinuojant svarbiausius darbus Europos lygmenyje yra pagrindiniai nuolatinės tyrimų grupės, kuri savo pamatus įgijo per 13 metų aktyviai dalyvaudama Komitete formuojant Europos transporto politiką, uždaviniai.

5.3 Per sekančius dvejus metus EESRK veikla turi apimti praktinį bendradarbiavimą bei įtraukti pilietinės visuomenės organizacijas. Pagrindinis uždavinys yra įgalinti pilietinės visuomenės organizacijas bendradarbiauti siekiant transporto poli-

tikos tikslų, nurodytų 3.3.2 punkte, siūlant vertinimą, kritiką, pasiūlymus pagerinti individualius koridorius, regionų ar infrastruktūros projektus.

5.4 Turi būti stiprinamas EESRK bendradarbiavimas su koridoriaus priežiūros komisijomis ir Europos Komisija. Nuolatinės tyrimo grupės turi prisiimti naują vaidmenį padedantį sukurti Pietryčių Europos vidaus regioninį transporto tinklą (žr. 2.4 punktą).

5.5 Nuolatinė tyrimo grupė turi ieškoti būdų ir priemonių užtikrinti, kad transporto versle būtų glaudžiai atsizvelgiama į veiklos aspektus kuriant pan-europinius transporto koridorius. Ypač turi būti sudaryta galimybė apibrėžti specifinius koridorių politikos aspektus, susijusius su intermodalumu, aplinkosauga, saugumu, socialinėmis sąlygomis ir efektyvumu.

5.6 Europos kaimynystės politikos (EKP) kontekste šiuo metu yra planuojami nauji koridoriai. Nuolatinė tyrimo grupė turi bendradarbiauti palaikydama Komisijos prašymą laikytis atviro proceso.

5.7 Europos Komisijos ir koridorių bei transporto sričių priežiūros komitetų veiklą turi būti glaudžiau susijusi. Europos Komisija vaidina svarbų koordinatoriaus ir techninės bei organizacinės paramos tiekėjo vaidmenį. Būtų gerai išplėsti jungtinių koordinavimą, įtraukiant visas grupes veikiančias Europos lygmenyje, bei glaudžiau bendradarbiauti su Europos Parlamentu.

2004 m. spalio 27 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkė

Anne-Marie SIGMUND

⁽²⁾ Žr. 2 priedą – duomenys yra neoficialūs ir bus keičiami.

Nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui – „Sujungti Europą dideliu greičiu: naujaisi pasiekimai elektroninių komunikacijų sektoriuje“

KOM(2004) 61 galutinis

(2005/C 120/05)

2004 m. kovo 29 d. Komisija, vadovaudamasi Europos Bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, nusprendė konsultuotis su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl: Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui – „Sujungti Europą dideliu greičiu: naujaisi pasiekimai elektroninių komunikacijų sektoriuje“

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, atsakingas už komiteto darbo šia tema parengimą, 2004 m. spalio 5 d. priėmė nuomonę. Pranešėjas - **p. McDonogh**.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas 2004 m. spalio 27 – 28 d. 412-osios plenarinės sesijos metu (2004 m. spalio 27 d. posėdyje) priėmė šią nuomonę 163 nariams balsavus „už“. 1 „prieš“, ir 3 susilaikius.

1. Įžanga

1.1 Komitetas sveikina atliktą analizę ir rekomendacijas, padarytas Komisijos komunikate (KOM(2004) 61 galutinis) „Sujungti Europą dideliu greičiu: naujaisi pasiekimai elektroninių komunikacijų sektoriuje“. Tai sumani ir savalaikė ataskaita, apjungianti strateginį aiškumą ir valdžios valią vesti Europos elektroninių komunikacijų sektorių per jo tolimesnio augimo etapą.

1.2 Ši nuomonė ne tik pilnai remia komunikato analizę ir esmę, bet ir akcentuoja ypatingai komitetui rūpimus klausimus.

2. Faktinė informacija

2.1 2004 m. vasario 3 d. Komisija priėmė komunikatą „Sujungti Europą dideliu greičiu: naujaisi pasiekimai elektroninių komunikacijų sektoriuje“. Šiuo komunikatu atsiliepiama į 2003 m. pavasario Europos Vadovų Tarybos prašymą pateikti ataskaitą apie pasiekimus šiame sektoriuje prieš Tarybos susitikimą 2004 m. pavasarį. Tai glausta ataskaita apie Europos elektroninių komunikacijų sektorių bei jo poveikį Lisabonos strategijos atžvilgiu, įskaitant ateities augimui įtakos turinčių svarbiausių klausimų analizę. Komunikatu taip pat išreiškiamas kvietimas politiškai remti tolimesnio sektoriaus vystymosi palaišymui būtinus veiksmus.

2.2 Lisabonos strategijoje pripažįstama, kad informacinės ir komunikacijų technologijos (IKT) yra pagrindinės augimo, našumo ir konkurencingumo pažangos varomosios jėgos. Jos padeda pagerinti ir ekonominius rodiklius, ir socialinę sanglaudą. Komunikate akcentuojama, koks Europos ekonomikos klestėjimui yra svarbus elektroninių komunikacijų sektorius (kuris apima ir paslaugų, ir įrangos segmentus), bei pabrėžiamas pagrindinis jo vaidmuo skatinant našumą. Sektorius vaidina tokį vaidmenį dėl savo didumo, dinamizmo ir

poveikio beveik visoms ekonominės veiklos rūšims. Naujaisi įrodymai patvirtina, kad sektorius daugiausiai prisidėjo prie Europos darbo našumo augimo.

2.3 Nepaisant spartaus augimo XX a. paskutinio dešimtmečio pradžioje ir Lisabonos strategijos ambicijų, Europos gamybos tempai bei informacinių ir komunikacijų technologijų (IKT) naudojimas atsiliko nuo JAV ir kai kurių Azijos šalių, o toks IKT investicijų stygius kenkia Europos konkurencingumui⁽¹⁾. Pažanga elektroninių komunikacijų sektoriuje per ateinančius 18 mėnesių bus lemiamas svarbos el. Europos 2005 m. veiksmų plano sėkmei bei ilgalaikiams Lisabonos strategijos tikslams. Nors šis sektorius greitai augo XX a. paskutinio dešimtmečio pabaigoje, 2000 m. ir 2001 m. jis išgyveno staigų nuosmukį, dėl kurio Taryba ir Komisija pradėjo atidžiai stebėti situaciją elektroninių komunikacijų sektoriuje ir pateikė ataskaitą prieš 2003 m. pavasario Europos Vadovų Tarybos susitikimą.

2.4 Po dviejų metų stiprėjimo, dabar sąlygos, atrodo, yra tinkamos vėl grįžti prie didesnių augimo tempų. Pasak Komisijos, šios sąlygos apima pagerėjusias finansines operatorių sąlygas bei tebesitęsiantį pajamų iš paslaugų augimą. Tačiau tvarus augimas šiame sektoriuje gali būti pasiektas tik atgaivinant kapitalo investicijas ir toliau įvedant naujas pažangias paslaugas.

2.5 Nuo tada, kai sprogo interneto burbulas, telekomo operatoriai vis mažino kapitalo sąnaudas kaip stiprinimo planų dalį. Grįžus prie atsinaujinusio augimo visame sektoriuje, reikia atnaujinti kapitalo investicijas. Investicijų dydžiui įtakos turės tai, ką veikia viešosios politikos formuotojai: naujų reglamentuojančių pagrindų įgyvendinimas suteiks didesnę teisinį tikrumą investicijoms; nacionalinių plėtojamosios ryšio strategijų įgyvendinimas užtikrins platesnį paslaugų prieinamumą; naujų paslaugų skatinimas bei naujovių turinio buvimas sužadins paklausą; o kontrolės ir techninių barjerų pašalinimas palengvins trečios kartos (3G) tinklų įdiegimą.

⁽¹⁾ Van Ark, B. ir Mahony, O. (2003 m.), ES našumas ir konkurencingumas: pramonės perspektyva, http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/competitiveness/doc/eu_competitiveness_a_sectoral_perspective.pdf.

Štai dėl kurios priežasties šiame komunikate yra nustatyti keturios prioritetinės veiksmų sritys:

a) *Įveikti su kontrole susijusius iššūkius.* Pavėluotas arba neteisingas elektroninių komunikacijų naujųjų reglamentuojančių pagrindų valstybių narių atliktas perkėlimas į nacionalinę teisę užlaiko konkurenciją ir kuria netikrumą. Prieš daugelį valstybių narių, kurios į nacionalinę teisę neperkėlė naujų priemonių, jau pradėti procesiniai veiksmai dėl pažeidimų. Užtikrinti tai, kad tiek esamos, tiek naujosios valstybės narės pilnai ir veiksmingai įgyvendintų šias taisykles, išlieka didžiausiu 2004 m. prioritetu. Be to, naujas taisykles turi nuosekliai taikyti nacionalinės priežiūros institucijos. Ypatingai svarbūs taps šiek tiek vėliau šiais metais pasirodysiančios bendros gairės dėl teisės gynimo priemonių, kurios gali būti taikomos stiprias pozicijas rinkoje turintiems operatoriams. Jos turėtų padėti reglamentuojančioms įstai-goms tinkamai skatinti investicijas ir užtikrinti, kad atsirandančios rinkoms nebūtų nustatomos nederamos prievolės.

b) *Padidinti plačiajuosčio ryšio aprėptį nepakankamai aptarnauja-mose srityse.* Sutinkamai su El. Europos veiksmų planu, valstybės narės sutarė paskelbti nacionalines plačiajuosčio ryšio strategijas ir dabar tai atlikusios yra jau visos 15 ES senbuvų ir daugelis naujai prisijungusių šalių. Ypatingai didelis dėmesys turėtų būti skiriamas nustatant sritis, kurioms kyla pavojus, kad jos pateks į lėtąją informacinės visuomenės kelio juostą dėl, pagal teikėjų rentabilumo kriterijus, nepakankamos paklausos plačiajuosčio ryšio įdiegimui pagrįsti. Kartu su veiksmiais nacionaliniame, regioniniame arba vietos lygmenyje, tam tikrą vaidmenį gali atlikti ir ES finansavimas. Egzistuoja gairės, kaip tokiose srityse gali būti naudojami struktūriniai fondai. Dar šiais metais turintis įvykti Skaitmeninės takoskyros forumas pagelbės geriausios praktikos pavyzdžių ir naujovių sprendimų mainams. Šią vasarą Komisija pateiks ataskaitas apie nacionalines strategijas.

c) *Sužadinti paklausą.* Nors dauguma ES namų ūkių gali naudotis plačiajuosčiu ryšiu, sprendimą juo naudotis yra priėmusi tik maža jų dalis. Naudojimasis, o ne įdiegimas tampa didžiausia plačiajuosčio ryšio rinkos problema. Aukščiausius plačiajuosčio ryšio vartojimo rodiklius turinčių šalių patirtis rodo veiksmingos tinklinės konkurencijos svarbą mažinant kainas ir skatinant naujoviškas tiesiogines internetines paslaugas. Be to, tam tikrą vaidmenį taip pat gali atlikti ir valstybių narių veiksmai, skirti skatinti paklausą. Jie skatina IKT vartojimą vis daugiau pagrindinių paslaugų sričių – vietos ir nacionalinėje valdžioje, sveikatos apsaugoje ir švietime – bei perkelia jas į tiesioginį internetinį ryšį. Šalia šio proceso turėtų eiti tolimesni žingsniai imtis saugumo,

skaitmeninių teisių valdymo bei skirtingų paslaugų ir įren-ginių funkcinio suderinamumo klausimų. El. Europos 2005 m. veiksmų plano termino vidurio peržiūra, kuri turi būti baigta iki vasaros, suteikia galimybę tolimesniems palai-komiesiems veiksams.

d) *Sėkmingai pradėti diegti trečiosios kartos mobilias komunikacijas (3G).* Mobilųjų komunikacijų ir technologijų platformos (susidedančios iš pagrindinių sektoriaus dalyvių) ataskaitoje buvo išdėstyta strateginė mobiliųjų paslaugų ateities vizija, akcentuojant visą eilę su komercija ir reglamentavimu susi-jusių iššūkių. Šis susiliejęs, duomenų valdomas 3G pasaulis bus sudėtingesnis nei garsiniais signalais paremtas GSM pasaulis. Jei pavyktų tai gerai įvaldyti, būtų galima pasiūlyti naujas įdomias paslaugas ir ženkliai padidinti našumą Sąjun-goje. Savo požiūrį į mobiliųjų komunikacijų sektorių Komisi-ja bendrais bruožais išdėstė savo birželio 30 d. komuni-kate. Ji ir toliau dirbs su suinteresuotomis šalimis, kad būtų nustatyti mokslinių tyrimų mobiliųjų komunikacijų srityje strateginiai prioritetai.

2.6 2004 m. kovo 8 – 9 d. Briuselyje vykusio Europos Tele-komo tarybos posėdžio metu Taryba pabrėžė politinį įsiparei-gojimą siekti Lisabonos strategijos tvaraus augimo, užimtumo ir socialinės sanglaudos tikslų, pritariant komunikate [KOM(2004) 61 galutinis] ir el. Europos vidurio termino peržiūros komunikate [KOM(2004) 108 galutinis] išreikštiems ragini-mams imtis veiksmų.

Pastabos

3. Bendros pastabos

3.1 Komunikate nagrinėjama Lisabonos vizijai lemiamos svarbos turinti plati ir sudėtinga sritis – elektroninių komunika-cijų pramonė. Per keletą metų komitetas priėmė daug nuomonių, nagrinėjančių su šiuo sektoriumi ⁽¹⁾ susijusios poli-tikos aspektus. Dabar mes sveikiname galimybę pareikšti nuomonę dėl bendro elektroninių komunikacijų pramonės vystymosi, plačiajuosčio ryšio teikimo, mobiliųjų komunikacijų sektoriaus vystymosi ir naujų pramonės reglamentavimo pagrindų.

3.2 Komisija puikiai padirbėjo paremdama politikos, skirtos remti augimą elektroninių komunikacijų sektoriuje, plėtojimą ir vykdymą. Savo tikslų siekiančių komerciškai ir socialiai suinte-resuotų šalių energingomis pastangomis, su stipria Ministrų Tarybos, nacionalinių vyriausybių bei regioninių valdžios struktūrų politine parama, šis sektorius yra labai greitai judanti ir sparčiai kylanti sritis.

(¹) Žr. OL C 169, 1999 6 16, 30 p.; OL C 368, 1999 12 20, 51 p.; OL C 14, 2001 1 16, 35 p.; OL C 123, 2001 4 25, 61 p.; OL C 123, 2001 4 25, 36 p.; OL C 139, 2001 11 5, 15 p.; OL C 311, 2001 2 7, 19 p.; OL C 48, 2002 2 21, 33 p.; OL C 48, 2002 2 21, 27 p.; OL C 221, 2002 9 17, 22 p.; OL C 241, 2002 10 7, 119 p.; OL C 61, 2003 3 14, 32 p.; OL C 61, 2003 3 14, 184 p.; OL C 220, 2003 9 16, 33 p.; OL C 220, 2003 9 16, 36 p.; OL C 80, 2004 3 30, 66 p. ir kitus.

3.3 Atsižvelgiant į sudėtingą dinamišką šio klausimo pobūdį ir jo svarbą Sąjungos ekonominiam ir socialiniam vystymuisi, komitetas mano, kad visoms suinteresuotoms šalims yra svarbu turėti teisę reguliariai išsakyti savo nuomonę, kad būtų įgyvendinta dar pilnesnė ir labiau integruota politika. Komitetas remia Komisijos ketinimui tęsti darbą su suinteresuotomis pusėmis siekiant jas informuoti apie politiką tokiose srityse kaip intelektinės nuosavybės teisė, skaitmeninių teisių valdymas, pasitikėjimo ir saugumo problemos, funkcinis suderinamumas ir standartizavimas, spektro valdymas ir veikimo zona nutolusiose ir kaimo vietovėse. Komitetas ir toliau aktyviai domėsisi sektoriaus ir šiais visais klausimais.

3.4 Mes ypatingai remiame, kad Komisija taip akcentavo funkcinio suderinamumo ir atvirumo įvairiuose technologijų ir paslaugų lygiuose būtinybę: įrangos su tinklu; įrangos su įranda; tinklo su tinklu; bei tarp turinio ir/arba programų. Jei nebus tinkamo funkcinio suderinamumo ir platformų atvirumo, bus smarkiai sukliudyta naujų technologijų masinės rinkos formavimui.

3.5 Kaip nurodyta aukščiau esančiame 1.1 punkte, komitetas remia komunikatą ir sveikina Komisiją su puikiu darbu šioje srityje atliekamu darbu. Mes atkreipiame dėmesį, kad plačios apimties moksliniai tyrimai ir konsultacijos tapo neatsiejami nuo elektroninių komunikacijų sektoriaus supratimo ir didelį bei tvarų augimą puoselėjančios politikos plėtotės: mes labai palaikome el. Europos 2005 m. veiksmų planą ir remiame komunikate (KOM(2004) 61 galutinis) rekomenduojamus veiksmus.

3.6 Akcentavimo tikslais, mes norėtume pabrėžti, kad komitetas ypatingai domisi keliomis sritimis:

3.6.1 Reglamentavimo pagrindai

3.6.1.1 Komitetas sveikina naujuosius elektroninių komunikacijų reglamentavimo pagrindus, kurie suteikia daugiau nuspėjamumo, aiškumo ir numato labiau harmonizuotą požiūrį į tai, kaip visoje Sąjungoje veikia rinkos. Reglamentavimo pagrinduose numatomas didesnis tikrumas ir skaidrumas paskatins investicijas elektroninių komunikacijų sektoriuje ir pagreitins konkurencijos tempus bei naujų pažangių paslaugų įvedimą.

3.6.1.2 Mes sutinkame su Komisija, kad energingos ir konkurencingos rinkos sukūrimui lemiamos svarbos turi technologijų atžvilgiu neutralus, atvirų standartų suderintas požiūris į įrenginius grįstos konkurencijos vystymą iš elektroninių komunikacijų sektoriaus pasiūlos pusės. Komitetui malonu, kad naujieji pagrindai skatina sąžiningą konkurenciją tarp įvairių priegios technologijų (plačiajuosčio ryšio, 3G, skaitmeninės televizijos ir t.t.). Toks požiūris sumažins tinklo kaštus bei

paslaugų kainas, padidins vartojimo patogumą bei vartotojų mobilumą. Technologijų atžvilgiu neutralus, atviros platformos požiūris į sektorių taip pat labai stipriai sužadins paslaugų poreikį.

3.6.1.3 Taigi, mes sveikiname technologijų atžvilgiu neutralų požiūrį naujuose reglamentavimo pagrinduose, kurie atsispindi fiksuoto ir mobilaus ryšio paslaugų, tiesioginio internetinio ryšio ir transliacijų turinio bei visos eilės skirtingų pristatymo platformų susiliejimą. Mes norime, kad Komisija užtikrintų, kad funkciškai suderinamos platformos būtų įdiegiamos remiantis Rėmine direktyva 2002/21/EB.

3.6.1.4 Iš tiesų konkurencinga paslaugų rinka priklauso nuo konkurencingų kainų už jungtį prie vartotojų namų ar patalpų (vietinė ryšio linija). Šiuo metu daugumoje rinkų naujų paslaugų ir mažesnių kainų įvedimui kliūdo dominuojančių operatorių vietinės ryšio linijos kontrolė. Komisija turėtų pastoviai peržiūrėti, ar reglamentuojantys pagrindai turi pakankamai galios kiekvienoje rinkoje nustatyti atskirą kainą dominuojančių operatorių kontrolėje esančiai vietinei ryšio linijai.

3.6.1.5 Komitetas laiko smerktinu tai, kad Komisijai reikėjo Europos Teisingumo Teisme dėl pažeidimų pradėti procesinius veiksmus prieš valstybes nares, kurios neįgyvendino naujų reglamentavimo pagrindų. Mes prašome, kad Komisija ir toliau siektų pilno pagrindų įgyvendinimo visose valstybėse narėse, įskaitant naujai priimtąsias.

3.6.1.6 Mes remiame neseniai pasiektą Europos reglamentuojančių institucijų grupės bendros pozicijos susitarimą dėl to, kaip jos taikys teisines gynimo priemones konkurencijos problemoms naujai elektroninėms komunikacijoms atsivėrusiose rinkose spręsti⁽¹⁾. Pripažindamas, kad reglamentavimo pagrindų tikslas yra sumažinti reguliavimą iki ankstesnio lygio ir skatinti konkurenciją, komitetas prašo Komisijos užtikrinti, kad pagrindai būtų įgyvendinti tokiu būdu, kuris skatintų kylančias rinkas ir atsirandančias paslaugas bei nekliudytų jų vystymuisi. Mes prašome Komisijos kruopščiai patikrinti, ar teisinės gynimo priemonės adekvačios pažeidimams ir ar jos nuosekliai taikomos valstybėse narėse.

3.6.2 Plačiajuosčio ryšio įdiegimas

3.6.2.1 Plačiai išplitusi, saugi plačiajuosčio ryšio infrastruktūra yra būtina tokių paslaugų ir programų kaip el. sveikatos priežiūra, el. verslas, el. vyriausybė ir el. studijos vystymui ir teikimui. Plačiajuosčio ryšio prieiga yra viešoji prekė, naudinga priemonė, kuria visi ES piliečiai turi turėti teisę naudotis. Mes rekomenduojame, kad Komisija apsvaistytų plačiajuosčio ryšio įtraukimą į Visuotinių paslaugų sąrašą.

⁽¹⁾ http://erg.eu.int/doc/whatsnew/erg_0330rev1_remedies_common_position.pdf

3.6.2.2 El. Europos 2005 m. veiksmų plane raginama, kad iki 2005 m. Europos Sąjungoje plačiajuostis ryšys būtų visur prieinamas ir naudojamas, tačiau mes atsiliekame nuo savo ambicingų užduočių. Jei plačiajuosčio ryšio įdiegimo tempai nesparsės, ypatingai už urbanizuotų centrų ribų, Sąjunga neįgyvendins Barselonos siekinio ⁽¹⁾.

3.6.2.3 Komitetas sveikina tai, kad ES 15 senųjų valstybių narių pateikė nacionalines plačiajuosčio ryšio įdiegimo strategijas, ir pažymi, kad naujosios valstybės narės savo strategijas pateiks iki 2004 m. pabaigos. Mes pastebime, kad Komisija ⁽²⁾ pirmą kartą teigiamai įvertino planus, ir tikimės birželio mėnesį išvysti detalesnę ataskaitą apie strategijas.

3.6.2.4 Tačiau mums nepatinka įvairiose studijose ir ataskaitose naudojamas „plačiajuosčio ryšio“ apibrėžimas (pavyzdžiui, toliau minimoje ataskaitoje COCOM04-20-GALUTINĖ prieigos sparta nuo 144 kilobaitų per sekundę laikoma „plačiajuosčiu ryšiu“, ir toje pačioje ataskaitoje 3G ryšys įskaitomas į Italijos plačiajuosčio ryšio prieigos linijų visumą, tačiau neįskaitomas į tokių linijų visumą kitose valstybėse narėse. Toks tikslų apibrėžimų trūkumas smarkiai sumažina termino „plačiajuostis ryšys“ skaidrumą ir naudingumą visuose svarstymuose. Mes kreipiamės į Komisiją, kad naudojimo Sąjungoje tikslais būtų įteisintas tikslus ir smulkmenišką termino „plačiajuostis ryšys“ apibrėžimas.

3.6.2.5 Mums taip pat nepatinka, kad statistikoje apie plačiajuosčio ryšio veikimo zoną nenagrinėjama, kokia yra prieigos kokybė. Mes kreipiamės į Komisiją, kad į tikslų „plačiajuosčio ryšio“ apibrėžimą būtų įtrauktas minimalus ryšio kokybės standartas. Tik tada statistika apie plačiajuosčių ryšių bus prasminga.

3.6.2.6 Komitetas labai gerai žino, kad reikia atkakliai tiesti tiltą virš Europą skersai padalijusios skaitmeninės takoskyros, kuri kenkia mažiau palankesnėje padėtyje esantiems ir el. įtraukčiai. Nors mes pažymime, kad Ministrų Taryba patvirtino, kad politikoje akcentavimas perkeliamas nuo junglumo prie naujoviškų paslaugų vystymo ir veiksmingo naudojimo, mes susirūpinę dėl plačiajuosčio ryšio įdiegimo greičio ir apimties. Mes ypatingai susirūpinę dėl neatitikimų tarp tam tikrų šalių ir regionų, matomų iš Komisijos Komunikacijų komiteto ⁽³⁾ gautuose naujausiuose statistiniuose duomenyse apie plačiajuosčio ryšio išsiskverbimą. ES iš 15 valstybių narių 20 % Europos gyventojų šiuo metu neturi prieigos prie plačiajuosčio ryšio, nes tinklo aprėptis nėra pakankama. Mes pritariame komunikate Komisijos pabrėžiamai būtinybei įdiegti plačiajuosčių ryšių

nepakankamai aptarnaujamose srityse. Ir mes prašome Komisijos, kad detalioje nacionalinių plačiajuosčio ryšio strategijų apžvalgoje būtų akcentuojama, jog reikia plačiajuosčio ryšio tinklus išplėsti, kad jie greitai aprėptų visą Sąjungą, ir kad ataskaitose ateityje būtų atkreipiamas dėmesys į tinklų spragas.

3.6.2.7 Mes pritariame „Greitos pradžios“ iniciatyvoms ir esamiems struktūriniais fondams, skirtiems aprūpinti prieiga kaimo vietas ir komerciškai mažiau patrauklias Sąjungos vietas, tačiau mes norime, kad Komisija nuolat kruopščiai tikrintų nacionalinių plačiajuosčio ryšio strategijų įgyvendinimą valstybėse narėse ir pagrindinį dėmesį sutelktų ties spartos, veikimo zonos ir kokybės problemomis.

3.6.2.8 Komitetas apgailestauja, kad Komisijos komunikate kalbama tik apie geografinį atsilikimą skaitmeninėje srityje (prastai aptarnaujamas zonas) ir nekreipiama jokie dėmesio į finansinį atsilikimą skaitmeninėje srityje (finansinių lėšų trūkumą sumokėti už prisijungimą prie tinklo). Komisijos argumentas, kad interneto paslaugos dideliu greičiu pagerina gyvenimo sąlygas sutrumpindamos atstumus ir palengvindamos galimybę naudotis sveikatos apsaugos, švietimo ir visuomeninio sektoriaus paslaugomis, yra taikytinas ne tik geografiškai izoliuotų sričių gyventojams, bet ir vargingiau gyvenantiems.

3.6.2.9 Komitetas mano, kad Komisijos priminimas, jog valdžios organų įsikišimas, siekiant užkirsti kelią atsilikimui skaitmeninėje srityje, turi gerbti teisės ir konkurencijos principus, savaime yra prieštaravimas: atsilikimas skaitmeninėje srityje egzistuoja, kadangi rinka nesidomi konkrečiu gyventojų sluoksniu. Todėl reikia oficialiu aktu apibrėžti visuomeninio sektoriaus misiją, konkrečiai nurodant visuomeninio sektoriaus pareigas.

3.6.3 3G įdiegimas ir vystymas

3.6.3.1 Komitetas pritaria praėjusį spalį Komisijos įsteigtai Mobilųjų komunikacijų ir technologijų platformai, kuri suves kartu pirmaujančius mobiliųjų operatorių, įrangos ir komponentų gamintojų bei informacijos teikėjų dalyvius. Mes taip pat pritariame pirmajai šios grupės ataskaitai ⁽⁴⁾, kurioje išdėstyta 20 rekomendacijų dėl žingsnių, kurių reikia imtis norint sustiprinti ir palaikyti mobiliojo ryšio tinklų ir paslaugų įdiegimą visoje Europoje – įskaitant veiksmus dėl mokslinių tyrimų, standartų, turinio, saugumo, spektro, tarptautinio bendradarbiavimo ir reguliavimo.

⁽¹⁾ KOM(2002) 263 galutinis, el. Europa 2005 m.: informacinė visuomenė visiems.

⁽²⁾ IP/04/626 Jungti Europą dideliu greičiu: Komisija tiki nacionalinėmis plačiajuosčio ryšio strategijomis.

⁽³⁾ COCOM04-20 GALUTINIS Komunikacijų komiteto darbinis dokumentas „Plačiajuosčio ryšio prieiga Europos Sąjungoje: 2004 m. sausio 1 d. situacija“.

⁽⁴⁾ IP/04/23 Trečiosios bangos mobilusis ryšys Europai.

3.6.3.2 Mums malonu, kad Mobilųjų platformų ataskaitoje ir Komisijos pareiškimuose 3G atžvilgiu akcentuojama į vartotoją orientuota, saugi aplinka, siekiant palaikyti „bet kuriuo metu ir bet kurioje vietoje prieinamą“ didelės spartos duomenų ir pramogų paslaugų prieigą, tobulinant visą eilę plėtojamo ryšio įrenginių.

3.6.3.3 Komitetas visiškai pritaria visų šalių išreikštai nuomonei. Tarpusavyje sujungti tinklai bei programų ir paslaugų funkcinis suderinamumas - mūsų tikslas, ir mes pritariame Mobilųjų platformų grupės išreikštam išpareigojimui paruošti strateginę „ateities belaidžio pasaulio“ mokslinių tyrimų darbotvarkę Septintosios mokslinių tyrimų pagrindų programos rėmuose.

3.6.3.4 Komitetas norėtų, kad Komisija atlaikytų bet kokią spaudimą, koki jį gali atlaikyti, kad būtų palengvinamas ir padaromas rentablesniu naujųjų 3G tinklų įdiegimas. O ypač valstybės narės privalo padėti greitai išspręsti planavimo ir poveikio aplinkai problemas, kurios stabdo šios svarbios naujos platformos įdiegimą.

3.6.3.5 Mes susirūpinę dėl to, kad kai kuriose valstybėse narėse tinklo operatoriai už 3G licencijas turi labai daug mokėti, ir dėl to, kad tai gali neigiamai atsiliepti ateities strategijai. Mes norėtume, kad Komisija pasidalintų savo išsamiu požiūriu šiuo klausimu ir patartų, kokių priemonių turi būti imtasi bet kokių neigiamų poveikių Sąjungos strategijai dėl IKT įdiegimo ir naudojimo sušvelninimui.

3.6.3.6 Vartotojų labai ir veiksmingo ES išteklių naudojimo labai, mes norėtume, kad Komisija apsvaistytų 3G operatorių įrangos bendro naudojimosi, kur tai realu, įteisinimo galimybę. Tokia politika pagreitintų prieigos prieinamumą, keltų mažesnę susirūpinimą dėl aplinkos apsaugos ir sumažintų paslaugos teikimo kainas. Mes atkreipiame dėmesį į Komisijos informaciją, kad dėl konkurencinių priežasčių kai kurie pagrindiniai operatoriai priešinosi bendram įrangos naudojimui, tačiau mes įsitikinę, kad visos Sąjungos interesai turėtų nugalėti keleto operatorių siaurus komercinius motyvus.

3.6.3.7 Mes atkreipiame dėmesį, kad Mobilųjų platformų grupė įsitikinusi, jog nuosekliam 3G klausimų sprendimui reikia naujų bendros politikos pagrindų. Grupė vėl susitinka birželio mėn. ir mes laukiame Komisijos žadėtojo komunikato, atsiliepiantį į birželio mėn. susitikimo rezultatus.

3.6.4 Naujos paslaugos ir paklausos sužadimas

3.6.4.1 Komisija praneša, kad netgi tose vietovėse kur plėtojamo ryšio prieigos prieinamumas sudaro 90 %, suvartojimo lygis yra žemas (vidutiniškai 12 %) ir toliau mažėja. Šio reiškinio priežastys yra didelės kainos, prasta kokybė ir reikiamo turinio stoka – vartotojai neturi pakankamo intereso įsigyti plėtojamo ryšio paslaugą.

3.6.4.2 Turinio ir paslaugų vystymas, siekiant paskatinti plėtojamo ryšio vartojimą, vertinamas kaip gyvybiškai svarbus IKT vartojimui, o todėl ir konkurencingumui, našumo augimui ir užimtumui visoje Europos Sąjungoje. Šiuo atžvilgiu komitetas pritaria neseniai Komisijos pateiktam pasiūlymui dėl „el. informacija plus“ programos (2005-2008 m.)⁽¹⁾, kuria siekiama sukurti sąlygas platesnei prieigai prie skaitmeninės informacijos ir jos naudojimui.

3.6.4.3 Komitetas pripažįsta, kad paklausos sužadimas įrengtuose plėtojamo ir 3G tinkluose, naujų, naujoviškų paslaugų būtinybė, konkurencija ir tinklų įdiegimas – visa tai yra tarpusavyje susiję. Vieno dalyko gerinimas padeda kitam. Išnagrinėję aukščiau išdėstytoms teikimo klausimus, mes pritariame bet kokioms iniciatyvoms, kurių Komisija imasi siekiant skatinti naujų ir pažangių paslaugų vystymą, dėl kurio padidės paklausa iš vartotojų pusės ir kuris tinkamai išnaudos naujų technologijų ir tinklų galią.

3.6.4.4 Komitetas mano, kad tinklų, platformų ir įrenginių funkcinis suderinamumas duos didelį stimulą paslaugos priėmimui ir augimui. Mes raginame Komisiją siekti įgyvendinti funkcinį suderinamumą reglamentavimo pagrindų rėmuose ir visuose jos reikaluose su elektroninių komunikacijų sektoriaus suinteresuotosiomis šalimis.

3.6.4.5 Mes remiame Komisijos išreikštą kvietimą valstybės narėms išlaikyti valstybinių el. paslaugų (įskaitant el. sveikatos priežiūros, el. studijų ir t.t.) įvedimo tempą ir suprasti, kad šių naujų informacinių paslaugų ankstyvuosiuose vystymosi etapuose viešasis sektorius yra pagrindinė varomoji jėga.

⁽¹⁾ KOM(2004) 96 galutinis, Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo: daugiamečių Bendrijos programos įsteigimas siekiant kad skaitmeninė informacija Europoje taptų prieinamesnė, labiau vartojama ir labiau tinkama naudoti. EESRK nuomonė: 2004-04-30 OL C 117, 49 psl.

3.6.4.6 Mes ypač pritariame Komisijos išsipareigojimui dirbti su pramone, kad būtų imtasi spręsti naujų paslaugų (skaitmeninių teisių valdymo (STV) sistemų, funkcinio suderinamumo, mikro mokėjimų, mob. mokėjimų ir t.t.) vystymuisi trukdančius nustatytus klausimus. Šiuo atžvilgiu mes pritariame neseniai paskelbtam komunikatui⁽¹⁾ ir konsultaciniam procesui, nagrinėjantiems intelektinės nuosavybės teises, ir mes atkreipiame Komisijos dėmesį į 2003 m. komiteto nuomonę dėl intelektinės nuosavybės teisių⁽²⁾.

3.6.4.7 Komitetas pabrėžia, kad tam, kiek vartotojai suvartos naujų paslaugų, yra labai svarbūs saugumo klausimai. Vartotojų pasitikėjimas naujomis technologijomis ir paslaugomis priklausys nuo duotų vartotojų interesų apsaugos garantijų.

3.6.4.8 Komitetas prašo Komisijos tęsti savo seminarus su operatoriais, Interneto paslaugų teikėjais, informacijos teikėjais, transliuotojais ir pramogų pramone apie tai, kaip jie gali pritaikyti savo veiklą naudodamiesi naujomis partnerystės formomis naujų verslo modelių ir paslaugų sukūrimui, kad Sąjunga susilietų ir taptų mobili.

2004 m. spalio 27 d., Briuselis

3.6.4.9 Mes taip pat pritariame pagal Šeštąją mokslinių tyrimų ir vystymosi pagrindų programą moksliniams tyrimams ir vystymuisi suteiktai paramai. Elektroninių komunikacijų sektoriuje, kaip ir visose kitose technologinio vystymosi srityse, mes akcentuojame būtinybę Europai investuoti į mokslinius tyrimus ir vystymąsi bei naujoves, sutinkamai su mūsų pačių nustatytais Lisabonos strategijos užduotimis. Pripažindami, kad šis sektorius išgyveno stiprėjimo ir investicijų mažėjimo laikotarpį, komitetas dabar kviečia visas puses – ES, valstybes nares bei privatų sektorių – parodyti atnaujintą išsipareigojimą investuoti į elektroninių komunikacijų ateitį, ženkliai padidinant mokslinių tyrimų ir vystymosi veiklos apimtį ir dydį.

3.7 Baigiamosios pastabos

Užbaigiant, komitetas dar kartą išreiškia paramą *el. Europos 2005 m. veiksmų plano: termino vidurio peržiūros* [KOM(2004) 108 galutinis] paskelbimui bei patvirtinimui, kad *el. Europos 2005 m. uždaviniai* lieka galioti iki 25 valstybių narių išsiplėtusios ES kontekste. Mes laukiame, kada galėsime peržvelgti pako-reguotą *el. Europos 2005 m. veiksmų planą* ir dėl šio plano birželio mėn. Tarybos padarytas pastabas.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkė

Anne-Marie SIGMUND

⁽¹⁾ KOM(2004) 261 galutinis Autorinių ir susijusių teisių valdymas vidaus rinkoje.

⁽²⁾ KOM(2003) 46 galutinis Pasiūlymas Europos Parlamentui ir Tarybai priimti direktyvą dėl priemonių ir procedūrų, kurios užtikrintų intelektinės nuosavybės teisių vykdymą. EESRK nuomonė: 2004-02-05 OL C 32, 15 psl.

Nuomonė dėl Iš dalies pakeisto Europos Parlamento ir Tarybos pasiūlymo dėl direktyvos dėl uostų apsaugos didinimo

KOM (2004) 393 galutinis – 2004/0031 (COD)

(2005/C 120/06)

2004 m. birželio 11 d. Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 80 straipsnio 2 dalimi, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialiniu komitetu dėl Iš dalies pakeisto Europos Parlamento ir Tarybos pasiūlymo dėl direktyvos dėl uostų apsaugos didinimo

Transporto, energijos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu parengimą, 2004 m. spalio 5 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėja – **dr. Bredima**.

Savo 412-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2004 m. spalio 27 - 28 d. (2004 m. spalio 27 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, 169 nariams balsavus „už“ ir 6 susilaikius, priėmė šią nuomonę.

1. Įžanga

1.1 Po 2001 m. rugsėjo 11 d. ir 2004 m. kovo 11 d. teroro aktų pasaulis suprato, kad karas prieš terorizmą tęsis ilgai. Komisarė De Palacio gana anksti paprašė EESRK pateikti aiškinamąją nuomonę dėl transporto apsaugos. EESRK nustatė tam tikrus būsimos ES transporto apsaugos politikos kriterijus ⁽¹⁾ ir su pasitenkinimu pažymi, kad Komisija juos patvirtino.

1.2 Remdamasis ES komunikatu dėl jūrų transporto apsaugos didinimo ir Reglamentu dėl laivų ir uosto įrenginių apsaugos, EESRK pateikė nuomonę ⁽²⁾ dėl uosto terminalų apsaugos.

1.3 2004 m. birželio 30 d. EESRK priėmė kitą nuomonę ⁽³⁾ dėl pasiūlytos Direktyvos dėl uostų apsaugos didinimo. Pasiūlytoji direktyva papildoma apsaugos priemonės, numatytas Reglamentu dėl laivų ir uosto įrenginių apsaugos didinimo, užtikrindama, kad apsaugos tvarka bus taikoma visam uostui.

2. Komisijos pasiūlymas

2.1 Atsižvelgdama į Taryboje vykusias diskusijas dėl Direktyvos dėl uosto apsaugos didinimo projekto, Komisija siūlo ⁽⁴⁾ iš dalies pakeisti 7 straipsnį, kuris numato, kad uosto apsaugos planas užtikrins, kad, remiantis rizikos įvertinimu, kompetentingos nacionalinės valdžios institucijos vykdys atitinkamą į laivus, kurie plukdo keleivius, pakraunamų lengvųjų automobilių ir krovininių transporto priemonių, apsaugos kontrolę.

⁽¹⁾ OL C 61, 2003 3 14, p. 174.

⁽²⁾ KOM (2003)229 galutinis – OL C 32, 2004 2 5, p. 21.

⁽³⁾ KOM (2004)76 galutinis – OL C 241, 2004 9 28.

⁽⁴⁾ KOM(2004) 393 galutinis

2.2 Šis pasiūlymas taikomas ro-ro tipo laivams, plaukiojantiems vidaus ir tarptautiniais keliais. Antruoju atveju suinteresuotosios valstybės narės bendradarbiaus vertindamos riziką.

3. Bendros pastabos

3.1 EESRK tvirtai pasisako už subalansuotą požiūrį į apsaugos užtikrinimą, kuris nevaržo laisvos prekybos srautų. Todėl jis supranta Komisijos susirūpinimą, išdėstytą aštuntoje siūlomos Direktyvos nuostatoje.

3.2 Atsižvelgdamas į ankstesnes nuomones, EESRK visiškai sutinka su siūlomu daliniu Direktyvos dėl uosto apsaugos didinimo projekto pakeitimu. Nors visiško saugumo pasiekti neįmanoma, EESRK kartoja, kad apsaugos priemonės turi būtų taikomos visai logistinei transporto grandinei, taip užtikrinant, kad neliks silpnų grandžių. Pirmenybė turėtų būti teikiama keleiviniam transportui, kur teroro aktų pasekmės būtų sunkiausias, nes būtų rizikuojama žmonių gyvybėmis.

3.2.1 Ro-ro tipo laivai, visų pirma tie, kurie plukdo keleivius, yra ypač menkai apsaugoti nuo teroro aktų. Iš tikrųjų, į ro-ro tipo keltą pakrauti automobiliai saugumo prasme gali tapti šiuolaikiniu „Trojos arkliu“.

3.2.2 Reikėtų imtis atitinkamų priemonių, užtikrinant, kad ro-ro tipo laivais plukdomi automobiliai ir krovininės transporto priemonės nekeltų pavojaus. Tokių priemonių turėtų būti imamasi uoste arba uosto teritorijoje prieš pakraunant transporto priemonę į laivą, kiek galima mažiau stabdant operacijas.

3.2.3 Automobilių (krovininių transporto priemonių), kurie pakraunami į ro-ro tipo keleivinius keltus, apsaugos kontrolė dėl transporto priemonėmis vežamų krovinijų pobūdžio yra sudėtinga. Ilgametė patirtis rodo, kad geriausia šių transporto priemonių turinį kontroliuoti yra prieš joms įvažiuojant į uosto teritoriją, nes ten yra naudojama sudėtinga apsaugos įranga ir dirba tinkamai parengti darbuotojai.

3.3 EESRK nori atkreipti dėmesį į su tokiais patikrinimais susijusias atsakomybės problemas. Akivaizdu, kad už automobilių ir krovininių transporto priemonių kontrolę turėtų atsakyti atitinkamos susijusios valdžios institucijos, o ne laivai, į kuriuos šios transporto priemonės vėliau yra pakraunamos.

3.4 Skiriant apsaugos kontrolę atliekančius jūrininkus ir uosto darbuotojus, reikalavimai turėtų būti taikomi lanksčiai, kad komercinės operacijos nebūtų stabdomos be reikalo.

3.5 EESRK pažymi, kad po pasiūlyto dalinio pakeitimo Komisija, bendradarbiaudama su nacionalinėmis valdžios insti-

tucijomis, praėjus šešiams mėnesiams nuo siūlomos direktyvos taikymo pradžios, pradės patikrinimus, siekdama patikrinti nacionalinių planų, priimtų pagal šią direktyvą, įgyvendinimo monitoringo priemones. Komitetas pabrėžia, kad ES uostai bei ES valstybėms narėms nepriklausantys uostai privalo būti pasirėngę taikyti naujasias apsaugos priemones (ISPS kodeksas), skirtas uosto terminalams, kurios tarptautiniu mastu įsigaliojo 2004 m. liepos 1 d.

3.6 Be to, EESRK primygtinai reikalauja, kad uostų saugos užtikrinimo ekonominė pusė nedelsiant būtų svarstoma ES lygmenyje ir, kad būtų parengta harmoninga transporto saugos koncepcija, tam, kad būtų galima išvengti konkurencijos išskrypimo tarp transporto rūšių, ypač kai pakenkiama ro-ro transportui. Komisijos prašoma pateikti bendrą uostų saugos priemonių finansinių padarinių įvertinimą ir parengti ES reglamentą dėl šių priemonių įgyvendinimo finansavimo (kiek tai būtina).

2004 m. spalio 27 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkė

Anne-Marie SIGMUND

Nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl prekybos tam tikrais policikliniais aromatiniais angliavandeniliais ir jų naudojimo gaminant alyvą ir padangas apribojimų (dvidešimt septintasis dalinis Tarybos direktyvos 76/769/EEB pakeitimas)

KOM(2004) 98 galutinis - 2004/0036 (COD)

(2005/C 120/07)

2004 m. kovo 22 d. Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos sutarties 95 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl prekybos tam tikrais policikliniais aromatiniais angliavandeniliais ir jų naudojimo gaminant alyvą ir padangas apribojimų (dvidešimt septintasis dalinis Tarybos direktyvos 76/769/EEB pakeitimas)

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu parengimą, 2004 m. rugsėjo 21 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas – p. Sears.

Savo 412-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2004 m. spalio 27-28 d. (2004 m. spalio 27 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, 154 nariams balsavus „už“, 3 „prieš“ ir 7 susilaikius, priėmė šią nuomonę.

1. Įžanga

1.1 Policikliniai aromatiniai angliavandeniliai (PAH) yra natūraliai aplinkoje sutinkamos medžiagos, susidarancios tada, kai anglies turintys junginiai deginami žemoje temperatūroje nekontroliuojamomis sąlygomis. Taip atsitinka miškų gaisrų ir ugnikalnių išsiveržimų metu, dėl žmogaus veiklos – tokios kaip rūkymas, būsto šildymas, energijos gamyba ir vairavimas naudojant iškastinį kurą, gaminant maistą bei deginant atliekas ir dėl daugelio technologinių procesų. PAH natūraliai aptinkami žalioje naftoje ir anglyje, o kadangi jie susidaro lengvai ir yra stabilūs, susikaupia pradinųjų krekimo ir distiliavimo stadijų metu.

1.2 Po tokio dalinės oksidacijos proceso gaunamas mišinys junginių su sujungtais nesočiaisiais 5-nariais ir 6-nariais anglies žiedais, kurie gali pasikartoti faktiškai bet kuria kryptimi. Buvo nustatyta apie 600 struktūrų, tačiau kaip tarpiniai junginiai buvo apibūdintos ar išskirtos tik kelios. Didesniais kiekiais specialiai nebuvo gaminamas nė vienas junginys. Toliau vykstant oksidacijai, susidaro suodžiai (t.y. negrynos anglies dalelės), su kuriais yra dažnai siejami PAH.

1.3 Kadangi PAH visada aptinkami nediferencijuotose grupėse, individualias PAH savybes nelengva nustatyti (ir dėl tos pačios priežasties tokios savybės yra gana nereikšmingos). Vis dėlto, kadangi gali būti, jog kai kurie PAH turi kancerogeninį poveikį gyvūnams, tikslinga klasifikuoti mišinius kaip galinčius sukelti vėžį žmonėms. Todėl alyvą ir kai kuriuos kitus preparatus, kuriuose esama PAH, būtina žymėti apie riziką išpėjančiomis ir apsauginėmis etiketėmis bei tinkamai su jais elgtis, kad būtų užtikrinta darbuotojų sauga. Jeigu įmanoma, procesai, dėl kurių į aplinką gali patekti PAH, turėtų būti kontroliuojami arba jų turėtų būti vengiama.

1.4 Vienas iš tokių procesų yra alyvos užpildas gaminant automobilių, krovinių transporto priemonių, motociklų, lenktyninių automobilių ir lėktuvų padangas. Tokia alyva, kuri gali sudaryti iki 28 % padangos protektoriaus, suteikia tokias savybes, kurios nėra reikalingos korpusui. Jei protektorius neatlieka numatytų funkcijų arba nėra patikimas, kvestionuojama sauga ir eksploatacija, o akivaizdžias pasekmes patiria transporto priemonių vairuotojai.

1.5 Technine prasme alyva turi skaidyti gamtinių ir sintetinių kaučiuką bei kitas padangoms gaminti naudojamas medžiagas, ji turi būti patvari ir stabili, gerai pasiskirstyti ir išlikti kaučiuko formoje, funkcionuoti skirtingomis temperatūros ir drėgnumo sąlygomis, taip pat turi būti saugi gamybos metu ir ją naudojant. Alyvos turi būti daug, ji turi būti gaminami pagal visuotinai sutartas specifikacijas, gaunama iš konkuruojančių tiekėjų žemesne nei kaučiukas kaina, siekiant sumažinti bendrą padangų kainą.

1.6 Šias specifikacijas atitinkančią labai aromatinių alyvą, kuri vadinama distiliuotais aromatiniais ekstraktais (DAE), nuo seno tiekė pirmaujanti naftos gamintoja. Būtinai solvatacijos stiprumas priklauso nuo bendro alyvos aromatiškumo, kuris savo ruožtu priklauso nuo PAH kiekio. Kadangi padangų protektoriai nusidėvi, turi būti daroma prielaida, kad šie PAH patenka į aplinką. Dar neaišku, ar ši emisija yra didelė, lyginant su kitomis emisijomis. Kaip bebūtų, Europoje ši alyva jau keičiama kita alyva ir šį procesą reikia tinkamai užbaigti.

1.7 Tai ypač svarbu todėl, kad pasaulyje DAE atsargos taip pat tampa ribotos, o modernios perdūrimo įmonės dabar pagrindinį dėmesį skiria didesnės vertės visiškai hidrogenizuotų (t.y. silpnai aromatinių ir sumažintos solvatacijos) produktų gamybai bei „švariame“ benzine ir kuro produktams.

1.8 Atsižvelgiant į tai, kad Europoje kiekvienais metais pagaminama apie 300 milijonų padangų, o pasaulinėje rinkoje užpildų ir technologinių alyvų, skirtų padangų pramonei, siekia beveik 1 milijoną tonų, alyvos tiekėjams, padangų gamintojams ir kitiems reguliuotojams labai rūpi dirbti rentabiliai ir tuo pat metu mažomis arba priimtinomis sąnaudomis toliau siekti saugos ir aukštų veiklos rezultatų.

1.9 Iki šiol buvo pasiūlytos dvi nekancerogeninių alyvų formulės, iš alyvos tiekėjų reikalaujančios įvairaus dydžio investicijų, o iš padangas gaminančių bendrovių – formulių pakeitimo. Šios dvi formulės yra žinomos kaip nuosaikaus ekstrahavimo solvatai (NES) ir apdoroti distiliuoti aromatiniai ekstraktai (ADAE). Už Europos ribų kiti tiekėjai gali būti sukūrę kitokių alyvų.

1.10 Kiek galima spręsti (kadangi dėl nepaprastai didelės konkurencijos padangų rinkoje išsamesnė informacija viešai neprieinama), jau įvyko tam tikrų pokyčių – pavyzdžiui, gaminant žieminės padangas ir padangas sunkvežimiams, kurių protektoriams apsauga nuo drėgmės nėra tokia svarbi. Tačiau visuotinai sutariama, kad geresnėmis eksploatacinėmis savybėmis pasižyminčių vasarinių padangų pakeitimas, jau nekalbant apie lenktyninių automobilių ir lėktuvų padangas, užtruks daug ilgiau. Be to, trūksta NES ir ADAE projektinių pajėgumų, be jau paminėtų DAE atsargų ribotumo.

1.11 Kad norimi pokyčiai įvyktų laiku bei laikantis kitų konkurenciją, ir sveikatos apsaugą bei saugumą reglamentuojančių ES teisės aktų, pramonės sektorių atstovai (CONCAWE, IISRP ir BLIC) dirbo kartu su Komisija ir kitomis reguliavimo institucijomis, kad būtų sutarta dėl tinkamo gamybos būdo ir reglamentavimo pagrindų. Tačiau šioje srityje vis dar nėra atlikti tyrimai siekiant nustatyti, kokia alyva yra tinkama naudoti Europoje, taip pat dar neatlikti visų į rinką pateiktų padangų, nesvarbu, ar jos pagamintos ES ar ne, tyrimai, siekiant įrodyti, kad gatavuose gaminiuose buvo naudojama aprobuota mažos PAH koncentracijos alyva.

2. Komisijos pasiūlymo santrauka

2.1 2003 m. liepos mėnesį Komisija pasiūlė įvesti bendrą apribojimą sunkiesiems metalams ir PAH aplinkos ore. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas dėl šio pirmo pasiūlymo savo nuomonę paskelbė 2004 m. vasario mėnesį. Dabartiniu pasiūlymu, kuris taip pat buvo paskelbtas 2004 m. vasarį, siekiama sukurti vidaus rinką bei užtikrinti aukšto lygio žmonių sveikatos ir aplinkos apsaugą, į 76/769/EEB direktyvos priedą Nr. 1 įtraukiant tam tikrus PAH. Išvardintų PAH nėra

(DGA) medžiagos, kurių gaminama labai daug, ir nebuvo įtraukti nei į vieną iš keturių prioritetinių, naudojamų medžiagų įvertinimo sąrašų. Tačiau kaip grupė, remiantis JTO Europos ekonomikos komisijos šalims protokolą ir konvencija, jie yra laikomi patvariais organiniais teršalais (POT).

2.2 Vienas konkretus PAH – benzpirenas (BaP, CAS numeris 50-32-8) pagal direktyvą 67/548/EEB klasifikuojamas kaip 2 kategorijos kancerogeninė, mutageninė ir reprotoksinė medžiaga, kuri siūloma kaip kokybinis ir kiekybinis kitų PAH buvimo rodiklis.

2.3 Alyva negalės būti parduodama rinkoje ir naudojama padangų gamybai, jei jos sudėtyje bus daugiau nei 1mg/kg BaP arba daugiau nei 10 mg/kg visų išvardintų PAH bendrai sudėjus.

2.4 Komisija pripažįsta, kad dar reikia įveikti daugybę techninių problemų, todėl bendra taikymo data nustatoma kaip 2009 m. sausio 1 d. Lenktyninių automobilių padangų atžvilgiu tai būtų taikytina nuo 2012 m. sausio 1 d., o dėl lėktuvų padangų - nuo kaž kurios datos ateityje, dėl kurios dar turi būti nuspręsta. Tai, kad nėra tinkamų harmonizuotų tyrimo metodų PAH koncentracijai alyvoje ir padangose nustatyti, pavyzdžiui, iš Europos Standartizavimo komiteto (CEN) arba Tarptautinės standartizavimo organizacijos (ISO) pusės, neturėtų užlaikyti direktyvos įsigaliojimo.

2.5 Komisija atkreipia dėmesį, kad dėl mokslinių tyrimų duomenų apie PAH neigiamą poveikį sveikatai ji konsultavosi su Toksiškumo, ekologinio toksiškumo ir aplinkos mokslinių komitetu (TETAMK).

2.6 Valstybės narės turės vienerius metus laiko išleisti įstatymus, kurių reikia, kad būtų laikomasi šios direktyvos. Laikas bus pradėtas skaičiuoti nuo šio pasiūlymo įsigaliojimo datos, pasitarus, kaip to reikalauja Sutarties 95 straipsnis, su Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu (EESRK) ir laikantis bendro sprendimo procedūros Europos Parlamente.

3. Bendros pastabos

3.1 Šis pasiūlymas, kuris papildė kitus PAH kontrolės aktus, remiasi Vokietijos Umweltbundesamt (UBV) 2003 m. kovo 18 d. ir Švedijos nacionalinės chemikalų inspekcijos (KEMI) 2003 m. kovo 27 d. pranešimais apie įtariamą padangų atplaišų neigiamą poveikį sveikatai ir aplinkai. Kaip pranešta TETAMK 2003 m. lapkričio 12 – 13 d. 40-oje plenarinėje sesijoje priimtoje nuomonėje, juos peržiūrėjo TETAMK.

3.2 TETAMK sutiko, kad atsižvelgiant į aukščiau išdėstytas priežastis, PAH kaip grupę turi būti laikoma galimais kancerogenais žmonėms ir kad PAH patenka į aplinką padangų nusidėvėjimo pasekoje. Tačiau ji tik iš dalies parėmė pasiūlymą, kad BaP būtų naudojamas kaip kokybinis ir kiekybinis kitų PAH buvimo rodiklis ir labai abejojo šio patekimo kelio bendru poveikiu.

3.3 Apibendrinant, PAH emisijos nusidėvint padangoms prisideda mažiau nei dviem procentais prie bendro poveikio žmonėms, o likusieji 1.1 paragrafe paminėtieji šaltiniai tuo tarpu sudaro likusius daugiau nei 98 procentus. Tai atitinka daug kartų atliktus Pasaulinės sveikatos apsaugos organizacijos įvertinimus, kad pagrindinės oro taršos ir su tuo susijusių ligų, įskaitant vėžį, priežastys yra rūkymas ir medienos bei anglies deginimas šildymo ir maisto gamavimo tikslais. Todėl TETAMK reziūmavo, kad „PAH apribojimas padangų gamyboje nepadarys ženklaus poveikio PAH koncentracijai aplinkos ore ir nuosėdose“.

3.4 Iš čia seka, kad įprastas teiginys, jog direktyva „duos naudos užtikrinant aukšto lygio žmonių sveikatos ir aplinkos apsaugą“ šiuo atveju ne visai tinka. Alyva jau yra žymima etiketėmis ir su ja gali būti saugiai dirbama darbo vietose pagal esančias teisės normas dėl pavojingų medžiagų. Todėl šis pasiūlymas neduos jokios naudos darbo vietose ir duos minimalią naudą aplinkai.

3.5 Taip pat reikėtų atkreipti dėmesį, kad šis pasiūlymas, kaip ir Tarybos direktyvos 76/769/EEB dvidešimt šeštos pataisos atveju bandant apriboti natūraliai aplinkoje sutinkamo chromo VI koncentraciją cemento gamyboje, kuriuo klausimu EESRK pateikė savo nuomonę 2003 m. kovą, išplečia direktyvos užmojų maksimaliai iki arba už numatytų ribų. PAH nėra nei sąmoningai gaminami, nei pardavinėjami rinkoje kaip tokie. Tai pripažįstama Priede – kur apribojimai yra teisingai taikomi PAH turintiems produktams – tačiau ne pavadinime, kuris dėl to turi būti pataisytas.

3.6 Taip pat kelia painiavą pavadinime ir tekste esančios nuorodos į „tam tikrus PAH“ kaip į konkrečią ir reikšmingą grupę. Atsižvelgiant į tai, kad, kaip pažymi TETAMK, yra apibūdinta labai nedaug PAH, o iš šių netgi dar mažiau yra įrodyta, kad nepanašu, jog jie būtų kancerogenai, turi būti padaryta išvada, kad visa klasė kelia pavojų, kur įmanomas poveikis žmonėms. Todėl apribojimai prekybai ir naudojimui turėtų būti apribojimai „padangų gamyboje naudojami didelį PAH kiekį turinčiai alyvai bei šios alyvos savo sudėtyje turinčioms padangoms“.

3.7 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta aukščiau, o taip pat į persidengimą su ankstesniu Komisijos pasiūlymu dėl sunkiųjų metalų ir PAH aplinkos ore, teigiama, kad ši direktyva yra nereikalinga ir turėtų būti atšaukta. Rinka tapo suskaldyta, anksčiau naudotą vieną produktą dabar reikia keisti mažiausiai dviem. Poreikiams patenkinti trūksta projektinių pajėgumų. Vis dar kelia susirūpinimą pakaitalų formulių saugumas; jei su mažos PAH koncentracijos alyva pagamintų padangų protektorai išeis iš rikiuotės eksploatuojant, vietoj hipotetinių mirčių, kuriomis naudojamosi prevenciniams veiksams pateisinti, įvyks tikros mirtys.

3.8 EESRK supranta šitą susirūpinimą, tačiau yra įsitikinęs, kad direktyvos priėmimas turi būti tęsiamas, išsamiai konsultuojantis su susijusiomis pramonės šakomis, kad būtų sėkmingai pereita prie mažos PAH koncentracijos alyvos naudojimo padangų gamyboje visame pasaulyje. Ši nauja alyva, be abejonės, visais su sauga susijusiais aspektais turi atitikti tuos pačius būtinausius funkcionavimo reikalavimus. Todėl veikiančios, konkurencingos ir patikimos šių naujų produktų vidaus rinkos Europoje sukūrimas yra pakankamas ir deramas motyvas šiam pasiūlymui.

3.9 Kalbant apie laiką, lemiamos reikšmės turi susitarimas dėl to, kuriuos tyrimus atlikti nustatyti, kokia alyva bus tinkama naudoti. Esamame priede siūloma atlikti tyrimus pavienių PAH buvimo nustatymui. Tai netinka veikiančių stambių naftos perdirbimo įmonių nepertraukiamam darbui, kur specifinių srautų faktinės cheminės sudedamosios dalys kinta priklausomai nuo to, kokia žaliavinė nafta yra perdirbama. Kiti tyrimai, tokie kaip Naftos instituto pateiktieji IP-346 (kurie tikrina bendrą PAH turinį išmatuojant trinarių – septynnarių žiedų PAH, gautų ekstrahuojant tirpikliu dimetilsulfoksidu, kiekį) jau yra naudojami naftos pramonėje pagal direktyvą 67/548/EEB kaip priimtina kancerogeninė priemonė. Naftos pramonei CONCAWE atliktos studijos patvirtina TETAMK nuomonę, kad matuojant vien tik BaP sąsaja su bendru potencialiu kancerogeniškumu išreiškiama prastai. Todėl primygtinai rekomenduojama naudoti IP-346 skirtingos alyvos charakterizavimui ir testavimui.

3.10 Siekiant apsaugoti Europos padangų pramonę – ir aplinką, jei tokia nauda egzistuoja, – turi būti atliekami panašūs importuojamų padangų gamybai naudojamos alyvos tyrimai. Tarptautinės standartizavimo organizacijos standarto projekte (ISO TC 45/SC 3 N, datuoto 2003 m. spalio 29 d.) siūloma peržvelgti ir pateikti pastabas dėl tyrimų metodo kaučiuko mišiniuose esančios alyvos tipui nustatyti. Šis darbas turi būti patenkiamai užbaigtas prie įgyvendinant šią direktyvą.

3.11 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta aukščiau, turėtų būti įmanoma išspręsti esamus atsargų apribojimus, ypač ADAE atžvilgiu, kuriems reikalingos didesnės investicijos nei NES. Tačiau visa tai užima laiko, o esamas reikalavimas, kad visų bendros paskirties padangų pakeitimas būtų baigtas iki 2009 m. sausio d. kuo toliau, tuo labiau atrodo neįvykdomas. Atsižvelgiant į tai, kad šio pasiūlymo nauda greičiausiai bus minimali, o nesėkmingų receptūrų perdirbimo pavojai ir kaštai dideli, EESRK siūlo, kad pradžioje paskelbtas galutinis terminas būtų pratęstas 12 mėnesių iki 2010 m. sausio 1 d. Netgi dėl tokio termino tarp įvairių konkuruojančių suinteresuotų šalių vyks didelio masto derybos. Komisija ir toliau išlaikys pagrindinį vaidmenį palengvinant šį procesą ES teisinių suvaržymų rėmuose ir galų gale sėkmingai jį užbaigiant.

4. Konkrečios pastabos

4.1 Remiantis tuo, kas išdėstyta aukščiau, šio pasiūlymo pavadinimas ir tolesnė formuluotė turėtų atitikti bendrą tikslą įvesti apribojimus „padangų gamyboje naudojamų didelį PAH kiekį turinčios alyvos prekybai ir naudojimui bei šią alyvą savo sudėtyje turinčioms padangoms“.

4.2 Tai turėtų atspindėti priede, apribojimus skiriant padangų, pagal IP-346 turinčių daugiau nei 3 procentus dime-tilsulfoksido ekstrahuojamų medžiagų ir todėl pagal direktyvą 67/548/EEB klasifikuojamų kaip kancerogeninių, gamyboje naudojamos alyvos prekybai ir naudojimui. Visos nuorodos į BaP kaip rodiklį ir į kitus pavienius PAH turi būti išbrauktos.

4.3 Kaučiuko mišiniuose, o ypač padangose, esančios alyvos apibūdinimui turi būti sukurtas ir į šią direktyvą įtrauktas tarptautinis standartinis tyrimo metodas.

4.4 Turi būti palikta pakankamai laiko kaučiuko ir padangų pramonės šakoms užbaigti šiuo metu vykstantį receptūrų perdirbimo darbą, o naftos pramonei – investuoti ir aprūpinti reikalingomis žaliavomis. Šiuo metu manoma, kad visos šalys galėtų įvykdyti tokius reikalavimus iki 2010 m. sausio 1 d., todėl ši data pasiūlyme turi būti įtraukta kaip pirminis galutinis terminas. Dėl dalinės išimties lenktyninių automobilių, lėktuvų ir kitų aukštų eksploatacinių charakteristikų galutinio vartojimo padangoms turėtų būti susitarta su suinteresuotomis šalimis; remiantis tuo, kas išdėstyta aukščiau, sunku įžvelgti, kad šie pokyčiai duotų išmatuojamą naudą, lyginant su aiškiais pavojais visoms susijusioms šalims nefunkcionavimo (išėjimo iš rikiuotės) atveju.

2004 m. spalio 27 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkė

Anne-Marie SIGMUND

Nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos reglamento, iš dalies pakeičiančio Reglamentą (EB) Nr. 2702/1999 dėl informacijos apie žemės ūkio produktus teikimo ir jų skatinimo trečiojoje šalyse priemonių ir Reglamentą (EB) Nr. 2826/2000 dėl žemės ūkio produktams skirtų informavimo ir skatinimo veiksnių vidaus rinkoje

KOM(2004) 233 galutinis - 2004/0073 CNS

(2005/C 120/08)

2004 m. balandžio 21 d. Europos Sąjungos Taryba, vadovaudamasi Europos Bendrijos steigimo sutarties 36 ir 37 straipsniais, nusprendė konsultuotis su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl: Pasiūlymo dėl Tarybos reglamento, iš dalies pakeičiančio Reglamentą (EB) Nr. 2702/1999 dėl informacijos apie žemės ūkio produktus teikimo ir jų skatinimo trečiojoje šalyse priemonių ir Reglamentą (EB) Nr. 2826/2000 dėl žemės ūkio produktams skirtų informavimo ir skatinimo veiksnių vidaus rinkoje

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkosaugos skyrius, kuris buvo atsakingas už komiteto darbo šiuo klausimu parengimą, 2004 m. rugsėjo 21 d. patvirtino savo nuomonę. Pranešėjas – **p. Leif E. Nielsen**.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas 412-osios plenarinės sesijos 2004 m. spalio 27 – 28 d. (2004 m. spalio 27 d. posėdyje) priėmė šią nuomonę „už“ 171 balsų, „prieš“ 1 ir 6 susilaikiusiųjų.

1. Prielaidos

1.1 Iki 1999 m. ES iš dalies finansavo informavimo apie žemės ūkio produktus kampanijas ir šių produktų rėmimo veiklą tiek ES viduje, tiek už jos ribų, pagal atskiras rinkos organizavimo formas. Tai lėmė, kad remiantis reglamentais (EB) Nr. 2702/1999 ir (EB) Nr. 2826/2000 dėl trečiųjų šalių ir vidaus rinkos, šias sektorines nuostatas pakeitė labiau horizontali strategija, skirta paremti valstybių narių ir pačių įmonių veiklą. Pirmasis iš šių reglamentų, jei nebus pratęstas, nebegalios 2004 m. pabaigoje. Kaip to reikalauja reglamentai, 2004 m. kovo mėn. Komisija pateikė detalią ataskaitą apie jų taikymą ir pasiūlymus dėl supaprastinimo bei tobulinimo.

1.2 Dėl tokių problemų kaip galvijų spongiforminė encefalopatija (BSE), dioksinas ir listeriozė ES sustiprėjo poreikis pasitikėti maisto produktais, pagamintais Europoje ir gauti informaciją apie stebėsenos priemones, skirtas kokybei ir atsekamumui užtikrinti. Todėl siekiant vartotojų akyse pagerinti Europos produktų įvaizdį didžiausias dėmesys skiriamas informacijai apie įstatymus dėl kokybės, maisto saugos, žymėjimo, atsekamumo, saugomų geografinių nuorodų, kilmės vietos nuorodų, specifinių savybių sertifikatų ir integruotos bei ekološkiškos produkcijos.

1.3 Trečiojoje šalyse programomis siekiama teikti informaciją apie: (a) ES pastangas užtikrinti kokybę ir saugą, įskaitant su konkrečiais regionais susijusias produktų savybes, ir (b) reikalavimus apsaugoti ekologiškus produktus. Tiek ES, tiek už jos ribų naudojamos priemonės, tokios kaip informacijos kampanijos, viešųjų ryšių priemonės, rėmimo veikla, reklama ir dalyvavimas prekybos mugėse bei parodose, gali būti nacionalinių ir privačių kampanijų, skirtų didinti savo produktų dalį rinkoje, pagrindu.

1.4 Paprastai Bendrijos įnašas į rėmimo programas sudaro 50 %. Atitinkamas profesinių ir tarpprofesinių organizacijų įnašas sudaro 30 %, o valstybių narių 20 % – abiem atvejais numatant parafiskalinių mokesčių naudojimo galimybę. Valstybių narių išlaidos laikomos intervencija ir Komisijos kompensuojamos.

1.5 Atitinkamos Europos ar nacionalinės organizacijos privalo pačios inicijuoti programas, o tuo tarpu valstybės narės yra atsakingos už valdymą, kontrolę ir mokėjimus. Atsižvelgiant į Europos matmenį prioritetinėmis programomis laikomos tos programos, kurias teikia dvi ar daugiau valstybių narių ir profesinių organizacijų. Tačiau vykdamas šias programas susiduriama su daugybe praktinių sunkumų, kylančių dėl skirtingų administracinių taisyklių ir tam tikrų valstybių narių įsipareigojimo trūkumo. Be to, siūlytojams tenka skirti labai daug laiko ir pinigų koordinavimui, stebėsenai ir administravimui.

1.6 Šių pasiūlymų tikslas yra sumažinti nepatogumus, kurie kyla dėl sudėtingų taisyklių ir biurokratijos. Tai yra detaliau aptariama Komisijos ataskaitoje. Be to, pakeitimai taip pat skirti užtikrinti, kad programos savo esme labiau atitiktų tikrą Europos interesą.

2. Bendros pastabos

2.1 Pokyčiai bendroje žemės ūkio politikoje bei griežtesnė rinkos konkurencija patvirtina tokios programos poreikį. Konkuruojančių šalių parama informacijos kampanijoms ir eksporto rinkų rėmimo veikla taip pat patvirtina ES sistemos tęstinumą tiek Sąjungos viduje, tiek už jos ribų.

2.1.1 Vis dėlto labai yra reikalingi supaprastinimai ir patobulinimai. Pasitarusi su atitinkamomis profesinėmis organizacijomis ir kitomis šalimis, Komisija parengė išsamų pranešimą apie numatomus pakeitimus, siekiant supaprastinti administracines procedūras ir užtikrinti kuo veiksmingesnį sistemos darbą.

2.2 Tačiau, kaip nurodo Komisija, dar per anksti vertinti naujo režimo rezultatus. Tik 2001 m. palaipsnis įgyvendinimas buvo pradėtas trečiojoje šalyje, o 2002 m. - vidaus rinkoje. 2003 m. pirmą kartą sistema buvo taikoma pilnai. Todėl būtų naudinga, kaip siūlo Komisija, parengti antrą pranešimą 2006 m. pabaigoje, kuriame būtų analizuojamas režimo darbas po pakeitimų. Tai suteiktų galimybę ir įvertinti, kaip jis įgyvendinamas naujosiose ES valstybėse narėse

2.3 Vadinas, daugelis organizacijų tik dabar susipažįsta su režimo nuostatomis ir administraciniais reikalavimais. Tačiau, kaip pastebi Komisija, dalis pasiūlytų programų tik ribotai atitiko Europos interesus. Todėl didesnis dėmesys turi būti skiriamas programoms, kurios yra Europos kontekste pakankamai svarbios, o taip pat sinergijos tarp valstybių narių ir ES veiklos užtikrinimui.

2.4 Ypač po plėtros ES turėtų siekti, kad kuriamos taisyklės būtų kuo paprastesnės ir aiškesnės. Nors vidaus ir išorės programos tikrai skiriasi tikslų ir turinio atžvilgiu, skirstymas į du reglamentus yra istoriškai pagrįstas. Siekiant užtikrinti tolesnį supaprastinimą, šie du reglamentai turėtų būti sujungti į bendrą lengviau taikomų taisyklių rinkinį. Daugelis nuostatų yra tapačios, o esantys skirtumai iš esmės nepagrįsti. Siūlomi reglamentų pakeitimai pasiūlymų teikimo, sprendimų priėmimo ir stebėsenos atžvilgiu yra tokie patys.

2.5 Be to, yra remiamas informacijos teikimas apie žemės ūkio produktų ir maisto gaminių, jų realizavimo skatinimas ir reklama pagal kaimo plėtros nuostatas, kurios skiriasi nuo dabartinio režimo taisyklių. Nežiūrint į neseniai atliktus veiksmus, skirtus išryškinti skirtumą tarp sistemų taikymo sričių, net ir dabartiniame etape Komisija turėtų įvertinti šio persidengimo pašalinimo galimybes. Todėl nėra jokio pagrindo atidėti šią diskusiją vėlesniam laikui, kaip siūlo Komisija.

2.6 ES bendras finansavimas turėtų likti toks, koks yra dabar, o biudžeto ištekliai, atsižvelgiant į plėtrą ir būsimus reikalavimus, turi būti padidinti. Taip sistema, atsižvelgiant į įvairovę ir gastronominius skirtumus, gali prisidėti prie bendros rinkos įvairiose produkcijos srityse integracijos ir tobulinimo. Todėl Europos profesinės organizacijos turėtų dalyvauti

vykdant informacijos kampanijas, kurios informuoja apie produktų kokybę ir nukrypimus, atsiradusius atsižvelgiant į vartotojų poreikius Europos Sąjungoje. Tuo pačiu metu trečiųjų šalių rinkoms turėtų būti teikiama pirmenybė vykdant palaipsnių eksporto kompensacijų likvidavimą, atsižvelgiant į realias veiksmingų programų įgyvendinimo galimybes.

2.7 Šios tvarkos panaudojimas trečiųjų šalių rinkose yra ribotas, kadangi programos taikomos vien tik bendro pobūdžio kampanijoms. Tai lemia, kad įmonės, kurios yra profesinių organizacijų narės, dažnai nenoriai dalyvauja programų finansavime. Paramos firminiams ženkliams, o tuo pačiu atskiroms įmonėms, klausimas nėra svarstomas, tačiau jei priemonė padarys pastebimą poveikį eksporto rinkoms, Komisija turėtų būti lankstesnė kampanijų ir panašių renginių atžvilgiu bei sutikti, kad subalansuotas firminių ženklų skaičius būtų įtrauktas kaip bendro pobūdžio kampanijos neatskiriamas dalis. Tai leistų sukurti ryšį tarp kampanija siekiamo tikslo ir rinkoje esančių produktų, siekiant suderinti bendrybes ir konkretybes, kad tokiu būdu būtų sukurtos bendros sinergijos. Tai nepakenks pačios kampanijos tikslams, o padės užtikrinti, kad pirkėjai ir vartotojai realiai galės rasti produktus, apie kuriuos kalbama kampanijos metu. Taip pat produkto kilmei visoje ES skiriama daugiau dėmesio. Tačiau jei rinkoje jau dominuoja firminis produktas, ES rėmimo veiksmų nauda yra ribota, nes tokiais atvejais privačios įmonės paprastai ištraukia į aršią konkurenciją ir siekdamos padidinti savo rinkos dalį skiria nemažas lėšas reklamai.

2.8 Nėra jokios priežasties keisti valstybių narių ir profesinių organizacijų bendro finansavimo principus. Problema yra ta, kad tam tikroms valstybėms narėms trūksta noro išpareigoti arba jos negali suteikti reikiamo finansavimo. Tai reiškia, kad atitinkamoms profesinėms organizacijoms neleidžiama perimti schemų, nebent finansavimas užtikrinamas per parafiskalinius mokesčius. Dėl administracinio supaprastinimo dabartiniai proporcingai mažėjantys ilgamečių programų bendro finansavimo normos turėtų būti panaikintos, o ES bendras finansavimas turi būti ties 50 %.

2.9 Leidimas naudoti parafiskalinius mokesčius kaip finansavimo šaltinį reiškia, kad *faktiškai* kai kurios organizacijos finansuoja 50 %. Ši galimybė turėtų būti išsaugota. Tai reiškia, kad taisyklės dėl privalomos valstybių narių 20 % dalies turėtų būti traktuojama lanksčiau, kad valstybės narės galėtų kiekvienu konkrečiu atveju spręsti dėl jų skiriamos programos finansavimo dalies. Taip nusprendus, konkrečios organizacijos minimalus įnašas, pvz. 20 %, būtų privalomas.

2.10 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas mano, kad turėtų būti įmanoma remti gėlių ir augalų realizavimo trečiųjų šalių rinkoje priemonės, taip kaip tai daroma vidaus rinkoje.

2.11 Sutartyje nustatytų valstybės paramos taisyklių taikymas valstybių narių įnašams yra administracinė našta ir nesuprantamas dalykas. Todėl, kaip ir regioninės plėtros priemonėse, siūlomas atleidimas nuo pranešimo teikimo tvarkos būti taikomas iš pat pradžių.

2.12 Atsižvelgiant į tenkančią administracinę našta ir didelį mažesnių, konkrečioms rinkoms nedarančio poveikio, skaičių programų, būtų naudinga numatyti galimybę nustatyti minimalų ir maksimalų atrinktų programų biudžetą. Pirmenybė turi būti teikiama programoms, kurios atsižvelgiant į jų trukmę ir biudžetą bus kiek įmanoma veiksmingesnės.

2.13 Atsižvelgiant į ekologiškų produktų klausimą ES būtina, kad nacionalinės ir privačios sertifikavimo ir stebėsenos priemonės kuo labiau būtų susijusios su Europos Sąjungos bendru režimu šioms produktams. Šis procesas jau vyksta ir informacijos kampanijos jį turi kiek įmanoma labiau remti, siekiant sukurti tikrą ekologiškų produktų vidaus rinką, pakeičiančią nacionalines ir privačias sistemas. Informacijos kampanijos trečiojoje šalyse ES ekologiškiems produktams turėjo tik ribotą poveikį. Ekologiškų produktų vidaus rinkos sukūrimas yra šių produktų rinkodaros trečiojoje šalyse išankstinė sąlyga. Be to, kyla sunkumų dėl skirtingų schemų abipusio pripažinimo, pavyzdžiui tarp ES ir JAV.

3. Konkrečios pastabos

3.1 Būtina atsižvelgti į galimybę imtis radikalesnių veiksmų, nei nurodyta pasiūlyme, dėl vidinio kompetencijos ir atsakomybės pasidalinimo tarp valstybių narių ir Komisijos. Tas pats taikytina ir dėl supaprastinimo ir aiškesnio atsakomybės pasidalinimo poreikio, atsižvelgiant į didelį komitetų ir institucijų, rengiančių taisykles ir dalyvaujančių atrankos, įgyvendinimo, tolesnių veiksmų ir stebėsenos procesuose, skaičių. Todėl, kaip tolimesnė priemonė, siūloma steigti *ad hoc* darbo grupes, susidedančias iš valstybių narių ir (arba) ekspertų, turinčių specialiųjų žinių apie realizavimo skatinimą ir reklamą, kurie galėtų Komisijai patarti strategijos kūrimo ir režimo priemonių įgyvendinimo klausimais.

3.2 Siūlomas pakeitimas dėl įgyvendinančių organizacijų atrankos yra didelis supaprastinimas. Priklausomai nuo kampanijos prigimties, taip pat reikėtų, kad konkrečios organizacijos vykdytų tam tikrą programoje numatytą veiklą, o įgyvendinanti institucija galėtų būti atrinkta po to, kai Komisija priims pasiūlymą.

3.3 Siūlomuose pakeitimuose iš dalies atsižvelgiama į išsakytą kritiką, taip pat dėl laiko nuo pasiūlymų pateikimo iki galutinio sprendimo trukmės, dėl šiame ankstyvame etape reikalaujamo detalumo, o taip pat ir dėl nepakankamo sprendimų skaidrumo. Be to, reikia spręsti ataskaitų reikalavimų palengvinimo problemą.

3.4 Siūlomas lankstumas, leisiantis Komisijai pačiai inicijuoti informacijos kampanijas ir rėmimo veiksmus, siekiant užtikrinti sąžiningesnį paskirstymą tarp įvairių produkcijos sričių, yra sveikintinas žingsnis, kadangi vaisių ir daržovių sektorių paraiškų yra gerokai daugiau, kai tuo tarpu kitiems sektoriams skiriama mažai arba jokio dėmesio. Tačiau praktinis įgyvendinimas kelia daugybę klausimų, tokių kaip prieduose nurodyti apribojimai, kuriais apribojamos šalys ir produktai, kurie gali būti reklamuojami ES.

3.5 Siekiant didinti supratimą apie ES sertifikavimo ir stebėsenos režimą bei skatinti nacionalinių sistemų harmonizaciją, ES ekologiško gaminių ženklas turėtų būti aiškiai matomas viso informavimo ir rėmimo priemonių metu. Ženkle vaizduojama dvylika žvaigždžių, simbolizuojančių ES. Todėl reikalavimas užtikrinti, kad visoje kampanijos medžiagoje būtų ES vėliava, tam tikrais atvejais, turėtų būti sušvelnintas. Taikant dabartinius reikalavimus atsitinka, kad toje pačioje rėmimo medžiagoje naudojami skirtingi ES simboliai. Taip pat dėl naudojamų nacionalinės aplinkosaugos emblemų ir kilmės vietos emblemų perteikiama informacija tampa neaiški. Kampanijose, skirtose remti LIFE programą, yra naudojama LIFE emblema, kurioje vaizduojamos dvylika žvaigždžių, o ne ES vėliava.

3.6 Dabartinis reikalavimas, kad nacionalinės aplinkosaugos emblemos leidžiamos tik jei kalbama apie dar toliau siekiančias nacionalines taisykles, yra diskriminacinis ir prieštarauja harmonizacijai. Todėl Europos aplinkosaugos veiksmų plano⁽¹⁾ projekte siūloma, kad nacionalinės emblemos būtų naudojamas šalia ES emblemos.

⁽¹⁾ Komisijos pranešimas Tarybai ir Europos Parlamentui Europos veiksmų planas organiniam maistui ir ūkininkavimui, COM(2004) 415 galutinis

3.7 EESRK ragina Komisiją parengti procedūrinį, operatoriams skirtą vadovą, kuris padėtų tiek jiems, tiek valdžios institucijoms atlikti priežiūrą, ir iš to visa ši naujoji Bendrijos reklamos politika gautų naudos.

3.8 Šie reglamentai pradėti įgyvendinti neseniai, tačiau jau iškilo kai kurie esminiai reikalavimai, kuriuos ateityje būtinais reikės apsvarstyti. Komisija turėtų rūpestingai koordinuoti

veiksmus skirtingose rinkose, kad informacija nesidubliuotų ir nesikartotų, nes dėl to reklama netenka veiksmingumo.

4. Išvada

4.1 Komisijos siūlymas turėtų būti priimtas, atsižvelgiant į ankščiau pateiktas pastabas dėl tolesnio supaprastinimo.

2004 m. spalio 27 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

Pirmininkė

Anne-Marie SIGMUND

Nuomonė dėl Pramonės permainų ir valstybės pagalbos plieno sektoriuje

(2005/C 120/09)

2004 sausio 29 d., Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl: *Pramonės permainų ir valstybės pagalbos plieno sektoriuje*.

Pramonės permainų konsultacinė komisija, atsakinga už komiteto darbo šiuo klausimu parengimą, priėmė savo nuomonę 2004 m. rugsėjo 9 d. Pranešėjas buvo p. Lagerholm, o antrasis pranešėjas – p. Kormann.

Savo 412-ojoje plenarinėje sesijoje 2004 m. spalio 27 – 28 d. (2004 m. spalio 27 d. posėdis) Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 154 balsais „už“, 3 balsavus „prieš“ ir 11 susilaikius:

1. Įžanga, nuomonės tikslai bei apimtis; naudojamų terminų apibrėžimas

1.1 Šioje nuomonėje savo iniciatyva dėmesys sutelktas į pramonės permainų ir valstybės pagalbos sąryšį remiantis plieno pramonės pavyzdžiu.

1.2 Šios nuomonės savo iniciatyva autoriai „pramonės permainas“ suvokia kaip viename iš pramonės sektorių vykstantį įprastą ir nuolatinį procesą, kuriuo aktyviai reaguojama į dinamiškas tendencijas vienoje iš ekonomikos šakų siekiant išsaugoti konkurencingumą ir sukurti augimo galimybes.

1.3 Europa negali likti nuolatinių pramonės permainų nuošalyje. Atsižvelgiant į tai, kad rinkas vis labiau veikia globalizacija, anksčiau ar vėliau būtina suderinti ekonomines struktūras su įvykiais, vykstančiais pasaulio rinkoje. Šiame kontekste Europos Sąjunga privalo vaidinti svarbų vaidmenį nustatant esmines tarptautines sąlygas.

1.4 Parengti šią nuomonę savo iniciatyva paskatino:

— tai, kad 2002 m. baigė galioti EAPB sutartis;

— Vidurio ir Rytų Europos (VRE) plieno pramonės privatizavimas ir pertvarkymas, susijęs su stojimu į ES procesus;

— OECD derybos dėl tarptautinės plieno subsidijų sutarties (PSS);

— naujausia ES valstybės pagalbos lentelės versija;

— Europos Komisijos komunikatas *Pramonės permainų skatinimas: pramonės politika išsiplėtusiai Europai* (KOM(2004) 274 galutinis) 2004 m. balandžio mėn.; ir

— Komisijos ataskaita Tarybai ir Europos Parlamentui: *Pirmoji plieno sektoriaus pertvarkymo Čekijos Respublikoje ir Lenkijoje stebėsenos ataskaita* (KOM(2004) 443 galutinis) 2004 m. liepos 7 d.

Plieno pramonė kaip pavyzdžiu, šioje nuomonėje savo iniciatyva analizuojama, kaip valstybės pagalba gali paveikti būtina struktūrinę kaitą.

1.5 Valstybės pagalbos, skirtos konkurencingumui apsaugoti, negaunančios bendrovės dažnai yra nepalankioje padėtyje lyginant su jų konkurentais, kurie tokią pagalbą gauna; tokių aplinkybių neigiamas poveikis bendrovių plėtrai gali būti didelis – dažnai tokios bendrovės yra išstumiamos iš rinkos. Nepaisant jų patirties, sukauptos per keletą pertvarkymo dešimtmečių, Europos plieno pramonės atvejis rodo, kad politinius sprendimus priimančioms asmenims dažnai sunku susilaikyti nuo pagundos išmokėti subsidijas didelėms įmonėms, kuriose dirba daug darbuotojų ir kurioms gresia uždarymas. Apskritai tai reiškia, kad pertekliniai pajėgumai ir neekonomiška veikla išlieka ir po rinkos nulemtos uždarymo datos. Būtinai koregavimo procesai yra inicijuojami labai nenoriai.

1.6 Nepaisant to, šiuo metu politikos bei ekonomikos srityje, tai pat profesinėse sąjungose egzistuoja bendras sutarimas dėl to, kad pramonės permainos neišvengiamos ir kad būtina formuoti tokias permainas pasitelkiant tarptautinius bendruosius susitarimus (pvz. PPO, EBPO, TDO...). Ši patirtis remiasi dešimtmečiais vykdytomis pramonės permainomis, kurias jau patyrė anglies ir plieno pramonė. Pertvarkymas ir konsolidavimas, kartu su atitinkamu socialiniu dialogu šiuo metu yra visuotinai pripažįstami tiek kaip išankstinės būtinos sąlygos, tiek kaip kontekstas siekiant užtikrinti Europos įmonių konkurencingumą rinkose, kurios vis labiau integruojasi.

1.7 2004 m. balandžio mėn. pabaigoje pateiktame savo komunikate dėl pramonės politikos (!) Komisija atkreipė dėmesį į tai, kad pramonės permainų nereiktų prilyginti visiškai deindustrializacijai. Pastarajam reikšminui būtingas tuo pačiu metu vykstantis užimtumo, gamybos mastų ir produktyvumo augimo nuosmukis. Dėl visiškos deindustrializacijos mažo produktyvumo darbai yra perkeltami į besivystančias ir naujai industrializuotas šalis, kur darbo kaštai yra mažesni. Pagrindinė darbo vietų perkėlimo priežastis yra ta, kad lyginamosios kaštų struktūros tapo palankesnės valstybėse – ne ES narėse.

1.8 Tačiau savo pramonės politikos analizėje Europos Komisija prieina prie išvados, kad deindustrializacija šiuo metu vyksta kalnakasybos pramonėje ir vos keliuose kituose sektoriuose (tekstilės, darbužių, odos gaminių, laivų statyklos, koksinių akmens anglies įrenginių, naftos perdirdimo ir branduolinio kuro bei trąšų gamybos ir perdirdimo). Nors pramonės permainos yra neabejotinai skausmingos atskiriems regionams, vis tik bendra ekonominė nauda yra akivaizdi, su ta sąlyga, kad tokia kaita yra tinkamai prižiūrima.

(!) KOM(2004) 274: šis komunikatas šiuo metu yra analizuojamas nuomonėje CCMi 017 (pranešėjas: **p. van Iersel**), ir nuomonėje savo iniciatyva CCMi 014 dėl **bendrovių perkėlimų** (pranešėjas: **p. Rodríguez Garcia-Caro**).

1.9 Bendros ekonominės veiklos dalies, kurią užima pramonė, santykinis nuosmukis atspindi ilgalaikius struktūrinius procesus. Nors daugumoje pramonės sektorių, tokių kaip geležies ir plieno sektoriai, per pastaruosius keletą dešimtmečių buvo žymiai sumažintos darbo jėgos apimtys, tuo pačiu buvo pastebimas aiškus jų produktų pridėtinės vertės ir jų darbo produktyvumo didėjimas.

1.10 Socialinės paslaugų sektoriaus svarbos didėjimą visuomenė vertina kaip patvirtinimą, kad struktūrinės kaitos procesas vyksta pramonės sąskaita. Tačiau šį pokytį būtina vertinti atsižvelgiant į didėjančias sąsajas tarp šių dviejų sektorių. Per pastaruosius kelis dešimtmečius apdirbamoji pramonė įvairių veiklų (transportas, logistika, duomenų apdorojimas ir t.t.) perdavė išoriniams paslaugų tiekėjams. Todėl reikia būti atidiems ir labai atsargiems vertinant pramonės permainų statistinius duomenis. Neteisingos išvados, pagrįstos paviršutiniška analize arba politiškai motyvuotomis dalinėmis tiesomis, pramonėje gali greitai sukelti sunkias pasekmes.

1.11 Žiniomis pagrįstoje Europos Sąjungoje pramonės sukuriama pridėtinė vertė išlieka gyvybiškai svarbi. Atsižvelgiant į visą pridėtinę vertę, kurią pramonei sukuria kiti ekonomikos sektoriai, akivaizdu, kad nuo XX a. paskutiniojo dešimtmečio pradžios pramonė ir toliau išlieka gyvybiškai svarbi ES. Pavyzdžiui Vokietijoje pramonė ir toliau sukuria 40 proc. bendros pridėtinės vertės.

1.12 Atsižvelgiant į patirtį, kuri kartais gali būti labai skausminga, ir į beveik 30 metų privatizacijos ir pertvarkymo procesą, Europos Komisija siūlo, kad būsimos struktūrinės permainos, kurių imasi VRE plieno ir kituose sektoriuose, turėtų būti pagrįstos ES plieno sektoriaus patirtimi, įgyta taikant koregavimo priemones.

1.13 Pastaraisiais dešimtmečiais įvyko didelių pokyčių politinėje, techninėje ir ekonominėje aplinkoje, kurioje funkcionuoja ES plieno sektorius. Naftos krizės, ES vidaus rinkos sukūrimas, ES plėtra ir globalizacija turėjo didelį poveikį šiam prekių sektoriui, kuris yra svarbus kitiems pramonės sektoriams. Nepaisant cikliško jų struktūrinių svyravimų nuo pirmosios krizės 1975 m., plieno gamybos ES lygis iš esmės išliko stabilus. Ir šiandien plienas yra gaminamas iš esmės visose penkiolikoje ES valstybių narių. Tačiau dėl technologinės pažangos tokiam pat plieno kiekiui pagaminti šiandien reikia tik trečdaliu 1975 m. darbo jėgos. Penkiolikos ES valstybių narių plieno įmonių, kuriose valstybė turi didžiąją dalį akcijų, procentinė dalis sumažėjo nuo 53 % 1985 m. iki 10 % šiandien. Tačiau valstybės kontroliuojamos ir privačios plieno pramonės įmonės šiuo metu susiduria su panašiomis ekonominėmis sąlygomis.

1.14 Atsižvelgiant į tai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Pramonės permainų konsultacinei komisijai (PKKK) tapo įdomu išnagrinėti valstybės pagalbos vaidmenį pramonės permainų procese bendrai ir jos vaidmenį Europos plieno pramonei konkrečiai. Šios nuomonės savo iniciatyva tikslais „plieno sektorius“ reiškia visą pramoninę veiklą, susijusią su plieno gamyba bei pardavimu ir pagrindinį vaidmenį, kurį jis vaidina kitų ES plieną naudojančių sektorių atžvilgiu.

2. Valstybės pagalba ir bendras jos poveikis

2.1 Valstybės pagalba yra selektyvi pagalba, kurią valstybinės institucijos suteikia atrinktoms gamybos šakoms, o galiausiai – tam tikriems asmenims. Siekiant nustatyti, ar priemonės sudaro valstybės pagalbą, būtina atskirti priemones, kuriomis siekiama teikti pagalbą tam tikroms įmonėms ar tam tikrų prekių gamybai pagal EB sutarties 87 straipsnio 1 daleis nuostatas, ir bendras priemones, kurios atitinkamai yra taikomos valstybės narėms, tačiau kurios yra turi būti naudingos visai ekonomikai. Į pastarąją kategoriją patenkančios priemonės nėra valstybės pagalba pagal 87 straipsnio 1 dalį; jos yra bendrosios ekonominės politikos priemonės, kurios yra vienodai taikytinos visoms bendrovėms (pvz., bendros mokestinės lengvatos investicijų išmokoms).

2.2 Tačiau būtina atsižvelgti į tai, kad rinkos ekonomikoje ekonominę veiklą nulemia pasiūla bei paklausa ir kad ji koordinuojama per kainos mechanizmą. Todėl egzistuoja pavojus, kad bet kokios priemonės, dėl kurių kyla sunkumų per kainų mechanizmą teikti informaciją ir paskatas, gali būti žalingos.

2.3 Valstybės pagalba gali sukelti ilgalaikį pavojų laisvai konkurencijai, sutrukdyti efektyvų išteklių paskirstymą ir kelti grėsmę ES vidaus rinkai. Todėl Europos Sąjunga pripažįsta, kad laisva ir neiškreipta konkurencija yra vienas iš svarbiausių Bendrijos principų.

2.4 Specifinės valstybės pagalbos skyrimas (finansinė parama arba mokesčių lengvatos) gali būti pateisinamas tik jeigu rinka reikiamai nefunkcionuoja ir jeigu egzistuoja reali galimybė, kad subsidijos atneš ekonominės naudos. Valstybės įsikišimas suteikiant finansinę paramą rinkos nefunkcionavimo atveju gali padėti išvengti netinkamo lėšų paskirstymo. Tačiau valstybė retai žino, kaip užtikrinti, kad rinkos nefunkcionavimo atvejais būtų skirtas reikiamas viešojo finansavimo sumos. Dėl valstybės pagalbos kovojančios įmonės ne visada yra patikimas informacijos šaltinis.

2.5 Papildoma problema yra tai, kad rinkos sąlygos nuolat keičiasi. Valstybės pagalba, kuri iš pradžių buvo pateisinama,

laiku bėgant gali pasirodyti ekonomiškai neberekalinga, tačiau vis tik ir toliau taikoma dėl lėto politinio proceso ar dėl regionų ar sektorių interesų grupių įtakos.

2.6 Valstybės pagalba dažnai sukelia rinkos dalyvių elgsenos pokyčius. Gavus subsidijų sumažėja jų pasirengimas imtis reikiamų koregavimo veiksmų, kurie yra reikalingos siekiant išlaikyti arba atkurti įmonių konkurencingumą; subsidijuojamoms įmonėms gali išsivystyti „subsidijų mąstysena“.

2.7 Bent vidutiniu laikotarpiu valstybės pagalba padidina ir mokesčių našta. Valstybės pagalbos sumažinimas gyvybiškai svarbus ne tik kaip priemonė siekiant ilgalaikio biudžeto konsolidavimo, bet yra reikalinga dėl ekonominių ir reglamentavimo priežasčių. Struktūrinė kaita lėtėja, jeigu subsidijų atžvilgiu taikomas neteisingas požiūris.

2.8 Siekiant reikiamai sumažinti bendrą valstybės pagalbos dydį, po keleto ES Ministrų Tarybos susitikimų parengtose išvados buvo paraginta perkelti dėmesį nuo pagalbos atskiroms įmonėms ar ekonomikos šakoms š bendro intereso horizontalius tikslus, įskaitant sanglaudos tikslus. Valstybės pagalba, suteikta siekiant horizontalių tikslų, paprastai yra skirta kompensuoti rinkos nefunkcionavimą ir dažniausiai sukelia mažiau konkurencijos iškraipymų nei pagalba sektoriams ir pagalba specialioms reikmėms. Didžioji dalis pastarosios formos pagalbos yra suteikiama įmonių, susiduriančių su sunkumais, gelbėjimui ar pertvarkymui.

2.9 Pagrindiniai horizontalūs tikslai, kurių siekiama teikiant valstybės finansavimą, yra tokie:

- tyrimai ir plėtra,
- aplinkos išsaugojimas,
- energijos taupymas,
- pagalba MVĮ,
- darbo vietų kūrimas,
- mokymo skatinimas.

Valstybės įtaka Europos plieno pramonėje

2.10 Valstybė tradiciškai darė didelę įtaką plieno pramonei; šia prasme svarbūs kariniai bei saugumo aspektai. Norint pailustruoti valstybės įtakos dydį, atkreipiamas dėmesys į tai, kad 1980 m. apie 60 % pasaulio plieno produkcijos vis dar gamino įmonės, kurias tiesiogiai ar netiesiogiai kontroliavo valstybė.

2.11 Kai plieno gamybos įmonės valdo valstybė, tai paprastai nuostolius nurašo valstybė, tuo būdu įmonėms suteikdama virtualią išlikimo garantiją. Žvelgiant iš efektyvios konkurencijos užtikrinimo pozicijų tokia situacija tokia pat žalinga, kaip ir valstybės pagalba siekiant sustiprinti įmonių konkurencinę poziciją arba atitinkamų priemonių įdiegimas siekiant išvengti valstybės netiesiogiai valdomų įmonių uždarymo. Ekonominės priemonės, kuriomis siekiama užkirsti kelią tokių įmonių uždarymui, taip pat papildo politinės priemonės. Dėl to korekcijų atlikimo našta perkeliama konkurencingesnėms įmonėms. Tokios priemonės taip pat sukelia intervencijų augimą.

2.12 Todėl be paramos, teikiamos veiklą nutraukiančioms įmonėms, vienintelė Europos plieno pramonei teiktina pagalba yra horizontali pagalba. Atsižvelgdama į tai, kad iki XX a. paskutiniojo dešimtmečio pabaigos struktūrinės kaitos procesas vyko labai lėtai, Europos plieno pramonė galiausiai pripažino poreikį pereiti nuo sektorinės ir specialios pagalbos prie horizontalios pagalbos. Savo pagalbos režimo atžvilgiu Europos plieno pramonė žengė labai toli, atsisakydama ir regioninės pagalbos ⁽¹⁾.

2.13 Europos Sąjungoje didelė reikšmė teikiama visų nacionalinių išlaidų stebėsenai. Europos Komisija privalo užtikrinti, kad jos ES pagalbos politika būtų pagrįsta skaidria valstybės pagalbos stebėsenai ir naudojimui, kaip jau yra plieno sektoriuje.

2.14 Europos Komisija šiuo metu toliau peržiūri bendrąsias gaires ir pamatines nuostatas, taikomas valstybės pagalbai. Šios priemonės turi būti paprastesnės ir aiškesnės. Būtina pašalinti neatitikimus. Komisija pirmenybę teiks tokioms priemonėms: nuostatų, taikomų su sunkumais susiduriančių įmonių gelbėjimui ir pertvarkymui skiriamai pagalbai, peržiūrėjimas; ES nuostatų, taikomų regioninei pagalbai, reforma po ES plėtros; naujų bazinių nuostatų parengimas siekiant nustatyti, kas gali būti vertinama kaip gana mažos pagalbos sumos; ir išaiškinimai bendros ekonominės naudos paslaugų srityje.

2.15 Ateinančiais metais toliau tobulinant bendrąją ES pagalbos režimą būtina atsižvelgti į tarptautinį kontekstą, ypač į daugiašalius išsipareigojimus. Pagalbai, susijusiai su ne žemės ūkio prekėmis ir produktais, taikoma PPO Subsidijų ir kompensavimo priemonių sutartis.

⁽¹⁾ Paskutinė nuo bendrojo valstybės pagalbos draudimo leidžianti nukrypti nuostata buvo taikyta regioninių investicijų subsidijoms Graikijos plieno gamintojams; ji nustojo galioti 2000 m.

3. ES pagalbos politika ir jos reikšmė pramonės permainoms plieno sektoriuje

Bendrasis EAPB pagalbos suteikimo draudimas yra apeinamas

3.1 1952 m. Europos anglių ir plieno bendrijos sutartyje buvo išdėstytos aiškios taisyklės apie tai, ar valstybės narės gali skirti pagalbą anglių ir plieno pramonės bendrovėms: „Toliau nurodyti dalykai yra nesuderinami su anglių ir plieno sektoriaus bendrąja rinka ir ... (bus) draudžiami Bendrijoje, kaip nurodyta šioje Sutartyje: ... subsidijos ar pagalba, kurią valstybės suteikia ... bet kokia forma“. Šis draudimas suteikti bet kokią pagalbą bendrovėms atskirose šalyse, kaip nurodyta 4c straipsnyje, buvo logiška visų nacionalinių apsaugos priemonių pašalinimo bendrojoje rinkoje pasekmė.

3.2 Tačiau netrukus po bendros rinkos sukūrimo paaiškėjo, kad be valstybės pagalbos nebus įmanoma užtikrinti nei Europos energijos aprūpinimo, nei geležies ir plieno gamybos iš vidinių anglies išteklių. Po sprendimo, kurį priėmus nereiktų keisti EAPB sutarties, paieškų politikai pasiūlė, kad tam tikra valstybės pagalba būtų vertinama kaip Bendrijos pagalba, o tai iš principo buvo leistina. Kaip tokios nuostatos pagrindas buvo pasitelktas 95 straipsnis, priimtas siekiant spręsti po sutarties pasirašymo susidarancias nenumatytas aplinkybes. Šiame straipsnyje buvo numatytos Bendrijos intervencijas tais atvejais, kai tai buvo reikalinga siekiant vieno ar daugiau Sutarties tikslų.

3.3 Vienas iš tokių tikslų buvo angliakasybos pramonės, ypač su ja susijusių darbo vietų, išsaugojimas. Nuo tol pagalba, kurią valstybės narės mokėjo savo angliakasybos bendrovėms už energijos aprūpinimo ir plieno gamybos apsaugą, buvo vertinama kaip Bendrijos pagalba.

3.4 XX a. aštuntajame dešimtmetyje daugelis valstybių narių net nesivargino pasinaudoti šia spraga pagalbai, kurią jie teikė plieno bendrovėms. Vietoj to dažniausiai be jokių prieštaravimų jos mokėjo milijardus iš pradžių plieno pramonės plėtros tikslais, o vėliau – kad tos daugiausiai valstybės valdomos bendrovės galėtų gyvuoti. XX a. devintojo dešimtmečio pradžioje tuometinis Komisijos Konkurencijos generalinis direktorius atvirai nurodė, kad EAPB sutarties draudimas teikti pagalbą yra pasenęs.

3.5 Nuo 1978 m. privačios plieno bendrovės, smarkiai nukentėjusios dėl „pagalbos varžybų“ sukulto konkurencijos iškraipymo, vis sėkmingiau siekė sugrąžinti subsidijų draudimą.

3.6 95 straipsniu pagrįstuose plieno subsidijų kodeksuose nuo 1980 m. nurodoma, kad pagalba plieno bendrovėms galėtų būti suteikta tik griežtai apibrėžtomis aplinkybėmis. Tačiau leistina pagalba iš pradžių apėmė beveik visą pagalbą, kurią valstybės narės ir taip jau mokėjo savo bendrovėms. Tuo būdu didžiąja dalimi pirmasis subsidijų kodeksas pasitarnavo tik egzistuojančiai praktikai legalizuoti. Tik palaipsniui buvo uždraustos tam tikros labiausiai konkurencijai kenkiančios pagalbos rūšys, kaip bendrovių gelbėjimas, veiklos ir investicinė pagalba.

3.7 Nuo XX a. devintojo dešimtmečio antros pusės pagal subsidijų kodeksą buvo vis dar leidžiama tik tyrimų ir plėtros, aplinkos ir įmonių uždarymo pagalba. Nepaisant to kai kurios valstybės valdomos plieno bendrovės iki XX a. dešimto dešimtmečio vidurio ir toliau gaudavo valstybės lėšas skolų gražinimo ir pertvarkymo tikslais, vadovaujantis dar viena nukrypti leidžiančia nuostata pagal 95 straipsnį.

3.8 Galiausiai bet kokios tolesnės „Bendrijos pagalbos“ suteikimas buvo susietas su esminiu gamybos pajėgumų sumažinimu. Galiausiai ES valstybės narės pasiekė sutarimą, pagal kurį subsidijų draudimui nebebuvo taikomos jokios išimtys, išskyrus tas, kurios buvo leidžiamos pagal subsidijų kodeksą.

3.9 Šie griežti plieno sektoriaus pagalbai taikomi teisės aktai, kuriuos jau EAPB sutarties steigėjai turėjo galvoje ir atsakomybę už kuriuos ES Komisija perėmė EAPB sutarčiai nustojus galioti 2002 m., buvo priimti ir politinių pastangų bei plieno pramonės pateiktų teisminių ieškinių dėka. Nors Europos teisingumo teismui pateikti ieškiniai ne visada reikšdavo, kad leidimas teikti pagalbą, dėl kurio buvo kreiptasi į teismą, bus atšauktas, tačiau jie padėjo užtikrinti, kad būtų tiksliai apibrėžtos ir papildomai apribotos plieno pramonei teikiamos pagalbos draudimo išimtys.

3.10 Bendra pinigų, skirtų EAPB plieno bendrovėms, suma buvo didelė – per 70 milijardų eurų nuo 1975 m.! Ši suma buvo paskirstyta taip:

— nuo 1975 iki 1980 m., įsigaliojus pagalbos kodeksui, Europos Sąjungoje buvo išmokėta apie 12 milijardų eurų valstybės pagalbos;

— nuo 1980 iki 1985 m., t.y. laikotarpiu, kai subsidijų mokėjimai buvo leidžiami be didesnių apribojimų, susijusių su pajėgumų sumažinimu, Europos Komisija leido skirti apie 41 milijardų eurų valstybės pagalbos;

— nuo 1986 iki 1995 m. buvo suteikta dar 17 milijardų eurų, iš kurių vien tik 1994 m. buvo suteikti 7 milijardai remiantis sprendimu „pirmą ir paskutinį kartą“, kuris buvo pagrįstas 95 straipsniu.

3.11 Remiantis naujausia Europos Komisijos pagalbos lentele, plieno pramonės dalis visos ES pagalbos struktūroje sudaro mažiau nei dvi tūkstantąsias. Beveik visa ši pagalba skiriama aplinkos apsaugos priemonėms. Šiandien plieno pramonės pagalbai skirti teisės aktai ir praktika yra daug griežtesni nei EB pagalbos tvarka kituose pramonės sektoriuose.

Kaip atsirado valstybės pagalbos samprata plieno sektoriuje XX a. aštuntajame dešimtmetyje?

3.12 XX a. septintajame dešimtmetyje ir aštuntojo dešimtmečio pradžioje pasaulio plieno vartojimas nuolat smarkiai augo, vidutiniškai po 5 proc. per metus. 1974 m. plieno žaliavos gamyba Devynių šalių Europos Bendrijoje pasiekė rekordines aukštumas – beveik 156 mln. tonų, pajėgumus panaudojant 87 %.

3.13 Tačiau po metų, 1975 m., dėl naftos kainų smarkiai sumažėjo plieno gamyba; dėl to per metus gamyba EB sumažėjo 30 mln. tonų (19 %). Susijęs plieno kainų sumažėjimas pralenkė gamybos nuosmukį. Tuo pat metu EAPB plieno bendrovės rinkoje susidūrė su išaugusiu importu, o eksportas sumažėjo beveik tiek pat. Plieno naudojimo sumažėjimą bendroje rinkoje komplikavo tai, kad tuo metu labai sumažėjo plieno atsargos.

3.14 Iš pradžių atrodė, kad tai tik ypač aštrus cikliškas nuosmukis. Todėl visi ekspertai manė, kad po to ateis pakilimas. Europos Komisijos apklausti ekonomikos institutai patvirtino, kad atsigavimas bus itin galingas ir ilgalaikis. Kartu su gamintojais, vartotojais ir prekyautojais Komisijos parengtoje ilgalaikėje studijoje „*Bendrieji tikslai 1985 m.*“ buvo prognozuojama, kad plieno gamyba 1985 m. devyniose EB šalyse pasieks ne mažiau kaip 188 mln. tonų. Tačiau buvo pagaminta tik 120 mln. tonų. Todėl vidutinio laikotarpio ir ilgalaikis plieno bendrovių investicijų planavimas buvo pagrįstas visiškai netiksliais parametrais; buvo sukurta perteklinių pajėgumų, o paklausa ir pasiūla vis labiau tolo viena nuo kitos.

3.15 Plieno vartotojų investicinę veiklą drastiškai sumažino sulėtėjęs ekonomikos augimas visame pasaulyje, o tai ypač neigiamai paveikė plieno vartojimą, kadangi du trečdaliai plieno suvartojimo išsivysčiusiose pramoninėse šalyse yra susiję su investicine veikla.

3.16 Kita labai svarbi priežastis, dėl kurios plieno paklausa visame pasaulyje **sustingo** po 1975 m., buvo susijusi su tuo, kad mažiau plieno buvo naudojama konkrečioms tikslams, kadangi dabar jis yra naudojamas našiau. Perėjimas nuo kiekybinio prie kokybinio augimo ir tretinio sektoriaus plėtra taip pat nulėmė plieno paklausos smukimą Europoje.

3.17 Nepaisant to, kad nuo 1975 m. plieno vartojimas buvo sustingęs, plieno gamybos pajėgumai vėl smarkiai išaugo. Vien tik nuo 1974 iki 1983 m. nominalus pasaulinis plieno žaliavos gamybos pajėgumai išaugo 150 mln. tonų, tuo tarpu pasaulinė plieno paklausa per tą patį laikotarpį sumažėjo 44 mln. tonų. Tuo pačiu metu „naujosiose“ plieno pramonės šalyse ir Rytų bloko šalyse pajėgumų plėtra smuko itin smarkiai. Lyginant su realiu plieno vartojimu, nominalus perviršis 1974 m. sudarė 130 mln. tonų visame pasaulyje, o per dešimt metų beveik patrigubėjo (343 mln. tonų).

3.18 Kadangi tuo metu paklausos žlugimas vis dar buvo vertinamas kaip cikliškas reiškinys, nepaisant krizinių priemonių pajėgumas buvo išsaugotas. Šios priemonės neapsaugojo nuo pasiūlos pusės spaudimo, neužkirto kelio kainų karams Europos plieno rinkoje ir nesulėtino kainų nuosmukio. Bendrovės, kurioms buvo būdingi aukšti gamybos kaštai ir maži rezervai, susidūrė su sunkumais. Jos prašydavo valstybės pagalbos ir paprastai ją gaudavo iš nacionalinių vyriausybių. Todėl atskirų bendrovių problemos tapo viso sektoriaus problemomis. Naujų savanoriškų apribojimų sistema, kurią priėmė naujai įkurta Europos plieno pramonės prekybos asociacija „Eurofer“, galiausiai žlugo, kai joje nustojo dalyvauti visos pagrindinės bendrovės.

Priverstinis rinkos reguliavimas (1980-1985 m.)

3.19 Po savanoriškos sistemos žlugimo 1980 m. rudenį Komisija buvo priversta paskelbti, kad sektoriuje akivaizdžiai susidarė krizė, ir visoms gamyklos EB teritorijoje įvesti gamybos kvotų sistemą (privalomų kvotų reglamentas). Po to gamybos kvotas Komisija pateikdavo kas ketvirtį. Sistema numatė sankcijų galimybę reikalavimų nesilaikymo atveju. Konkretiems produktams buvo nustatytos specialios minimalios kainos. Be to, kainų stabilizavimas ir socialiniu bei regionų požiūriu priimtinas pajėgumo sumažinimas buvo pagrindiniai įdiegto požiūrio aspektai. Gamybos kvotos ir tiekimo į bendrąją rinką kvotos buvo nustatytos kiekvienai EB plieno gamybos bendrovei. Savanoriškus suvaržančius susitarimus sudarė ir 15 importuojančių šalių. Atsižvelgiant į mažas pasaulinės plieno produktų kainas buvo svarbu išvengti eksporto nuostolių, kuriems padengti būtų reikėję papildomų subsidijų iš

EB pagal krizių sistemos sąlygas. XX a. devintojo dešimtmečio pradžioje apie 70 % Europos plieno pramonės buvo taikoma kvotų sistema.

3.20 Tačiau politinis tikslas palaipsniui sumažinti pajėgumus nebuvo pasiektas. Atitinkamų bendrovių viltys dėl paklausos išaugimo bei konkurentų pašalinimo ir dėl valstybės pagalbos ir kontroliuojamo tiekimo žlugdė galimybes sumažinti mažiausiai konkurencingų bendrovių pajėgumus. Pajėgumai buvo palaipsniui pradėti mažinti tik priėmus antrąjį subsidijų kodeksą, kuriame buvo nurodyta, kad pagalbos suteikimo sąlyga bus pertvarkymo programos įgyvendinimas. Privalomų kvotų reglamentas, kuris pagal pirminius sumanymus turėjo galioti iki 1981 m., dėl konkurencijos priežasčių turėjo būti pratęstas keletą kartų.

3.21 Valstybės pagalbą, draudžiamą pagal EAPB sutartį, Komisija pasirinko kaip spaudimo priemonę ir nusprendė įteisinti anksčiau nelegalia laikytą praktiką; tuo pat metu ji įdiegė subsidijų kodeksą, kad būtų galima sumažinti pajėgumus; tačiau tuo pačiu metu Komisija ragino nustatyti licencijavimo režimą, kurį ji susiejo su pajėgumų poreikio sumažinimu. Šis plieno politikos etapas tęsėsi iki 1985 m. pabaigos. Kaip priešpriešinė priemonė valstybės pagalbos patvirtinimo atveju pagal kvotos sistemos inventoriaus apsaugos sistemą buvo išmontuoti pajėgumai, prilygę apie 44 mln. tonų plieno žaliavos ir 32 mln. tonų karšto valcavimo plieno.

Palaiptinis rinkos liberalizavimas (nuo 1985 m.)

3.22 Vien laikotarpiu nuo 1983 iki 1985 m. plieno bendrovėms buvo skirta apie 15 milijardų eurų valstybės pagalbos. Politikai nesuderino konkurencijos taisyklių ir menkai pasinaudojo galimybe finansiskai stiprioms bendrovėms nustatyti adekvatesnius pajėgumų panaikinimus. Dėl to buvo atidėtas per didelių pajėgumų pakoregavimas, kuris rinkai buvo seniai būtinas.

3.23 Patvirtinus, kad aiški krizė baigėsi, 1985 m., netrukus po to buvo suteikta 15 mlrd. eurų valstybės pagalba, Europos Komisija galiausiai paragino radikaliai perorientuoti EB plieno rinkos politiką. Siekiant užtikrinti didesnę kvotų sistemos lankstumą, o po to visiškai liberalizuoti rinką, vadovaujantis rinkos dėsniais reikėjo sumažinti perteklinį pajėgumą, – o šito nebuvo įmanoma pasiekti intervencinėmis Briuselio priemonėmis. Tačiau staiga pakeitusi kryptį Komisija ignoravo tai, kad iki pat 1985 m. pabaigos jos skirta milijardinė pagalba konkurencingumą galėjo paskatinti tik vėlesniais metais. Iki 1986 m. pabaigos Komisija drastiškai sumažino reguliuojamų produktų dalį.

3.24 Nepaisant pajėgumų koregavimo, kuris sudarė apie 40 mln. tonų, ir dešimčių tūkstančių darbo vietų panaikinimo, rinkai vis dar darė spaudimą apie 25 mln. tonų perviršinės gamybos potencialas.

3.25 Trumpai po 1987 m. išaugusi paklausa galiausiai patvirtino Komisijos teiginį, kad plieno pramonės krizė pasibaigė. Buvo panaikintos reglamentavimo priemonės, tokios kaip gamybos pažymėjimai ir privaloma tiekimo registracija. Spaudimas nacionalinėms vyriausybėms ir Komisijai išaugo, todėl buvo paskelbtas trečiasis (1985 m.), ketvirtasis (1989 m.) ir penktasis (1992 m.) subsidijų kodeksas, kad būtų galutinai nutrauktas Bendrijos subsidijų teikimas. Ateityje pagalba ES valstybėse turėtų būti skiriama tik tyrimams bei plėtrai, aplinkos apsaugai ir specialiai uždarymo pagalba⁽¹⁾, nors ši pagalba buvo imama beveik tik iš kalnakasybos ir metalurgijos pramonės finansuojamo EAPB fondo.

3.26 Po neilgai trukusio išaugimo 1990 m. plieno paklausa vėl nusmuko, o plieno kainos sumažėjo apie 20 %. 1992 m. vėl vis dažniau ėmė girdėtis raginimai dėl naujų Komisijos intervencijų. Konkrečiai buvo raginama kas ketvirtį atlikti atskirų produktų gamybos ir tiekimo apskaičiavimus, sumažinti susijungimų apimtis, apsaugoti nuo importo iš Rytų Europos ir pertvarkyti pagalbą. Siekiant sumažinti pertekliniai pajėgumai buvo pasiūlyta sukurti struktūrinės krizės kartelį, suformuoti bendrovių sistemą naštai pasidalinti, 20 % sumažinti pajėgumai iki 1996 m. pabaigos ir atleisti 50000 darbuotojų.

3.27 Tačiau Komisija atmetė struktūrinės krizės kartelio ir naujos gamybos kvotų sistemos idėją ir 1993 m. pateikė savo pasiūlymą, kurį sudarė tik netiesioginės priemonės. Priemonėse buvo numatytas Komisijos finansavimas pajėgumų panaikinimui, susijungimų ir gamybinio bendradarbiavimo skatinimas, laikina plieno rinkos apsauga nuo importo iš Rytų Europos, didesnis rinkos skaidrumas per informaciją apie gamybą bei tiekimą į ES ir susijusias socialines priemones, kaip stimulus mažinti pajėgumus. Buvo įdiegtas pertvarkymo procesas, kurio metu gamybos pajėgumai sumažėjo dar 19 mln. tonų, o EB geležies ir plieno pramonėje buvo atleista 100000 darbuotojų. Išankstinio finansavimo modelis, kurį jau buvo patvirtinusi Ministrų Taryba, nebuvo naudojamas.

3.28 1993 m. gruodį, nepaisant penktojo subsidijų kodekso, ES Ministrų Taryba Komisijos pasiūlymo pagrindu mainais už pajėgumų sumažinimą vienbalsiai, tačiau atkreipdama dėmesį į išskirtinį šios pagalbos pobūdį, patvirtino 7 mlrd. eurų valstybės pagalbą įvairioms ES plieno pramonės įmonėms.

⁽¹⁾ Pagal šias pagalbos formas buvo teikiama ir pavienė regioninių investicijų pagalba, tačiau ja naudotis galėjo tik tokios šalys, kaip Airija, Graikija ir buvusi VDR.

Trumpai:

3.29 EAPB sutarties 4c straipsnyje buvo nustatytas griežtas valstybės pagalbos draudimas. Tačiau pagalbos draudimas turėjo tik ribotą poveikį EB valstybėms narėms siekiam remti savo plieno pramonę, ir tam buvo suteiktas visiškas pritarimas aukščiausiu Europos lygiu. Per 70 mlrd. eurų mokesčių mokėtojų pinigų, sumokėtų iki EAPB sutarties galiojimo pabaigos, atitolino reikiamą pramonės permainų koregavimą, tačiau galiausiai nesugebėjo jo visiškai sustabdyti. Europos Komisija taip pat išsaugojo XX a. dešimtajame dešimtmetyje išmėgintą bazinį principą, pagal kurį valstybės pagalba buvo teikiama mainais į pajėgumų sumažinimą, taip pat į VRE plieno pramonės pertvarkymą rengiantis stojimui į ES.

3.30 1982 m. ES valstybės narės, apeidamos rinkos principus, pasiekė politinį susitarimą po lygiai paskirstyti būtiną pajėgumų sumažinimą. Tuo būdu buvo pažeistas EAPB sutarties 2 straipsnis, pagal kurį plienas turi būti gaminamas, kai gamybos kaštai yra palankiausi. Vietoj to, kad skatintų neekonomiškų bendrovių eliminavimą iš rinkos ir įgyvendintų priemones, skirtas sušvelninti socialines pasekmes, ir tuo būdu greitai atkurtų pusiausvyrą tarp paklausos ir pasiūlos, ES valstybės narės ir Komisija pasinaudojo EAPB sutartyje krizinėms situacijoms numatytais instrumentais, o tai nebūtinai buvo naudinga visai plieno pramonei. Dėl socialinės, regioninės ir paskirstymo politikos priežasčių nepelningi pajėgumai buvo remiamas, tuo tarpu pelningi pajėgumai – paprastai privačiame sektoriuje – buvo prarandamas kartu su darbo vietomis, kurios turėjo buvo gana saugios.

3.31 Nepaisant to galima teigti, kad ES plieno pramonė sugebėjo išlikti krizės laikotarpiu. Galų gale plieno gamintojai sugebėjo tapti pakankamai konkurencingi pagal tarptautinius standartus. Šis procesas, kurį buvo galima užbaigti tik per abiejų pramonės pusių intensyvų dialogą, kainavo ypač daug, įskaitant 550000 atleidimų, nors apskritai nepriimtinių socialinių pasekmių buvo išvengta.

Tyrimų ir plėtros pagalba skatina konkurencingumą

3.32 Daugelis techninių naujovių, kurios transformavo Europos plieno pramonę, buvo inicijuotos ar sukurtos daug išsamiau pagal pačios kalnakasybos ir metalurgijos pramonės finansuotą EAPB tyrimų programą. EAPB sutartyje buvo numatyta pateikti tyrimų išteklius Bendrijos tyrimams, kad būtų skatinamas pramonės konkurencingumas apskritai ir gerinamas darbo saugumas.

3.33 Pirmosios EAPB tyrimų programos pradėtos įgyvendinti dar 1955 m. Nuo tada mokslininkai ir inžinieriai, esantys technologijų naujovių diegimo priešakyje, vis labiau pritaikė savo darbą europietišškai nuostatai, pagrįstai bendradarbiavimu. Plieno pramonė, o su juo ir Europos visuomenė, turėjo naudoti iš tokio bendradarbiavimo pagrįsto tyrimo, kai siekiai yra koordinuojamos, bendros pastangos įgyvendinamos, o gauti rezultatai yra pristatomi visiems susijusiems asmenims. Todėl pramonės naujovių procesas sparčiai progresavo per nuolatinių tobulėjimą.

3.34 EAPB tyrimai taip pat padėjo pasiekti reikšmingų rezultatų aplinkos srityje, o tai taip pat buvo svarbu visuomenei. Sieros dioksido išmetimas buvo sumažintas 70 %, o suodžių išmetimas – 60 %. Išmetamo anglies dioksido kiekis buvo sumažintas perpus, lyginant su XX a. devintojo dešimtmečio pradžia. Šiuo metu Europos plieno gamintojai sunaudoja 40 % mažiau energijos pagaminti tonai plieno nei prieš 20 metų.

3.35 Iš EAPB 1955 m. biudžeto Bendrijos tyrimams buvo skirta tik 7 mln. eurų. XX a. dešimtajame dešimtmetyje penkio-likoje ES valstybių narių šis skaičius išaugo apytiksliai iki 50 mln. eurų per metus. Per EAPB tyrimų programą buvo paremta tyrimų veikla **per jos Bendrijos projektus**, siekiant 60 % pagerinti procedūras, medžiagas ir aplinką. Nuo 1983 m. papildomai 40 % tyrimų pagalbos buvo skirta bandomiesiems ir tyrimų projektams.

3.36 Tuo būdu kiekvienas į EAPB tyrimus investuotas euras vidutiniškai atnešė 13 eurų. Atsižvelgiant į tai nenuostabu, kad nustojus galioti EAPB sutarčiai ES valstybės narės vienbalsiai susitarė pasinaudoti likusiomis lėšomis, gautomis iš anglių ir plieno bendrovių indėlių, išskirtinai tam, kad būtų tęsiami sektoriaus tyrimai anglių ir plieno pramonėje. Atitinkamose nustatytose gairėse po EAPB sutarties galiojimo pabaigos sudariusias 60 mln. eurų metines palūkanas buvo siekiama panaudoti išskirtinai anglies ir plieno pramonės tyrimams, o ypač tokiems plieno pramonės dalykams:

- nauji gamybos bei perdirbimo metodai ir esamų metodų plėtra,
- medžiagų plėtra ir panaudojimas,
- išteklių panaudojimo gerinimas,
- aplinkos apsauga ir,
- darbo sauga ir sveikata.

Plieno pramonės konkurencingumo užtikrinimas XXI a. pradžioje

3.37 ES plieno pramonė yra gerai pasirengusi priimti pasaulinę konkurenciją ES išsiplėtus. Per pastaruosius keletą metų Europos plieno pramonė sustiprino savo pozicijas ne tik techniniu bei ekonominiu požiūriu, tačiau ir aplinkos požiūriu. Kai kurios buvusios valstybinės bendrovės tikslingai pasinaudojo gauta finansine pagalba ir, pasitelkdamos technologinį pritaikymą ir geriau racionalizuotas struktūras, pasistūmėjo link pirmaujančių pozicijų globalioje rinkoje.

3.38 Plieno pramonė sugebėjo prisiderinti prie globalizacijos ir subalansuotos plėtros poreikių. Akivaizdu, kad Europos plieno pramonė padarė išvadas iš XX a. aštuntojo, devintojo ir dešimtojo dešimtmečių plieno sektoriaus krizių. Šiuo metu plieno sektorius yra toks konkurencingas, kad netgi ekonomiškai sudėtingais laikais jis dažniausiai sugeba likti pelningas.

3.39 Didelė plieno paklausa ES vidaus rinkoje išryškino dideles ES plieno gamintojų pastangas siekti ekonomiškumo, tuo pačiu gerinti produktų kokybę ir užmegzti glaudžius ryšius su klientais. Įgyvendindami susijungimus bei perėmimus ir didindami efektyvumą bei mažindami kaštus, ES plieno gamintojai padėjo pagrindus konkurencingai XXI a. plieno pramonei. Sąvoka „gelbėjimo ir pertvarkymo pagalba“ išnyko iš plieno gamintojų žodyno. Aiškiai pasisakydamos už griežtų valstybės pagalbai taikomų taisyklių išlaikymą net po EAPB sutarties galiojimo pabaigos, ES plieno gamybos įmonės pabrėžė siekiančios subsidijų mąstysenos ir konkurencijos iškraipymų eros pabaigos.

3.40 Tačiau konsolidavimo ir pramonės permainų procesas jokių būdu nėra baigtas. Kai kurios įmonės jau siekia tarpkontinentinių susijungimų. Kinijos, kaip pramonės veikėjo, iškilimas turi didelį poveikį įmonių konkurencingumui. Greitai augantis plieno poreikis Kinijoje apsunkino paklausos situaciją tarptautinėse prekių rinkose. Dėl Kinijos vykdomo geležies rūdos ir metalo laužo importo, pavyzdžiui, susidaro deficitas pasaulio rinkose; dėl to smarkiai kyla žaliavų kainos ir pervežimų tarifai.

3.41 Pramonės permainų sparta naujųjų valstybių narių plieno pramonėje taip pat išaugo. Iššūkiai, su kuriais susiduria šios šalys savo plieno pramonės sektorių pertvarkymo srityje, yra daugmaž palyginami su situacija, kurioje Vakarų Europa buvo prieš 25 metus, nors nuo tada rinkas daug labiau paveikė globalizacija. Atsižvelgiant į tai yra gyvybiškai svarbu, kad partneriai Rytų ir Vidurio Europoje taip pat galėtų pasinaudoti Vakarų Europos plieno pramonės pertvarkymo patirtimi bei socialiniu dialogu.

3.42 Mainais už specialią pagalbą (per atidėjimo laikotarpį), XX a. dešimtojo dešimtmečio pradžios Europos sutartyse buvo reikalaujama, kad VRE įgyvendintų efektyvias pertvarkymo priemones, smarkiai sumažintų perteklinius pajėgumus ir įrodytų, kad pagalbą gavusios įmonės tapo gyvybingesnės. Norint užtikrinti laisvą ir sąžiningą konkurenciją ES plieno rinkoje po ES plėtros, naujosios valstybės narės pagal stojimo sutartis privalo stebėti egzistuojančias ES nuostatas (pvz., direktyvas ir pagrindų sprendimus konkurencijos bei valstybės pagalbos, mokesčių, aplinkos, socialinės politikos ir kt. srityse). Europos Komisija privalo griežtai stebėti situaciją, siekdama užtikrinti, kad VRE nacionalinių vyriausybių teikiama valstybės pagalba atitiktų griežtą suderintą ES pagalbos režimą, taip pat užtikrintų, kad, atsižvelgiant į realų paklausos lygį, neefektyvūs gamybos pajėgumai iš tiesų būtų sumažinti, kaip ir planuota.

4. Dabartinis ES pagalbos plieno sektoriui režimas – tarpautinių pagalbos sutarčių modelis?

4.1 Sudėtingos situacijos pasaulinėje plieno rinkoje pasekmės Jungtinėse Valstijose nulėmė tai, kad, siekdama apsaugoti vietos plieno rinką, 2002 m. kovo mėn. JAV administracija pagal JAV Prekybos įstatymo 201 straipsnį įvedė laikinus importo muitus, tuo būdu pažeisdama PPO nuostatas. Atsižvelgiant į labai nepastovią plieno prekybą, kurią nulėmė tai, kad visame pasaulyje egzistuoja neefektyvūs, pertekliniai pajėgumai, Bušo administracija taip pat paskelbė, kad ji yra pasirengusi paremti tarptautines derybas dėl neefektyvių gamybos pajėgumų pašalinimo ir valstybės pagalbos plieno pramonei apribojimo visame pasaulyje.

4.2 ES valstybės narės ir Europos Komisija parėmė pastangas visame pasaulyje įvesti griežtesnę drausmę, susijusią su pagalbos plieno pramonei teikimu. Daugiašalių derybų pradžia OECD rėmuose Paryžiuje 2002 m. gruodį Europos Sąjungai suteikė galimybę pasiūlyti, kad jos išmėgintą pagalbą plieno pramonei režimas taptų tarptautinio Plieno subsidijų susitarimo (PSS) pagrindu.

4.3 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas remia Europos Komisijos veiksmus, nors ir atrodo, kad ES plieno pramonė turi didelių abejonių dėl kitų valstybių ir regionų pasiryžimo sumažinti plieno subsidijas, o po to pasirašyti efektyvią PSS, numatančią privalomus pranešimus ir sankcijas. Komitetas taip pat išreiškia susirūpinimą, kad pagalbos ir pajėgumų klausimai nėra svarstomi tuo pačiu metu kaip ir klausimai, susiję su prekybos apsaugos instrumentais,

kurie dažnai naudojami be jokio pagrindo ir kurie iškreipia konkurenciją.

4.4 Galimos PSS apimties klausimu ES plieno gamintojai yra pasirengę žengti toliau, nei dauguma nacionalinių atstovų OECD. OECD derybose ES plieno gamintojai vieningai ragina, kad pagal PSS būtų uždrausta visa valstybės pagalba, padedanti padidinti pajėgumus arba išlaikyti neekonomiškus pajėgumus. Todėl šis reikalavimas apima ne tik konkrečią pagalbą atskiriems plieno gamintojams, bet ir nekonkrečią arba bendrąją pagalbą.

4.5 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas pritaria ES plieno gamintojų nuomonei, kad valstybės pagalba gali būti leidžiama tik jeigu ji neturi neigiamo poveikio gamybos pajėgumų augimui, sąžiningai konkurencijai ir prekybos srautams. Tokiu atveju Komitetas pritaria tokioms išimtims OECD derybose:

— Pagalba visiškam uždarymui. Tai apima pagalbą išmontavimui, žemės reabilitavimas ir socialinio uždarymo poveikio sušvelninimui.

— Ribota ir aiškiai apibrėžta pagalba tyrimams bei plėtrai ir aplinkos apsaugai, įskaitant energijos /ekologinių mokesčių nuolaidas. Kalbant apie pagalbą aplinkos apsaugai būtina aiškiai pabrėžti, kad neleistina teikti valstybės pagalbą, kad būtų užtikrintas privalomų aplinkos standartų laikymasis; antra vertus ES plieno pramonei tokios pagalbos ir nereikia. Tačiau ribota pagalba gali būti suteikta savanoriškoms investicijoms, siekiant bendrovės paskatinti prisiimti didesnių nei minimalūs ES aplinkos standartai.

4.6 Ryšium su subsidijų susitarimu tai pat būtina pripažinti, kad bent kai kuriose besivystančiose ekonomikos jau egzistuoja visiškai konkurencinga plieno pramonė. Plieno gamintojai besivystančiose šalyse naudojami konkurenciniais privalumais, tokiais kaip maži darbo kaštai, prieiga prie žaliavų, mažesni aplinkos standartai ir didesnių importo muitų apsauga. Todėl valstybės pagalba plieno pramonės įmonėms tokiose ekonomikos gali būti numatyta tik su sąlyga, kad atitinkama valstybės pagalba:

— suteikiama kiekvienu atveju atskirai, atsižvelgiant į bendrovės situaciją; taip pat būtina stebėti finansavimo panaudojimą, atsižvelgiant į atitinkamus tikslus;

— yra susieta su griežtais galiojimo pabaigos terminais;

- yra taikoma patvirtinto pertvarkymo plano, užtikrinančio ilgalaikį susijusių bendrovių gyvybingumą, kontekste;
- nulemia mažesnius gamybos pajėgumus įprastomis aplinkybėmis ir nenulemia didesnių pajėgumų jokiomis aplinkybėmis.

5. Išvados

5.1 Kaip rodo Europos plieno pramonės pertvarkymo patirtis, valstybės pagalba bendrovėms turi dvi medalio puses: ji yra naudinga tik atskiroms bendrovėms ir sukelia netinkamą lėšų paskirstymą, kadangi vidutiniu laikotarpiu versle yra išlaikomas neekonomiški gamybos pajėgumai. Tačiau jeigu valstybės pagalba yra suderintos pertvarkymo programos dalis, ji gali palengvinti socialinius sunkumus ir tuo būdu skatinti pramonės permainų priimtinumą ir pasekmes. Šio proceso kontrolei buvo pritarta per socialinį dialogą.

5.2 Taip pat kyla klausimas, ar negalima geriau panaudoti milžiniškų mokesčių mokėjų pinigų sumų, pvz., skiriant jas mokymui ar tyrimams.

5.3 Kita problema yra ta, kad nors teisinė pozicija (EAPB sutarties 4c straipsnis) dėl valstybės pagalbos atrodė aiški (visa valstybės pagalba buvo draudžiama), krizės plieno pramonėje metais įvairūs subsidijų kodeksai, Ministrų Tarybų sprendimai

ir teismo nutartys sušvelnino iš anksto nustatytą poziciją ir padarė ją nenuspėjamą. Plieno pramonės įmonės pasigedo duomenų saugumo ir panavimo pagrindo užtikrinimo.

5.4 Dešimties ar dvylikos naujų valstybių narių stojimo kontekste dar svarbiau siekti, kad būtų griežtai laikomasi taisyklių (tikintis, kad jos bus pakankamai aiškios), kurios taikomos plieno pramonės sektoriaus, imantis neatidėliotinių veiksmų prieš bet kokius pažeidimus, kaip „USS Kosice“ atveju.

5.5 Negalima kartoti klaidų, kurias darė penkiolika ES valstybių narių.

5.6 Derybos OECD rėmuose yra prasmingos tik jeigu jos leidžia dabartinę situaciją pagerinti ilgam laikui, t.y.:

- jokių pernelyg didelių nuolaidų besivystančioms ir pereinamojo laikotarpio šalims, tokioms kaip Kinija,
- jokių draudimų priimti reikiamą reglamentavimą ES tiriant ir kuriant aplinkosaugines priemones (pvz. nustatytų reikalavimų taikomų bendrovėms, laikymosi kaštai siekiant užtikrinti, kad aplinkos priemonės neiškreiptų konkurencijos) bei atsisakant neekonomiškų pajėgumų, ir
- jokių kompensuojančių muitų plieno eksportui dėl tokių paskirstymų.

2004 m. spalio 27 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkė

Anne-Marie SIGMUND

Nuomonė dėl Sveikatos sauga: kolektyvinis įsipareigojimas ir nauja teisė

(2005/C 120/10)

Procedūra

2004 m. sausio 28 d., vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, nusprendė parengti nuomonės savo iniciatyva projektą dėl „Sveikatos sauga: kolektyvinis įsipareigojimas ir nauja teisė“.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu parengimą, 2004 m. rugsėjo 22 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas – **p. Bedossa**.

Savo 412-ojoje plenarinėje sesijoje 2004 m. spalio 27 – 28 d. (2004 m. spalio 27 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, 164 balsavus „už“, 3 – „prieš“, o 7 susilaikius, priėmė šią nuomonę:

1. Įžanga

1.1 Europos piliečiams sveikatos sauga, kuri yra vienas iš pagrindinių visuomenės sveikatos aspektų, reiškia, kad jie turi plačias teises į kompetentingų institucijų atliekamą priežiūrą (net biologinio terorizmo atveju), o taip pat, kad šiuo pagrindu jie realizuoja savo teisę skaidriai būdu nuolat gauti informaciją apie šių valdžios institucijų priimamus sprendimus.

1.2 Sauga ir sveikatos priežiūros sistema yra dvi sąvokos, kurias žmonės paprastai sieja vieną su kita, kad ir pasąmoningai, net jei visuomenės sveikatos koncepcija vis dar tebėra sociologinių problemų ir medicininių diagnozavimo ir individualios terapijos taikymo įpročių taikiny.

1.3 Tuo metu, kai sukrėtimai, kuriuos patyrė Europa, aiškiai parodė, kad pavojai sveikatai jau nebėra išimtinai medicinos sritis, ir kad jie išiveržė į socialinę ir politinę sritį, visų, o ypač politinių vadovų atsakomybės reikalu tapo apibrėžti sveikatos priežiūros strategiją: nuo šiol piliečiai turi būti tikri, kad turi tam tikras garantijas.

1.4 Sveikatos sauga neatsiranda iš niekur, ji praturtina ir papildo tradicines visuomeninės sveikatos priežiūros sritis, ypač epidemiologiją, ji remiasi jų sprendimais ir sukurtomis vaistų stebėsenos sistemomis, ir iš karto pradeda dominuoti, kai aptinkamas visų medicininių praktikų jatrogeninis poveikis.

1.5 Sveikatos sauga pagrįstas metodas nesiskiria nuo medicininio metodo. Jis atliekamas etapais, yra konkrečiu metu esančios tikimybės paremtų pasirinkimų, padiktuotų kaštų, naudos ir galimos rizikos įvertinimu, seka. Sveikatos saugos kokybė atspindi sveikatos priežiūros sistemos kokybę.

1.6 Sveikatos sauga paremta medicininio metodu ir neatidėliotinu sveikatos saugos metodologijos bei tikro valdžios įsipa-

reigojimo imtis veiksmų poreikiu. Sveikatos saugos sritis yra neabejotinai daug platesnė, nes žengia kartu su nuolat besikeičiančiomis medicinos naujovėmis.

1.7 Sveikatos sauga koncepcija turi būti toliau plėtojama, ypač, pavyzdžiui, kai išskyla biologinio terorizmo grėsmė. Ji negali stovėti vietoje: turi būti surasta pusiausvyra tarp absoliučios saugos siekio, kuri yra nepasiekiamą, ir aplaidumo ar pozityvaus neveikimo. Nuolat augantis sveikatos sistemos veiksmingumas iškelia sveikatos saugos poreikį, tačiau nereikėtų pamiršti šioje srityje daryti palyginimų su pačiomis vargingiausiomis šalimis, kurių vienintelė problema šiandien yra įgyti visuomenės sveikatos priežiūros sistemos pagrindus.

1.8 Turtingesnėje ir geriau plintančias grėsmes suvokiančioje Europos Sąjungoje šiuo metu būtina sveikatos saugos problemą nagrinėti institucijų lygiu. Siekiant išnagrinėti sveikatos priežiūros sprendimus ir juos viešai paskelbti, reikia panaudoti visas galimas priemones, kad Europos Sąjungos piliečiams būtų pasiūlyta ne panika ar veidmainystė, o kitos alternatyvos. Tik taip, žvelgiant iš sveikatos priežiūros perspektyvos, ES taps brandžia demokratija.

2. ES požiūrio istorinės ištakos

2.1 Iki 1992 m. vasario 7 d. Maastrichto Europos Sąjungos sutarties Bendrijos tekstuose buvo tik fragmentiškai užsimeinama apie sveikatos politiką. 1957 m. kovo 25 d. Europos atominės energijos bendrijos (Euratom) steigimo sutartyje jau esama konkrečių nuorodų, susijusių su gyventojų sveikatos apsauga nuo jonizuojančiosios spinduliuotės pavojaus.

2.2 Tačiau 1957 m. kovo 25 d. Romos sutartyje „sveikatos apsauga“ buvo aptariama tik 36 straipsnyje, kuris skelbė:

2.2.1 „Nuo 30 iki 34 straipsnių imtinai nuostatos neužkerta kelio ar neapriboja importo, eksporto ar tranzito, remiantis visuomenės moralės, viešosios tvarkos, visuomenės saugumo, žmonių, gyvūnų ar augalų sveikatos ar gyvybės apsaugos, nacionalinių turtų, turinčių meninę, istorinę ar archeologinę vertę ar pramoninės ir komercinės nuosavybės apsaugos sumetimais. Vis dėlto, šie draudimai ar apribojimai neturi tapti šališkos diskriminacijos ar paslėpto prekybos tarp šalių narių apribojimo priemone“.

2.3 118A straipsnio įtraukimas į 1986 m. Suvestinį Europos aktą išplėtė Bendrijos institucijų galias, leisdamas Europos Komisijai teikti pasiūlymus sveikatos srityje, remiantis „padidinto apsaugos lygio“ poreikiu.

2.4 Kitą netiesioginę nuorodą į sveikatos apsaugą galima rasti Romos sutarties 130R straipsnyje, kuris buvo įterptas priėmus Suvestinį Europos aktą, kuris skelbia, kad Bendrijos veiklos aplinkosaugos srityje tikslas yra, be kita ko, „gerinti žmonių sveikatos apsaugą“.

2.5 Europos Sąjungos sutartis iš esmės pakeitė Europos integracijos sveikatos srityje perspektyvas, nes joje atsirado X antraštinė dalis, pavadinta „Visuomenės sveikata“, remiantis kuriuo „Bendrija turi siekti užtikrinti aukštą žmonių sveikatos apsaugos lygį“. Pagal 129 straipsnio 4 dalį Taryba, siekdama įgyvendinti savo tikslus, gali priimti skatinimo priemones, numatytas 189B straipsnyje, arba rekomendacijas.

2.6 Panašiai sveikatos apsaugos sąvoka vartojama ir kituose Europos Sąjungos sutarties straipsniuose, nes 129A straipsnis, apibrėžiantis vartotojų apsaugą, nurodo vartotojų sveikatos ir saugos apsaugos priemones.

2.7 Tiksliai teisinė bazė, kurią pagerintų Sutarties dėl Europos Konstitucijos projekto 179 straipsnis, leis Europos institucijoms išplėsti savo veiklą visuomenės sveikatos srityje:

1. „Aukštas žmonių sveikatos apsaugos lygis užtikrinamas nustatant ir įgyvendinant visas Europos Sąjungos politikos kryptis ir veiklos rūšis.
2. Europos Sąjungos veiksmai, kurie papildo nacionalinės politikos kryptis, didelį dėmesį skiria visuomenės sveikatos gerinimui, žmonių ligų bei susirgimų, taip pat priežasčių, keliančių grėsmę fizinei ir psichinei sveikatai, prevencijai. Šie veiksmai apima:
 - (a) kovą su didelio masto sveikatos problemomis, remiantis jų priežastčių, perdavimo ir prevencijos moksliniais

tyrimus, o taip pat informavimą ir švietimą sveikatos priežiūros klausimais...“

2.8 Naujai sukurtos struktūros (pvz., Europos vaistų vertinimo agentūra) gali daryti dar didesnę poveikį, jei Europos institucijos dalyvaus sustiprinto bendradarbiavimo su trečiosiomis šalimis ir didžiosiomis tarptautinėmis organizacijomis politikoje, visų pirma su Pasauline sveikatos organizacija, Europos Taryba, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija, Tarptautine atominės energijos agentūra radiacinės saugos srityje, Jungtinių Tautų narkotikų kontrolės ir nusikalstamumo prevencijos biuru narkomanijos srityje. Šis bendradarbiavimas neturi nutrūkti.

3. Sveikatos saugos principai

3.1 Sveikatos sprendimas

3.1.1 Medicinos sprendimai priimami esant tam tikram netikrumui: netikrumas dėl patologijos, gydymo poveikio bei atitinkamos jo keliamos rizikos; nepakankamas paciento informavimas apie papildomų tyrimų galimybę ir sveikatos priežiūros įrangą, netiksli medicininė apklausa, kurioje dominuoja emocijos ar susirūpinimas, ir klinikinė apžiūra, kurie savo pobūdžiu yra tik apytikriai.

3.1.2 Medicininis veiksmas dažnai yra virtinės tikimybės paremtų sprendimų, priimtų netikrumo situacijoje, rezultatas: kuo daugiau esama galimų diagnozės ar gydymo pasirinkimo ar sprendimų variantų, tuo didesnė rizika ar net galimybė suklysti, nors ir ne visada už tokią klaidą numatyta atsakomybė.

3.1.3 Kiekviename medicininame sprendime ar veiksmo yra tam tikra dalis neapibrėžtumo, pavojaus, kurio negalima kontroliuoti dėl dabartinio mokslo žinių lygio, neišvengiamos statistinės grėsmės, kuri yra neatskiriama medicinos mokslo dalis.

3.1.4 Sveikatos saugos trūkumo priežastys yra žmogiškos: mediko suklydimas arba atsakomybės neužtraukianti klaida, bei faktinės – žinomi, bet dėl esamų mokslinių žinių lygio statistškai neišvengiami pavojai, bei nežinomi, tačiau visada galimi, pavojai.

3.1.5 Neįmanoma kalbėti apie sveikatos saugą ir nepaminėti šių medicininų sprendimų esminių savybių. Kai sveikatai arba gyvybei gresia pavojus, dažnai būna sunku pasitenkinti tik tuo, kas įmanoma. Vis dėlto medicininė veikla, kaip ir pats gyvenimas, be rizikos neįmanoma.

3.2 Pavojaus ir naudos santykis

3.2.1 Tie patys pastebėjimai taikytini tiek sveikatos saugos, tiek medicininiam sprendimams, o sprendimas neveikti tolygus sprendimui veikti; nieko neveikimas gali būti smerktinas.

3.2.2 Būtina pasverti terapinių pavojų ir savaiminės raidos pavojus. Neracionalus neigimas, kad sveikatos priežiūros srityje nėra pavojų, yra toks pat neatsakingas kaip ir aplaidumas.

3.2.3 Pavojaus ir naudos santykio kultūra nekelia didelio rūpesčio Europos visuomenei, kuriai pavyko smarkiai sumažinti natūralų pavojų.

3.2.4 Kad būtų galima įvertinti veiksmo arba produkto saugą sveikatos atžvilgiu, svarbu naudoti pavojaus skalę, leidžiančią nustatyti mažiausią, o ne nulinį pavojų. Šiame pavojaus ir naudos santykyje būtina taikyti penkis kriterijus:

- laipsnį,
- padėties realumą,
- dažnumą,
- trukmę,
- būtinybę.

3.2.5 Todėl valdžios institucijos, kurios turi atlaikyti sutampantį arba prieštaringą visuomenės nuomonės ir sveikatos priežiūros teikėjų spaudimą, netikrumo sąlygomis turi spręsti, ar priimti pesimistiškiausią, o kartu ir konservatyviausią sveikatos priežiūros atžvilgiu hipotezę, ar pasirinkti patikimiausius įvertinimus.

3.2.6 Be to, su sveikata susiję sprendimai kartais turi būti priimami krizinėje situacijoje. Tuomet valdžios institucijos vienu metu turi spręsti daug problemų, kai kurių sistemų veiklos sutrikimo priežastis ir nagrinėti smarkiai besiskiriančių nuomonių dėl sprendimų.

3.2.7 Kad esant skubiai padėčiai nereikėtų improvizuoti, būtina sudaryti galimybę pasikliauti išbandytais ir patikrintomis įvertinimo, stebėsenos ir intervencijos procedūromis. Tam reikalinga buvusių krizių analizė ir sveikatos saugos metodika.

3.2.8 Kokie bebūtų moksliniai ir medicininiai saugikliai, pavojaus ir naudos santykio įvertinimas dažnai labiausiai priklauso nuo gilaus įsitikinimo.

4. Medicininiai sveikatos saugos veiksniai

Išskiriami penki esminiai veiksniai.

4.1 Sveikatos stebėseną

4.1.1 Kadangi epidemiologinė stebėseną yra esminė visuomenės sveikatos apsaugos sudedamoji dalis, sveikatos saugai užtikrinti būtina nustatyti konkrečią sveikatos priežiūros stebėsenos, kurią atliktų Europos centras, tvarką (žr. 6.3. punktą).

4.1.2 Sveikatos stebėsenos tikslas yra nustatyti medicininius nelaimingus įvykius ir jatrogenines patologijas, nustatyti nenumatytą arba nepageidaujamą poveikį, susijusį su terapijos protokolų naudojimu, atlikti patikrinimus ir išanalizuoti gautus duomenis, įvertinti sveikatos intervencijos procedūrų veiksmingumą, o trumpiau tariant – visą sveikatos saugai būtiną veiklą.

4.1.3 Tarptautiniu lygiu dedamos pastangos tobulinti sveikatos stebėseną, o PSO ir Europos Sąjungai remiant kuriamos informacijos mainų ir pavojaus procedūros.

4.1.4 Pasirašyti daugiašaliai susitarimai dėl bendradarbiavimo visais lygiais visose srityse ir visuose žemynuose. Tai leidžia skubiai imtis reikiamų sveikatos priemonių, skirtų užtikrinti maksimalų sveikatos saugos lygį.

4.2 Terapijos strategijų pasirinkimas

4.2.1 Terapijos strategijos pasirinkimo kokybė ir sauga visų pirma priklauso nuo esamo mokslo žinių lygio, taigi ir nuo mediko turimų žinių.

— Pirmasis veiksnys šioms žinioms pagerinti yra, savaime suprantama, medicinos ir farmacijos moksliniai tyrimai ir su jais susijusi terapijos ar diagnostikos pažanga.

— Pradinis medicininis parengimas yra antrasis lemiamas sveikatos saugos veiksnys pasirenkant strategiją, nes pradinis parengimas yra suderintas su pasiekimais mokslo ir sveikatos sistemos organizavimo srityse.

— Trečiasis aspektas apima nuolatinį mokymą medicinos srityje – pačių naujausių duomenų įsisavinimas yra, kaip ir visuose su rizika susijusiuose aukštųjų technologijų sektoriuose, vienas iš saugą lemiančių veiksnių.

— Paskutinis elementas, prisidedantis prie terapinio pasirinkimo saugos, yra medicininis įvertinimas, kuris apjungia mokslinius tyrimus, mokymą ir kasdienį sveikatos priežiūros darbuotojų darbą.

— Medicininis įvertinimas gali būti apibūdinamas kaip sveikatos priežiūros sistemos kokybės kontrolės procedūrų visuma.

— Diagnostinių ir terapinių būdų ir strategijų įvertinimas yra skirtas užtikrinti sveikatos priežiūros profesionalams suteiktų priemonių įvertinimą: medicininės technologijas, diagnostikos metodus, vaistus, procedūrų ir medicinos paslaugų visumą.

— Ši sveikatos priežiūros kokybės ir kokybės užtikrinimo įvertinimas apibrėžia PSO:

„Procesas, kuris leidžia kiekvienam pacientui garantuoti diagnostinių ir terapinių veikslių asortimentą, kuris jam užtikrintų geriausią sveikatos būklę, atitinkančią esamą medicinos mokslo žinių lygį, rentabiliausia kaina už atitinkamą rezultatą, esant mažiausiam jatrogeniniam pavojui ir siekiant didžiausio pasitenkinimą procedūromis, rezultatais ir žmogiškais kontaktais sveikatos priežiūros sistemoje“.

— Pagaliau įvertinimas turi nustatyti etalonus, tai yra parengti rekomendacijas, kurios būtų pagrįstos kiek galima platesniu gydytojų korporacijos ar ekspertų asociacijų bendru sutarimu („konferencijos dėl bendro sutarimo“), kad susitartų dėl tam tikrų gairių.

4.3 Sveikatos priežiūros ir medicinos veikslių atlikimas

4.3.1 Visos kompetentingos valdžios institucijos stebi, kaip laikomasi įsipareigojimų, o taip pat yra didelė ir vieninga teismų praktikos bazė, kuri tiksliai nusako sveikatos priežiūros profesionalų prievolės ir apibrėžia sąžiningą, dėmesingą ir atitinkančią šiuolaikinės mokslo žinias sveikatos priežiūros koncepciją.

4.3.2 Akivaizdu, kad šis veikslių atlikimas priklauso nuo sveikatos saugos tvarkos, kuri gali labai skirtis, priklausomai nuo veikslių prigimties ir „natūralių“ pavojų buvimo.

4.3.3 Vien tik veikslių atlikimui būdingų sunkumų palyginimas, tai yra paliekant nuošalyje statistiškai neišvengiamus, nors ir nedidelius, pavojus, yra vienintelis būdas nustatyti privalomas sveikatos saugos sąlygas. Tai tam tikra pavojaus ir naudos santykio analizė, kuri leidžia nustatyti standartinį sveikatos saugos lygį, kuris priimtas ir tikėtinas.

4.4 Sveikatos priežiūros struktūrų organizavimas ir darbas

— Sveikatos saugą labiausiai apsprendžia sveikatos priežiūros sistemos organizavimo ir darbo kokybė.

— Sveikatos sauga įpareigoja visas valstybines ar privačias įstaigas skirti išteklius, kuriuos nustato reglamentai ir

kuriems taikomi specialūs leidimai. Sveikatos priežiūros turi sugebėti atitikti gyventojų poreikius ir teikti sveikatos priežiūros paslaugas pačiomis saugiausiomis sąlygomis.

4.5 Sveikatos priežiūros produktų naudojimas

4.5.1 Prevencijai, diagnozei ir gydymui naudojami sveikatos priežiūros produktai yra griežtai reglamentuoti įstatymais ir poįstatyminiais aktais dėl:

— vaistų;

— medicininė įrangos;

— žmogiškos kilmės produktų;

— laboratorinių medžiagų;

— terapiniams tikslams naudojamų žmogaus kūno produktų ir dalių teisinės bazės.

4.5.2 Šiems produktams taikomi sveikatos priežiūros reglamentai sudaro tikrą saugos grandinę.

5. Pasiūlymai - EESRK rekomendacijos

5.1 Sveikatos saugos administraciniai aspektai

5.1.1 Europos Sąjungos šalių narių visuomenės sveikatos priežiūros institucijos dar neatsižvelgia į sveikatos saugos principus.

5.1.2 Sveikatos sauga nėra kokios nors lygties ar formulės rezultatas; ji remiasi atsargumo ir prieštaravimo dvasia.

5.1.3 Sveikatos sauga reikalauja tarpšieninio budrumo kampanijų ir iniciatyvų. Privalu atsisipirti Maginot gynybos linijos iliuzijai, kuri lengvai gali lemti naują epidemiją. Pavojai sveikatai yra nenuspėjami, nepaprastai įvairūs, iš esmės netikėti. Elgesys ligos akivaizdoje keičiasi, virusai mutuoja, užkrečiamos medžiagos atsinaujina arba užsimaskuoja.

5.2 Aiškiai pripažintos galios

5.2.1 Kadangi visuomenės sveikatos apsaugos teisinės priemonės nepakankamos, kai kuriose Europos Sąjungos šalyse kartais linkstama eiti aplinkiniais, kartai naudojant abejotina praktiką, dažnai netinkamai naudojant socialinės apsaugos reglamentavimą, nes tai leidžia į vieną diskusijų įtraukti sveikatos apsaugos ir ekonominius klausimus. Nors teisėta įvertinti sveikatos priežiūros kainas ir kuo racionaliau naudoti turimus išteklius, tačiau painioti šiuos du klausimus pavojinga.

5.2.2 Vienas dalykas yra įvertinti atskiro produkto ar terapijos veiksmingumą, kokybę ir saugą, o visai kitas dalykas spręsti dėl jo užtikrinimo per nacionalinę sveikatos priežiūros sistemą. Sprendimo priėmimo sunkumai visuomenės sveikatos priežiūros srityje kyla dėl keleto valdžios institucijų konkurencijos.

5.2.3 Apibrėžti kompetencijos sritis – tai apibrėžti atsakomybę, o toliau – įsteigti už sveikatos priežiūrą atsakingą valdžios instituciją, kuriai teks ši moralinė, administracinė ir/arba teisinė našta. Atsakomybė gali būti visiškai realizuota tik tada, kai reikiamuose teisės aktuose nėra spragų ar dviprasmybių, galinčių sukelti nesutarimus ar veiksmus, kurie iškreiptų reikiamą pasirinkimą.

5.3 Pripažintas sveikatos priežiūros administravimas

5.3.1 Europos lygmenyje sveikatos priežiūros administravimas yra nepakankamas, o jo teisinė bazė labai silpna. Jam taip pat trūksta medicininio teisėtumo dėl išteklių stokos. Visa tai turi būti pagerinta.

5.3.2 Viešasis sektorius būti veiksmingas tik tada, kai jis turi tikrą teisėtumą, o sveikatos priežiūros administravimas gali iki galo atlikti sveikatos saugos užtikrinimo vaidmenį tik tada, kai jam suteikiamas šis dvigubas teisėtumas: t.y. jis pripažinti kiekvienos ES šalies valdžios institucijos ir, suprantama, plačioji visuomenė, t.y. vartotojai.

5.3.3 Mokslinis, medicininis ir techninio patikimumo tikslais būtini didesni išteklių ir aukštos kvalifikacijos personalas, o taip pat visų Europos ir nacionalinių institucijų bendradarbiavimas.

5.3.4 Yra nustatyti penki pagrindiniai uždaviniai: rekomenduoti, prižiūrėti, tikrinti, įkainuoti ir įvertinti.

5.3.5 Europos visuomenės sveikatos priežiūros tinklo sukūrimas liudija apie visų Europos valdžios institucijų norą suvienyti visuomenės sveikatos priežiūros dalyvius ir padidinti nacionalinių sveikatos priežiūros budrumo priemonių nuoseklumą ir veiksmingumą.

5.4 Administracijai nepavaldžios ekspertizės poreikis

5.4.1 Kad ir koks būtų sveikatos saugos tarnybų techninis ir mokslinis meistriškumas, tradicinis ir gerbiamas prieštaravimo principas būtina turi būti taikomi sveikatos saugos pastangose.

5.4.2 Nepriklausomų ekspertų įtraukimas atitinka siekinį Europos valdžios institucijoms užtikrinti geriausius turimus

specialistus, tuo būdu leidžiant, per dialogą, išstobulinti ir papildyti informaciją priešais sprendimų priėmimo proceso tėkmę.

5.4.3 Atrodytų, kad pačiose jautriausiose ir techniškiausiose srityse būtina kvieisti tarptautinę reputaciją turinčius trečių šalių ekspertus. Atsivėrimas tarptautiniams ekspertams leistų pasiekti konsensusą visose suinteresuotose šalyse, taip išvengiant visuotinai pragaištingų vėlavimų (ligonių ir visų suinteresuotų šalių atžvilgiu).

5.4.4 Tai leistų diskusijai pakilti virš bet kokių nacionalinių sveikatos priežiūros ypatumų ar medikų rengimo metodų.

5.5 Atskiras ekspertų, sprendimus priimančių asmenų ir vadovų vaidmuo

5.5.1 Sveikatos kontrolės galios, kurios iš tiesų yra sprendimų formuotojų kompetencijoje (leisti ar ne, uždrausti ar ne), gali būti teisėtai vykdoma tik tada, kai atsižvelgiama į informacijos apie konkrečią iškilusią sveikatos problemą visumą.

5.5.2 Todėl visada būtina įvertinti pavojaus ir naudos santykį. Šitas įvertinimas negali būti išimtinai mokslinis, jis negali būti primestas valdytojo ar kitos suinteresuotos šalies, kuri yra materialiai arba intelektualiai suinteresuota informacijos apie jį paskleidimu.

5.5.3 Aiškaus eksperto ir sprendimų formuotojo vaidmenų apibrėžimo tikslas yra užtikrinti ryšių tarp ekspertų ir valdytojų skaidrumą. Turi būti paskelbtas griežtas elgesio kodeksas ir jo būtų laikomasi. Šio principo nėra visada laikomasi pagal raidę, ypač jei iškilusi problema yra itin techninės prigimties, tuomet ekspertų yra labai nedaug, o ir jie patys dažnai būna susieti ryšiais su atitinkamomis institucijomis ar įmonėmis.

5.5.4 Skaidrumas, kuris turi būti sveikatos saugos sprendimų priėmimo skiriamasis požymis, reikalauja, kad kiekvienas ekspertas deklaruotų sveikatos priežiūros valdžios institucijoms apie bet kokius galimus ryšius su agentūromis, įmonėmis ar asmenimis, kuriems jo profesionali nuomonė turės įtakos.

5.5.5 Europos Bendrija ėmėsi apibrėžti tokias procedūras: skaidrumo procedūrų nustatymas, kurių prašė patys ekspertai, leidžia užtikrinti kuo didesnę ekspertų nuomonių objektyvumą.

5.6 Sprendimų priėmimo procedūrų skaidrumas

5.6.1 Kaip ir visų naujovių atžvilgiu, nauji pavojai sveikatai verčia abejoti visuotinai priimtomis idėjomis ir įpročiais.

5.6.2 Intelektualus metodas turi būti toks pat – „klausytis tylos“.

5.6.3 Kokia bebūtų patikima sukurtos budrumo sistemos kokybė, negali būti atmetama kolektyvinio aklumo galimybė.

5.6.4 Visuomeniniai debatai yra būtinybė. Pacientai, medikai, nepriklausantys ekspertų grupėms, turi teisę būti išklaustyti, užduoti rūpimus klausimus, informuoti apie kylančią grėsmę.

5.6.5 Diskusija turi būti rengiama tinkamai, kad be reikalo nekiltų panika.

5.6.6 Šis „sveikatos priežiūros pliuralizmas“, kuris būtinas didinant galimybes išvengti naujų tragedijų, reikalauja skaidresnių sprendimų priėmimo procedūrų. Nepažeidžiant medicininės ar pramoninės paslapties reikalavimų, ekspertizės rezultatai ir sveikatos priežiūros sprendimų priežastys turi būti paviešintos.

5.7 *Elgesio kodeksas, reglamentuojantis pranešimus, susijusius su sveikatos sauga*

5.7.1 Nors ir prieinami plačiai visuomenei, tam tikri visuomenės sveikatos priežiūros pranešimų aspektai yra labiau akivaizdūs sveikatos saugos srityje.

5.7.2 Pranešimas šiomis temomis neretai yra apie ligą ar mirtį. Skaidrumas ir ribojimas turi būti pirmoje vietoje organizuojant tokią delikatią sveikatos apsaugos sistemos funkciją.

5.7.3 Skaidrumas yra būtinas, kad būtų užtikrintas pasitikėjimas ir išvengta bereikalingo nerimo, kurį sukelia atskleista informacija, galinti pasirodyti sensacinga dėl ją gaubiančio paslaptinumumo.

5.7.4 Sveikatos priežiūros valdžios struktūros ir institucijos privalo to laikytis lygiai taip pat, kaip gydytojas turi informuoti savo pacientą. Atsižvelgiant į pavojus kiekvieno asmens sveikatai, „tiesos sakymo pareiga“ būtina.

5.7.5 Bet ši moralinį įsipareigojimą turi lydėti tam tikra ribojimo pareiga. Kadangi dažnai pateikiama skubotai, šioje informacija neturi kelti prieštaravimų, sensacijų ar panikos. Tam reikalingos bendros darbo taisyklės žiniasklaidai, sveikatos priežiūros profesionalų, pacientų asociacijoms ir valdžios institucijoms. Panikos kėlimas ar slėpimas nėra jokia alternatyva.

5.8 *Iprasti pranešimai*

5.8.1 Pacientai visada yra linkę itin kruopščiai tirti sveikatos priežiūros srities informaciją.

5.8.2 Todėl esama skirtumo tarp gydytojams skirtos informacijos ir plačiai visuomenei skirtos informacijos.

5.8.3 Pirmoji informacija naudojasi savo tikslinės grupės moksliniu išsilavinimu, užtikrinamu per savus kanalus: kursus, konferencijas, simpoziumus, profesines ir pramonines asociacijas.

5.8.4 Iš kitos pusės, plačiai visuomenei skirtuose pranešimuose, negalima preziumuoti, nebent rizikuojant būti nesuprastu ar sukelti panikos, kad visuomenė turi medicininės žinias, kad suprastų teikiamos informacijos esmę. Juose turi būti rasta pusiausvyra tarp, viena vertus, informacijos apie naujų ar tradicinių terapijos būdų poreikio ir, kita vertus, pavojaus dėl šios informacijos neteisingos interpretacijos.

5.8.5 Pateikta informacija gali sukelti bereikalingą ar perdėtą gyventojų paniką arba, atvirkščiai, paskatinti nepagrįstas viltis dėl naujų terapijos būdų. Tai yra visuomenės švietimo sveikatos priežiūros klausimais dalis, kuri tiesiogiai prisideda prie sveikatos priežiūros politikos veiksmingumo, pavojų prevencijos ir iniciatyva paremtos sveikatos priežiūros sistemos.

5.9 *Pranešimai apie krizinę padėtį*

5.9.1 Ekstremalios situacijos sveikatos priežiūros srityje ar rimto pavojaus visuomenės sveikatai atveju, pranešimai turi atitikti tris reikalavimus:

— Visų pirma, pateikiama informacija turi būti proporcinga pavojui sveikatai.

— Antra, būtina atminti, kad informacija nėra skirta vien tik pakelti visuomenės budrumą, bet ir užtikrinti elgesio pokyčius. Taigi informacija turi pasiekti savo tikslą, tai yra užkirsti kelią nelaimėi ar ją lokalizuoti, be reikalo nesuteikiant priežasties panikai, bei užtikrinant visuomenės teisę žinoti kas vyksta, o taip pat išvengiant paniką keliančių ir sensacinių pranešimų spaudoje.

— Ir pagaliau trečia, svarbiausia informacija turi būti pateikiama atsižvelgiant į įvairius tikslinius visuomenės sluoksnius, o taip pat į tvarką, kuria juos reikia informuoti.

5.9.2 Koks bebūtų scenarijus, spaudos vaidmuo yra lemiamas užtikrinant pranešimų apie krizines padėtis sėkmę. Žiniasklaida kartais turi suprasti, kad negalima nepaskleisti informacijos plačiai visuomenei, kol sveikatos apsaugos profesionalai patys nėra pilnai informuoti. Todėl esama poreikio lavinti specializuotus žurnalistus, galinčius suprasti ir teisingai pranešinėti apie sveikatos saugos klausimus.

5.9.3 Iš tikrųjų tai nelengva, nes, pavyzdžiui, nepageidaujamų poveikių apskaičiavimas, jų kilmė, žiniasklaidos poveikis pranešimų kiekiui, bendras pavojaus įvertinimas reikalauja sunkios ir sudėtingos analizės, kai tuo tarpu visuomenė tikisi būti informuota paprasta ir jausminga kalba.

6. Išvada

6.1 Atsižvelgdamas į visuomenės sveikatos krizes, kurios per paskutiniuosius du dešimtmečius sukretė pasaulį (AIDS, užkrėstas kraujas, SŪRS, legioneliozė, biologinis terorizmas grasinant juodligės užkratu), EESRK siūlo nuolat rengti aukšto lygio Europos kongresus visuomenės sveikatos klausimais.

6.2 Šių konferencijų tikslas bus aptarti kolektyvines priemones, kurių būtina imtis, suteikti tikslią informaciją apie šias krizes, nustatyti koordinuotus reagavimo būdus, įvertinti išorinių pavojų keliamas grėsmes, pagreitinti diagnostavimą ir užtikrinti deramą reagavimą.

6.3 EESRK rekomenduoja, kad būsimam Europos sveikatos stebėsenos centrui Stokholme būtų nuo šiol suteikti platūs įgaliojimai parengti tikslingas ir nuolatines ataskaitas apie visuomenės sveikatą, ir kad ES šalys imtųsi reikiamų priemonių, atsižvelgdamos į subsidiarumo principą.

6.4 EESRK mano, kad šis centras yra ideali vieta Europos pilietinę visuomenei išpėti apie pavojų ir ją informuoti.

6.5 EESRK prašo, visos suinteresuotosios šalys užtikrintų aktyvų požiūrį į visuomenės sveikatos klausimus: bendras globalus visuomenės sveikatos krizių sprendimas turėtų užtikrinti pasikeitimą patirtimi, kai tokios krizės taps viso pasaulio problemomis.

6.6 EESRK mano, kad Europos lygiu turi būti sukurta didelė informavimo politika, pagal kurią būtų organizuojamas konkretus visų aktyvių dalyvių ir spaudos organų, kuriems šioje srityje tenka ypatinga atsakomybė, mokymą.

6.7 EESRK primena, kad jo rekomendacijos yra tarpusavyje susijusios ir kad jos reikalauja tvirto ES šalių įsipareigojimo jas įgyvendinti, o tai apima:

- administracinių galių sustiprinimą, su visur pripažįstamu ir leidžiamu administravimu ir tarpvalstybiniais ryšiais;
- teises galias ir priemones joms remti,
- skaidrias sprendimų priėmimo procedūras ir griežtesnę etiką, kurios visi laikytųsi pranešimų apie sveikatos saugą atžvilgiu,
- daugiau bendradarbiavimo ir pasaulinio tinklo sukūrimą tarp visų priežiūros ir stebėsenos struktūrų (Europos Sąjungos, Pasaulinės sveikatos organizacijos, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos, Europos Tarybos ir didžiųjų nacionalinių organizacijų, tokių kaip JAV Ligų kontrolės ir prevencijos centras Atlantoje).

2004 m. rugsėjo 27 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkė

Anne-Marie SIGMUND

Nuomonė dėl Komisijos komunikato „Dėl pacientų judėjimo ir sveikatos priežiūros gerinimo Europos Sąjungoje svarstymo aukštu lygiu eigos“

(KOM (2004) 301 galutinis)

(2005/C 120/11)

Procedūra

2004 m. balandžio 20 d. Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, nusprendė paprašyti Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetą pateikti nuomonę dėl Komisijos komunikato „Dėl pacientų judėjimo ir sveikatos priežiūros gerinimo Europos Sąjungoje svarstymo aukštu lygiu eigos“

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu parengimą, 2004 m. rugsėjo 22 d. pateikė savo nuomonę. Pranešėjas - M. BEDOSSA.

Savo 412-ojoje plenarinėje sesijoje 2004 m. spalio 27 d. - 28 d. (2004 m. spalio 27 d. posėdis) Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas pateikė šią nuomonę 170 balsų „už“, 3 „prieš“ ir 6 susilaikūs:

1. Įvadas

Europos Sąjungos valstybėse narėse veikiančios sveikatos priežiūros sistemos ir jų vykdoma politika yra daugiau ar mažiau tarpusavyje susijusios, kita vertus, nacionaliniai atsakingieji darbuotojai, prieš priimdami sprendimus, retai bei nieko nepašėdami, atlieka dabartinių Europoje arba už jos ribų veikiančių sistemų lyginamąją analizę, tam panaudodami turimus duomenis.

1.1 Šio gerinimo priežastys yra įvairios ir tarpusavyje susijusios

— Pirmoji iš jų yra tampantys vis reiklesni didžiosios visuomenės dalies lūkesčiai visoje Europoje ir netgi už jos ribų.

— Europos Sąjungai neseniai išsiplėtus, jos naujosios narės turės įsipareigoti suteikti savo piliečiams vis modernesnę sveikatos priežiūros sistemą.

— Svarbios technologijų naujovės, nauji gydymo metodai ir priemonės leidžia suteikti piliečiams vis geresnės kokybės sveikatos priežiūrą.

— Naujos informacinės technologijos, kuriomis gali naudotis Europos Sąjungos piliečiai, jiems suteikia galimybę beveik tuoj pat palyginti diagnozes ir priežiūrą įvairiose Europos Sąjungos valstybėse ir dėl pagrįstų ir suprantamų priežasčių reikalauti siekti geriausių rezultatų.

1.2 Dėl to neišvengiamai kils sveikatos priežiūros politikos problemų, būtent dėl sveikatos priežiūros užsienyje prieinamumo arba kokybės, pacientų, sveikatos priežiūros specialistų ir sprendimus priimančių politikų informuotumo reikalavimo.

1.3 Šie išvardyti faktai jau dabar įpareigoja įvertinti nacionalinius politikus, turinčius apibūdinti visus šiuos reikalavimus,

palyginti su Europos įsipareigojimais, kurie pamažu susijungia ir suteikia Europos piliečiams naujų teisių.

1.4 Ši nauja padėtis nuo šiol atspindi dviejų stovyklų diskusiją. Vienos jų šalininkai pritaria teiginiui, kad dėl šios naujos laisvės atsiras pavojingas sveikatos priežiūros sistemų nestabilumas. Jie mano, kad varžant pacientų judėjimą galima lengviau kontroliuoti šias sistemas kainų arba prioritetų atžvilgiu. Tuo tarpu kiti yra laisvo pacientų judėjimo šalininkai ir jie teigia, kad dėl to sistemos tampa veiksmingesnės, yra naudojami vienodi rodikliai, keičiamasi geriausia patirtimi ir geriausiai sujungiamos lėšos. Be jokios abejonės, reikia antros pusės argumentaciją papildyti išvadomis apie nacionalinių sistemų harmonizavimo pasekmes.

2 Kontekstas

2.1 Savo 2003 m. liepos 6 d. nuomonėje dėl iniciatyvos ⁽¹⁾ Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas pateikė tokį sveikatos apibrėžimą: „Didžiausias mūsų visuomenės turtas. Toks teigins svarbus kiekvienam piliečiui, jo šeimai, lygiai taip pat ir kiekvienai valstybei...“ ir baigė: „jis (komitetas) supranta sveikatos priežiūros sistemos problemas, atsižvelgiant į egzistuojantį bendrą teisinį ir politinį požiūrį“.

2.2 Savo nuomonėje Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas aptarė argumentus ir pasiūlė darbo gaires bei tyrimo metodus, pateiktus dviejuose naujausiuose komunikatuose, kuriuos Europos Komisija 2004 m. balandžio 20 d. pasiūlė Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui bei Regionų komitetui.

⁽¹⁾ Nuomonė dėl iniciatyvos „Sveikatos priežiūra“. – Pranešėjas: M. BEDOSSA – OL C 234, 2003 9 30.

2.3 Šis komunikatas tapo svarbus kartu su praėjusių metų vasario 9 d. paskelbtu direktyvos dėl paslaugų projektu, deja, pastraipų, aprašančių paslaugas socialinėje bei sveikatos srityje, formuluotės teikia plačias interpretacijų galimybes, dėl to ši direktyva buvo kritikuojama. Todėl šios direktyvos teksto dalys turi būti konkrečiau suformuluotos, t.y. šių paslaugų ypatumas, piliečių saugumas ir lygybė, būtų atitinkamai akcentuoti.

2.4 Komisija vienu metu skelbia šiuos komunikatus, nes nuo 1998 m. balandžio 28 d. sprendimo *Kroll* byloje iki 2004 m. kovo 18 d. sprendimo *Leichte* byloje Europos Bendrijų Teisingumo Teismas sukaupe didelę jurisprudenciją, kuri nuo šiol suteikia Europos Sąjungos piliečiams teisę medicininę priežiūrą gauti kitose Europos Sąjungos šalyse. Taip pat jis apibendrina sveikatos priežiūros išlaidų grąžinimo sąlygas.

2.5 Nuo 2004 m. birželio 1 d. Europos piliečiai gali įrodyti savo teises turėdami Europos sveikatos draudimo pažymėjimą⁽¹⁾, kuris pakeitė popierines formas E111.

2.6 Įvairių Europos Sąjungos šalių su sveikata susijusios sritys ir situacijų nevienodumas gali paskatinti ieškoti geriausių sveikatai sistemų, dėl to Europos sveikatos priežiūros informacijos centrai gali būti perkrauti arba paralyžiuoti, taip pat gali atsirasti socialinės apsaugos priemonių, negalinčių patenkinti kitų šalių pacientų nepastovaus judėjimo poreikių, dempingo rizika. Dėl to naujas Reglamentas (EEB) Nr. 1408/71 dėl socialinės apsaugos sistemų taikymo pagal darbo sutartį dirbantiems asmenims ir jų šeimos nariams, judantiems Bendrijoje, gali sukelti naujų ir sudėtingų situacijų.

2.7 Taigi iškilusios problemos skatina plėsti Europos politiką, kuri leistų pasiekti geriausių tikslų net jei tektų keisti nacionalinių sveikatos priežiūros sistemų prerogatyvas.

2.8 Išsamus Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto 2003 m. liepos 16 d. iniciatyvos pasiūlymo tyrimas labai plačiai atskleidžia aukšto lygio stebėjimo procesą, pradėtą Europos Komisijos, kadangi šių rekomendacijų temos – Europos bendradarbiavimas, pacientų, specialistų ir sprendimus priimančių politikų informavimas, kokybiškos sveikatos priežiūros prieinamumas, nacionalinės sveikatos priežiūros politikos ir Europos reikalavimų suderinimas ir t. t. – yra nagrinėjamos visame čia pateikiamame nuomonės projekte.

⁽¹⁾ Žr. EESRK nuomonę „Europos sveikatos draudimo pažymėjimas“. – Pranešėjas: M. Gérard DANTIN – OL C 220, 2003 9 16.

3. Pagrindiniai tyrimai

3.1 Komunikate dėl pacientų judėjimo pateikiama konkrečių pasiūlymų visuma, apimanti daugelį sričių ir leidžianti integruoti Sutartyje skelbiamą tikslą siekti žmonių sveikatos apsaugos vykdant bendrą politiką.

3.2 Bendras įstatymų leidimas suteikia piliečiams teises turėti galimybę gauti medicininę priežiūrą kitose Europos Sąjungos šalyse ir sulaukti išlaidų apmokėjimo. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo jurisprudencijoje, taip pat pasiūlyme dėl direktyvos dėl vidaus rinkos paslaugų išdėstomos sąlygos, kurioms esant priežiūra, suteikta vienoje valstybėje narėje, gali būti apmokama paciento šalies draudimo įstaigos. Tačiau praktikoje ne visada lengva šias teises įgyvendinti.

3.3 Taip pat būtina sukurti Europos strategiją:

3.3.1 Siekiant paremti Europos bendradarbiavimą, leidžiantį geriausiai panaudoti lėšas.

— Pacientų teisės ir pareigos: Europos Komisija imsis priemonių, kad kuo greičiau ištirtų galimybę patvirtinti bendrą Europoje paciento teisių ir pareigų aiškinimą tiek politinėje, tiek socialinėje srityje.

— Laisvų galimybių ir tarptautinės sveikatos priežiūros pasidalijimas: Europos Komisija prisidės prie dabartinių globos projektų užsienyje vykdymo, ypač „Euregijo“ projektų, ir aptars, kaip paremti šių projektų bendradarbiavimo instituciją siekiant pasidalyti geriausia patirtimi.

3.3.2 Siekiant nustatyti aiškius ir skaidrius sveikatos priežiūros metmenis, kuriuos valstybių narių kompetentingos institucijos galėtų naudoti tvirtindamos savitarpio susitarimų išvadas, Europos Komisija prašys valstybių narių suteikti informacijos apie egzistuojančias formas ir pateiks atitinkamus pasiūlymus.

— Sveikatos priežiūros specialistai: Europos Komisija prašys valstybių narių pateikti dabartinius statistinius duomenis apie sveikatos priežiūros specialistų judėjimą profesinės kvalifikacijos pripažinimą reglamentuojančių sistemų viduje. Ji tolygiai tęs savo darbą siekdama paprastų ir skaidrių pripažinimo procedūrų kartu su Taryba ir Parlamentu.

— Europos Komisija tęs savo parengiamąjį darbą, kartu su valstybėmis narėmis siekdama konfidencialumu užtikrinti laisvą sveikatos priežiūros specialistų keitimąsi informacija.

- Europos Komisija kvies valstybes nares aptarti dabartinio ir būsimojo didelio sveikatos priežiūros specialistų trūkumo Sąjungoje klausimus.
- Europos informacijos centrai: Europos Komisija prašys pateikti pasiūlymų dėl visuomenės sveikatos priežiūros programos, kad galėtų prieš išdėstant pasiūlymus pateikti informacijos centrų sąrašą.
- Sveikatos priežiūros technologijų įvertinimas: Komisija sukurs koordinavimo mechanizmą sveikatos priežiūros technologijoms įvertinti. Ji pateiks konkrečius pasiūlymus dėl tokių išvadų.
- Pagerinti su sveikata susijusių tikslų integraciją į visas Europos vykdomos politikos ir veiklos sritis: Europos Komisija bendradarbiaus su valstybėmis narėmis, kad surinktų informaciją apie jų nuomonę dėl šalyse esančių įvairių sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumo kitose valstybėse narėse būdų ir jų mažėjimo, pirmiausia kai tai siejasi su Europos taisyklėse numatytais prieinamumo būdais.
- Europos Komisija taip pat remsis dabartiniais projektais, skirtais poveikio sveikatos priežiūrai įvertinimui, rūpinsis jų turiniu, susijusiu su bendro poveikio įvertinimu, ir domėsis Sveikatos ir sveikatos priežiūros komisijos būsimų pasiūlymų poveikiu.

3.3.3 Atsakyti į pacientų, specialistų ir atsakingų už politikų rengimą darbuotojų informacijos reikalavimą.

- Sveikatos priežiūros sistemų informacijos strategija: Europos Komisija parengs informacijos metmenis, apibūdinančius Sąjungos sveikatos priežiūros sistemos lygį, remdamasi visuomenės sveikatos priežiūros programos rezultatais, ypač nustatydamą skirtingus atsakingų už politikų parengimą darbuotojų, pacientų ir specialistų informacijos reikalavimus, taip pat į šios informacijos teikimo būdus atsižvelgiant į Pasaulio sveikatos organizacijos ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos šioje srityje atliktus darbus.
- Priežiūra užsienyje: pacientų motyvacija ir reikšmė: siekama nustatyti motyvus, skatinančius pacientus kirsti sienas, taip pat su tuo susijusias specialybes, dvišalių susitarimų kilmę ir t. t., Europos Komisija siūlo imtis konkrečios svarstymo, susijusio su visuomenės sveikatos priežiūros programa. Šis požiūris taip pat bus aptariamą tyrimo projekto „Europa pacientams“ aspektu.
- Duomenų apsauga: Europos Komisija bendradarbiaus su valstybėmis narėmis, taip pat su nacionaliniais aukštąsiais pareigūnais, kuriems patikėta rūpintis duomenų apsauga, kad geriau susipažintų su sveikatos priežiūrą nustatančiomis duomenų apsaugos taisyklėmis.
- Telesveikata: Europos Komisija, pasitelkiama siekiant išsiaiškinti Europos principų, susijusių su atsakingumu ir kompetencija teikiant visas telesveikatos paslaugas bei jų parengimu, aptars klausimą, susijusį su jos pagrindinės veiklos planu, kaip nurodyta komunikate „Telesveikata, skirta Europos piliečių sveikatos priežiūrai gerinti: veiklos planas, skirtas telesveikatos Europos erdvei“.
- Mechanizmo, skirto remti bendradarbiavimą sveikatos priežiūros paslaugų ir medicininės priežiūros srityje, sukūrimas: naudojamas siekiant suprasti Europos reikalavimus atitinkančių nuolatinio mechanizmo, turinčio remti bendradarbiavimą sveikatos priežiūros srityje ir stebint Sąjungos veiklos sveikatos priežiūros sistemoje rezultatus, taikymą; Komisija sukūrė aukšto lygio grupę, dirbančią sveikatos priežiūros paslaugų ir medicininės priežiūros srityje.

3.3.5 Plėsti sveikatai ir sveikatos priežiūros infrastruktūroms skirtas investicijas siekiant plėtos.

3.3.5.1 Stebėjimo procesas paskatino Komisiją, valstybes nares ir šalis kandidates išnagrinėti, kokiais būdais lengviau priimti investicijas, skirtas sveikatai, sveikatos priežiūros infrastruktūrų ir kompetencijos plėtojimui, taip pat ir sričių, turinčių pirmumą teisę gauti pagalbą, susijusių su taikomomis bendromis finansinėmis priemonėmis, plėtrai, ypač šiose svarbiausiose srityse. Iš tikrųjų Sąjunga jau remia sveikatai skirtas investicijas dabartinėse valstybėse narėse, šį aspektą su juo siejamoms šalims ir regionams nurodžius kaip svarbiausią. Taigi šio aspekto pritaikymas priklauso nuo su juo siejamų regionų ir valstybių narių sprendimo sveikatą ir sveikatos priežiūros infrastruktūras laikyti sritimis, turinčiomis pirmumo teisę naudotis bendra pagalba. Komisija bendradarbiaus su valstybėmis narėmis, sudarydama aukšto lygio grupę, dirbančią sveikatos priežiūros paslaugų bei medicininės priežiūros srityje ir su už atitinkamas finansines priemones atsakingomis struktūromis, kuri prižiūrės, kad rengiant pagrindinius metmenis dėmesys pirmiausia būtų skiriamas sveikatai. Būtinybė Europos investicijų skirti sveikatos priežiūros infrastruktūroms turėtų būti vertinama ir kalbant apie naujų Sąjungos finansinių perspektyvų kūrimą nuo 2006 m.

3.3.4 Didinti Sąjungos vaidmenį įgyvendinant su sveikatos priežiūra susijusius tikslus.

4. Konkretūs veiksmai

4.1 Dėl laisvo pacientų judėjimo valstybėse narėse kyla keletas problemų, kurios privers skaičiuoti, įvertinti, nagrinėti ir spręsti. Kadangi pirmoji problema yra geresnis įvairių veikiančių socialinės apsaugos sistemų pažinimas, reikia geriausiu ir dinamiškiausiu būdu, ypač apibūdinant dabartinį ir būsimąjį vystymąsi, sudaryti sąrašą kriterijų, kurie nulėmė tokios socialinės apsaugos sistemos sukūrimą.

4.2 Prevencija, be abejo, yra vienas iš svarbiausių tikslų, nes ši politika gali ir turi leisti sukaupti gana dideles santaupas ir gauti geriausią sveikatos priežiūros politikos rezultatą: pavyzdžiui, lengva numatyti nelaimingų atsitikimų keliuose, AIDS plitimo arba tabako vartojimo prevencinės politikos teigiamus rezultatus. Prevencijos priemonių tarpusavio santykis šiose srityse duoda pastebimų rezultatų.

4.3 Be to- negarantuojant pilnumo- reikia paminėti prevencinės politikos pavyzdžius, kurie šiuo metu traukia visų veikėjų, sveikatos priežiūros specialistų, žiniasklaidos atstovų ir sprendimus priimančių politikų dėmesį: kampanijas prieš svaigalų (narkotikų, alkoholio, vaistų) vartojimą, už sveiką gyvenimo būdą (judėjimą, mitybą, poilsį), už nelaimingų atsitikimų darbe bei profesinių ligų prevenciją ir t.t.

4.4 Šių individualių, socialinių ir šeimyninių rizikos veiksnių įvertinimas leistų sužinoti priešlaikinių mirties atvejų skaičių ir dėl jų kylančių išlaidų dydį.

4.5 Technologijos pažanga, susijusi su vaistais ar tyrimų technika, turėtų būti orientuota į veiksmingą ir realų senųjų technologijų keitimą naujomis.

4.6 Pirmiausia reikia siekti efektyvumo padidinimo, kuris galiausiai visuomenei palankesnis, netgi tuo atveju, jei dėl šio būtino technologijų keitimo būtų sulaukta socialinių, kultūrinių ir (arba) korporacinių prieštaravimų

4.6.1 Kalbama apie konkretesnių ir efektyvesnių veiksmų, kurie turi skatinti socialinių ir profesinių sričių iniciatyvas gerinti bendrą sveikatos priežiūros politiką, paiešką.

4.7 Jeigu teisingai įsivaizduosime pacientų judėjimą, Europos Sąjunga privalo garantuoti jiems galimybę naudotis geriausiomis sveikatos priežiūros ir ligoninių paslaugomis, kurios nebūtų sutelktos tik turtingiausiose šalyse, daugiausia investavusiose į savo sveikatos priežiūros sistemą. Europos Sąjunga turi

padėti įgyvendinti vertinimo, sertifikavimo ir pritarimo priemonės, leidžiančias įvertinti naujas technologijas ir naujoves terapijos srityje: ligoninių sistemų ir globos įstaigų darbo veiksmingumas turi būti grindžiamas sertifikavimo arba pritarimo procedūromis.

4.8 Šis veiksmas gali leisti Europos Sąjungai žemyne sukurti įstaigų tinklą, kur dirbtų mokslininkai ir aukšto lygio specialistai, reikalingi, kad tokie informacijos centrai galėtų egzistuoti; visai normalu tikėtis, kad šie centrai greitai atsiras kai kuriose iš 25-ųjų Europos Sąjungos valstybių, ypač jei Europos Sąjunga įsipareigos sukurti tyrimų ir mainų, susijusių su nacionaline politika, stebėjimo būdą, paisant mūsų sutarčių pagrindinių principų, ypač subsidiarumo ir nacionalinės kompetencijos principų.

4.9 Laikantis šio pasiūlymo, be abejo, negalima pamiršti visuomenės sveikatos priežiūros rodiklių derinimo. Šis derinimas yra naudingas tikslų, kuriuos Europos Sąjunga nori pasiekti, geresniam pažinimui: mirtingumo, galimo išvengti mirtingumo, ligotumo atitinkami rodikliai, kurie visose Europos Sąjungos valstybėse nėra vienodai vertinami.

4.10 Skirtumai rodo, kad gauti rezultatai gali būti pagerinti iškeliant rūpinimąsi sveikatos priežiūra į tokį pat lygį, kokį yra pasiekusi toje srityje stipriausia valstybė. Pasveikusiujų nuo plaučių vėžio per penkerius metus procentas šiuo metu Prancūzijoje ar Lenkijoje nėra vienodas. Pasak naudojamų protokolų, leukemijos gydymas Anglijoje ar Prancūzijoje neduoda vienodų rezultatų.

4.11 Pacientų, specialistų ir sprendimus priimančių politikų informavimas yra pagrindinis Europos Komisijos veiklos tikslas.

4.12 Tobulėjant sveikatos priežiūros sistemai pacientams galima paaiškinti sveikatos priežiūros koncepcijas, kurias Europos gyventojai susiformuoja, ypač lūkesčių ir elgsenos atžvilgiu. Nuo šiol sveikata gali būti suvokiama kaip didžiausias turtas; kuris bet koku atveju, turi būti apsaugotas visų kompetentingų pareigūnų. Tenkinant šiuos lūkesčius kyla kainos, ne tik dėl paties gydymo, bet dažnai ir dėl prevencijos bei aplinkosaugos, kurie turėtų sumažinti socialinės apsaugos sistemų sutrikdymo pavojų.

4.13 Europos Sąjungos pilietis įgijo teisę ir galimybę naudotis sveikatos priežiūros apsauga⁽¹⁾.

(1) Nuomonė dėl iniciatyvos parengti metmenis „Sveikatos priežiūros apsauga: bendras tikslas, nauja teisė“. – Pranešėjas: M. BEDOSSA (SOC/171).

4.14 Technologijų pasiūlymai, privataus gyvenimo gerbimas, pasidalytas medicinos dokumentų visumos tvarkymas, informacijos laisvė ir duomenų saugojimas taip pat yra svarstomi kiek įmanoma skaidriai, siekiant visų veikėjų pasitikėjimo, ir ši diskusija turi būti nuolatinė, nes raida yra dinamiška, o sprendimai, kuriuos reikia priimti, yra skubūs ir (arba) sudėtingi. Kiekvienas iš šių elementų trims „sveikatos trikampio“ veikėjams yra esminis.

4.15 Nacionalinių tikslų ir Europos pareigų suderinimas: sveikatos priežiūros sistemų lyginamoji analizė leidžia pateikti painią strateginę pastabą, jog reikia turėti galimybę vartoti, kad būtų galima remti Europos Sąjungos bendradarbiavimą sveikatos priežiūros srityje ir stebėti sveikatos priežiūros režimus. Pavyzdžiui, reikia iš arčiau pažvelgti į susijusias temas, kurios gali turėti sunkių pasekmių: gera praktika ir veiksmingumas sveikatos priežiūros sektoriuje, senatvė ir sveikata, sveikata naujosiose Europos Sąjungos valstybėse narėse, naujų sistemų susidūrimo sveikatos priežiūros srityje įvertinimas.

4.16 Be to, reikia skubiai išnagrinėti teisinio saugumo priemones, kurios suteiktų pacientui teisę gauti aukščiausios kokybės gydymą Europos Sąjungos valstybėje, kuri šiuo atžvilgiu turėtų priimti lygiaverčius pasiūlymus (skaidresnis teisminės patirties pritaikymas, socialinės apsaugos sistemų suderinimo taisyklių supaprastinimas, bendradarbiavimo Europoje palengvinimas).

4.17 Labiausiai netikėta, tačiau naudingiausia naujiena, kurią Komisija paskelbė savo komunikate, yra Europos Sąjungos vienybės ir struktūrinių fondų susivienijimas siekiant palengvinti investavimą į sveikatos priežiūros sritį, sveikatos priežiūros infrastruktūrą, medicinos kompetencijos ir bendrų finansinių priemonių poveikio plėtojimą, taip pat į svarbiausiomis tapusias kryptis.

4.18 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas visiškai sutinka su šiuo sprendimu: atsiveria nauja sritis plėtrai ir Europos Sąjungos sėkmei, ypač įgyvendinant Lisabonos strategiją.

4.19 Pagaliau Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas iš esmės pritaria Komisijos priartėjimui prie sveikatos priežiūros tarnybų. Sveikatos priežiūros sistemų plėtrai padeda profesijų ir kompetencijų dinamiškumas. Sveikatos priežiūrai yra reikalingas suformuotas, aukštos kvalifikacijos personalas, kurio rengimu būtų nuolat rūpinamasi.

4.20 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas skatina suvokti svarbiausias problemas, keliančias dėl sveikatos priežiūros sistemos rūpesčių Europos Sąjungai, jos vienybei bei aukšto lygio ekonomikos pajėgumui.

4.21 Reikia nagrinėti ir iš anksto numatyti problemas, norint paremti veikėjų profesinį judėjimą, nesutrikdant nacionalinių sistemų veiklos. Dėl problemų, kylančių šiuo klausimu, tai Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas tikisi, kad direktyvos projektas balsuojant dėl įvertinimo ir kompetencijos bus svarbus, naudingas ir būtinas dokumentas vidaus rinkos sukūrimui.

4.22 Numatytos priemonės yra naudingos ir prieinamos. Be to, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas mano, kad sveikatos priežiūros specialistų elgesio kodeksų derinimas yra naudingas ir bus gerai įvertintas.

4.23 Visa tai yra numatyta tam, kad būtų iš anksto išivaizduojamas didelis sveikatos priežiūros specialistų trūkumas, pranašaujamas ateinantiems metams. Investavimas į sveikatos priežiūros specialistus yra atsiperkantis, rentabilus ir naudingas siekiant suteikti Europos Sąjungos piliečiams kokybišką sveikatos priežiūrą.

4.23.1 Gerinti sveikatą ir sveikatos priežiūrą diegiant informacijos ir komunikacijos technologijas.

4.24 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas mano, kad būtent iš čia kyla geriausi argumentai, pagrindžiantys sveikatos priežiūros sistemos reformą ir kokybės gerinimą Europos Sąjungoje. Keletas pagrindų jau yra.

— Informatyvi ir pasidalyta medicinos dokumentų visuma, suteikianti kiekvienam piliečiui socialinę teisę, teisę į sveikatą ir geriausią informaciją apie savo sveikatos būklę. Be to, ši sistema pagaliau gali išvengti teisės pažeidimų, nukrypimų dėl pernelyg didelio lėšų naudojimo, gydymųjų elementų nesuderinimo, medicinos nepastovumo, nepamirštant priėmimo, registravimo ir paciento informavimo procedūrų supaprastinimo.

— Sėkmingai veikianči telemedicinos programa yra skirta ekspertų ir asmenų, susijusių su sveikatos priežiūra, konsultavimui per atstumą, informacijos, skirtos pacientui, apgalvotam teikimui.

— Medicininės knygelės naudojimas, leidžiantis prireikus patikrinti teisių galiojimą ir paciento padėtį atsižvelgiant į jo socialinį draudimą.

— Ir visos kitos šių dienų ir ateities praktikos, padedančios geriau tvarkyti sistemas, skirtas sveikatos ir visuomenės sveikatos priežiūros strategijoms rengti, taip pat prieigai prie geriausių duomenų bankų, visų įstaigų našumui įvertinti ir atidžiam vartojimo pažinimui.

4.25 Jau dabar veikia informacijos tinklai, ir pacientų organizacijos gali konstatuoti, kad jų prašymas buvo patenkintas. Vis dėlto svarbu būti atidžiam ir saugoti profesinę paslaptį, kai kalbama apie paciento ir gydytojo ryšius.

5. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pasiūlymai

5.1 Savo 2003 m. liepos 16 d. nuomonėje Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, prieš įvertindamas savo politikos svarbą, pateikė pasiūlymą, Europos Komisijos jau atnaujintų, kadangi jos plėtojami argumentai yra nepakankamai susiję.

5.2 Valstybių narių bendradarbiavimas turi pabrėžti bendrus tikslus, palengvinančius nacionalinių planų įgyvendinimą, o atitinkamų rodiklių pasirinkimas leis atidžiai sekti sveikatos priežiūros politikos raidą kiekvienoje Europos Sąjungos valstybėje.

5.3 Komitetas primena, kad viena priemonė tampa būtina: viena stebėtinčioji institucija arba agentūra turėtų fiksuoti stebėjimus, tyrimus ir nacionalinės sveikatos priežiūros politikos pasikeitimus, visiškai palaikomus galiojančių subsidarumo ir nacionalinės kompetencijos susitarimų: priežiūros kokybės gerinimo procesą, valdžios institucijų ir vadovų rūpesčius siekiant pagerinti visų viešųjų ar privačių priežiūros įstaigų veiksmingumą, geriausių sistemų kūrimą ir jų sujungimą į tinklą turtingoje ar skurdžioje Europos Sąjungoje.

5.4 Veiksminga ir nenutrūkstamai vykdoma užimtumo politika, kuria siekiama išvengti numatomų didelių trūkumų, nelaukiant prašymo.

5.5 Informacijos politikos palaikymas remiantis sveikatos priežiūros programomis, nustatant sistemos veikėjų – pacientų, specialistų ir sprendimų priėmėjų – informavimo trūkumus ir atsižvelgiant į Pasaulio sveikatos organizaciją ir Bendradarbiavimo ir ekonominės plėtros organizaciją.

5.6 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas gali tik pritarti Komisijos norui imtis kurti Laisvo bendradarbiavimo metodą (2003 m. liepos mėn. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė), iš anksto subtiliai apibrėžiant

jos operacinį veikimo būdą ir sutarties sąlygas, susijusias, pavyzdžiui, su tokiais svarbiais aspektais:

- keitimasis gera praktika (akreditacija), kokybės standartais, kompetencijų lygiavertiškumu, abipusiais praktikos pripažinimais, iš kurių turėtume pasimokyti sumažinti išlaidas, atsižvelgdami į didelius nacionalinių sistemų skirtumus;
- praktikų ir struktūrų atitinkami rodikliai;
- vaistų, skirtų sveikatos priežiūrai, platinimo gerinimas įvertinant naujovių svarbą, taip pat būtinybė kovoti su pavojumi visuomenės sveikatai – AIDS, tuberkulioze ar maliarija skurdžiausiose šalyse – ir su lėšų švaistymu;
- nacionalinių sistemų suderinimas siekiant išvengti dempingo pasekmių, kompetentingų specialistų nutekėjimo į užsienį;
- specialios vaistų rinkos sukūrimo svarba.

6. Išvada

6.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas iš tikrųjų jautriai reaguoja į tai, kad trys naujaisi komunikatai būtų penkių Europos Komisijos generalinių direktoratų svarstymų rezultatas.

6.2 Tai įrodymas, kad Europos bendrija suprato svarbiausias sveikatos priežiūros politikos problemas baigiant kurti vidaus rinką ir toliau ją plėtojant.

6.3 Tai vienas iš pirmųjų atvejų, kai penki Europos bendrijos generaliniai direktoratai sujungia savo politinę valią, kompetenciją, veikimo būdus, susijusius su šiuo tikslu: suteikti įvairioms Europos šalims galimybes suvienyti savo sveikatos priežiūros politiką ir socialinę apsaugą visų Europos Sąjungos piliečių naudai.

6.4 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas iš šios programos tikisi sukurti savo stiprų *Task*, lengvą, bet pastovią struktūrą, stebėtinčią politikų darbus ir leidžiančią Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui dalytis savo įžvalgomis, ekspertizėmis, patirtimi šioje srityje, didele ir svarbia visiems Europos Sąjungos piliečiams.

2004 m. spalio 27 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkė

Anne-Marie SIGMUND

Nuomonė dėl:

- Pasiūlymas dėl Tarybos direktyvos dėl konkrečios trečiųjų šalių piliečiams leidimo atvykti tvarkos vykdyti mokslinius tyrimus Europos bendrijoje.
- Pasiūlymas dėl Tarybos rekomendacijos palengvinti trečiųjų šalių piliečiams leidimą atvykti vykdyti mokslinius tyrimus Europos bendrijoje.
- Pasiūlymas dėl Tarybos rekomendacijos palengvinti valstybių narių vienodų trumpalaikių vizų išdavimą mokslininkams iš trečiųjų šalių, kurie keliauja Europos Bendrijos teritorijoje, kad vykdytų mokslinius tyrimus

(KOM(2004) 178 galutinis - 2004/0061 (CNS))

(2005/C 120/12)

2004 m. balandžio 7 d. Taryba nusprendė konsultuotis su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu pagal Sutarties dėl Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsnį dėl Pasiūlymas dėl Tarybos direktyvos dėl konkrečios trečiųjų šalių piliečiams leidimo atvykti tvarkos vykdyti mokslinius tyrimus Europos bendrijoje. Pasiūlymas dėl Tarybos rekomendacijos palengvinti trečiųjų šalių piliečiams leidimą atvykti vykdyti mokslinius tyrimus Europos bendrijoje. Pasiūlymas dėl Tarybos rekomendacijos palengvinti valstybių narių vienodų trumpalaikių vizų išdavimą mokslininkams iš trečiųjų šalių, kurie keliauja Europos Bendrijos teritorijoje, kad vykdytų mokslinius tyrimus

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, atsakingas už parengiamąjį komiteto darbą šiuo klausimu, 2004 m. rugsėjo 22 d. patvirtino nuomonę. Pranešėja - **p. King**.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas savo 412-osios plenarinės sesijos metu 2004 m. spalio 27 – 28 d. (2004 m. spalio 27 d. posėdyje) priėmė šią nuomonę 181 nariams balsavus „už“, 1 „prieš“ ir 3 susilaikius.

1. Komisijos dokumento esmė

1.1 Šio komunikato tema yra pasiūlymas dėl direktyvos ir du pasiūlymai dėl rekomendacijų dėl leidimo trečiųjų šalių piliečiams vykdyti mokslinius tyrimus Europos bendrijoje.

1.2 Šie pasiūlymai yra dalis Lisabonos strateginio tikslo, kad Europos Sąjunga plėtotų mokslinius tyrimus ir iki 2010 m. taptų konkurencingiausia ir dinamiškiausia žinių ekonomika pasaulyje. Apskaičiuota, kad norint pasiekti šį tikslą, Europos Sąjungai reikės 700 000 papildomų mokslininkų. Buvo numatytos šios tarpusavyje susijusios priemonės:

- padaryti mokslą patrauklesniu jaunimui mokykloje;
- pagerinti karjeros perspektyvas mokslininkams Europos Sąjungoje; ir
- padidinti profesinio mokymo ir mobilumo galimybes.

1.3 Nors daugumą planuojamų 700 000 papildomų mokslininkų sudarys ES piliečiai, pripažįstama, kad norint pasiekti šį tikslą, prireiks mokslininkų iš trečiųjų šalių. Dėl to šis Komisijos komunikatas konkrečiai skirtas labai išsilavinusių mokslininkų leidimui atvykti iš trečiųjų šalių į Europos Sąjungą:

- palengvinant mokslininkų iš trečiųjų šalių įvažiavimą ir apsigyvenimą; ir
- pašalinant kliūtis jų mobilumui Europoje.

1.4 Komisija taip pat pripažįsta būtinybę didinti Europos

mokslininkų mobilumą į kitas pasaulio šalis, nes jų mobilumas yra svarbiausias veiksnys, lemiantis žinių įgijimą ir perdavimą.

2. Bendros pastabos

2.1 EESRK pritaria šiam komunikatui dėl leidimo trečiųjų šalių piliečiams atvykti vykdyti mokslinius tyrimus Europos bendrijoje.

2.2 Kadangi daugumą Komisijos iki 2010 m. planuojamų 700 000 papildomų mokslininkų sudarys ES piliečiai, EESRK nori atkreipti Komisijos dėmesį į komiteto ankstesnę nuomonę⁽¹⁾ atsakant į Komisijos komunikatą dėl problemų, su kuriomis susiduria karjeros mokslininkai Europos mokslinių tyrimų erdvėje, o taip pat dėl pasiūlymų ir iniciatyvų jas sprendžiant⁽²⁾.

2.3 Dėl tarpusavyje susijusių priemonių „padaryti mokslą patraukliu jaunimui mokykloje“, ši nuomonė pabrėžia, kad mokslo svarba nėra pakankamai atspindėta mokymo programoje ir rekomenduoja didesnę dėmesį skirti mokslo, technologijos ir matematikos dėstymui mokykloje, o taip pat pabrėžia, kaip svarbu šiuos mokymo dalykus patraukliai dėstyti studentams. Taip pat svarbu dėmesį skirti mergaitėms, nes šių dalykų srityse jų paprastai dalyvauja pernelyg mažai. Yra nemažai įrodymų, patvirtinančių, kad aukštojo mokslo siekiantys asmenys dabar renkasi nemokslinius dalykus, todėl Bendrijos galimybė pasiekti didesnę mokslininkų skaičių gali sumažėti, jei nebus imtasi skubių ir detalių priemonių.

⁽¹⁾ OL C 110, 2004 4-30, p. 3, pranešėjas: **p. Wolf**.

⁽²⁾ KOM(2003) 436 galutinis.

2.4 Dėl antros tarpusavyje susijusios priemonės „pagerinti karjeros perspektyvas mokslininkams Europos Sąjungoje“, šioje ankstesnėje nuomonėje aptariama dilema, su kuria susiduria aukštosiose mokyklose ar valstybės finansuojamose mokslinių tyrimų institucijose dirbantys mokslininkai, kurie paprastai apmokami pagal valstybės tarnybos sektoriaus atlygio skales, tačiau neturi jokių darbo garantijų ar kitų išmokų, kurios suteiktamos karjeros valstybės tarnybos sektoriuje siekiantiems asmenims, kaip valstybės tarnautojams ar mokytojams. Iš tiesų mokslininkams suteikiamos menkos darbo garantijos arba iš viso jokių, nes jiems dažnai siūloma eilė laikinų sutarčių, kurios sudaromos po kiekvieno darbo vietos pakeitimo ar pakylėjimo karjeros laiptais.

2.5 Paskutinė EESRK nuoroda į komiteto ankstesnę nuomonę yra susijusi su Europos mokslininkų mobilumu. EESRK pripažįsta, kad karjerai Europos mokslinių tyrimų erdvėje būtinas mobilumas ir lankstumas ES ribose. Tačiau tai neturėtų būti pasiekama asmens ir šeimos gyvenimo sąlygų bei socialinių išmokų sąskaita. Be to, Komisija turi imtis veiksmų prieš galimą protų nutekėjimą viena kryptimi, nes geriausi jauni mokslininkai išvyksta iš ES, ypač į JAV. Dabartinės problemos, susijusios su JAV vizos gavimu greičiausiai yra trumpalaikės, o aukštojo mokslo interesų grupės JAV didina spaudimą JAV vyriausybei, kad būtų paspartintas įvažiavimo reikalavimų sprendimas, siekiant priimti į darbą daugiau ne JAV piliečių.

2.6 Grįžtant prie dabartinio Komisijos komunikato dėl leidimo trečiųjų šalių piliečiams atvykti vykdyti mokslinius tyrimus Europos bendrijoje, komitetas sutinka, kad yra gyvybiškai svarbu panaikinti kliūtis trečiųjų šalių mokslininkų mobilumui, jei Europos Sąjunga nori tapti patrauklesne mokslininkams visame pasaulyje, ypač jei siekia sėkmingai konkuruoti su pasauline konkurencija dėl gambiausių mokslininkų.

2.7 Komitetas pritaria Komisijos pareiškimui, kad ekonomikos, kuri vis dažniau paremta žiniomis, globalizacija nuolat didina tarptautinį mokslo aspektą. Tačiau EESRK mano, kad globalizacija turėtų būti labiau išaiškinta pranešime, įtraukiant lyginamuosius duomenis apie išteklių dydį, kurį tokios šalys kaip Japonija ir JAV skiria mokslininkų lavinimui, mobilumui ir kilimui tarnyboje remti.

2.8 EESRK yra taip yra labai susirūpinęs dabartinių mokslininkų ES amžiaus struktūra. Daugelis šios kategorijos asmenų jau artėja prie galimo pensinio amžiaus, o juos pakeisiančių naujų darbuotojų, kurie būtų pakankamai susidomėję ar skatinami, yra labai nedaug. Nepripažinus šio fakto ir nesiėmus skubių veiksmų, ES tikslas nebus pasiektas. Tokia tendencija lemia ir dabartinę padėtį Europoje, kur visuomenė senėja, o

gimstamumo lygis mažėja. Taip pat daugelyje ES šalių numatyta, kad gyventojų pradės mažėti po 2010 m. Todėl iki 2010 m. planuojami 700 000 papildomų mokslininkų yra labai ambicingas planas, net ir atsižvelgiant į papildomą mokslininkų iš trečiųjų šalių skaičių.

2.9 EESRK tikrai supranta, kad šis komunikatas skirtas tik leidimui atvykti ir dėl to mokslininkams iš trečiųjų šalių, kurie jau yra Europos Sąjungoje, o kai kurie jų yra lyderiai savo srityje, nebus taikoma siūloma direktyva bei pasiūlymai. Tačiau tai leidžia teigti, kad ateityje bus reikalinga direktyva, kuri būtų skirta konkrečiai šios grupės problemai, susijusiai su jos galimybe gauti kvalifikuotus darbus, spręsti, nes taip būtų galima pasiekti tikslą dėl 700 000 papildomų mokslininkų. Kai kurie šie mokslininkai turi pabėgėlio statusą ES, o jų gabumai ir darbas, gaila, bet yra pernelyg menkai panaudojamas šiuo metu. Nėra jokios sistemingos galimybės padėti tokiems mokslininkams ES, išskyrus dotacijomis, kurias skiria savanoriškos arba labdaringos organizacijos. Jei bus skiriamas kuklus finansavimas šiems asmenims paremti, tikėtina, kad mokslininkų skaičius ES padidės mažiausiai 40 000 ⁽¹⁾. Dėl to Komitetas primygtinai rekomenduoja, kad Komisija pradėtų nustatyti šiuos mokslininkus ir laikytų juos tokiais ir jie galėtų lengviau gauti mokslininkų darbo vietas.

2.10 Komitetas atkreipia dėmesį į Komisijos pateiktą mokslininko apibrėžimą. Vėl gi komitetas nori remtis apibrėžimu, kuris buvo rekomenduotas ankstesnės 305/2004 nuomonės 5.1.1.7 dalyje: „*Ekspertai, dalyvaujantys naujų žinių, produktų, procesų, metodų bei sistemų koncepcijoje ar kūrime, o taip pat susijusių projektų, kuriuos vykdyti jiems užtenka kvalifikacijos dėl savo išsilavinimo ir ekspertinių žinių, valdyme*“. Šis apibrėžimas yra pranašesnis, nes pripažįstami visi mokslininko turimi vadybos įgūdžiai.

3. Konkrečios pastabos

3.1 Europos mokslinių tyrimų politiką atitinkantys pasiūlymai

3.1.1 EESRK mano, kad trečiųjų šalių mokslininkams skirtų specialių leidimų nuolat gyventi sukūrimas nėra vienintelis sprendinys klausimas. Kiti klausimai apima mokslininko imigracinį statusą, o taip pat ES statusą turinčių mokslininkų, kaip buvo aptarta EESRK 305/2004 nuomonėje. Komitetas taip pat laikosi požiūrio, kad pagrindinė sritis bus mokslininkų judėjimas Bendrijos teritorijoje. Mokslininkams reikia suteikti galimybę ieškoti darbo nepriklausomai nuo jų imigracinio statuso.

⁽¹⁾ Šis skaičius apskaičiuotas pagal dabartinės turimos statistinės informacijos suvestinę.

3.1.2 Komitetas pastebi, kad mokslininkų leidimai nuolat gyventi panaikintų darbo leidimų poreikį ir pritaria tokiam bandymui supaprastinti tvarką.

3.2 Pasiūlymai papildyti Bendrijos imigracijos politikos priemones

3.2.1 Pritariama Komisijos rekomendacijai dėl iš naujo atidarytų kontroliuojamų teisėtoms imigracijos kanalų pagal konkrečius migrantų parametrus ir kategorijas. Tačiau komitetas reikalauja, kad jie būtų nedviprasmiški ir konkretūs. Kai kuriems leidimą atvykti gavusių asmenų gali tikrai reikėti prieglobsčio ir apsaugos pagal 1951 m. Ženevos konvenciją. Suteikus galimybę tapti migrantais, atvykus, jie taip pat gali norėti prašyti pabėgėlio statuso. Komitetas supranta, kad šiuo metu Komisija negali duoti aiškesnio atsakymo į šiuo klausimus, tačiau pritarė jų sprendimui artimiausioje ateityje.

3.2.2 EESRK sutinka su rekomendacija dėl trumpalaikių vizų trečiųjų šalių mokslininkams laisvai judėti Šengeno erdvėje. Komitetas taip pat sutinka, kad ilgalaikiai nuolatiniai gyventojai iš trečiųjų šalių, kurie teisėtai nuolat gyvena ES valstybėje narėje penkerius metus, turėtų teisę nuolat gyventi visoje ES.

3.2.3 EESRK malonu, kad Komisija pripažįsta, jog leidimas trečiųjų šalių mokslininkams pakviesti savo šeimos narius kartu gyventi yra esminis mobilumo problemos aspektas.

3.2.4 EESRK pastebi, kad šis klausimas yra sprendžiamas atskiroje 2003 m. rugsėjo 22 d. Direktyvoje dėl teisės į šeimos susijungimą ir kad šis komunikatas papildo pasiūlymą KOM(2002) 548 dėl trečiųjų šalių piliečių įvažiavimo ir nuolatinio gyvenimo sąlygų studijų, profesinio mokymo ar savanoriškos tarnybos tikslais.

3.3 Pagrindinis mokslinių tyrimų organizacijų vaidmuo

3.3.1 EESRK supranta, kad priėmimo susitarimą pasirašyti paskatino priėmimo protokolas Prancūzijoje. Komitetas pažymi, kad paskirsčius funkcijas tarp mokslinių tyrimų organizacijų ir valstybių narių imigracijos institucijų, viena vertus, itin kvalifikuotiems trečiųjų šalių piliečiams būtų lengviau įvažiuoti į ES, o tuo pačiu metu būtų vykdomi ES valstybių narių saugumo priemonių reikalavimai.

3.3.2 Kadangi valstybės narės turi įgaliojimus patikrinti, ar priėmimo susitarimas atitinka 5 straipsnio 2 dalies nuostatas,

EESRK pritaria šiam veiksmui, kuris turėtų užkirsti kelią pikt-naudžiavimui.

3.4 Mokslinių tyrimų organizacijų prisiimama atsakomybė

3.4.1 Komitetas mano, kad Komisijos pateiktas sąvokos „Mokslinių tyrimų organizacija“ apibrėžimas nėra neišsamus. Jis turėtų būti išplėstas, kad apimtų viešąsias ar privačias organizacijas, kurios skiria dotacijas moksliniams tyrimams, o taip pat tas, kurios atlieka mokslinius tyrimus.

3.4.2 EESRK malonu, kad pakartotas Barcelonos Europos Vadovų Tarybos įsipareigojimas padidinti investicijas į mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą iki 3 % BVP iki 2010 m., o du trečdalius šių investicijų skirtų privatiems sektoriams.

3.4.3 Komitetas primygtinai rekomenduoja, kad Komisija konsultuotųsi su privačiu sektoriumi dėl šio pasiūlymo apskirtai, o taip pat konkrečiai dėl užduoties rekomenduoti, kad mokslinių tyrimų įstaigos pateiktų priėmimo susitarimą, kuris suteiktų leidimą mokslininkui atvykti į valstybę narę.

3.5 Išsamus mokslininko sąvokos paaiškinimas atsižvelgiant į Europos Sąjungos poreikius

3.5.1 EESRK sutinka su Komisijos rekomendacija šią tvarką taikyti ne tik tiems asmenims, kurie jau turi mokslininko statusą savo kilmės šalyje.

3.5.2 Tačiau EESRK nesutinka su apribojimu, nustatytu atvykimo tikslui. Nes pasitaiko atvejų, kai asmenys atitinka minimalius mokslininkui keliamus reikalavimus, kaip nurodyta direktyvoje, tačiau jų tikrasis leidimo atvykti į valstybę narę tikslas nėra susijęs su mokslinio tyrimo projekto vykdymu. Tokie mokslininkai galėjo būti įgiję kvalifikaciją ES ir norėtų siekti atitinkamų pareigų.

3.5.3 EESRK malonu, kad reikalavimai dėl asmenų, kuriems siekiama gauti leidimą atvykti, kvalifikacijos ir planuojamo mokslinio tyrimo mokslinės vertės yra aiškūs ir nedviprasmiški. Nors tai ir nėra šio komunikato sritis, EESRK mano, kad yra būtina turėti tam tikras galimybes įvertinti mokslininkų sugebėjimus, kad ES reaguotų į pokyčius mokslinių tyrimų reikalavimuose jiems plėtojantis. Tai būtina, nes nuolat yra kuriamos naujos technologijos ir ES privalo siekti priimti į darbą mokslininkus, galinčius kurti ir plėtoti tokias technologijas.

3.5.4 Komitetas atkreipia Komisijos dėmesį į ankstesnę nuomonę⁽¹⁾, kurioje nurodoma dar viena kliūtis, trukdanti mobilumui, o būtent skaidrumo kvalifikacijoje ir kompetencijoje trūkumas. Dažnai pasitaikydavo, kad nebūdavo priimama kvalifikacija, ypač besivystančių šalių. Mokslininkai yra verčiami iš naujo įgyti kvalifikaciją arba dar kartą įgyti kvalifikaciją po doktorantūros, kad taptų mokslininkais ES. Komitetas siūlo, kad sprendžiant šį klausimą būtų panaudotas Komisijos Veiksmų planas⁽²⁾ mobilumui ES teritorijoje palengvinti – o būtent priemonių, remiančių kvalifikacijos skaidrumą ir galimybę perduoti, įgyvendinimas ir plėtojimas, o taip pat vieno langelio Europos mobilumo informacijos tinklalapio sukūrimas.

3.6 *Leidimas nuolat gyventi nesietinas su mokslininko statusu*

3.6.1 EESRK pritaria pasiūlymui suteikti trečiųjų šalių mokslininkams vienodą statusą visoje ES.

3.6.2 Komitetas taip pat pritaria rekomacijai, kad mokslininkams, kuriems suteiktas leidimas atvykti dėl darbo sutarties, nereikėtų gauti darbo leidimo valstybėse narėse.

3.7 *Mokslininkų mobilumas Europos Sąjungoje*

3.7.1 EESRK yra patenkintas Komisijos rekomendacija supaprastinti leidimo atvykti procedūrą siekiant skatinti mobilumą, kad trečiųjų šalių piliečiai galėtų vykdyti mokslinių tyrimų projektą keliose skirtingose valstybėse narėse, nesusidurdamis su sunkumais dėl leidimo atvykti.

3.7.2 Komitetas taip pat pažymi, kad tokia nuostata bus taikoma ir trečiųjų šalių piliečiams, kurie yra ilgalaikiai nuolatiniai gyventojai.

3.8 *Siūlomos direktyvos teisinio pagrindo pasirinkimas*

3.8.1 EESRK sutinka su pasirinktu teisiniu pagrindu, tačiau apgailestauja, kad direktyva nėra privaloma Danijai ir Jungtinei Karalystei. Komitetas atkreipia dėmesį į Airijos sprendimą prisijungti prie šios direktyvos ir tikisi, kad Jungtinė Karalystė priims tokį patį sprendimą. Komitetas tvirtai įsitikinęs, kad šis klausimas turėtų būti svarstomas iš naujo, nes mokslinių tyrimų pagrindas, ypač JK, yra toks, kad ES bus sunku pritraukti

reikiamą tokių mokslininkų skaičių, jei šios valstybės nedalyvaus.

3.9 *Kiti klausimai*

3.9.1 EESRK įsitikinęs, kad potencialių mokslininkų pritraukimo į ES problema turi būti pripažinta, o problema dėl „protų nutekėjimo“ iš kai kurių trečiųjų šalių turėtų būti išsamiau iširta. Jos nėra nesusijusios. Mokslininkų mokymo JK klausimas turi būti labai įdėmiai išnagrinėtas. Kai kuriems potencialiems mokslininkams gali tekti atlikti papildomą kursinį darbą ar skirti studijų laikotarpį. Dažnai jie galėtų greitai kreiptis dėl mokslininko pareigų ES, kai tik toks darbas bus baigtas. Į tai būtina atsižvelgti svarstant direktyvą.

3.9.2 Komitetas labai susirūpinęs dėl padarinių, susijusių su „protų nutekėjimu“ iš tam tikrų besivystančių šalių ir mano, kad reikėtų išsamios diskusijos, kaip padidinti mokslininkų skaičių visame pasaulyje. Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad kai kurios vyriausybės skatina mokslininkus vykti į užsienį ir įgyti kilmės šaliai naudingos patirties. Pažymima, kad Tarybai pirmininkaujanti Olandija Hagoje rengia konferenciją „Protų įtekėjimas: priemonės“. Protų nutekėjimo ar protų įtekėjimo poveikio besivystančioms šalims problema yra sprendžiama konferencijoje, o Komisija rengiasi pateikti ataskaitą šia tema iki metų pabaigos. EESRK mano, kad tai labai svarbios problemos sprendimo pradžia.

3.9.3 Viena iš ankstesnio Komisijos komunikato apie mokslininkus – KOM(2003) 436 galutinio – temų yra ta, kad komitetas nori pabrėžti lytį. Nepakankamas moterų mokslininkų atstovavimas, ypač valdymo ir vadovaujančiose pareigose, turėtų būti pabrėžiamas. Tai ypač būdinga trečiosioms šalims. Komitetas norėtų pakartoti Komisijos rekomendaciją dėl mokslininkų priėmimui į darbą skirto elgesio kodekso, kuris būtų grindžiamas geriausia praktika, ypač lygių galimybių srityje. Komitetas tvirtai įsitikinęs, kad esama didelės nelygybės požiūryje į moteris mokslininkes, nes net reikiamas moterų mokslininkų skaičius nepretenduoja į pareigas, o tos kurios pretenduoja, yra priverstos užimti žemesnes pareigas, nei galėtų pagal turimą kvalifikaciją. Būtina pagerinti priėmimo į darbą skaidrumą ir padidinti moterų kandidačių proporcinę dalį.

2004 m. spalio 27 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkė

Anne-Marie SIGMUND

(1) Šis skaičius apskaičiuotas pagal dabartinės turimos statistinės informacijos suvestinę.

(2) EESRK 2004 m. balandžio 28 d. nuomonė 658/2004 Pranešėjas p. Dantin.

Nuomonė dėl mokymo ir produktyvumo

(2005/C 120/13)

2004 m. balandžio 22 d. Europos reikalų ministro p. Atzo Nicolai laišku Nyderlandai, kaip pirmininkaujanti valstybė, vadovaudamasi Europos Bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu paprašė Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto parengtą tiriamąją nuomonę dėl Mokymo ir produktyvumo.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už komiteto darbo šiuo klausimu parengimą, 2004 m. rugsėjo 22 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas - **p.Koryfidis**.

2004 m. spalio 28 d. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto 412-ojoje plenarinėje sesijoje priėmė šią nuomonę 81 nariui balsavus „už“, 1 „prieš“ ir 1 susilaikius.

1. Nuomonės pagrindas

1.1 Reaguojant į Nyderlandų, kaip pirmininkaujančios valstybės, prašymą EESR komitetui, šios tiriamosios nuomonės turinį lemia tokie dalykai:

- Nyderlandų pirmininkavimo programa, ypač jos skyrius dėl *Socialinės Europos ir jos atvirumo permainoms* ⁽¹⁾;
- Briuselio Europos Vadovų Tarybos sprendimas ⁽²⁾ (2004 m. kovo 25 ir 26 d.) priimti Lisabonos strategijos iššūkius, ypač minėtame sprendime pateiktas raginimas, kad EESRK „išnagrinėtų būdus ir priemones efektyviau įgyvendinti Lisabonos strategiją“ ⁽³⁾;
- dvidešimt penkių valstybių narių susitarimo dėl naujos Socialinės politikos darbotvarkės (2006-2010) ⁽⁴⁾ paieška antroje 2004 m. pusėje;
- Lisabonos ir Geteborgo tikslų aptarimas ir įtraukimas į šį susitarimą ⁽⁵⁾;
- su visą gyvenimą trunkančio mokymosi politikos įgyvendinimu susijusių problemų priežasčių ir būdus pagerinti tolesnio mokymo politikos efektyvumą.

1.1.1 Bendras Nyderlandų, kaip pirmininkaujančios valstybės, pasiūlytos socialinės politikos ir užimtumo klausimų kontekstas bus aptartas aukšto lygio konferencijoje „Daugiau žmonių darbinėje veikloje: Europos darbo jėgos potencialo aktyvinimo politika“, kuri įvyks 2004 m. spalio 25 ir 26 d. Amsterdame.

⁽¹⁾ Žr. Nyderlandų pirmininkavimo programą.

⁽²⁾ Žr. Pirmininkaujančios valstybės išvadų III skyrių.

⁽³⁾ Žr. Šių išvadų 45 punktą.

⁽⁴⁾ Naują Socialinę darbotvarkę Komisija pateiks 2005 m. pirmoje pusėje.

⁽⁵⁾ Lisabonos strategijos tarpinis įvertinimas numatomas pavasario Europos Vadovų Taryboje (2005 m. kovas).

1.1.2 Šios konferencijos tikslas – aptarti struktūrinius pokyčius, būtinus keturiuose politikos srityse ⁽⁶⁾, kartu plečiant dalyvavimą ir išsaugant socialinę sanglaudą.

1.1.3 Galiausiai Nyderlandai, kaip pirmininkaujanti valstybė, paprašė, kad EESRK sutelktų dėmesį į tokius dalykus:

- Kokios yra pagrindinės kliūtys kiekvienoje valstybėje narėje ir visoje ES įgyvendinant nacionalinę ir Bendrijos politiką tolesnio mokymo srityje, ir kaip šias kliūtis būtų galima įveikti?
- Kokie efektyviausi būdai pagerinti visą gyvenimą trunkantį mokymą?
- Kaip atsakomybės skirtingiems mokymo proceso dalyviams (pvz., vyriausybei, socialiniams partneriams, darbuotojams ir darbdaviams) paskirstymas veikia visą gyvenimą trunkančio mokymo organizavimą ir sėkmę? Koks yra efektyviausias būdas paskirstyti vaidmenis bei atsakomybę ir kaip tai galima pasiekti?

2. Išanga

2.1 EESRK labai atsakingai vertina Nyderlandų, kaip pirmininkaujančios valstybės, prašymą parengti šią nuomonę, ypač to prašymo turinį ir apimtį, atspindinčią platesnius tikslus ir pagrindines problemas, su kuriomis ES susiduria subalansuotos plėtros, o konkrečiau – užimtumo, produktyvumo ir ekonominio augimo srityje.

⁽⁶⁾ Nyderlandai, kaip pirmininkaujanti valstybė, paragino įgyvendinti struktūrinę kaitą keturiuose politikos srityse: efektyvus santykio darbo darbinės veiklos ir socialinio/šeimos gyvenimo performulavimas; socialinės apsaugos sistemos suaktyvinimas; kaitos darbo vietoje skatinimas; **mokymas ir produktyvumas**.

2.2 Neužmiršdama savo išipareigojimo akcentuoti Nyderlandų, kaip pirmininkaujančios valstybės, iškeltus klausimus, EESRK mano, kad tokį akcentą svarbu įtraukti į platesnę struktūrą⁽¹⁾, kurioje būtų nagrinėjami visi klausimai, susiję su bendra ES pažanga atitinkamuose sektoriuose, atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes.

3. Sąvokų apibrėžimas⁽²⁾

3.1 Terminas (profesinis) **mokymas** reiškia „iš esmės techninių (individo) žinių ir įgūdžių įgijimą, tobulinimą ar atnaujinimą“.

3.2 **Pradinis švietimas ir mokymas** yra susijęs su pradinėmis bazinėmis žiniomis ir įgūdžiais, kuriuos jis panaudos savo pasirinktoje profesijoje, įgijimu. Pradinį švietimą ir mokymą daugelyje valstybių narių papildo **stažuotės**, kurios susieja įvairias mokymosi formas su darbo patirtimi bendrovėse.

3.3 **Visą gyvenimą trunkantis profesinis švietimas ir mokymas/visą gyvenimą trunkantis profesinis tobulinimas** yra susijęs su darbo rinkai ar bendrovei aktualiu mokymu jau įgytų įgūdžių ir patirties pagrindu, siekiant atnaujinti ir išplėsti žinias bei kompetenciją ir įgyti įgūdžių kitose arba naujose darbo ir veiklos užduočių srityse. Visą gyvenimą trunkantis profesinis švietimas ir mokymas pirmiausiai yra orientuotas į piliečius, gyvenančius aktyvų darbinį gyvenimą, t.y. tiems, kurie turi pradinio išsilavinimo ir mokymo pagrindus (kai kuriais atvejais kaip neaukštos kvalifikacijos darbuotojai be formalaus išsilavinimo) ir kurie turi darbą arba yra registruoti kaip bedarbiai (ir dėl to dalyvauja visą gyvenimą trunkančio mokymo skatinimo programose ar persikvalifikavimo kursuose). Be to, visi norintys gali dalyvauti įvairiose siūlomose bendrosiose ir su darbu susijusiose mokymo programose, kurios yra teikiamos viešai ar privačiai įvairiausiomis mokymosi formomis.

3.4 Europos profesinio mokymo sistemos įvairiose valstybėse narėse labai skiriasi, esama nemažų skirtumų ir pačiose valstybėse; nes tos sistemos yra nuolat pritaikomos profesinio ir darbinio pasaulio poreikiams. Nuolat iškyla iššūkis rasti tikslų ir

tiesiogiai taikomą profesinio mokymo apibrėžimą, tiek interpretacijos, tiek pasirinktos kalbos prasme. Tačiau visuotinai svarbus aspektas – siūlomo profesinio mokymo sudėtis, lyginant mokymo įstaigas ir mokymo bendrovėse struktūras. Situacija gali pasirodyti skirtinga tiek pradinio, tiek visą gyvenimą trunkančio profesinio švietimo ir mokymo atveju, atsižvelgiant į įgūdžių lygį, pramonės sektorių ir darbo sritį. Tas pats taikytina ir siūlomoms mokymo rūšims, kurios gali apimti seminarus, modulius ir įvairios trukmės kursus, taip pat tęstinius su darbu susijusius mokymo kursus. Be to, profesinio mokymo ir kvalifikacijos sistemos, o galiausiai – ir mokymo įstaigos bei darbdaviai, pripažįsta neformalius mokymosi procesus⁽³⁾.

3.5 Terminas **visą gyvenimą trunkantis mokymasis** – tai „visa mokymosi veikla, vykdoma visą gyvenimą, siekiant gerinti žinias, įgūdžius ir kompetenciją asmeniniu, pilietiniu, socialiniu ir/arba su darbu susijusiu aspektu“⁽⁴⁾. Atsižvelgiant į Lisabonos Vadovų Tarybos išvadą, visą gyvenimą trunkantis mokymasis įgijo ypatingą politinę reikšmę kaip viena iš pagrindinių sąvokų siekiant visuotinai pripažįstamo tikslo – iš esmės atnaujinti Europos mokymo modelį įgyvendinant perėjimą prie žiniomis pagrįstos ekonomikos ir visuomenės⁽⁵⁾. Siekiant Lisabonos strategijos tikslų itin svarbu tinkamai ir nuosekliai plėtoti bei pertvarkyti dabartinių bendrojo ir profesinio švietimo bei mokymo sistemų struktūras, veiklą ir dėstymo bei mokymosi metodus. Atitinkamai naujos kartos Bendrijos veiksmų programos, skirtos bendrajam ir profesiniam švietimui bei mokymui, nuo 2007 m. bus sujungtos į bendrą visą gyvenimą trunkančio mokymosi kategoriją⁽⁶⁾.

3.5.1 Daugeliu atžvilgiu praktinio, visaapimančio visą gyvenimą trunkančio mokymosi galimybės vis dar nėra užtikrintos, tiek kalbant apie pasiūlos struktūras, prieigos galimybes ir socialinę paklausą, tiek apie bendrame procese dalyvaujančių gyventojų dalį. Europos agentūros CEDEFOP ir ETF padarė daug, kad valstybės narės, įvairios mokymo srityje veikiančios suinteresuotos šalys ir veikiančios asmenys galėtų keistis idėjomis, informacija ir patirtimi⁽⁷⁾. Tačiau išlieka būtinybė pasiekti keletą svarbių užduočių, tokių kaip:

— kaip visą gyvenimą trunkantis mokymasis galėtų tapti viso mokymosi proceso (oficialaus ir neoficialaus) baze;

⁽¹⁾ Šis požiūris į problemas – t.y. atskirų dalykų įtraukimas į bendruosius – yra ypač būdingas EESRK darbui. Kaip gerus tokio požiūrio pavyzdžius galima paminėti neseniai parengtas nuomones OL C 110, 2004 4 30 (Hornung-Draus-Greif) ir OL C 117, 2004 4 30 (Ribbe-Ehnmark).

⁽²⁾ CEDEFOP leidiniuose pateikiama išsamesnė informacija apie apibrėžimus profesinio švietimo ir mokymo srityje; plg. ypač CEDEFOP glosariją ir pranešimus apie profesinio mokymo tyrimus ir profesinio rengimo politiką (www.cedefop.eu.int ir www.trainingvillage.gr). Tai papildo nuomonės priedas.

⁽³⁾ Dėl apibrėžimo žr. SEC(2000) 1832 (Memorandumas dėl tęstinio mokymosi) ir KOM(2001) 678 galutinis (Europos tęstinio mokymosi teritorijos sukūrimas).

⁽⁴⁾ KOM (2001) 678 galutinis.

⁽⁵⁾ Dėl apibrėžimo žr. SEC(2000) 1832 ir Europos Komisijos komunikatą (1997) „Žinių Europos link“.

⁽⁶⁾ KOM(2004) 156 galutinis.

⁽⁷⁾ Plg. atitinkamus CEDEFOP leidinius bendru pavadinimu „Veikla tęstinio mokymosi srityje“ (www.trainingvillage.gr) ir atitinkamus ETF tyrimus bei pranešimus apie situaciją naujosiose valstybėse narėse ir valstybėse kandidatėse (www.etf.eu.int).

- kaip visą gyvenimą trunkantį mokymąsi būtų galima susieti su žiniomis pagrįstos visuomenės ir ekonomikos kūrimu;
- kaip visą gyvenimą trunkantį mokymąsi būtų galima susieti su tvaria plėtra ir šiuolaikiniais globalizacijos iššūkiais;
- konkrečiau – kaip gyvenimą trunkantis mokymasis gali tapti vietinio produktyvumo, socialinės ir kultūrinės plėtros instrumentu;
- kaip būtų galima išplėtoti Europos gyvenimą trunkančio mokymosi sritį;
- kaip būtų galima pasinaudoti jo rezultatais ir juos įteisinti;
- galiausiai, kaip jį būtų galima finansuoti.

3.5.2 Anksčiau apibūdinto visą gyvenimą trunkančio mokymosi kontekste egzistuoja poreikis iš naujo paskirstyti vaidmenis bei atsakomybę ir nustatyti naują struktūrą, skirtą bendradarbiavimui visais lygiais, ypač vietos lygiu, kuriame, atsižvelgiant į būtinybę siekti Lisabonos strategijos tikslų, būtina užtikrinti valdžios institucijų, socialinių partnerių ir apskritai pilietinės visuomenės aktyvų bendradarbiavimą.

3.6 Formaliai žiūrint, pagal Komisiją, **darbo produktyvumas** ⁽¹⁾ reiškia darbą, kuris yra reikalingas pagaminti konkretų produkcijos vienetą. Iš makroekonominės perspektyvos darbo produktyvumas yra matuojamas šalies bendruoju vidaus produktu (BVP), tenkančiu aktyviam visuomenės nariui ⁽²⁾. Produktivitymo didinimas yra svarbiausias ekonominio augimo šaltinis ⁽³⁾.

4. Europos Sąjungos profesinio mokymo politika

4.1 Sąjunga, „visiškai gerbdama valstybių narių atsakomybę už profesinio mokymo turinį ir organizavimą, įgyvendins profesinio mokymo politiką, kuri parems ir papildys valstybių narių veiksmus“ ⁽⁴⁾. 2002 m. priimti Kopenhagos sprendimai pažymi

⁽¹⁾ Žr. SCADPlus: Productivité: la clé de la compétitivité des économies et des entreprises européennes. Be termino „darbo produktyvumas“ yra vartojami kiti aktualūs terminai, tačiau šiek tiek kitokiomis reikšmėmis. Tai yra šie terminai: ekonomikos produktyvumas, įmonės produktyvumas, nacionalinis produktyvumas, individualus produktyvumas, kapitalo produktyvumas ir t.t.

⁽²⁾ Žr. KOM(2002) 262 galutinis (Santrauka) ir SCADPlus: Produktivityvumas: Europos ekonomikų ir įmonių konkurencingumo pagrindas

⁽³⁾ Plg. COM(2002) 262 galutinis (Santrauka) ir SCADPlus: Produktivityvumas: Europos ekonomikų ir įmonių konkurencingumo pagrindas

⁽⁴⁾ Konstitucijos projekto III-183 straipsnis. Sąjungos atsakomybė profesinio mokymo srityje apibrėžiama tokia fraze: „Sąjunga įgyvendina profesinio mokymo politiką“. Švietimo srityje atsakomybė apibrėžiama tokia fraze: „Sąjunga prisideda prie kokybiško švietimo plėtros ...“.

ryškų kokybinį žingsnį šios politikos plėtroje, ir kurie atitinka Lisabonos darbotvarkę dėl bendro švietimo ir profesinio mokymo iki 2010 m. ⁽⁵⁾. Bendras Tarybos ir Komisijos laikinas pranešimas dėl detalios darbo programos dėl tęstinių švietimo ir mokymo sistemų tikslų įgyvendinimo Europoje (2004 m. balandžio mėn.) ⁽⁶⁾ yra dar vienas teigiamas ir kryptingas žingsnis.

4.1.1 Europos CEDEFOP ir ETF agentūros remia profesinio švietimo bei mokymo plėtrą konkrečiai. Ypač jos prisideda prie Europos profesinio mokymo politikos gairių įgyvendinimo tuo tikslu pateikiant, platinant ir keičiantis informacija, patirtimi ir geros praktikos pavyzdžiais, rengdamos užsakytus tyrimus bei ataskaitas ir rengdamos bei analizuodamos atitinkamus tyrimo darbus ir praktinės patirties atvejus. Panašiai Europos informacijos tinklas Eurydice ⁽⁷⁾ susieja sistemas ir bendrųjų švietimo sistemų dalyvius. Šios trys organizacijos konstruktyviai bendradarbiauja, o tokio bendradarbiavimo apimties nuolat auga, kadangi vis svarbesnis tampa visą gyvenimą trunkantis mokymasis, kuris skatina platesnį bendrojo ir profesinio švietimo bei mokymo sistemų bendradarbiavimą ir integraciją.

4.1.2 Leonardo da Vinci programa ⁽⁸⁾ yra skirta įgyvendinti Sąjungos politiką profesinio mokymo srityje. Ji prisideda „prie žinių Europos kūrimo, plėtodama Europos bendradarbiavimą švietimo ir profesinio mokymo srityje“ ir remia „valstybių narių visą gyvenimą trunkančio mokymosi politiką ir pastangas formuoti žinias, įgūdžius bei kompetenciją, galinčią skatinti piliečių aktyvumą ir įsidarbinimo galimybes“ ⁽⁹⁾. Valstybės narės yra atsakingos už šios programos įgyvendinimą.

4.1.3 Visą gyvenimą trunkančio mokymosi plėtros ir įgyvendinimo kontekste, išskirtinis dėmesys turi būti kreipiamas į „Grundtvig“ veiklą dabartinėje Socrates II programoje, siejamoje su integruotu mokslo požiūriu į visą suaugusiųjų mokymąsi ⁽¹⁰⁾.

⁽⁵⁾ http://europa.eu.int/comm/education/copenhagen/copenhagen_declaration_en.pdf

⁽⁶⁾ Žiūrėti: „Švietimas ir mokymas 2010: SVARBIAUSI TARYBOS IR KOMISIJOS PUNKTAI EUROPOS VADOVŲ TARYBAI“ (2004/C104/01).

⁽⁷⁾ www.eurydice.org

⁽⁸⁾ Ankstesnės profesinio mokymo programos buvo tokios: Comett (1986 – 1989 m. ir 1990 – 1994 m.), Iris (1988 – 1993 m. ir 1994 – 1998 m.), Petra (1988 – 1991 m. ir 1992 – 1994 m.), Eurotecnet ir Force.

⁽⁹⁾ Tarybos sprendimo dėl Europos Bendrijos profesinio mokymo veiksmų programos (Leonardo da Vinci programa) 1 straipsnio 3 dalis.

⁽¹⁰⁾ http://europa.eu.int/comm/education/programmes/socrates/grundtvig/overview_en.html

4.2 Nacionalinės bendrojo ir profesinio švietimo bei mokymo sistemos buvo suformuotos ir išplėtos iš esmės siekiant patenkinti konkrečius poreikius, kuriuos ilgą laiką atskirų atvejų pagrindu suformavo darbo rinka. Atitinkamai jų plėtra buvo pagrįsta suaktyvėjimo ir sulėtėjimo ciklais, kurie atitiko analogiškus rinkos ciklus. Dėl tos pačios priežasties tarp sistemų esama didelių skirtumų. Dėl šių skirtumų dabar kyla koordinavimo, geriausios praktikos pritaikymo ir abipusio terminų bei sąvokų, vartojamų kiekvienu atveju, supratimo problemų.

4.3 Atitinkamos Europos Sąjungos išlaidos profesiniam mokymui 2004 m. sudarė 194 533 900 eurų, iš kurių 163 mln. eurų buvo skirta Leonardo da Vinci programai. Tuo tarpu išlaidos visų rūšių ir lygių kultūros reikmėms, išskyrus švietimą ir mokymą, sudaro 268 848 500 eurų; bendras Švietimo ir kultūros generalinio direktorato biudžetas yra 783 770 054 eurų, iš 92 370 071 153 eurų bendro Bendrijos biudžeto ⁽¹⁾.

4.3.1 Šios kuklios, atsižvelgiant į profesinio švietimo ir mokymo ekonominę bei politinę svarbą, biudžeto asignacijų apimtys atsispindi ir valstybių narių lygiu. Visų lygių sprendimų priėmimo proceso svarbiausi dalyviai sutaria, kad siekiant nustatytų tikslų bendros švietimo ir mokymo sektoriui skiriamos lėšos yra nepakankamos.

4.3.2. Be to, būtina pabrėžti, kad ES piliečių, dalyvaujančių pradiniam mokymo procese kvalifikacijai gauti, vidutinis procentas, yra mažas (8,4 %) ⁽²⁾. Sąjungos tikslas – iki 2010 m. šį procentą padidinti iki 12,5 % potencialios aktyvios gyventojų dalies (25-64 m. amžiaus grupė) ⁽³⁾.

4.4 Efektyvi ir pažangi visą gyvenimą trunkančio profesinio švietimo ir mokymo sistema yra sėkmingo praktinio visą gyvenimą trunkančio mokymosi sistemos įgyvendinimo dalis.

⁽¹⁾ Bendras Švietimo ir kultūros generalinio direktorato biudžetas sudaro 0,85 % viso Sąjungos biudžeto. Paskirstytos sumos mokymui sudaro 0,25 % bendro Švietimo ir kultūros generalinio direktorato biudžeto ir 0,002 % (0,003 visų kitų rūšių ir lygių švietimui) viso Sąjungos biudžeto (visi skaičiai paimti iš 2004 m. bendro Sąjungos biudžeto).

⁽²⁾ Atitinkamame Eurostat tyrime (CVTS 2/Data 1999/EDITION 2002) pateikiami itin svarbūs komentarai dėl kiekybinių ir kokybinių mokymo elementų pasirinktų valstybių narių sektorių lygyje.

⁽³⁾ Pirminis Komisijos pasiūlymas buvo toks: „Iki 2010 m. vidutinis ES dalyvavimo tęstiniame mokymesi lygis turi būti bent 15 % visų suaugusių darbo amžiaus gyventojų (25 – 64 amžiaus grupė) ir nė vienoje šalyje ne mažesnis nei 10 %“. Šį pasiūlymą Taryba galutinai pataisė 2003 m. gegužės 5 d., kaip nurodyta anksčiau (šaltinis: <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/cha/c11064.htm>).

Akivaizdu, kad dabartinės sistemos, jų mokymosi procesai ir rezultatai neatitinka nei kiekybinių, nei kokybinių reikalavimų. Šis bendras vertinimas jokių būdu neatmeta galimybės, kad tam tikrose srityse ir kontekstuose egzistuoja aukštos kokybės ir efektyvaus visą gyvenimą trunkančio profesinio mokymo galimybės. Kaip pavyzdį galima nurodyti konkrečiose įmonėse rengiamus kursus, kuriais siekiama patenkinti konkrečius poreikius; kitas pavyzdys – atskiruose sektoriuose egzistuojančios mokymo galimybės ⁽⁴⁾, kurias parengė Europos socialiniai partneriai arba kurios buvo parengtos kartu su jais.

5. Europos Sąjungos produktyvumo didinimo politika

5.1 Visi pastarųjų metų Europos Komisijos pateikti duomenys rodo, kad tendencijos produktyvumo srityje Sąjungoje yra neigiamos. „XX a. dešimtojo dešimtmečio antroje pusėje, po ilgai trukusio nuosmukio, Jungtinėse Valstijose ėmė augti tiek darbo produktyvumas (vidutiniškai nuo 1,2 % 1990 – 95 m. iki 1,9 % 1995 – 2001 m.), tiek užimtumas (nuo 0,9 % iki 1,3 %). ES darbo produktyvumo augimas sulėtėjo (vidutiniškai nuo 1,9 % pirmoje dešimtmečio pusėje iki 1,2 % 1995 – 2001 m.), tačiau užimtumas smarkiai išaugo (nuo 0,6 % nuosmukio pirmoje dešimtmečio pusėje iki 1,2 % augimo 1995 – 2001 m.“ ⁽⁵⁾.

5.2 Akivaizdu, kad atskirų ES valstybių narių produktyvumo lygis labai skiriasi. Europos Komisija savo komunikate „Produktyvumas: kelias į Europos ekonomikos ir įmonių konkurencingumą“ ⁽⁶⁾, siekia parodyti šios padėties priežastis ir pasekmes Lisabonos tikslams. Nustačius ir išsiaiškinus egzistuojančius skirtumus tarp valstybių narių, komunikate teigiama: „ekonominis augimas spartės tik augant produktyvumui. Geresnis įmonių produktyvumas labai priklauso nuo pažangos IKT bei naujovių diegimo srityje ir nuo geresnio darbo jėgos pritaikymo pramonės poreikiams“ ⁽⁷⁾.

⁽⁴⁾ Mokymas sektorių lygiu atrodo itin svarbus tarptautinių įgūdžių ir kompetencijos įgijimui. Šio lygio veikiantys asmenys yra arti problemų ir iššūkių, kylančių dėl globalizacijos ir naujų technologijų plėtros, todėl jie gali tinkamai pasiūlyti ir formuluoti sprendimus (Leonardo da Vinci – EAC/11/04, III).

⁽⁵⁾ KOM(2002) 262 galutinis, 2 punktą (antra pastraipa)

⁽⁶⁾ KOM (2002) 262 galutinis

⁽⁷⁾ Plg. <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/n26027.htm> (išvados).

5.3 EESRK mano, kad didesnis produktyvumas Sąjungoje yra raktas į jos ateitį. Jis taip pat mano, kad visos pastangos didinti produktyvumą turi būti įgyvendinamos Europos socialinio modelio rėmuose ir su jo pagalba. Tokios pastangos turi būti skirtos visiems Europos piliečiams ir jų priimtoms; jos turi būti nukreiptos į vidutinio laikotarpio ir ilgalaikę plėtrą, jos turi būti sistemiškos ir suformuluotos derinant žiniomis pagrįstą politiką ir veiksmus. Galiausiai Komitetas yra įsitikinęs, kad socialinių partnerių, apskritai pilietinės visuomenės, ir valdžios organų, ypač vietos lygiu, bendradarbiavimas yra gyvybiškai svarbus siekiant įgyvendinti šias priemones.

6. Santykis tarp mokymo ir produktyvumo

6.1 Plačiau kalbant EESRK mano, kad būtina išaiškinti toliau nurodytus dalykus:

— Produktyvumą smarkiai, nors ir nevisiškai, lemia žinios: „*tokie klausimai kaip investicijų lygis, darbo vietos organizavimas, dalyvavimo politika, naujoves skatinančios darbo aplinkos kūrimas, naujos universitetų ir įmonių bendradarbiavimo formos, naujos rizikos kapitalo suteikimo formos – visa tai turi būti platesnio požiūrio į produktyvumą Europos Sąjungoje dalis*“.⁽¹⁾ Todėl norint užtikrinti produktyvumo augimą, nepakanka pagerinti mokymo sistemą.

— Šiandienos aplinkybėmis mokymas gali iš tiesų daryti įtaką produktyvumui- taigi konkurencingumui ir Lisabonos tikslų įgyvendinimui- tiek, kiek toks mokymas yra platesnės ir bendresnės švietimo politikos sistemos dalis⁽²⁾. Tokia sistema turi apimti bazinę, tačiau veiksmingą vidinės komunikacijos sistemą (regionų, nacionaliniu ir Bendrijos lygiu); joje turi būti atsižvelgta į įvairias švietimo ir mokymo, kaip visą gyvenimą trunkančio mokymosi sudėtinės dalis, formas, o galiausiai, tikslų ir turinio prasme, ji turi būti suformuota ir pritaikyta aplinkai, kuriai būdingas didelis daugiakryptis mobilumas⁽³⁾.

— Produktyvumas ir mokymas turi būti išnagrinėti ir susieti visais lygiais, įskaitant darbo vietos lygį, kuriuo yra priimama dauguma sprendimų dėl finansavimo ir galimybės pasinaudoti TPM (visą gyvenimą trunkančiu profesiniu mokymu). Be to, minėtieji dalykai turi būti išnagrinėti ir

susieti bendrai, net jeigu iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad problemos yra atskiros.

— Bet kuriuo atveju itin svarbi Sąjungos parama tiems jos regionams (ypač naujosiose valstybėse narėse), kurie atsilieka plėtojant šiuolaikiškas mokymo formas.

6.2 Atsižvelgiant į tai, pradinio profesinio švietimo bei mokymo sistemos ir iniciatyvos, o juo labiau visą gyvenimą trunkantis profesinis švietimas ir mokymas/profesinis tobulėjimas turėtų būti toliau plėtojami, kad taptų dar efektyvesni negu yra šiandien⁽⁴⁾.

6.2.1 Norint sukurti modernią sistemą, skirtą atnaujinti žinias, įgūdžius ir kvalifikaciją, būtina visiškai naujai suderinti gaires, žinias, tikslus, veiklos struktūrą ir paskatas. Konkrečiau kalbant, reikalingi tokie dalykai:

— pažintis su naujomis pasaulinėmis tendencijomis (įskaitant planavimo, ekonomines, technologines, kultūrinės ir demografinės tendencijas);

— tinkamos bendrosios ir specialiosios žinios, susijusios su pasaulio rinkos veikimo pagrindu bei veikimo būdu ir su naujomis pasaulinio politinio bei ekonominio valdymo formomis;

— jautrumas visuomenės poreikiams ir paklausai bei žiniomis paremta ekonomika, vystant naujas, patrauklias ir lanksčias programas;

— suvokimas apie naujas problemas, kurias atskleidžia nauja globali gamybos sistema, ir būtinybė kurti kontrapriemones siekiant jas įveikti;

— naujas konkurencijos, kaip priemonės užtikrinti mobilumą ir naujovių diegimą tiek Sąjungoje, tiek už jos ribų, formos ir struktūros apibrėžimas;

— naujas paskatų dalyvauti mokyme apibrėžimas, ypač nurodant, kaip turėtų būti paskirstyta mokymo sukurta pridėtinė vertė;

— trijų tvarumo sąvokos aspektų suvokimas ir jos diegimas asmeniniame bei kolektyviniame gyvenime⁽⁵⁾.

⁽¹⁾ Žr. nuomonės OL C 85, 2003 4 8 (Sirkeinen-Ehnmark) 4.4 punktą.

⁽²⁾ Žr. OL C 311, 2001 11 7 – ypač 3.4.1. punktą (Koryfidis – Rodriguez Garcia Caro – Rupp).

⁽³⁾ Pagrindinė šiandien egzistuojanti Europos profesinio švietimo ir mokymo sistemų problema yra ta, kad jos neatspindi dabartinės situacijos: nors pastaroji yra ypač mobili, minėtosios sistemos paprastai funkcionuoja taip, tarsi situacija būtų visiškai rami.

⁽⁴⁾ Norėdami gauti išsamesnės informacijos, žr.: Europos socialinė statistika: Tęstinio profesinio mokymo apžvalga (CVTS2) 1999 m. duomenys. Taip pat žiūrėti bendrą Tarybos ir Komisijos tęstinį pranešimą dėl detalios darbo programos dėl tęstinių švietimo ir mokymo sistemų tikslų įgyvendinimo Europoje

⁽⁵⁾ Žr. 7.2.3.

6.2.2 Anksčiau minėtų sąlygų neįmanoma užtikrinti visoms profesinio švietimo formoms ir rūšims, nepaisant to, ar toks mokymas yra visą gyvenimą trunkantis. Tokios sąlygos yra priskirtinos sisteminiams švietimo priemonėms (⁽¹⁾), kurias veikia keletas tam tikrų aspektų ir kurios yra skirtos (mokymasis + mokymas) ilgalaikėje perspektyvoje sukurti švietimo kultūrą (socializaciją), kurioje žinios yra pagrindinis pažangos veiksnys, o sinergija – efektyvus tvarios plėtros veiksnys.

6.3 Komiteto nuomone, tinkamas atsakymas į pirmuosius du Nyderlandų, kaip pirmininkaujančios valstybės, suformuluotus klausimus būtų toks:

6.3.1 Dabartinės Europos profesinio mokymo sistemų pobūdis ir veiklos stilius tiek pradiniam etape, o visą gyvenimą trunkančio mokymo atveju, nevisiškai atitinka žinių visuomenės reikalavimus. Tarp konkrečių problemų, su kuriomis susiduria šios sistemos, galima paminėti tokias:

— **Bendra orientacija:** sistemos buvo ir tebėra orientuotos spręsti mažai mobilios ekonominės aplinkos problemas.

— **Veiksmų lygis:** atsižvelgiant į tokią bendrą orientaciją, Europos profesinio švietimo ir mokymo sistemose taip ir nesusiformavo tradicijos integruoti konkrečius dalykus į bendrus dalykus, kaip to reikalauja ekonomikos globalizacija.

— **Sistemos mobilumas:** sistemų orientacija ir veiksmų lygis stabdo tiek vidinį, tiek išorinį mobilumą naujų idėjų sklaidos, tinklų kūrimo, naujovių puoselėjimo ir politikos, reaguojančios į realias problemas, formavimo srityje.

— **Kontaktas su šiuolaikinėmis žiniomis:** nepaisant atskirų mokymo personalo narių imlumo ir lankstumo, anksčiau minėtos sistemos ir toliau neleidžia atsižvelgti į pasikeitimus mokslo, technologijų, gamybos ar kuriose nors kitose srityse.

— **Ryšiai su darbo rinka:** švietimo ir mokymo sistemos neatitinka darbo rinkos poreikių, kadangi jos retai į savo programą įtraukia naujai atsiradusias specialybes ar platesnius socialinius ir visuomeninius įgūdžius.

— **Koordinavimas:** daugelyje valstybių narių sistemų koordinavimas yra problematiškas. Tai reiškia, kad kiekviena pradinio ir visą gyvenimą trunkančio profesinio švietimo ir mokymo sistema veikia izoliuotai nuo likusios švietimo sistemos dalies, nuo kitų analogiškų sistemų Europos Sąjungoje ir, žinoma, visiškai izoliuotai nuo aplink ją susidariusios ekonominės ir socialinės situacijos.

6.3.2 Be to, strateginiuose tiksluose, priemonėse ir švietimo praktikoje egzistuoja tam tikros spragos, kurios paralyžiuoja Europos švietimo ir mokymo sistemas. Konkrečiai paminėtini tokie aspektai:

— praktinis visą gyvenimą trunkančio mokymosi įgyvendinimas turi būti vykdomas be atidėliojimų visais politikos ir praktikos lygiais;

— didesnė socialinė sanglauda ir mobilumas yra pagrindiniai Europos švietimo tikslai, kuriems atsakingi subjektai ir veikėjai turi suteikti pirmenybę praktinio įgyvendinimo metu;

— daugelyje mokymo kursų trūksta praktinės veiklos, dėl to kencia įsidarbinimo galimybės;

— mokymo kursų turinys dažnai yra per daug susiejamas su trumpalaikė rinkos situacija, o tai ilgalaikėje perspektyvoje nulemia klaidas, susijusias su darbo rinka.

— dėl nesuderinamų mokymo pažymėjimų bei kvalifikacijos ir dėl nepakankamo užsienio kalbų žinojimo išlieka labai rimtos kliūtys mobilumui tarp valstybių narių.

7. Problemos ir įvertinimas siekiant didinti Europos produktyvumą

7.1 Šios pastabos leidžia padaryti labai svarbią išvadą, kad pastangos gerinti produktyvumą Europoje buvo sutelktos į netinkamą sritį netinku laiku. Jos turėjo būti sutelktos į bazinį švietimą ir mokymą, leidžiantį įgyti *svarbiausius įgūdžius* (⁽²⁾), kartu akcentuojant ir visą gyvenimą trunkančią mokymąsi (⁽³⁾), kuris apibrėžtas anksčiau (3.5 punktas).

(⁽²⁾) *Pagrindinė kompetencija:* visumą įgūdžių, kurie papildo bazinius bei bendrusius įgūdžius ir kurie individams suteikia galimybių lengviau įgyti naują kvalifikaciją, prisitaikyti prie kintančių technologinių ir organizacinių kontekstų, ir/arba pasiekti mobilumo darbo rinkoje, įskaitant karjeros raidos būdą (šaltinis: Antrasis pranešimas apie profesinio mokymo tyrimą Europoje – santrauka – CEDEFOP leidinys)

(⁽³⁾) 2004 m. kovo 25 – 26 d. Europos Vadovų Taryba į savo Išvadas įtraukė ir tokį teiginį (39 punktas): „Ji taip pat pripažįsta, kad tęstinis mokymasis daro teigiamą poveikį produktyvumui ir darbo jėgos pasiūlai; ji pritaria tam, kad 2005 m. būtų priimta integruota ES programa, o iki 2006 m. priimtos visų valstybių narių nacionalinės strategijos.“

(⁽¹⁾) Žr. nuomonę CES 1113/99 – Priedas.

7.2 Todėl toliau pateikti pasiūlymai, priklausomai nuo jų atsakomybės ribų, susiję su visa švietimo struktūra, yra priskirtini vieningam požiūriui, pagal kurį būtina plati koordinuota kampanija, siekiant visas Europos bendrojo ir profesinio švietimo bei mokymo sistemas kuo greičiau pritaikyti šiandienos sąlygoms, egzistuojančioms Europoje ir visame pasaulyje. Konkrečiai yra siūloma:

7.2.1 Visapusiškesnis ir kritiškesnis naujas požiūris į Europos bendrojo ir profesinio švietimo bei lavinimo sistemų struktūras ir tarpusavio santykius. Ši peržiūra bus naudinga užtikrinant geresnę komunikaciją ir bendradarbiavimą tarp įvairių lygių švietimo posistemų, kad jos galėtų efektyviai reaguoti į globalizacijos iššūkius ir su ja susijusį mobilumą. Peržiūra bus pagrįsta suvokimu, kad Europa yra globalinis partneris naujų formų pasaulinio politinio ir ekonominio valdymo procesuose.

7.2.1.1 Itin akcentuojama, kad minėtasis naujas požiūris neturi pakenkti klasikiniam humanistiniam Europos švietimo ir kultūrinės tapatybės pobūdžiui. Priešingai, ji turi puoselėti ir skatinti šią ypatybę.

7.2.1.2 Šio naujo kritinio požiūrio kontekste profesinis rengimas neturėtų nei tapti nepriklausomas, nei būti vertinamas izoliuotai. Kaip ir susijusios mokymo sritys – neformalus ir neoficialūs mokymosi procesai, – jis turi būti įtrauktas į integruotą visą gyvenimą trunkančio mokymosi tinklą. Tai būtų sistema, patenkinanti piliečių poreikius bendrojo ir profesinio švietimo bei mokymo srityje, ir be apribojimų susijusi su didžiu subalansuotos plėtros tikslu.

7.2.2 Antroji EESRK nuostata yra susijusi su Europos perspektyva ir dalyvavimu minėtame Europos bendrojo ir profesinio švietimo bei mokymo sistemų naujų struktūrų ir tarpusavio santykių kritiškos peržiūros procese.

7.2.2.1 EESRK mano, kad atsižvelgiant į problemų mastą, jų neatidėliotiną pobūdį, o ypač – į didelius jų sprendimo kaštus, būtina imtis neatidėliotinių veiksčių ir tyrimų Europos lygiu.

7.2.2.2 Tokių veiksčių ir tyrimų tikslas jokių būdu neturėtų būti kokia nors Sąjungos intervencija, susijusi su egzistuojančiomis Europos bendrojo ir profesinio švietimo bei mokymo sistemų struktūromis: tokių struktūrų įvairovė yra neįkainojamo gyvybingumo, kurį būtina stiprinti, šaltinis.

7.2.2.3 Siekiant Europos bendrojo ir profesinio švietimo bei mokymo sistemoms pristatyti naujas sąlygas, tokie veiksčiai ir tyrimai galėtų pateikti alternatyvias formas ir geriausios praktikos pavyzdžius, o ypač – bandomąsias iniciatyvas ir naujoviškas programas, kurios padėtų švietimo sistemas pritaikyti prie Lisabonos strategijos tikslų, kitų svarbių Sąjungos tikslų ir metodų, padedančių priartėti prie naujų veiksčių globalinių žinių, jų siekti, jas išryškinti ir jomis pasinaudoti.

7.2.2.4 Šiame kontekste, o ypač atsižvelgiant į produktyvumą ir į visą, kas su juo susiję, Sąjungą, kaip visada – *acquis communautaire* pagrindu, vaidina atitinkamą vaidmenį, kurį ji turi pabrėžti ir skatinti, ypač vietos ir regionų lygiu.

7.2.2.5 Egzistuoja dar vienas labai svarbus aspektas, susijęs su Sąjungos dalyvavimu Europos bendrojo ir profesinio švietimo bei mokymo sistemų naujų struktūrų ir tarpusavio santykių kritiškos peržiūros procese. Toks dalyvavimas gali labai sumažinti susijusius ekonominius kaštus ieškant, nustatant ir skatinant naują geriausią praktiką valstybių narių vardu ir bendradarbiaujant su jomis. Galiausiai pasitelkiant atvirą koordinavimo metodą toks dalyvavimas gali įnešti didesnio mobilumo ir dinamikos į visas pastangas įgyvendinti bendrus tikslus.

7.2.3 Trečioji EESRK nuostata yra susijusi su klausimu, kaip mokymosi procesą, kad ir koks jis bebūtų, susieti su subalansuota ekonomine, socialine ir aplinkos politika. Ši EESRK nuostata yra pati sudėtingiausia, o tuo pačiu pati apčiuopiamausia. Ji paremta atitinkama patirtimi ir gali būti vertinama kaip geriausia praktika ⁽¹⁾.

7.2.3.1 Ši nuostata yra pagrįsta principu, kad sudėtingos problemos, tokios kaip išlikimas ir subalansuota plėtra, produktyvumas, konkurencingumas arba žinių visuomenės realizavimas negali būti išspręstos atsietai nuo kasdienybės, imantis izoliuotų veiksčių ar nuleidžiant sprendimus iš aukščiau. Šių problemų negalima išspręsti atskirai ir fragmentiškai. Jas turi spręsti visuomenė, pasitelkdama integruotus metodus ir individualius bei kolektyvinius įsipareigojimus. Būtent dėl to EESRK pagrindinis pasiūlymas dėl produktyvumo klausimų sprendimo yra nukreiptas už Europos, nacionalinių ir sektorių ribų – į vietinį lygį, į integruotą subalansuotos plėtros politiką, į visų socialinių partnerių ⁽²⁾, o plačiau kalbant, – organizuotos pilietinės visuomenės ir vietos valdžios institucijų, bendradarbiavimo formų reikšmingą suaktyvinimą, siekiant įgyvendinti bendrus tikslus ⁽³⁾.

⁽¹⁾ Norėdami gauti išsamesnės informacijos, žr. pridedamą veiksčių planą, skirtą vietinio daugiafunkcinio mokymosi, subalansuotos plėtros ir švietimo centro kūrimui.

⁽²⁾ Tipiniu teigiamu pavyzdžiu gali būti 2002 m. kovo mėn. socialinių partnerių prioritetų nustatymas Europos mastu, skatinant igūdžių ir kvalifikacijų įgyjimą viso gyvenimo metu, kurie turi būti remiami.

⁽³⁾ 2004 m. kovo 25 – 26 d. Europos Vadovų Taryba į savo Išvadas įtraukė ir tokių teiginių (43 punktas): „Parama ir pritarimas permainingoms būtinoms ne tik vyriausybės lygiu. Siekiant užtikrinti tokią paramą, Europos Vadovų Taryba ragina valstybes narės kurti reformų partnerystes, kurios apimtų socialinius partnerius, pilietinę visuomenę ir valdžios institucija, atsižvelgiant į nacionalines taisykles ir tradicijas“.

7.2.3.2 Žinios, patyrimas ir naujovės pasiūlyme yra išryškintamos kaip vientisa visuma, tinkama bendradarbiauti bei siekti bendrų tikslų ir atstovaujanti didelės svarbos siekį.

7.2.3.3 Siekiant užtikrinti šio pasiūlymo gyvybingumą, kaip pagrindinis veiksnys yra siūloma: paskatos individualiam ir verslo subjektų veiklos tvarumui, pažintis su dabartine veikla pasaulyje ir, kas labai svarbu, – abipusė parama individualioms ir kolektyvinėms plėtros pastangoms.

7.2.3.4 Ideali priemonė plėtojant šį pasiūlymą būtų visą gyvenimą trunkančio mokymosi įstaiga – institucija, kurią būtų galima kurti už dabartinių nelanksčių nacionalinių švietimo ir mokymo sistemų ribų ir kurioje nebūtų poliarizacijos, būdingos pačiai vidinei konkurencinei gamybos sistemai.

7.2.3.5 Bet kuriuo atveju, nepaisant paslaugų, kurias visą gyvenimą trunkantis mokymasis, kaip visapusiška mokymosi ir švietimo sistema, gali suteikti dabar ar ateityje, būtina nedelsiant sukurti (politinio ir socialinio) spaudimo ir paskatų sistemą, kad Europos švietimo ir mokymo sistemos ir toliau⁽¹⁾ siektų suderinti savo tikslus su Lisabonos strategijos tikslais. Šie tikslai, be kita ko, turėtų būti susieti su tokiais dalykais:

- žiniomis pagrįstos ekonomikos, naujos ekonomikos ir globalizuotos rinkos poreikiai;
- darbo rinkos poreikiai, nustatomi ir išplėtojami atsižvelgiant į mokslo ir technologijų galimybių poveikį;
- poreikis skatinti verslumą, produktyvią kolektyvinę dvasią, taip pat tiek naujovių apskritai, tiek naujoviškos gamybinės veiklos konkrečiai socialinį pripažinimą ir įgyvendinimą.

7.2.3.6 Šios paskatos turėtų padėti sukurti palankią ir patrauklią mokymo bei visą gyvenimą trunkančio mokymosi aplinką. Tokia aplinka yra sukuriama pasitelkiant švietimo institucijų – o ypač švietimo institucijų, bendrovių, pilietinės visuomenės ir vietos valdžios institucijų – bendradarbiavimą, skatinantį procedūras ir veiksmus, kurie atitinka Lisabonos strategijos tikslus.

⁽¹⁾ Norėdami gauti išsamesnės informacijos, žr. Graikijos pramonės federacijos tyrimą dėl įmonių poreikių 2005-2007 m., pateiktą birželio mėn. <http://www.fgi.org.gr>.

8. Atsakomybės pasiskirstymas ir finansavimo klausimas

8.1 **Atsakomybės paskirstymas** daugiašaliame procese siekiant bendrų tikslų – ypač globalizacijos kontekste – yra sudėtingas klausimas, apimantis tiek objektyvius, tiek subjektyvius veiksnius. Šie veiksniai yra tokie:

- dalyvaujančios šalys pripažįsta ir priima veiklos struktūrą;
- bendrų tikslų pripažinimas bei priėmimas ir būtinybė juos pasiekti;
- sąlygos, darančios įtaką pažangai ir balansas proceso metu;
- paskatos siekti konkrečių tikslų;
- viso projekto sėkmės tikimybė.

8.1.1 Atsižvelgiant į tai, individų, individų grupių, įmonių ar vietos bendruomenių dalyvavimas pradinio ar visą gyvenimą trunkančio profesinio švietimo ir mokymo – ir netgi visą gyvenimą trunkančio mokymosi – procese priklauso nuo tikslų, priemonių ir paskatų išaiškavimo. Todėl atitinkama atsakomybė tenka ne tik švietimo ir mokymo srityje veikiantiems subjektams. Ji turi politinių bei socialinių pasekmių ir gali būti paskirstyta taip:

8.1.1.1 **Politinė atsakomybė** iš esmės yra susijusi su būtinybe sukurti sklandžią ir skaidrią veiklos struktūrą, atsižvelgiant į ekonominės, socialinės ar bet kokios kitos formos veiklos sąlygas ir apribojimus. Atitinkamos preventyvos politikos parengimas, pasirinktų politinio ir ekonominio valdymo formų sustiprinimas ir tokios politikos finansavimas – visa tai yra politinė atsakomybė.

8.1.1.2 **Pilietinės visuomenės, socialinių partnerių ir vietos bei regioninių valdžios institucijų** atsakomybė kuriant visapusišką visą gyvenimą trunkančio mokymosi politiką taip pat yra didelė. Ji iš esmės yra susijusi su atsakomybe populiarinti tikslus, būdus ir priemones, skirtas kurti mokymosi aplinką. Tai taip pat yra atsakomybė nustatyti konkrečias bendradarbiavimo rūšis ir reikiamus visaapimančius veiksmus. Galiausiai tai yra atsakomybė apibrėžti ir užtikrinti paskatas dalyvavimui įgyvendinant konkrečią politiką ir veiksmus, kai dėl tokių paskatų susitariama kiekvienu atveju atskirai.

8.1.1.3 **Verslo** atsakomybė turi ekonominį ir socialinį aspektą. Būtent bendrovės privalo apibrėžti galimybių priimti tokią atsakomybę sąlygas ir ribas. Be to, bendrovės privalo nuolat įvertinti savo įgūdžių ir žinių poreikius, tiek atskirai, tiek kartu su kitais greta veikiančiais gamintojais rengdamos specializuotas mokymo programas. Žinoma, tai ypač taikytina MVĮ, kurios palaiko glaudesnę ryšį su savo veiklos aplinka ir kurios privalo siekti socialinės ir ekonominės aplinkos, kurioje jos veikia, patarimų ir paramos, kadangi joms sudėtinga pačioms įgyvendinti švietimo veiklą. Tai taip pat atskleidžia socialinės verslo atsakomybės aspektą. Šis aspektas yra dar svarbesnis ekonominės globalizacijos kontekste, tiek siekiant pačių bendrovių, tiek jų socialinės aplinkos gyvybingumo.

8.1.1.4 Galiausiai **individams** tenka įvairi atsakomybė, susijusi su jų dalyvavimu visą gyvenimą trunkančio mokymosi procese. Ji yra susijusi su požiūrių, einamųjų įvykių ir faktų traktavimo, ryšių su mokymusi ir žiniomis pokyčiais, taip pat su gyvenimo būdo apskritai ir laisvalaikio konkrečiai organizavimo ir naudojimo pokyčiais. Todėl, ypač vyresnių dirbančiųjų atveju, individams tenkanti atsakomybė dalyvauti visą gyvenimą trunkančio mokymosi procesuose turi būti derinama su konkrečiais išsipareigojimais ir dar didesnėmis paskatomis. Savaimė suprantama, šis išsipareigojimų derinys apima ir tai, kaip individai naudoja savo laisvą laiką, taip pat pridėtinę vertę, kurią sukuria naujovės ir naujosios technologijos.

8.2 **Mokymo finansavimo**, o ypač visą gyvenimą trunkančio mokymosi finansavimo, klausimas taip pat yra sudėtingas.

8.2.1 Pagal Europos Sąjungos Pagrindinių teisių chartijos 14 straipsnį, kiekvienas Sąjungos pilietis turi teisę į švietimą ir į visą gyvenimą trunkantį profesinį mokymą. Todėl išankstinių sąlygų sukūrimas šioms teisėms garantuoti turi tapti visos visuomenės – visų lygų ir visų subjektų – uždaviniu. Reikiamų lėšų užtikrinimas yra būtina šios užduoties sąlyga.

8.2.2 Tačiau be šio viešojo išsipareigojimo, gyvybingumą iš esmės užtikrins ekonomikos konkurencingumas (ypač nukreiptas į išorę) ir su juo susijęs bendradarbiavimas.

8.2.2.1 Valstybinė atsakomybė už švietimo finansavimą jokių būdu nepašalina bendros darbdavių ir bendrovių atsakomybės, ypač profesinio mokymo srityje, ir bet kuriuo atveju –

atsakomybės už bendrovėse rengiamus kvalifikacijos ir visą gyvenimą trunkančio mokymo kursus, kurių tikslas – ugdyti įgūdžius, naudingus būtent tai įmonei. Bendrovės turi suteikti savo darbuotojams galimybę nuolat mokytis, kad jie sugebėtų prisitaikyti prie technologinių ir organizacinių permainų ir plėtros. Todėl jiems turi būti padedama ir jie turi būti remiami juos skatinant, t.y. sukuriant bendrus fondus ir nustatant mokesčių lengvatas tiek bendrovėms, tiek darbuotojams. Investicijos, skiriamos su konkurencija susijusiam mokymui ir žinių įgijimui, turi būti vertinamos ilgalaikių produktyvių vietos, regioninių, nacionalinių ir sektorių veikėjų ir subjektų partnerystės kontekste. Tokios investicijos neapsiriboja parama viešosioms išlaidoms, apimdamos įvairios kilmės išteklius. Visi išteklių panaudojimo būdai, išlaidos ir veikla kartu prisideda prie ilgalaikio įgūdžių gerinimo proceso. „Nacionalinės ataskaitos atspindi socialinių partnerių naudojamų priemonių, skirtų ištekliams mobilizuoti, įvairovę, kuriomis skatinamos veiksmingos investicijos į visą gyvenimą trunkantį kvalifikacijos kėlimą. Kai kurios priemonės įdiegtos bendradarbiaujant su Europos arba nacionalinėmis valdžios institucijoms (ES lėšų naudojimas, mokesčių lengvatos, naujų fondų kūrimas ir kt.). Kitos priemonės yra konkrečiai skirtos kvalifikacijos kėlimui finansuoti“.

8.2.3 Įgyvendinant pagrindinę viešojo švietimo užduotį, kuri taikoma ir profesinio mokymo srityje, būtinas diferencijuotas požiūris, kai kiekvienas atvejis vertinamas atskirai. Pirmiausiai, tam tikriems ES regionams ir gyventojų grupėms reikalinga speciali ekonominė parama, o antra – ypatingą dėmesį būtina skirti tam tikriems sektoriams ir pramonės šakoms, įskaitant MVĮ. Subjektai, finansuojantys mokymą visais lygiais, turėtų palankiai vertinti naujovių diegimą ir labai jautriai reaguoti į konkrečias veiklos situacijas, ypač MVĮ atžvilgiu. Žinoma, diegiant tokį požiūrį į visą gyvenimą trunkančio mokymosi finansavimą, kai vertinamas kiekvienas atvejis atskirai, būtina užtikrinti skaidrumą ir imtis atitinkamų veiksmų reikiamu lygiu, t.y. su socialinių partnerių ir pilietinės visuomenės sutikimu ir jiems bendradarbiaujant.

8.2.4 EESRK pabrėžia, kad būtina kuo skubiau užtikrinti racionalų išteklių valdymą ryšium su mokymo ir visą gyvenimą trunkančio mokymosi finansavimu. Tai taikytina tiek tokių išteklių asignavimui, tiek jų investiciniam poveikiui.

8.2.4.1 EESRK siūlo, kad būtų parengta aukšto lygio ataskaita, pagrįsta atitinkamu tyrimu ir apimanti tokiu dalykus:

- finansinių išteklių bei lėšų mokymui ir visą gyvenimą trunkančiam mokymuisi visais lygiais sąrašas;
- tokių išteklių kokybės įvertinimas;
- įvertinimas, kaip tokie ištekliai dera su oficialiomis mokyklų sistemomis;
- jų investicinio poveikio palyginimas įvertinimas.

8.2.4.2 Šis tyrimas taip pat turėtų atskleisti problemas, kurios šio metu yra nematomos. Jis taip pat padėtų nustatyti geros praktikos pavyzdžius, o tai leistų parengti bendrųjų gairių planą tolesnei mokymo plėtrai, visada turint galvoje visapusiškos visą gyvenimą trunkančio mokymosi sistemos sukūrimo tikslą.

9. Geriausios praktikos pavyzdys: visapusiškas subalansuotos plėtros procesas vietos lygiu

9.1 ADEDY – Graikijos valstybės tarnautojų trečiojo lygio profesinė sąjunga – neseniai įgyvendino visą gyvenimą trunkančio mokymosi programą, pavadintą „Visą gyvenimą trunkantis mokymasis, kaip asmeninė teisė XXI a. Europos socialinio modelio kontekste“. Ši programa, kurią kofinansavo Švietimo ir kultūros generalinis direktoratas, buvo vykdoma dvejus metus ir buvo užbaigta 2004 m. sausį; programa įgyvendinta trijuose pasirinktuose geografiškai skirtinguose Graikijos regioniniuose administraciniuose vienetuose (Kozani, Kalamata/Messinia ir Khalkida/Evvia).

9.2 Šia iniciatyva buvo siekiama pagerinti regioninių profesinių sąjungų pareigūnų, o plačiau – pilietinės visuomenės organizacijų regionuose ir vietos valdžios organų narių, suvokimą apie poreikį stiprinti vietines bendradarbiavimo formas Lisabonos strategijos tikslų įgyvendinimo srityje, tuo tikslu pasitelkiant visą gyvenimą trunkančią mokymąsi.

9.3 Kalbant apie iniciatyvos rezultatus⁽¹⁾, visais trimis atvejais buvo vienbalsiai apibrėžta bendra veiksmų struktūra, kuriai būdingi tokie pagrindiniai bruožai:

(1) Paskutinius iniciatyvos rezultatus iš Evvia (Khalkida) regiono rasite priede, (anglų ir graikų kalbomis).

- pripažinimas, kad naują politinę, technologinę, socialinę ir kultūrinę veiklos sistemą kasdien formuoja ekonominė globalizacija ir šiuolaikinė technologinė pažanga;
- pripažinimas, kad vietos administracijų ir organizuotos pilietinės visuomenės atstovų bendradarbiavimas vietos lygiu yra pagrindas spręsti veiklos problemas, kurių sukeltą naujos sąlygos, ir kartu siekti sutartų konkrečių ir realistiškų subalansuotos plėtros tikslų;
- visą gyvenimą trunkančio mokymosi, kaip subalansuotos plėtros priemonės (ekonominė, socialinė ir aplinkos prasme) ir kaip priemonės sukurti bei įgyti patikimas globalines žinias, panaudojimas;
- o šiuo tikslu – Daugiafunkcinio mokymosi, subalansuotos plėtros bei švietimo centro įsteigimas ir veikla tam tikrais atvejais.

10. Rekomendacijos

10.1 EESRK, atsižvelgdamas į savo bendresnę nuomonę dėl šiandien egzistuojančios produktyvumo problemos esmės, į savo supratimą apie švietimo bei mokymo ribas, taip pat į savo suvokimą apie tai, ką galima pasiekti šiuo metu, Nyderlandams, kaip pirmininkaujantį valstybei, tolesnio mokymo klausimu akcentuoja tokius dalykus:

10.1.1 Teoriškai tolesnis mokymas yra skirtas aktyviems suaugusiems žmonėms. Dar vos prieš keletą metų jis sėkmingai patenkino paprastų įgūdžių poreikius, išskylančius tokiu metu ir tokiuose sektoriuose, kuriuose vyko atitinkami technologiniai pasikeitimai. Tuo būdu galima paaiškinti, kodėl ši mokymo forma buvo geriau išplėta antriniame gamybos sektoriuje.

10.1.2 Dabartinėje ekonominėje situacijoje technologinė ir kitokia plėtra yra spartesnė, akivaizdžiai platesnė ir, kas yra svarbiausia, – visapusiškesnė. Tokios plėtros stebėjimui ir įsivadinimui būtini ne tik įgūdžiai, bet ir *gebėjimai* (?). Dėl to tolesnis mokymas, toks koks jis egzistuoja šiandien, yra nepakankamas, o galbūt ir neefektyvus. Jis siekia to, kas jam nebūdinga ir ko nepakanka.

(?) Gebėjimas: patvirtintas asmens sugebėjimas geriausiu būdu pasinaudoti savo patyrimu, įgūdžiais, kvalifikacija ar žiniomis, siekiant sėkmingai priimti tiek pažįstamas, tiek naujas profesines situacijas ir reikalavimus (šaltinis: Antrasis pranešimas apie profesinio mokymo tyrimą Europoje – santrauka – CEDEFOP leidinys)

10.1.3 Tiek technologinės plėtros tempai, tiek jos mastai apibrėžė šiuolaikinius mokymo reikalavimus, keliamus daug įvairesnio amžiaus ir visų gamybos sektorių darbuotojams. Šiuos reikalavimus buvo mėginama iš dalies patenkinti pasitelkiant anksčiau taikytą mokymo praktiką, tačiau nelabai sėkmingai, kadangi tai nesudarė galimybių patenkinti objektyvius šiuolaikinius poreikius. Kaip išimtį galima paminėti tam tikras socialinių partnerių pastangas atskiruose sektoriuose.

10.1.4 Todėl šiuo metu Europos tolesnio mokymo srityje pasiektas toks etapas, kai gyvybiškai būtina plėtra ir kai šito negalima pasiekti dėl egzistuojančios infrastruktūros, kultūros ir/arba dėl atitinkamos praktikos ir patirties trūkumo.

10.1.5 Norint išspręsti dabartinę situaciją, būtinas naujas požiūris į tokius dalykus:

— ką šiandien reiškia tolesnis mokymas;

— su kuo jis susijęs (amžiaus grupės ir sektoriai);

— kaip jį galima efektyviau išplėtoti;

— kaip jis finansuojamas.

10.1.5.1 Atsakymai į pirmuosius du klausimus yra teoriniai, ir jie jau buvo pateikti Lisabonos darbotvarkės, visą gyvenimą trunkančio mokymosi, žiniomis pagrįstomis visuomenės ir ekonomikos kūrimo kontekste. Tačiau trečias klausimas kol kas lieka neatsakytas. Europos Vadovų Taryba⁽¹⁾ priėmė ne vieną sprendimą, siekdama užtikrinti reikiamą mobilizaciją susijusių (kai kuriais atvejais – labai konkrečių) įsipareigojimų įgyvendinimui, tačiau be didesnių rezultatų.

10.1.6 Siekiant sukurti visos Europos tinklą, kuris apimtų daugelį įmonių, ir užtikrinti darbuotojų mobilumą, profesinėje politikoje būtinas Europos aspektas. Nepaisant ES valstybių narių švietimo sistemų skirtumų, už jas atsakingi asmenys privalo suvokti, kad drauge jos sudaro „mokymo teritoriją“. EESRK ypač svarbūs tokie klausimai:

— tolesnį mokymą, kaip pomokyklinio mokymosi procedūrą, kaip galima greičiau įtraukti į integruotą ES visą gyvenimą trunkančio mokymosi programą⁽²⁾ Europos mokymo

(1) Tipiškas sakinytis pateiktas 2004 m. kovo 25 – 26 d. Europos Vadovų Tarybos susitikimo Išvadų 10 punkte: „Europos Vadovų Taryba sutinka, kad šiuo metu svarbiausias klausimas – būtinybė geriau įgyvendinti jau prisiimtus įsipareigojimus“.

(2) Tos pačios Europos Vadovų Tarybos Išvadose pateikiama ir tokia nuostata: „Ji taip pat pripažįsta, kad tęstinis mokymasis daro teigiamą poveikį produktyvumui ir darbo jėgos pasiūlai; ji pritaria tam, kad 2005 m. būtų priimta integruota ES programa, o iki 2006 m. priimtos visų valstybių narių nacionalinės strategijos“.

tikslius formulavimo kontekste; tai, atsižvelgiant į atitinkamų šalių atsakomybę, leistų pateikti pasiūlymų dėl nacionalinių profesinio mokymo sistemų reformų, orientuotų į ateitį, kartu atsižvelgiant į įsidarbinimo galimybių skatinimą, pagrindinis anksčiau minėtos programos uždavinys turi būti skatinti Europos visą gyvenimą trunkančio mokymosi dimensiją ir ryšį su profesiniu ugdymu, nuolat atnaujinant žinias;

— užtikrinti minėtos programos veiklos bei kūrybinės sąsajos ir ją įtraukti į pagrindinių subalansuotos plėtros tikslų įgyvendinimą;

— užtikrinti, kad šis ryšys būtų kuo labiau decentralizuotas ir individualizuotas, atsižvelgiant į Europos gaires, atitinkamas nacionalines strategijas, o svarbiausiai, – į pilietinės visuomenės bei valdžios institucijų bendradarbiavimą ir bendradarbiavimą su visu švietimo pasauliu;

— šiuo tikslu kuo plačiau pasitelkti socialinius partnerius, ypač atitinkamas jų bendradarbiavimo sutartis Europos, nacionalinių, vietos ir sektorių lygiu;

— stiprinti ir kuo plačiau pasinaudoti valdžios institucijų ir pilietinės visuomenės bendradarbiavimu iš esmės vietos lygiu;

— mokymo kursų turinį pritaikyti prie tam tikrų naujų specialybių, kurios atitiktų numanomus darbo rinkos poreikius;

— sudaryti visą gyvenimą trunkančio mokymosi galimybes apibrėžiant mokymosi kvalifikacijos, kuri yra geriausia įsidarbinimo garantija, šviečiamuosius tikslus;

— jau vidurinėse mokyklose perduoti ekonomines žinias ir ugdyti visavertę asmenybę, o ypač asmeninę atsakomybę bei pasitikėjimą savimi;

— gerinti įsidarbinimo galimybes per praktinę orientaciją, t.y. per praktiškai aktualų mokymąsi, pvz., įmonėse;

— būtina visais lygiais skatinti užsienio kalbų mokymąsi, siekiant palengvinti mobilumą ir mainus tarp valstybių narių;

— specialiai rengti žmogiškųjų išteklių personalą, ypač vyresnio amžiaus personalą, siekiant užtikrinti firmos ir darbuotojų iniciatyvą, tuo tikslu firmoje inicijuojant pradinio ir visą gyvenimą trunkančio mokymo planus;

— dėti daugiau pastangų siekiant suderinti profesinio mokymo pažymėjimus ir profesinę kvalifikaciją ir užtikrinti tokių pažymėjimų bei kvalifikacijos pripažinimą.

10.1.7 Norint užtikrinti aktyvesnį Europos bendradarbiavimą švietimo srityje, kuriuo siekiama bendrai ir vieningai spręsti vėlavimo įgyvendinant Lisabonos tikslus problemą, visų pirma būtini tokie konkretūs politiniai sprendimai:

— pakankami ištekliai, kurie leistų pasiekti platesnį darbuotojus spektrą ir užtikrinti išsamesnį mokymą;

— reikiamo mokymo personalo paieška Europos mastu;

— šiuolaikiškos mokymo struktūros ir aplinkos suformavimas;

— visų lygių administracijų, socialinių partnerių ir pilietinės visuomenės apskritai suvokimas ir aktyvus dalyvavimas;

— vaidmenų ir atsakomybės, tenkančios bet kokiems švietimo iniciatyvų gavėjams, jų tiekėjams, nustatymas ir visų iniciatyvų stebėjimas vietos, nacionaliniu ir Europos lygiu;

— ir, galiausiai, intensyvi mobilizacija siekiant populiarinti visą iniciatyvą ir jos turinio bei tikslų reikšmę.

10.1.8 EESRK nuomone, sudėtingesnės problemos įgyvendinant anksčiau minėtus pasiūlymus, yra susiję su finansavimu ir vietinių pajėgų (valdžios institucijų bei pilietinės visuomenės) pasitelkimu.

10.1.8.1 Savo ankstesnėje nuomonėje EESRK pareiškė, kad „Europos investicijos Lisabonoje nustatytiems tikslams pasiekti neturėtų būti įtraukiamos skaičiuojant valstybės deficitą.“⁽¹⁾ EESRK nuomone, visą gyvenimą trunkančiam mokymuisi skirtos lėšos teigiamai paveiktų tiek žiniomis pagrįstos Europos kūrimą, tiek darnią plėtrą.

10.1.8.2 Svarbiausia yra tai visą gyvenimą trunkantis mokymasis ir subalansuota plėtra, perdavimas į vietos lygį išlaisvintų naują energiją, paskatintų didesnę mobilizaciją ir užtikrintų didesnį proceso skaidrumą.

10.1.8.3 Geriau suderinta, visapusiška ir efektyvi procedūra, skirta formuoti, skatinti ir prižiūrėti Europos sprendimų švietimo srityje įgyvendinimą ir efektyvumą, padėtų pagrindus siekiant smarkiai pagerinti Sąjungos situaciją produktyvumo ir Lisabonos strategijos tikslų įgyvendinimo srityje.

10.1.8.4 Galiausiai, tokią pažangą paskatintų geresnis įprastų švietimo veiklos taškų – šeimos, mokyklos, darbo vietos – panaudojimas ir geresnis jų koordinavimas. Toks paskatinimas yra gyvybiškai būtinas siekiant itin svarbaus uždavinio – kad iki 2010 m. Sąjunga taptų dinamiškiausia žiniomis pagrįsta ekonomika pasaulyje.

2004 m. spalio 28 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkė

Anne-Marie SIGMUND

⁽¹⁾ Žr. nuomonės OL C 110, 2004 4 30 (pranešėjas: p. Florio) 5 punktą..

Nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos sprendimo, iš dalies pakeičiančio Sprendimą Nr. 2002/463/EB dėl administracinio bendradarbiavimo veiksmų programos išorinių sienų kontrolės, vizų, prieglobsčio ir imigracijos srityse (ARGO programa) patvirtinimo

KOM(2004) 384 galutinis - 2004/0122 (CNS)

(2005/C 120/14)

2004 m. birželio 10 d. Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl Pasiūlymo dėl Tarybos sprendimo, iš dalies pakeičiančio Sprendimą Nr. 2002/463/EB dėl administracinio bendradarbiavimo veiksmų programos išorinių sienų kontrolės, vizų, prieglobsčio ir imigracijos srityse (ARGO programa) patvirtinimo

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu rengimą, 2004 m. rugsėjo 22 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas – p. Pariza Castaños.

Savo 412-oje plenarinės sesijos metu 2004 m. spalio 27 – 28 d. (2004 m. spalio 27 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 172 balsais „už“, 2 „prieš“ ir 5 susilaikius.

1. Įžanga

1.1 Amsterdamo sutartis įtraukė naują Bendrijos politikos ramstį, sukurdamą Europos laisvės, saugumo ir teisingumo erdvę; ji apima Bendrijos išorės sienų, vizų, prieglobsčio ir imigracijos politiką.

1.2 1999 m. spalį Tamperės Europos Taryba parengė įvairių pasiūlymų dėl bendros ES migracijos ir prieglobsčio politikos.

1.3 Viename iš Tamperėje išsakytų pasiūlymų buvo siūloma glaudžiau bendradarbiauti valstybių narių pasienio kontrolės tarnyboms ir teikti viena kitai techninę pagalbą. Šis pasiūlymas buvo dar kartą išsakytas Sevilijos (2002 m.) ir Salonikų (2003 m.) Taryboje.

2. Komisijos pasiūlymas

2.1 ARGO programa remia administracinį bendradarbiavimą išorės sienų, vizų, prieglobsčio ir imigracijos srityse. Taryba ją priėmė 2002 m. birželio 13 d. – tą pačią dieną, kai Taryba priėmė planą dėl ES valstybių narių išorės sienų tvarkymo.

2.2 Programos tikslas yra skatinti bendradarbiavimą, vienodą Bendrijos teisės taikymą, patobulinti Bendrijos taisyklių taikymą, užtikrinti, kad, steigiant nacionalines agentūras, būtų deramai atsižvelgta į Bendrijos dimensiją, ir remti šių agentūrų vykdomų veiksmų skaidrumą.

2.3 Šiems tikslams pasiekti buvo nustatytos keturios konkrečios veiklos sritys: išorės sienos, vizų politika, prieglobsčio politika ir imigracijos politika.

2.4 Sienos: siekiama vykdyti kontrolę remiantis ES teise, visų pirma remiantis Šengeno *acquis*; pasirūpinti lygiaverte sienų priežiūra ir apsauga; ir sustiprinti esamų priemonių veiksmingumą.

2.5 Vizos: užtikrinti, kad vizų išdavimo tvarka atitiktų ES teisės nuostatas ir kad vizas išduodant būtų užtikrinamas lygiavertis kontrolės ir saugumo laipsnis; suderinti paraiškų vizai gauti nagrinėjimą; užtikrinti bendros vizų sistemos reikalavimus ir išimtis, dar labiau skatinant konsulinį bendradarbiavimą.

2.6 Prieglobstis: siekiama skatinti kurti bendrą sistemą, kad pabėgėliai turėtų vienodą statusą; atitinkamo proceso dėka sukurti sistemą, kuri padėtų nustatyti, kokia šalis atsako už paraiškų suteikti prieglobstį nagrinėjimą; ir suderinti nacionalinės teisės aktus, nustatančius būtiniausius prieglobsčio procedūrų standartus.

2.7 Imigracija: siekiama parengti bendras taisykles, reglamentuojančias atvykimo ir gyvenimo sąlygas trečiųjų šalių piliečiams, ir parengti Europos ilgalaikį rezidentų statutą. Teisėti ekonominės imigracijos kanalai turi būti atviri, o su nelegalia imigracija būtina kovoti.

2.8 Sevilijos Europos Taryba paprašė Komisijos išnagrinėti klausimus, susijusius su išorės sienų tvarkymo finansinės naštos pasidalinimu. Komisija mano, kad tinkamo naštos pasidalinimo sprendimo reikės laukti iki tol, kol bus priimta 2006 m. ir vėlesnių metų finansinė perspektyva. Todėl, jos nuomone, pasiūlymas iš dalies pakeisti ARGO programą tėra tik trumpalaikė priemonė, kuria bus galima naudotis tik iki tol, kol bus patvirtinta ateities biudžeto programa.

2.9 Vertindama pirmuosius ARGO programos veiklos metus (2003 m.), Komisija pažymėjo, kad programa neviseiškai atlieka savo funkcijas. Buvo išleista mažiau nei 50 % programai skirtų lėšų, kadangi nacionalinės administracijos, rengdamos projektus, kuriuos turėjo remti ir finansuoti ši programa, dirbdamos kartu su kitomis valstybėmis narėmis, susidūrė su sunkumais.

2.10 Šiuo ARGO programos daliniu pakeitimu siekiama skirti finansinę paramą **nacionaliniams projektams** išorės sienų srityje, kurie yra skirti konkrečioms strateginiams trūkumams spręsti strateginiuose pasienio punktuose, nustatytuose remiantis objektyviais kriterijais (įvertinus riziką), kuriuos savo metinėje darbo programoje Komisija patvirtins kartu su ARGO komitetu.

2.11 ARGO komiteto biudžetas iki 2006 m. bus 46,1 milijono eurų, iš jų 21,3 milijono eurų skiriama 2004 m.

2.12 Bendrijos interesai garantuojami Sutarties 62, 63 ir 66 straipsniais ir Šengeno *acquis*. Jungtinė Karalystė ir Airija atitinkamą sprendimą priims atsižvelgdamos į Sutartį.

3. Pastabos

3.1 EESRK mano, kad šis dalinis ARGO programos pakeitimas turėtų užtikrinti, kad finansinė parama pagal šią programą būtų skiriama nacionaliniams išorės sienų projektams, tačiau nori pabrėžti, kad sprendimą dėl strateginio projektų pobūdžio turi priimti ARGO komitetas, veikdamas pagal Komisijos pasiūlymą, įvertinęs riziką ir atsižvelgdamas į objektyvius kriterijus, kuriems pritarus valstybių narių dauguma.

3.2 Sunkumai, kuriuos nacionalinės administracijos patyrė bendradarbiaudamos vienos su kitomis pagal ARGO programą, išryškino valstybių narių bendradarbiavimo tvarkant išorės sienas stoką.

3.3 EESRK manymu, ateityje reikės peržengti administracinio bendradarbiavimo ribas ir, laikantis bendros politikos, sukurti Bendrijos solidarumo sistemą išorės sienų, vizų, prieglobsčio ir imigracijos srityse. Rengiant finansines perspektyvas 2007 metams, reikės atsižvelgti į šį požiūrį.

3.4 EESRK nesupranta, kodėl Taryba, steigdama siūlomą Europos veiklos bendradarbiavimo valdymo prie išorės sienų agentūrą, susidūrė su tokiu nustatytų terminų nesilaikymu ir tiek daug problemų⁽¹⁾

3.5 EESRK prašo valdžios institucijas užtikrinti, kad, laikantis administracinio bendradarbiavimo išorės sienų, vizų, prieglobsčio ir imigracijos srityse, visuomet būtų gerbiamas kiekvieno asmens orumas, remiantis ES pagrindinių teisių chartija ir tarptautinėmis žmogaus teisių konvencijomis.

3.6 EESRK nuomonėje⁽²⁾ dėl pasiūlytos Europos veiklos bendradarbiavimo valdymo prie išorės sienų agentūros buvo išdėstytos šios pastabos, kurios yra ištrauktos iš šią nuomonę:

3.6.1 EESRK nori pabrėžti, kad veiksminga sienų kontrolė neturi kelti grėsmės teisei į prieglobstį. Daugelis žmonių, kuriems reikalinga tarptautinė apsauga, atvyksta prie išorės sienų nelegaliais kanalais. Valdžios institucijos turi užtikrinti, kad šie žmonės galėtų prašyti apsaugos ir kad jų prašymai būtų įvertinti pagal tarptautines konvencijas ir Bendrijos bei nacionalinės teisės aktus. Kol bus atliktos prieglobsčio prašytojams taikomos administracinės ir teisminės procedūros, šių žmonių negalima išsiųsti atgal ir jiems turi būti suteikta atitinkama apsauga.

3.6.2 Kai išorės sienos nėra veiksmingai kontroliuojamos, tuo dažnai pasinaudoja nusikalstami tinklai, kurie, siekdami padidinti savo nelegalų pelną, prekiauja žmonėmis ir nedvejodami rimtai rizikuoja žmonių gyvybėmis. Savo nuomonėje dėl trumpalaikio leidimo gyventi, išduodamo nelegalios imigracijos ar prekybos žmonėmis veiksmų aukoms⁽³⁾, EESRK pabrėžė, kad valdžios institucijos turi saugoti aukas, visų pirma labiausiai pažeidžiamas, tokias kaip vaikai, ir aukas, kuriomis prekiaujama siekiant jas seksualiai išnaudoti, lygiai taip pat energingai kaip jos kovoja su nusikalstamais tinklais, kurie prekiauja žmonėmis ir juos išnaudoja.

3.6.3 EESRK jau yra pareiškęs ankstesnėse nuomonėse, kad išorės sienos bus veiksmingai tvarkomos, kai valstybių narių pasienio valdžios institucijos, taip pat kilmės šalių ir tranzito šalių valdžios institucijos glaudžiai bendradarbiaus per savo ryšių palaikymo pareigūnus.

2004 m. spalio 27 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkė

Anne-Marie SIGMUND

⁽¹⁾ KOM(2003) 687 galutinis -2003/0273 (CNS)

⁽²⁾ Žr. EESRK nuomonę dėl 2004 m. sausio 29 d. Pasiūlymo dėl Tarybos reglamento, įsteigiančio Europos veiklos bendradarbiavimo prie išorės sienų agentūrą (OL C 108, 2004 4 30, pranešėjas – p. Pariza Castaños).

⁽³⁾ Žr. OL C 221, 2004 9 17 – Pranešėjas p. Pariza Castaños.

Nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos reglamento dėl Europos narkotikų ir narkomanijos stebėsenos centro

(KOM(2003) 808 galutinis – 2003/0311 (CNS))

(2005/C 120/15)

2004 m. rugsėjo 23 d. Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 152 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl Pasiūlymo dėl Tarybos reglamento dėl Europos narkotikų ir narkomanijos stebėsenos centro

Komitetas nusprendė paskirti Jan Olsson pagrindiniu pranešėju.

Savo 412-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2004 m. spalio 27-28 d. (2004 m. spalio 27 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, 159 nariams balsavus „už“ ir 1 susilaikius, priėmė tokią nuomonę:

1. Komisijos pasiūlymo turinys

1.1 Komisija siūlo pataisyti 1993 m. vasario 8 d. Tarybos reglamentą (EEB) Nr. 302/93 dėl Europos narkotikų ir narkomanijos stebėsenos centro įsteigimo (ENNSC).

1.2 Siūlomi pakeitimai apima tas nuostatas, kuriomis:

- siekiama didinti Centro vaidmenį, ypač, kad būtų atsižvelgta į naują narkotikų vartojimo praktiką, svarbiausia jaunimo tarpe, kurie vis dažniau neteisėtai medžiagas vartoja su tokiomis teisėtomis medžiagomis kaip alkoholis, ir kad Centras galėtų parengti rodiklius narkotikų politikos ir strategijos kryptims, įgyvendinamoms Europos Sąjungoje, įvertinti;
- siekiama atsižvelgti į plėtrą. Reglamentu įsteigiamas iniciatyvinis komitetas ENNSC valdybai padėti. Taip pat siūloma peržiūrėti Centro mokslinio komiteto sudėtį;
- siūloma pašalinti daug neaiškumų, kurie atsirado nuo tada, kai buvo pradėtas taikyti pradinis reglamentas. Pirmiausia tai susiję su nuoroda į REITOX informacinius tinklus, o ne specializuotus centrus.

2. Bendros pastabos

2.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas apgailėstauja dėl labai trumpų terminų, kuriuos Taryba nustatė Komitetui nuomonei dėl reglamento pasiūlymo pateikti, kurių Komisija jau pateikė 2003 m. gruodžio mėn.

2.2 Europos narkotikų ir narkomanijos stebėsenos centras (ENNSC) ketina pateikti Bendrijai ir jos valstybėms narėms objektyvią, patikimą informaciją, susijusią su narkotikais ir narkomanija bei jos padarinius, kurią būtų galima palyginti Europos lygiu.

2.3 Dėl to, Komitetas pritaria siūlomam reglamentui, kuriuo siekiama išplėsti Centro vaidmenį, pritaikyti jo struktūrinių padalinių veiklą ir pašalinti daug neaiškumų, atsirandančių įgyvendinant pradinį reglamentą. Jame atsispindi nuostatos, kurios jau buvo išdėstytos ankstesnėse EESRK nuomonėse dėl su narkomanija susijusio pavojaus prevencijos ir jo sumažinimo⁽¹⁾.

3. Konkrečios pastabos

3.1 EESRK primygtinai ragina suinteresuotas pilietinės visuomenės organizacijas dalyvauti ENNSC darbe. Dėl to Komitetas visapusiškai remia reglamento projekto 5 straipsnio 5 dalyje išdėstytą pasiūlymą, kuriame teigiama, kad Centras „...gali naudotis papildoma kompetencija ir informacijos šaltiniais, ypač transnacionaliniais tinklais, veikiančiais narkotikų ir narkomanijos srityje.“

3.2 EESRK siūlo, kad Centras turėtų Ryšių palaikymo komitetą, kurį sudarytų Europos tinklų, aktyviai veikiančių toje srityje ir galinčių pateikti papildomos informacijos be tos, kurią pateikia nacionaliniai informaciniai tinklai, atstovai⁽²⁾.

⁽¹⁾ — Nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl Europos veiksmų plano, skirto kovai su narkotikais (2000-2004 m.), pranešėjas p. Hassett-van Turnhout. OL C 51, 2000 2 23.

— Nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos rekomendacijos dėl pavojaus, susijusio su priklausomybe nuo narkotikų, prevencijos ir sumažinimo, pranešėjas p. Le Nouail-Marliere. OL C 61, 2003 3 14.

⁽²⁾ Nacionaliniai informaciniai tinklai yra Europos narkotikų ir narkomanijos stebėsenos centro (REITOX) dalis ir jie yra Centro žinioje.

3.3 Atsižvelgdamas į Bendrijos finansinių įnašą į nacionalinius informacinius tinklus, Komitetas reikalauja:

- glaudesnės valstybių narių darnos rengiant statistinius duomenis, kad informacija būtų patikimesnė ir geriau palyginama, kaip esama Eurostat atveju. Dėl to reglamento projekto 5 straipsnio 2 dalies nuostatos turėtų būti tuo požiūriu sustiprintos;

- kad tame sektoriuje veikiantys nacionaliniai pilietinės visuomenės tinklai glaudžiai dalyvautų nacionalinių informacinių tinklų darbe.

3.4 Komitetas atidžiai išnagrinės naują Europos Sąjungos veiksmų planą, skirtą kovai su narkotikais, kuris, tikimasi, bus paskelbtas 2005 m. pradžioje.

2004 m. spalio 27 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkė

Anne-Marie SIGMUND

Nuomonė dėl Lisabonos strategijos įgyvendinimo gerinimo

(2005/C 120/16)

2004 m. kovo 25 – 26 d. Europos Vadovų Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, savo (pirmininkavimo) išvadose pakvietė Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetą išnagrinėti būdus ir priemones „Lisabonos strategijos įgyvendinimui gerinti“.

Specializuotas ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius, remdamasis Lisabonos strategijos iniciatyvinės grupės darbu, 2004 m. spalio 7 d. priėmė savo nuomonę Pranešėjai buvo **p. Ehnmark**, **p. Simpson** ir **p. Vever**.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas 2004 m. spalio 27 ir 28 d. 412-os plenarinės sesijos (2004 m. spalio 27 d. posėdyje) priėmė šią nuomonę 169 nariams balsavus „už“, 4 „prieš“ ir 8 susilaikius.

1. Įžanga

- siekė tikslo, kad darniai vystytųsi jo trys aspektai, t.y. ekonomikos augimas, socialinė sanglauda bei aplinkos apsauga, stimuliuojant Europos konkurencingumą bei sukuriant geresnės kokybės užimtumą, kartu remiantis adekvačia aplinkosaugos politika.

1.1 Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas pritaria faktui, kad 2004 m. kovo 25 ir 26 d. Europos Vadovų Taryba pakvietė jį išnagrinėti būdus ir priemones, kaip veiksmingiau įgyvendinti Lisabonos strategiją, kuri šiuo metu yra pusiaukelėje.

1.2 Komitetas prisimena, kad iš pat pradžių, 2000 m. kovo 24 d. Lisabonos mandatas:

- pabrėžė būtinybę rengiant strategiją aktyviai įtraukti socialinius partnerius ir pilietinę visuomenę, naudojant kintamas partnerystės formas;

- patikslino, kad jos sėkmė, visų pirma, priklauso nuo privataus sektoriaus, valstybinių ir privačių partnerystės.

1.3 Pastaraisiais metais vykusiuose visuose savo debatuose, svarstymuose ir nuomonėse komitetas nuosekliai pabrėždavo Lisabonos strategijos svarbą Sąjungos ekonominei ir socialinei ateičiai bei ragino visus socialinius-profesinius dalyvius būti aktyviais. Ypatingai, Komitetas neseniai priėmė nuomonės dėl Europos įmonių konkurencingumo⁽¹⁾, tvarios plėtros strategijos, geresnio ekonominio valdymo⁽²⁾ ir užimtumo rėmimo priemonių. Komitetas nuolat pabrėžė, kad Lisabonos tikslai nebus pasiekti bei pilno pilietinės visuomenės įsitraukimo.

⁽¹⁾ OL 117, 2004 4 30

⁽²⁾ OL 110, 2004 4 3

1.4 Atsiliepdamas į Europos Vadovų Tarybos kvietimą, nors ir remdamasis savo naujausiomis pozicijomis dėl Lisabonos strategijos, komitetas:

- į šį darbą įtraukė visus savo specializuotus skyrius;
- prašė valstybių narių ekonominių ir socialinių tarybų bei didžiausių organizuotai pilietinei visuomenei atstovaujančių Europos organizacijų pareikšti nuomonę;
- šiuo tikslu rugsėjo 9 ir 10 d. Briuselyje surengė svarstymą.

2. Bendras įvertinimas

2.1 Lisabonos strategija, supaprastinus, geriausiai žinoma kaip išpareigojimas paversti Europą dinamiškiausia, konkurencingiausia, žiniomis paremta ekonomika pasaulyje.

2.2 Šis sutrumpintas Lisabonos strategijos aprašymas būdavo dažnai kartojamas, tačiau ne visada suprantant jos apimtį ir visas pasekmes.

2.3 Lisabonos strategija – labai ambicinga visos Europos Sąjungos visuomenės vizija. Strategijos formuluotė – naujas Sąjungos pagrindinių uždavinių išdėstymas, dabar platesniu mastu – Sąjungos su 25 valstybėmis narėmis.

2.4 Lisabonos strategija nėra:

- koncepcija tik profesionaliems ekonomistams
- ambicija, dėl kurios dirba vien tik „Briuselio įstaigos“
- siaura perspektyva vien tik dėl ekonominių pokyčių
- ambicija, kuri gali būti laikoma nesuderinama su tvaria raida
- koncepcija, kuri ignoruoja ekonominio augimo socialinius poveikius.

2.5 Teisingai pristatoma ir suprantama Lisabonos strategija yra:

- Europos ateities formavimo būdas
- strategija, skirta Europos piliečių gyvenimo kokybei išlaikyti ir pagerinti
- reikalinga, kad būtų išnaudotos žiniomis paremtos ekonomikos naujos galimybės
- pripažinimas, kad iš vienos pusės užimtumo išlaikymas bei, iš kitos pusės, konkurencingumas reikalauja naujos varomosios jėgos
- strategija, skirta sinergijos efektų tarp ekonominių, socialinių ir aplinkosaugos priemonių skatinimui

— strategija, kuri remiasi Europos Sąjungos praeities laimėjimais

— turinčia tvaraus ekonominio augimo galimybių ir sukuriiančia daugiau bei geresnių darbo vietų ir tvirtesnę socialinę sanglaudą.

2.6 Lisabonos strategijos raidos metu, konkurencingumo ir augimo paieška yra lemiamas ypatumas kuriant geresnę ekonominę gerovę, kuriant darbo vietas, apsaugant gyvenamosios kokybę bei gerinant jas. Geresnė gyvenimo kokybė, patobulinimai socialinėje srityje ir tvari aplinkosauga savo ruožtu irgi prisideda prie augimo. Atsižvelgiant į ekonominę pažangą, pasiektą per Lisaboną, atsiranda galimybė padidinti paramą toms Europos gyventojų grupėms, kurios yra atsidūrusios žemiau skurdo ribos, išplečiant socialinės integracijos taikymą bei atsižvelgiant į šių laimėjimų išsaugojimą ateities kartoms.

2.7 Įrodinėti, kad Lisabonos strategija susijusi tik su konkurencingumu – reiškia, kad tema buvo suprasta klaidingai.

2.8 Pirmiausia komitetas norėtų pažymėti, kad per pastaruosius penkerius metus Lisabonos strategija jau sudarė galimybes atsirasti daugybei teigiamų naujovių, įskaitant:

- žinojimą, kad būtinos reformos, kurios nepriklauso tradicinių sričių kompetencijai;
- paspartintą informacinių technologijų ir naujovių plėtrą;
- didesnę paramą veiklą pradedančioms įmonėms bei finansavimą mažoms ir vidutinėms įmonėms;
- didesnę dėmesį tvariai raidai, kuri skirta valstybių deficitams sumažinti, socialinės apsaugos biudžeto stabilumui atkurti ir aplinkai apsaugoti;
- socialinės reformos socialinių partnerių iniciatyvas;
- priemones, kaip supaprastinti teises ir administracines procedūras, nors šios priemonės ir riboto masto.

2.9 Nepaisant šių teigiamų dalykų, pagrindinis pastebėjimas yra tas, kad, palyginti su Lisabonoje pareikštomis ambicijomis, pastarieji penkeri metai nuvylė. Europa, atsidūrus tarp jos didžiųjų industrinių varžovų ir kylančių mažas gamybos išlaidas turinčių ekonomikų, kurios naujomis technologijomis naudojami netgi dar daugiau, susiduria su konkurencingumo iššūkiais. Nerimą kelia keletas rodiklių:

- nedidelė vietos paklausa, mažos investicijos ir silpnėjantis augimas Europos Sąjungoje, nuo 2001 iki 2003 m. vidutiškai sudarantis maždaug 1 % per metus.

- aiškus neatsižvelgimas į su užimtumu susijusius tikslus, prastėjanti užimtumo kokybė ir užimtumo garantijų netekimas;
- vis dažnesni gamybos vietų Europoje uždarymai ir perkėlimai į kitas vietas;
- didelio skaičiaus mokslininkų ir studijas baigusių jaunų žmonių išvykimas į trečiąsias šalis;
- tebesitęsiantis ar netgi blogėjantis kelių valstybių narių valstybės deficitas;
- iš esmės kitokios mokesčių taisyklės, ir mokesčių tarifai verslui;
- didėjančios socialinės apsaugos išlaidos ir greitėjantis gyventojų senėjimas bei vis didesnis kai kurių grupių pažeidžiamumas;
- tendencija specializuotis tokiais produktais, kurie neatitinka to, ko paprastai mes tikimės iš žinių ekonomikos.

2.10 Tuo pat metu Lisabonos strategijos reformos atsilieka:

2.10.1 25 valstybės narės Europos mastu išsipareigojo sukurti vieną bendrą rinką keliose srityse (energetikoje, paslaugų sektoriuje, viešuosiuose pirkimuose, transeuropiniuose tinkluose, viešųjų paslaugų pritaikyme), tačiau laiku neįgyvendina reikalingų priemonių.

2.10.2 Nacionaliniu mastu pasiekti rezultatai skiriasi, tačiau trūkumai dažniausiai būna susiję su:

- norminių teisės aktų ir administracinių procedūrų struktūriniu sudėtingumu;
- nuolatinio darbo pasiūlos ir paklausos neatitikimu;
- pernelyg dideliu ankstyvo išėjimo į pensiją rodikliu, nepaisant išsipareigojimų;
- švietimo sistemomis;
- nepakankamomis visą gyvenimą trunkančio mokymosi galimybių nuostatomis;
- išlaidomis moksliniams tyrimams, kurios apskritai toliau mažėjo, o ne didėjo iki Lisabonoje numatyto 3 % BVP;
- nepakankamas dėmesys visuomeninėms problemoms, kylančioms dėl naujų poreikių.

2.10.3 Dėl vystymosi atotrūkio naujosios valstybės narės dažnai turi įveikti papildomas kliūtis, pavyzdžiui, profesinio mokymo, užimtumo, technologijų arba aplinkos srityse, nors kartais šios kliūtys yra taip pat kompensuojamos atkuriamosiomis priemonėmis, kurios yra labiau radikalesnės nei 15 ES valstybių. Tarp pastarųjų, šiaurės šalys apskritai padarė didesnę

pažangą reformų atžvilgiu už savo pietines koleges. Lygiai toks pats bendras pastebėjimas taikytinas valstybėms narėms, kurios sugebėjo subalansuoti savo biudžetus, palyginti su tomis šalimis, kurios leido deficitui augti. Net ir labiau išsivysčiusios valstybės narės atsilieka tam tikrose srityse, lyginant su trečiojomis šalimis, pasižyminčiomis aukštais veiklos rodikliais. Reforma siekiama ne tik padaryti geriau negu buvo, bet padaryti geriau nei bet kur kitur.

2.11 Dėl to, Lisabonos strategija atsidūrė užburtame rate: dėl mažo augimo sunkiau įgyvendinti reformą, o vėluojančios reformos toliau trukdo augimui ir užimtumui. Įvykdytos reformos iš esmės buvo skirtos ekonomikos pasiūlos pusei. Jos buvo nesėkmingos, kadangi tam nebuvo pakankamos paklausos.

2.12 Pavasario viršūnių susitikimų metu atrodė, kad valstybės narės pirmenybę teikia naujiems debatams dėl Lisabonoje jau nustatytų tikslų – netgi jei tai reiškia, kad reikės įtraukti dar daugiau rekomendacijų – užuot atlikus kruopštų, faktiškai jau vykstančių reformų būklės įvertinimą, ir aiškų išsipareigojimą nurodant dar neįvykdytų veiksmų terminus. Vis dar pernelyg dažnai joms nepavyksta Briuselyje aiškiai paaiškinti, ką jos veikia savo šalyse, arba kuriose srityse joms nepavyko pasiekti Briuselyje sutartų tikslų. Didėjant reformos tikslų, išsipareigojimų ir dalyvaujančių valstybių skaičiui, daugėja trūkumų, susijusių su bendra atsakomybe, įgyvendinimu ir koordinavimu, bei didėja atitinkamas ekonominis poveikis ir poveikis darbo vietoms.

2.13 Todėl, nors ir tikint, kad strategija gali būti įgyvendinta, kyla pavojus, kad reikalingų reformų nebus imtasi su pakankamu ryžtu. Nepanašu, kad toks Lisabonos „burbulas“ išbus nesprogęs iki 2010 m..

2.14 Lisabonoje nustatytas tikslas – pagerinti konkurencingumą įgyvendinant kruopščiai parengtas tikslines reformas ir tai suderinti su ilgalaikiu užimtumą skatinančiu ekonomikos augimu bei tuo pačiu metu vykstančiu socialinės sanglaudos stiprinimu – išlieka aktualus Europai, kuri šiuo metu yra kryžkelėje:

- viena vertus, Europa yra pasaulyje pirmaujanti eksportuotoja ir didžiausia pasaulyje vidaus rinka (pagal BVP), o euro įvedimas ir plėtra pademonstravo jos sugebėjimą sėkmingai įgyvendinti dinamiškus projektus;

- kita vertus, jos ekonominis augimas atsilieka, jį silpnina bendrovių persikėlimai, o Europa – pasimetusi, ją baugina nesėkmės, su kuriomis ji susiduria sumažėjus konkurencijai pasaulinėje rinkoje.

2.15 Lisabonos tikslas yra subalansuotas, proporcingai ir interaktyviai sujungiantis ekonominį konkurencingumo tikslą su socialiniais reikalavimais (užimtumu, profesiniu mokymu, socialine sanglauda, gyvenimo ir darbo sąlygomis) bei, kaip buvo pabrėžta Geteborgo viršūnių susitikime, aplinkosauginiais poreikiais.

2.16 Lisabonos strategijos metodai lieka galioti, nes jie pagrįsti:

- daugiamečiu tvarkaraščiu, išdėstytu per daugybę atskirų etapų iki 2010 m., kuriais turi būti sukurta viena bendra rinka;
- kiekvienais metais pavasario viršūnių susitikime atliekamu bendru įvertinimu;
- valstybių narių atviru bendrų tikslų koordinavimo metodu, pirmenybę teikiant geriausios praktikos pavyzdžiams, kuris gali tinkamai papildyti Bendrijos metodą srityse, kurios priklausė nacionalinei kompetencijai;
- privataus sektoriaus pagrindinio vaidmens, valstybinių ir privačių partnerystės, valdžios institucijų bandymais įtraukti pilietinę visuomenę ir dialogo tarp socialinių partnerių akcentavimu.

2.17 Bendradarbiavimas pagal atviro koordinavimo metodą iki šiol vyko tik kaip bendradarbiavimas tarp vyriausybių. Nacionaliniuose parlamentuose bendrai trūko demokratinio įtvirtinimo. Svarbūs parlamentiniai debatai Lisabonos strategijos klausimais turi būti pradėti valstybėse narėse.

2.18 Daugelyje valstybių narių labai trūko lemiamo pilietinės visuomenės dalyvių įsitraukimo ir paramos. Ši pagrindinė nesėkmė yra didžiulis nusivylimas įgyvendinant Lisabonos strategiją ir turi didelę reikšmę atsirandančiam nerimui ir patiriamams trūkumams paaiškinti. Tai liudija nuolatiniai bendravimo ir partnerystės trūkumai.

2.18.1 Bendravimo stygius yra akivaizdus. Lisabonos strategijos klausimu su visuomene nebendruoja nei valstybės narės, nei žiniasklaida, nepaisant to, kad nuolat vyksta nacionaliniai debatai dėl užimtumo, profesinio mokymo, socialinės apsaugos, bendrovių persikėlimo ir technologinės konkurencijos. Kai dauguma Europos piliečių būna informuojami apie Lisabonoje nustatytą konkurencingumo tikslą, jie nesugeba suprasti arba jo tikslo, arba apimties. Daugelis mano, kad tapti „pačia konkurencingiausia (...) pasaulyje ekonomika“ yra arba nerealu, arba reiškia Europos socialinio modelio pabaigą, susilyginant su mažiau šioje srityje pažengusiomis šalimis. Šios reakcijos rodo,

kad tikslą reikia aiškinti išdėstant, jog siekiama pasaulinio konkurencingumo mažinant kai kuriuos mūsų trūkumus ir kompensuojant kitus geriau naudojantis mūsų turtais.

2.18.2 Daugelis žmonių Europoje atranda, kad nors pradėdama abejoti socialinėmis teisėmis, nauda, kurią jie gaus vietoje šių teisių – kalbant apie užimtumą ir tvarią socialinę apsaugą – lieka neaiški. Žmonės labai jaudina:

- didėjantis įmonių persikėlimų skaičius į konkuruojančias šalis, kuriose gamybos sąnaudos mažos;
- didėjantis spaudimas užimtumo ir darbo sąlygoms ir užimtumo garantijų netekimas;
- pertvarkymo sunkumai regionuose ir sektoriuose, kuriuos labiausiai paveikė nedarbas;
- susilpnėjęs socialinės apsaugos sistemos (nedarbas, ligos, senyvas amžius).

2.18.3 Be to, pernelyg daug žmonių Europoje mano, kad jie neturi teisės dalyvauti reformose, kurios vis dėlto turi tiesioginę įtaką jiems ir kurios, apskritai kalbant, kelia pavojų anksčiau įgytoms garantijoms ir privilegijoms. Dar daugiau, Komisijos ir valstybių narių ataskaitos, apskritai kalbant, teikia mažai informacijos apie pasirengimus konsultuoti ir įtraukti pilietinę visuomenę arba apie partnerystes su įvairiais pilietinės visuomenės dalyviais (privataus sektoriaus vaidmuo, socialinių partnerių vaidmuo, viešojo-privačioji partnerystės, nevyriausybinių organizacijų ir kt.), nepaisant to, kad Lisabonos kompetencijoje šios partnerystės buvo laikomos turinčiomis didžiausią svarbą.

3. Konkurencingumo didinimas

3.1 Akcentuojant konkurencingumą pripažįstama būtinybę pasiekti tvarų konkurencingumą atviroje ir pasaulinėje ekonomikoje, daugiau taikant naujas technologijas, nustatant veiksmingesnį profesinį mokymą, priimant kvalifikuotus darbuotojus ir gerinant našumą. Strategijoje svarbiausia yra kokybės sąvoka (prekių, paslaugų, reguliavimo, valdymo, užimtumo, socialinių santykių ir aplinkos kokybės).

3.2 Šiuos tikslus būtų geriausiai pasiekti esant sąžiningesnei ir veiksmingesnei tarptautinei prekybos ir mokėjimų struktūrai.

3.3 Be tarptautinio lygio naujų taisyklių, Europos ekonomikai šiuo metu reikia supaprastinti savo vidaus normas tiek Bendrijos, tiek nacionaliniais lygiais. Pernelyg didelė biurokratija neskaitina imtis iniciatyvų, kurių reikia norint galėti konkuruoti.

3.4 EESRK, kitaip nei Komisija ir Taryba, mano, kad tik pakeitus ekonominės politikos esmę, o ypač makroekonominę politiką, bus pašalintos Bendrijos vidaus kliūtys, trukdančios tvariam ir stabiliam konjunktūros atsigavimui. ES turi remtis savo vidaus pajėgumais, kad Europos ekonomika augtų ir siektų visiško užimtumo. Tam reikalinga subalansuota makroekonominė politika, siekianti pripažinto tikslo, t.y. pasiekti tai, kas numatyta Lisabonos strategijoje, būtent visiško užimtumo ir konkurencingumo stiprinimo, ir turi būti rimtai atsižvelgiama į Geteborgo Viršūnių susitikime priimtų išvadų įsipareigojimą siekti tvaraus augimo.

3.5 Pinigų politika turėtų siekti pusiausvyros tarp kainų stabilumo, ekonomikos augimo ir užimtumo. Tačiau Tarybos siūlomame „policy-mix“ trūksta aiškaus reikalavimo, kad ECB taip pat prisiimtų atsakomybę dėl realios ekonomikos (augimas ir užimtumas). Būtų prasminga ECB rekomenduoti siekti stabilumo tikslo bendrąja prasme, kuris būtų skirtas ne tik kainų stabilumui, bet ir augimo, visiško užimtumo ir socialinės sanglaudos sistemos stabilumui. Pats Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas daug kartų reikalavo, kad pinigų politika turi prisidėti prie augimo ir visiško užimtumo tikslo įgyvendinimo (pvz. 2002 m. rugsėjo 19 d. Komiteto sprendimas, skirtas Europos Konventui).

3.6 Politikos kryptys, skirtos padėti bendrovėms pradėti veiklą ir ją plėtoti, turėtų būti suintensyvinamos, *inter alia* įskaitant priemones, skirtas greitesnei ir mažiau išlaidų reikalaujančiai įmonės įsteigimo procedūrai, sudaryti geresnes galimybes naudotis rizikos kapitalu, daugiau verslininkystės mokymo programų ir tankesni paramos mažoms įmonėms paslaugų tinklą.

3.7 Visą gyvenimą trunkantis mokymas turėtų būti priimanas visiems visų amžiaus grupių piliečiams visose valstybėse narėse, o žmonės turėtų būti raginami juo pasinaudoti.

3.8 Turėtų būti panaudotas vienos bendros rinkos potencialas. Dabar Europos Sąjunga turėtų turėti pranašumus rinkos, kuri yra didesnė už JAV ar Kinijos rinką, tačiau

— pernelyg daug direktyvų dar nėra visiškai perkeltos į nacionalinius teisės aktus

— dar nepasiekta pakankama pažanga užtikrinant standartizavimą ir abipusį paslaugų teikimo pripažinimą

— buvo vėluojama liberalizuoti rinkas, įskaitant rinkas viešajame sektoriuje

— kilo sunkumų susitariant dėl tinkamų vykdyti Europos intelektinės nuosavybės teisių

— dėl fiskalinių skirtumų formų atsiranda iškraipymai.

3.9 Bendrijos parama turėtų būti skiriama atsižvelgiant į valstybėse narėse, kuriose „struktūriniai“ trūkumai trukdo teisės aktų perkėlimui į nacionalinę teisę, padarytus patobulinimus.

3.10 Prekybą ir mokėjimus turėtų palengvinti geresnis Komisijos ir valstybių narių administracinis bendradarbiavimas daugybėje sričių, tokių kaip muitinės procedūros, viešojo sektoriaus sutartys ir nacionalinės viešosios paslaugos.

3.11 Be to, valstybės narės atsilieka šiuose sektoriuose:

— transporto infrastruktūros, kuri turėjo įtakos transeuropinio tinklo projektų įvykdymui, sujungimas ir modernizavimas;

— galimybė mažoms ir vidutinėms įmonėms naudotis rizikos kapitalu;

— valstybės deficitai kai kuriose šalyse;

— išlaidos moksliniams tyrimams, kuris BVP atžvilgiu bendrai sumažėjo, o ne padidėjo (1,9 % nuo BVP proc. lyginant su 2,6 % nuo BVP JAV), sustingo ties gerokai mažiau nei planuotą 3 % dydžiu;

— didelis ankstyvo išėjimo į pensiją lygis, nepaisant 2002 m. Barselonos įsipareigojimų;

— švietimo sistemos ir toliau lieka atitrūkusios nuo ekonominių realijų ir būsimo užimtumo perspektyvų.

3.12 Iš savo pusės Europos įmonės atsilieka šiose srityse:

— tyrimai ir vystymasis: 2002 m. JAV privatus sektorius tyrimams skyrė 100 milijardų eurų daugiau negu Europoje. Lisabonos Vadovų Taryba nustatė tikslą skirti 3 proc. BVP R ir T, iš kurių 2/3 turi ateiti iš privataus sektoriaus. Šiandieną jis skiria daugiausiai 56 proc. šios ribos.

— Mokymasis visą gyvenimą: nuo Lisabonos strategijos pradžios, suaugusiųjų dalyvavimas švietimo ir mokymo visą gyvenimą programose pakilo tik 0,5 proc. ir dabar siekia 8,5 proc. Ši tendencija rodo, kad pasiekti 12,5 proc. tikslą iki 2010 m., kaip numatyta Lisabonoje, yra mažai tikėtina.

4. Socialinio aspekto integravimas

4.1 Konkurencingumui skatinti, o taip pat socialinei sanglaudai išlaikyti reikalinga aiški strategija: tai galėtų būti naujas socialinės politikos kursas. Struktūrą turėtų parengti socialiniai partneriai kartu su Komisija ir valstybių narių vyriausybėmis. Lisabonos strategijos socialinis aspektas turėtų būti visapusiškai pripažintas svarbiausiu veiksniu gerovei, našumui ir socialinei integracijai pasiekti, kuris turės būti atnaujintas per ateinančius penkerius Lisabonos strategijos metus.

4.2 EESRK ragina valstybių narių vyriausybes stebėti pažangą, pasiektą įgyvendinant priemones, kurios būtinos siekiant Lisabonos pažangos, kad būtų skatinama norima ekonomikos plėtra. Tai ypač pageidautina, kad būtų galima parengti Naują, Europos Sąjungai skirtą susitarimą. Jis turėtų būti skirtas keturioms sritims, kurioms reikalinga skirti ypatingą dėmesį. Šios keturios sritys yra:

- daugiau, geresnių ir saugesnių darbo vietų!
- pagyvenę žmonės profesiniame gyvenime;
- aktyvesnė socialinės integracijos politika;
- sveikatos apsauga, sveikatos ir aplinkos tarpusavio santykis.

4.3 Taip pat reikalingos bendros pastangos įtraukiant socialinius partnerius, nevyriausybinės organizacijas ir vyriausybes, sukurti tolimesnio kvalifikuoto mokymo formas ir finansavimą gerokai aukštesniu lygiu nei dabar daug didesnei darbo ieškančių žmonių daliai sektoriuose, kuriuose sudėtingesni žiniomis paremti įgūdžiai yra akivaizdūs.

4.4 Reikia, kad socialiniai partneriai išnagrinėtų, kokios yra bendros pastangos darbo aplinkai ir darbo organizavimui gerinti, kad padidėjęs našumas būtų susietas su kiekvieno darbuotojo didesne pridėtine verte. Siekiant sumažinti kai kurias senėjančios darbo jėgos (ir mažėjančio į darbo rinką ateinančių jaunų žmonių skaičiaus) problemas, šių demografinių ypatumų turės imtis spręsti vyriausybės, įmonės ir darbo organizacijos.

4.5 Kadangi yra konkrečių klausimų, kurie daro neigiamą įtaką žmonėms dėl vykstančių pasikeitimų, reikės nustatyti gaires, kaip parengti aktyvesnę socialinės integracijos politiką.

4.6 Bendri Lisabonos strategijoje nubrėžti socialinės politikos tikslai ir toliau lieka galioti, tik su kai kuriais nedideliais pakeitimais. Antra vertus, per pastaruosius ketverius metus gerokai pasikeitė tarptautinių problemų pobūdis ir dydis. Lisa-

bonos strategijai tiesioginę poveikį daro greitai augančių Kinijos ir Indijos ekonomikų atsiradimas: į rinką pateikiama vis daugiau ir daugiau modernių technologijų produktų ir paslaugų labai patraukliomis kainomis. Jungtinėse Valstijose išliekantis didelis našumo augimas reiškia, kad Lisabonos strategija veja sparčiai judančius tikslus. Europos pirmavimas, palyginti su Jungtinėmis Amerikos Valstijomis, didesnio našumo augime (per val.) dvidešimtojo amžiaus dešimtajame dešimtmetyje, baigėsi.

4.7 Europos Sąjungos plėtra yra teigiamas ir iššaukiantis veiksnys. Naujosios valstybės narės reprezentuoja ypatingai svarbų vidaus rinkos, perkamosios galios ir kvalifikuotų žmonių išteklių augimą. Tačiau naujosios valstybės narės taip pat kelia ir naujų sunkumų socialiniai integracijai. Žmonių išteklių atžvilgiu, modernių technologijų srityje reikės, kad esamas švietimas ir mokymas taptų pažangiu – ta pati nuostata taikytina ir penkiolikai valstybių narių.

4.8 EESRK atsižvelgė į galimos Tvarios socialinės raidos chartijos, apimančios pirmiau nurodytas socialinės politikos sritis ir išdėstančios atitinkamas piliečių pagrindines teises, privalumus. Remdamasis šiais svarstymais, EESRK siūlo į socialinės politikos srities darbo programą įtraukti Tvarios socialinės raidos chartiją. Prie chartijos turėtų būti ES veiksmų programa, kuria siekiama koordinuoti įvairius veiksmus ir padėti valstybėms narėms sutelkti pastangas į prioritetines sritis.

5. Tvari raida

5.1 ES tvarios raidos strategija šiuo metu yra peržiūrima, o sprendimas dėl rezultatų turėtų būti paskelbtas Europos Vadovų Tarybos posėdyje 2005 m. kovo mėn. Tvarios raidos strategija apima veiksmus ekonominėje, socialinėje ir aplinkos apsaugos srityse, įgyvendintus abipusiškai remiant juos.

5.1.1 Lisabonos strategija, kokia ji pasirodė po Europos Vadovų Tarybos posėdžių 2002 m. pavasarį, apima lygiagrečius veiksmus ekonominėje, socialinėje ir aplinkos apsaugos srityse. Aplinkos aspektas buvo įtrauktas Geteborgo Europos Vadovų Tarybos sprendimu.

5.2 Būtų klaidinga Lisabonos strategiją ir tvarios raidos strategijos pamatinį principą laikyti vienas kitam prieštaraujančiais tikslais. Lisabonos strategija turi aiškiai apibrėžtą laikotarpį – iki 2010 m. Tuo tarpu tvarios raidos strategijos laikotarpis neribotas; ši strategija apima daugelio kartų klausimus.

5.3 Turint omenyje Europos Vadovų Tarybos ketinimus abi strategijas peržvelgti tuo pačiu metu, 2005 m. kovo mėn., būtina pripažinti tris aspektus:

- Lisabonos strategija, kuri galios tik penkerius metus, turės pradėti spręsti klausimus, kurių sprendimo laikas siekia toliau nei 2010 m. Būtina, kad tokie klausimai ir veiksmai būtų vertinami pagal tvarios raidos strategijoje taikomus kriterijus. Laikantis tokio požiūrio, Lisabonos strategijoje yra numatyta galimybė pradėti konkrečius projektus, kuriuos taip pat galima apibūdinti kaip tvarios raidos srities veiksmus.
- iš esmės svarbu, kad nustatant ilgalaikius tikslus ir veiksmus, peržiūrėtoje tvarios raidos strategijoje būtų pripažįstamos Lisabonos strategijos funkcijos ir būtų koordinuojama su veiksmis ir programomis, kai tai tinkama.
- Lisabonos strategijoje gali būti daug tam tikrų tikslų ir veiksmų, tačiau tvarios raidos strategija iš esmės turi netgi dar platesnę tikslų ir veiksmų struktūrą. Tačiau jie pasirodys tik palaipsniui. Abiem atvejais yra labai svarbu, kad lemiamą vaidmenį galėtų vaidinti nacionaliniai ir vietos lygiai; nė viena iš šių dviejų strategijų negalės funkcionuoti, jei jos bus pagrįstos dažniausiai iš viršaus žemyn į apačią duodamais nurodymais; abi strategijos turės būti iš apačios į viršų, nuo smulkmenų prie bendrųjų principų einančiomis strategijomis.

6. Partnerystės

6.1 Ambicinguose pasiūlymuose kaip paspartinti Lisabonos proceso įgyvendinimą nurodytos įvairios temos. Nors nė viena politika ar veiksmų planas nebus pagrindiniu esminiu ypatumu, viena tema tikrai išsiskiria: veiksmingas Lisabonos strategijos įgyvendinimas reikalauja, kad visoje Bendrijoje būtų pripažįstama daugelio žmonių, vyriausybių, įstaigų, organizacijų ir Europos institucijų sąveika.

6.2 Žiūrint iš teigiamos perspektyvos, nauja dinamika yra priklausoma nuo daugiapakopės „partnerystės pokyčiams“. Partnerystės koncepcija gali parodyti, kad Lisabonos uždaviniai nėra nei iš viršaus į apačią einantys, nei tolimi nuo kasdienį piliečių gyvenimą veikiančių klausimų.

6.3 Komitetas pabrėžia, kad pagrindinė Lisabonos strategijos įgyvendinimo silpnoji vieta yra nesugebėjimas pakankamai įtraukti pilietinės visuomenės dalyvius – nepaisant Lisabonos kompetencijai priklausančio skubaus primygtinio reikalavimo šiuo klausimu. Gali pasirodyti, kad ši silpnoji vieta galėtų būti lemtinga strategijos sėkmei. Komitetui malonu, kad 2004 m. kovo 24 d. Europos Vadovų Taryba palaikė, jog ši problema būtų sprendžiama partnerystėmis, skirtomis reformoms. Komitetas sutiko dalyvauti šiame procese pateikdamas veiksmų planą.

6.4 Komitetas ketina dirbti su valstybių narių ekonominėmis ir socialinėmis taryboms bei visais socialiniais–profesiniais partneriais, kurie nori dalyvauti kuriant pilietinės visuomenės iniciatyvų tinklą, siekiant sėkmingo reformų įgyvendinimo.

6.5 Tai bus interaktyvus, decentralizuotas tinklas, sujungiantis dalyvių tinklalapius, kad būtų:

- išdėstytos socialinės–profesinės iniciatyvos – ir jau įgyvendinamos, ir dar rengiamos – kurios padės paspartinti Lisabonos strategijos reformas Europos, nacionaliniu ir regionų lygiu;
- pabrėžti geriausios praktikos pavyzdžiai šiose srityse, įskaitant tarpvalstybinius klausimus;
- pasidalinta tinkama pilietinės visuomenės dalyvių patirtimi ir tyrimais;
- organizuojami konsultaciniai forumai ir debatai apie reformas.

6.6 Tokioms iniciatyvoms skatinti bus parengtas elgesio kodeksas, kurį taikys tinkle dalyvaujantys asmenys.

6.7 Rengiantis pavasario viršūnių susitikimui, bus suorganizuota kasmetinė tinklo partnerių konferencija, kad kritiškai įvertintų pilietinės visuomenės iniciatyvas.

6.8 Komitetas ketina būti europinio lygio forumu dialogui apie „partnerystes, skirtas reformoms“, pasinaudojant nacionaline ir europine patirtimi.

6.9 Ryšys su nacionalinėmis atstovaujamosiomis struktūromis suteiktų informacijos apie laiko patikrintą patirtį, kad EESRK veiksmingiau prisidėtų prie kasmetinių Tarybos peržiūrų pavasario viršūnių susitikimų metu.

7. Lisabonos strategijos veiksmingo įgyvendinimo prielaidos

7.1 Pabrėždamas būtinybę Lisabonos reformas suderinti su Europos pilietine visuomene komitetas mano, kad Lisabonos strategijos įgyvendinimui reikalingas peržiūros procesas turi atitikti keturis reikalavimus:

7.2 visų pirma, Lisabonos strategijos įgyvendinimas negali būti atidėliojamas rytdienai. Tarptautinė konkurencija kiekvieną dieną vis didėja. Dėl to pramonė persikelia į naujas vietas – tai reiškinys, apimantis vis daugiau regionų ir sektorių, kadangi jie konkuruoja su mažesniais atlyginimus mokančiomis, mažesnes gamybos sąnaudas patiriančiomis ekonomikomis, kurios dažnai turi moderniausias ir pažangiausias technologijas. Veiksmingos ilgalaikės priemonės Europos kaip verslo zonos konkurencin-gumui atstatyti negali laukti nė akimirkos.

7.3 Lisabonos strategija yra strateginė koncepcija. Šia prasme ji yra lygintina su ankstesnėmis koncepcijomis, kurios davė esminius integracijos postūmius. Šiose situacijose, glaudžiai bendradarbiaujant su Komisija ir valstybėmis narėmis, buvo įgyvendintas daugiapakopis planas, kuriame buvo numatytas laiko limitas ir griežtai kontroliuojami etapai. Septintajame dešimtmetyje tai buvo taikoma Sutartyje numatyti Muitų sąjungai. Taip pat ir „Europos 92“ sėkmė buvo tokio planavimo rezultatas. Pinigų sąjunga yra dar vienas geras pavyzdys. Išvardytuose atvejuose buvo sėkmingai taikomas arba Bendrijos metodas, kaip Muitų sąjungos ir Europos 92 atvejais, arba dėl valstybių narių teigiamo bendradarbiavimo buvo pasiektas skubiai reikiamas rezultatas – būtent dalyvavimas EPS. Problema yra ta, kad nei vienos iš šių dviejų situacijų šiuo metu nėra. Gera pažanga dabar visiškai priklauso nuo politinės valios.

7.4 antra, Lisabonos strategijai nepavyks sėkmingai pasiekti tikslo be tarptautinių taisyklių. Europos darbdaviai ir darbuotojai neturi jokio noro grumtis su nežabota konkurencija ir įklimpti nekontroliuojamoje sąnaudų mažinimo spiraleje, neatšizvelgiant į sveikatos apsaugos, saugos, socialinę ir aplinkos apsaugos pažangą bei subalansuotą ir tvarią raidą. Lisabonos reformos bus sėkmingai įgyvendintos tik tada, kai Sąjunga darys lygiagretų spaudimą PPO, PVF, PINO (Pasaulio intelektinės nuosavybės organizacijos), TDO ir kitų tarptautinių organizacijų kompetencijos ribose, siekdama sukurti globalizavimui skirtą struktūrą sąžiningesnėmis ir veiksmingesnėmis taisyklėmis. Labai svarbu įgyvendinti tarptautiniu mastu pripažintą konkurencingumui skirtą struktūrą, kurią sudaro minimalios taisyklės dėl konkurencijos, saugos, kokybės standartų, socialinių teisių, aplinkos apsaugos ir intelektinės nuosavybės. Neturint tokių garantijų būtų nerealu mėginti pritraukti Europos visuomenės paramą.

7.5 trečia, Lisabonos strategijos įgyvendinimas neturi prieštarauti ES socialiniam modeliui – užuot rizikavus atsikratyti pacientais, ji turėtų juos gydyti.

7.5.1 gyvybiškai svarbu išsklaidyti žmonių baimę dėl reformų masto ir socialinių sąnaudų. Žmonės turi būti informuojami, kad šios reformos yra būtinos Europos vystymosi modelio kaip atviros ekonomikos dalies tvarumui išlaikyti. Pagrindinis Lisabonos strategijos uždavinys – užtikrinti Europos socialinio modelio, prie kurio, kaip buvo nurodyta Pagrindinių teisių chartijoje, mūsų piliečiai yra taip prisirišę, gyvybingumą, kartu suderinant šį modelį su konkurencingumo poreikiais.

7.5.2 Lisabonos strategija taip pat turi visapusiškai atšizvelgti į problemas, susijusias su aplinka. Įsipareigojimai, prisiimti 2001 m. Geteborge, aiškiai patvirtina ir pabrėžia Lisa-

bonoje pareikštą norą konkurencingą ekonomiką suderinti su kokybišku gyvenimu.

7.6 ketvirta, aišku, kad Lisabonos strategijos sėkmė priklauso nuo stipresnių europinių, nacionalinių ir regioninių partnerystių, tiek tarp valstybių, tiek tarp socialinių-profesinių interesų grupių ir socialinių partnerių. Per pirmuosius kelerius Lisabonos strategijos įgyvendinimo metus pernelyg daug valstybių nesugebėjo visapusiškai įtraukti socialinių partnerių į reformų rengimą ir įgyvendinimą, su jais beveik nesikonsultuodamos ir per mažai apie juos užsimindamos kasmetinėse pažangos ataskaitose. Per penkerius Lisabonos tikslui pasiekti likusius metus tokios nesėkmės neturi pasikartoti. Tikslas nebus pasiektas, jei pilietinė visuomenė nebus informuojama, išpėjama, įtraukiama ir iš tiesų mobilizuojama.

8. Aštuoni prioritetiniai EESRK pasiūlymai, kaip pagerinti Lisabonos strategijos įgyvendinimą

8.1 Valstybės narės turėtų labiau jaustis Strategijos šeimininkėmis

8.1.1 Valstybių narių vyriausybės turėtų priimti aiškia ir aktyvesnę atsakomybę už Lisabonos strategijos darbo programos įgyvendinimą. Labai svarbu, kad strategija taptų valstybių narių, vyriausybių ir nacionalinių parlamentų „nuosavybe“. Valstybės narės turėtų paruošti aiškius planus su terminais, kuriuose jos siūlo veiksmus Lisabonos strategijos tikslams pasiekti būsimuose Europos Vadovų Tarybos susitikimuose.

8.1.2 Lisabonos strategija turi būti pripažinta tuo, kuo ji yra: labai ambicinga darbotvarkė, kaip sukurti klestinčią, socialiai aprūpintą, konkurencingą, socialiai integruotą ir labai gerai suprantančią aplinkosauginį aspektą Europos visuomenę. Remiantis šiomis nuostatomis yra būtina aktyviau bendrauti su socialiniais partneriais ir organizuoti pilietinę visuomenę. Lisabonos strategija buvo pernelyg dažnai pripažįstama tik ekonomine darbotvarkė.

8.1.3 Daugiau dėmesio turi būti skirta atviram koordinavimo metodui: kasmetinė lyginamoji analizė turi būti išsamesnė, o valstybės narės turės aiškiai parodyti, ar yra struktūrinių ar kokių kitų kliūčių, trukdančių pasiekti bendrai nustatytus tikslus.

8.2 Augimo ir sanglaudos skatinimas

8.2.1 Stabilumo ir augimo paktas turi būti išplėtotas į priemonę, skirtą augimui ir našumo padidinimui, stabilumo tikslus sutelkiant į makroekonominį ciklus, o ne atskirus metus. Paklausai skatinti būtinas makroekonominės politikos derinys be įtampos.

8.2.2 Europos Centrinis bankas turėtų atsižvelgti į platesnį savo sprendimų ekonominį poveikį ir, priklausomai nuo infliaciją kontroliuojančių suvaržymų, savo veiksmais paremti Lisabonos uždavinius.

8.2.3 Koordinuojant ekonominės politikos strategijas tarp valstybių narių ir jų viduje, vyriausybės turėtų nustatyti veiklos tikslus ir stebėti pagrindinius rodiklius, kad parodytų rezultatus.

8.2.4 Sanglaudos politikos kryptys turi būti taip parengtos, kad aktyviai įtvirtintų padidėjusį konkurencingumą, kuris, savo ruožtu, padės sumažinti pajamų skirtumą mastą visoje Bendrijoje. Vienu iš sanglaudos politikos strategijų aspektų turėtų būti priimtas priimtinos praktikos kodeksas dėl valstybės pagalbos naudojimo.

8.3 Veiksmingesnis vidaus rinkos įgyvendinimas

8.3.1 Konkretus dėmesys turi būti skirtas darbotvarkei, kaip įgyvendinti vidaus rinką, dabar išsiplėtusią iki 25 valstybių narių. Europos Komisija turėtų įtraukti išsamią ataskaitą dėl dar neišspręstų įgyvendinimo klausimų į kasmetinius Lisabonos strategijos vertinimus.

8.3.2 Kelių, vienai bendrai rinkai skirtų priemonių įgyvendinimo laikas jau seniai praėjo ir turi būti priimtos nedelsiant: reglamentas dėl dvigubą apmokestinimo panaikinimo vienoje bendroje rinkoje; neatidėliotinas paprasto, veiksmingo, priemonės kainos Bendrijos patento atsiradimas; tikros paslaugų vidaus rinkos sukūrimas subalansuotu pagrindu.

8.4 Naujovių ir kokybės skatinimas

8.4.1 Bendradarbiaudami su Komisija ir valstybėmis narėmis, EIB ir EIF turėtų suaktyvinti savo veiklą apibrėžiant, teikiant pirmenybę ir formuojant novatoriškus investicinius projektus ir programas, kurių autoriai kilę tiek iš visuomeninio, tiek ir iš privataus sektoriaus. EIF turėtų ir toliau padėti kurti sparčiai augančias bei novatoriškas MVĮ per savo rizikos kapitalo ir MVĮ statuso operacijas bei per geresnę informaciją, kaip gauti finansavimą iš EIB.

8.4.2 Strategijai įgyvendinti labai svarbi kokybės koncepcija (prekių, paslaugų, reguliavimo, valdymo, užimtumo, socialinių santykių ir aplinkos kokybės), kuri turėtų tapti sudedamąja nacionaliniu ir ES lygiu atliekamų kasmetinių pažangos įvertinimų dalimi.

8.5 Socialinės politikos pertvarkymas

8.5.1 Socialinė politika turi būti pripažinta konkurencingumo ir našumo prielaida, ir atvirkesniai. Išsiplėtusiai Europos

Sąjungai turi būti parengta pataisyta socialinės politikos darbotvarkė. Tokia darbotvarkė turėtų būti Tvarios socialinės raidos chartijos, kuri apimtų pagrindines socialinės politikos sritis ir pagrindines piliečių teises, formas.

8.5.2 Konkurencingumui skatinti ypač labai svarbios yra keturios socialinės politikos sritys: užimtumo politikos kryptys, pagyvenę žmonės darbiniam gyvenime, aktyvesnės socialinės integracijos politikos kryptys ir sveikatos apsauga, įskaitant sveikatos, socialinės apsaugos ir aplinkos tarpusavio santykių. Visose šiose srityse reikia naujų iniciatyvų, o taip pat ir glaudžių ES, nacionalinių vyriausybių ir socialinių partnerių tarpusavio konsultacijų.

8.5.3 Didelių žinių reikalaujančiai visuomenei sukurti reikia didelių išteklių tiek pagrindiniam, tiek antrosios pakopos švietimui ir mokymui. Visą gyvenimą trunkantis mokymasis, nors visose valstybėse narėse ir didėja jo mastai, turi būti plėtojamas toliau, įskaitant visą gyvenimą trunkantį mokymąsi aukštesniais lygiais. Konsultuodamasi su socialiniais partneriais, Europos Komisija turėtų išnagrinėti galimybes paskelbti visos Europos Chartiją dėl visą gyvenimą trunkančio mokymosi, įskaitant alternatyvias finansavimo galimybes.

8.5.4 Pagal Europos Vadovų Tarybos Tamperės ir Tesalonių nutarimus Europa privalo vystyti aktyvią bendrą imigracijos politiką. Ateinančiais metais imigracija į Europą dėl demografinių, ekonominių ir socialinių priežasčių bus vienas iš pagrindinių klausimų. Lisabonos strategijos įgyvendinimui ES reikia skaidrių teisės aktų dėl legalių imigrantų priėmimo, imigracijos politikos, suderintos su užimtumo strategija, bei naujos integracijos ir antidiskriminacinės politikos.

8.6 Privataus ir viešojo sektoriaus partnerystės mokslinių tyrimų srityje skatinimas

8.6.1 Moksliniai tyrimai, tiek teoriniai, tiek taikomieji, sudaro pagrindinį daugiau žinių turinčios visuomenės ramstį. ES įmonės atsilieka nepasiekdamos tikslų daugiau pinigų skirti moksliniams tyrimams. Ta pati nuostata taikytina vyriausybėms. Daugiau išteklių moksliniams tyrimams galėtų sukurti privatus ir viešasis sektoriai. Europai reikia aktyvių priemonių, skatinančių kitur dirbančius Europos mokslininkus grįžti.

8.6.2 Europos Komisija turėtų pateikti planą, kaip padidinti investicijas į mokslinius tyrimus, kaip geriau koordinuoti ES ir nacionalines programas bei kaip sukurti Europos Mokslinių tyrimų tarybą.

8.6.3 Palyginti su Jungtinėmis Valstijomis, Europos Sąjungoje mokslinių tyrimų gautų žinių perdavimas pritaikymui pramonėje yra neefektyvus ir vyksta lėtai. Europos Komisija turėtų pateikti konkretų planą dėl priemonių, kaip skatinti žinių perdavimą pritaikymui pramonėje.

8.6.4 Mažoms ir vidutinėms įmonėms ypač reikia galimybes naudotis mokslinių tyrimų rezultatais ir parama diegiant pažangius techninius sprendimus. EIB kartu su Europos Komisija turėtų parengti būdus ir priemones, kaip geriau skatinti šį žinių perdavimą.

8.7 Aktyvesnė aplinkos apsauga

8.7.1 Lisabonos strategija taip pat turi trečią ramstį – aplinkosaugos aspektą. Turi būti aktyviau skatinamas aplinkai nekenkiančių technologijų plėtojimas. Energijos tiekimo ir transporto srityse turėtų būti padidintos bendros valstybinio ir privataus sektorių pastangos. Žvelgiant iš ilgesnės perspektyvos, aplinkosaugos sektoriuje gali būti pasiekti svarbūs sąveikos rezultatai.

8.7.2 Tvari plėtra yra būtina Lisabonos strategijos ateinančioms penkeriems metams sudedamoji dalis, tačiau laiko perspektyvos atžvilgiu siekia kur kas toliau nei Lisabonos strategijos laikotarpis. Į peržiūrėtą Tvarios raidos strategiją turėtų būti įtrauktos konkrečios priemonės, kurios yra suderinamos su antrąja Lisabonos strategijos puse.

8.8 Piliečių paramos užtikrinimas

8.8.1 Gražinkite Lisabonos strategiją Europos piliečiams! Lisabonos strategijos įgyvendinime aiškesnį ir visuotinį vaidmenį turi vaidinti organizuota pilietinė visuomenė ir socialiniai partneriai. EESRK visapusiškai remia Europos Vadovų Tarybos pareiškimus šiuo klausimu.

8.8.2 Jei Lisabonos tikslai taps realiai pasiekiami, Europos Sąjunga privalo pasiūlyti nuoseklų, dinamišką ir progresyvų

požiūrį ir į Sąjungos tikslus, ir į institucijų dinamiką. Naujoji Europos Konstitucinė sutartis – greičiausiai svarbiausiai atstovaujanti šiems uždaviniams, turi būti įtikinamai paaiškinta, valstybių narių priimta, ir turi būti Europos piliečių paremta.

8.8.3 Todėl EESRK pasisako už tai, kad „naujo stiliaus“ Lisabonos procese būtų tęsiama „Europos 92“ metodika. Remiantis ligšioline praktika tai reiškia, kad iš ataskaitų dėl ekonominės politikos gairių, vidaus rinkos, užimtumo ir Lisabonos proceso bus padaromas strateginis planas ir tvarkaraštis, iš kurių aiškiai matysis, kokias priemones ir pagal kokį sprendimų priėmimo procesą, kas (Komisija, Taryba, valstybės narės) ir iki kada įvykdys.

8.8.4 Nacionaliniu lygiu, kartu su socialiniais partneriais ir įvairiomis pilietinės visuomenės organizacijomis, ekonominės ir socialinės tarybos gali vaidinti labai svarbų vaidmenį. Įgyvendinant Lisabonos strategiją, taryboms gali atitekti labai svarbus vaidmuo.

8.8.5 ES lygiu, EESRK pasirengęs aktyviai dalyvauti remiant Lisabonos strategijos įgyvendinimą ir tolesnę veiklą, glaudžiai dirbant su socialiniais partneriais ir Europos masto pilietinės visuomenės organizacijomis.

8.8.6 Informuokite Europos piliečius apie Lisabonos strategiją! Pabrėžkite galutinius strategijos tikslus: sukurti klestinčią ir aprūpintą, ypatingai konkurencingą ir aplinkosauginius klausimus išmanančią Europą. Jei piliečiai aktyviai nedalyvaus, strategija niekada nebus sėkmingai įgyvendinta. EESRK ketina aktyviai prisidėti prie šios informavimo veiklos.

8.8.7 Lisabonos strategijai įgyvendinti reikia aiškios politikos darnos tiek ES, tiek nacionaliniu lygiu. Šie trys strategijos ramčiai suteikia nepakartojamas galimybes bendrais veiksmais vykdyti ekonominėje, socialinėje ir aplinkosaugos srityse. Atgaivinkite Lisabonos strategijos procesą šiuos tris ramsčius sujungdami bendroje politikoje.

2004 m. spalio 27 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkė

Anne-Marie SIGMUND

Nuomonė dėl „Europos įmonių konkurencingumo“

(2005/C 120/17)

2004 m. vasario 20 d. Europos Komisijos Pirmininkas p. PRODI, Komisijos vardu paprašė Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto parengti tiriamąją nuomonę dėl „Europos įmonių konkurencingumo“.

Specializuotas skyrius „Ekonominė ir pinigų sąjunga, ekonominė ir socialinė sanglauda“, atsakingas už komiteto darbo šiuo klausimu parengimą, 2004 m. rugsėjo 20 d. priėmė nuomonę. Pranešėjas — Ponas VEVER, antroji pranešėja- p. FLORIO.

Savo 412-je 2004 m. spalio 27 d. ir 28 d. plenarinėje sesijoje (2004 m. spalio 27 d. posėdyje), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas 105 balsais „už“, 3 balsavus „prieš“, 2 susilaikius, priėmė šią nuomonę.

1. Santrauka

1.1 Pastaruoju metu Europoje, pakliuvusioje tarp savo didžiųjų pramoninių partnerių ir kylančios ekonomikos mažų gamybos kaštų šalių gniaužtų, stebime konkurencingumo nuosmukį. Šią padėtį lydi lyginamasis augimo deficitas ir didelis investicijų į mokymą, mokslinius tyrimus ir naujusias technologijas vėlavimas, tuo tarpu dėl tarptautinės konkurencijos spartėja įmonių persikėlimas už Europos ribų.

1.2 Tačiau Europoje — būtent dėl paties jos visuomenės modelio, iškeliančio socialinius santykius — jos įmonės turi pakankamai konkurencingumo privalumų:

— jos tarptautinė prekyba liudija apie jos aktyvų dalyvavimą globalizacijoje;

— jos išplėsta vidaus rinka šiuo metu yra pirmoji pasaulyje;

— jos pinigų sąjunga, nors kol kas dar ribota, reiškia pažangą, neturinčią atitikmenų pasaulyje;

— jos įgyvendinama Lisabonos programa apima ekonomines, socialines ir aplinkos apsaugos reformas, kurių tikslas ilgalaikio konkurencingumo atnaujinimas.

1.3 Kadangi daugelis šių privalumų yra daugiau tik vykstantys procesai, nei negrįžtamos įgytys, Europa šiuo metu taip pat susiduria su sunkumais, dėl kurių kenčia jos įmonės ir kurie stipriai įtakoja jos dabartinį neefektyvumą augimo ir užimtumo srityse. Antai:

— Europos teisinė ir administracinė aplinka nėra pakankamai palanki verslumui;

— iki šiol nebaigtoje kurti vidaus rinkoje dar išlieka pernelyg daug trukdžių;

— tikros ekonominės sąjungos įtvirtinimas vėluoja nepaisant pinigų sąjungos;

— taip pat vis labiau vėluojama įgyvendinti Lisabonos konkurencingumo strategiją.

1.4 Siekiant padidinti įmonių konkurencingumą Europoje, Komitetas pabrėžia keturis reikalavimus, kuriuos jis mano esant neatskiriamus vienas nuo kito:

1.4.1 Pirmasis prioritetas yra grąžinti ekonominių veikėjų pasitikėjimą, pasitelkiant:

— aiškesnę europinio projekto viziją pasaulinėje aplinkoje;

— reglamentavimo supaprastinamą europiniu ir nacionaliniu lygmenimis, plačiau atveriant socio-profesinio saviregulavimo galimybes;

— priemones, skatinančias įmonių kūrybingumą ir vystymą — antai, rizikos kapitalą, verslininkų mokymą, palaikymo paslaugas smulkioms ir vidutinėms įmonėms;

— didesnę paramą Europos įmonių inovacinėms iniciatyvoms ir aktyviam kitų socialinių-profesinių veikėjų dalyvavimui;

— daugiau darbuotojų mokymo, kvalifikacijos ir profesinio permokymo programų, ypač vyresnio amžiaus asmenims.

1.4.2 Kitas prioritetas yra užtikrinti svarbiausių vienos rinkos nuostatų užbaigimą, kuris daugiau neturėtų būti atidėliojamas vėlesniam laikotarpiui, negu Lisabonoje konkurencingumui nustatytas laikotarpis — tačiau nepamirštant būtinybės ją nuolat puoselėti ateityje. Tai reiškia:

— sugriežtintą teisės aktų perkėlimą į nacionalinę teisę, didesnę vyriausybių atsakomybę šioje srityje. ES parama nesunitvarkančioms valstybėms galėtų būti persikirstyta pagal šio perkėlimo vėlavimo sumažinimą;

- sprendimus, — kurių įmonės laukia jau perdėm ilgai — panaikinančius dvigubus apmokestinimus, supaprastinančius europinį PVM režimą, sukuriančius supaprastintą Europos bendrovės statutą, prieinamą mažoms ir vidutinėms įmonėms, išlaisvinti Bendrijos patentą;
- patikimesnį ir laisvesnį mainų funkcionavimą per sustiprintą administracinį bendradarbiavimą, vienos rinkos, suvienytų išorinių sienų muitinių Bendrijos inspektavimą, didesnį viešųjų paslaugų efektyvumą ir jų tarpusavio bendradarbiavimą, galintį kai kuriais atvejais pagerinti bendros naudos paslaugų vystymo perspektyvą europiniu mastu.

1.4.3. Europos įmonių konkurencingumas taip pat reiškia būtinumą plėtoti, laikantis į 2010 m. konkurencingumo gairę orientuotos tolydaus sinchronizavimo koncepcijos, euru pagrįstą dinamišką ekonominę sąjungą, galinčią stimuliuoti augimą ir užimtumą, paremtus adekvačia pinigų politika, apimančia:

- laipsnišką, tačiau be nepateisinamo vėlavimo, pinigų sąjungos plėtimą į naujas valstybes nares;
- reikalavimą išankstinės, o ne *a posteriori* Bendrijos nuomonės apie valstybių finansinių įstatymų projektus;
- mokesčių sistemų suartėjimo procesą sąlygomis, derančiomis su atvira mainams ir patrauklia investicijoms ekonomika ir socialine sanglauda, esant reikalui, per sustiprintus bendradarbiavimus;
- priemones, tiesiogiai palaikančias ekonominę veiklą ir augimą Europoje, kaip antai: viešų/privačių partnerysčių plėtojimą išplėstinės Europos mastu, finansuojant naujas transeuropines infrastruktūras, įtvirtinimą europinio industrinio požiūrio, padedančio realizuoti investicijas į naujas technologijas, mokslinius tyrimus ir mokymą ir taip pat orientuoti konkurencijos politiką ir prekybos politiką, Europos technologinių išteklių mobilizavimą dideliems bendro strateginio intereso projektams, įskaitant gynybą;
- sustiprintą ir restruktūruotą Bendrijos biudžetą, atitinkantį šios bendros ekonominės politikos prioritetus.

1.4.4. Pagaliau norint sėkmingai įvykdyti Lisabonos strategijos struktūrines reformas, reikalingas didesnis ryžtas ir tvirtesnė sanglauda:

- aiškiau įvertinant ekonomikos ir investicijų (rinkų atvirumas, finansinių išteklių prieinamumas, mokslinių tyrimų stiprinimas), socialinių (mokymas, darbo rinka, socialinė apsauga, įmonių investavimas į žmogiškąjį kapitalą), administracinių (valstybių biudžeto deficitų sumažinimas, tvarkos supaprastinimas) ir aplinkosauginių reformų realių lyginamąją būklę;
- užtikrinant geresnį šių reformų koordinavimą būtent pagal suprogramuotą konkurencingumo tikslą, aktyviai pritraukiant Bendrijos institucijas ir supaprastinant koordinavimo procesus;
- efektyvinant socialinių partnerių vaidmenį rengiant ir įgyvendinant reformas bei kontroliuojant jų eigą, taip pat pritraukiant investicijas.

1.5 Išvadoje Komitetas konstatuoja, kad Europos įmonių konkurencingumo trūkumas yra pernelyg didelė kaina Europai, stokojančiai verslumo, lėtai priimančiai sprendimus ir lėtai prisitaikančiai prie tarptautinių pokyčių, iki šiol neužbaigta daugelyje sričių, vėluojančiai vykdyti reformas, labai nepakankamai, dažnai vangiai, kartais nenuosekliai, taigi neproduktyviai, išnaudojančiai savo pačios privalumus. Norint pataisyti šią padėtį, reikalingas ryžtingas veiksmas. Siekiant to reikia teikti kuo daugiau svarbos ekonominiam augimui, ekonominių rodiklių gerinimui produktyvioje bendrojoje Europos rinkoje. Komitetas visiškai pritaria paskutiniojo Pavasario viršūnių susitikimo kvietimui tiek nacionaliniu tiek europiniu lygmeniu skatinti naujas partnerystes reformos labui, labiau suartinant socialinius partnerius. Komitetas pabrėžia būtinybę tvirtai laikytis 2010 metų gairės kurso, kuris turi aprėpti tiek Lisabonos reformų įgyvendinimą, tiek vienos rinkos užbaigimą ir sukūrimą tikros konkurencingos ekonominės sąjungos, išnaudojančios visas pinigų sąjungos pasekmes, visapusiškai integruojančios tvaraus vystymosi reikalavimus.

2. Įvadas

2.1 Ši tiriamoji nuomonė parengta Europos Komisijos Pirminio Romano PRODI prašymu, kuris 2004 m. vasario 20 d. paprašė Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pateikti jam savo Europos įmonių konkurencingumo problemų analizę ir rekomendacijas. Šiuose dokumentuose turėjo būti identifikuoti svarbiausi įmonėms iškilę sunkumai, kliūtys, kurias sąlygojo aplinka, kurioje jos dirba, taip pat alternatyvūs pasiūlymai kaip juos įveikti mūsų visuomenės modelio kontekste.

2.2 Daugelyje naujesnių tyrimų, pvz., 2003 m. liepos mėn. *Sapir* ataskaitoje pabrėžiama Europos atžvilgiu didėjanti konkurencija, atsirandanti dėl didžiųjų Europos pramonės partnerių, t. y. JAV ir Japonijos bei dėl besivystančių šalių ekonomikos, kuriai būdingi maži gamybos kaštai, t. y. Kinijos ir Indijos, kurios vis plačiau diegia naujas technologijas, susijusias su investicijomis į mokslą bei kvalifikacijos kėlimą ir infrastuktūras. Duomenys (pvz. eksporto rodikliai, pramonės apimtys, įmonių veiklos rezultatai...) rodo, kad Europos ekonomika ir dauguma Europos įmonių yra didelio konkurencingumo. Vis dėlto, daug rodiklių verčia susirūpinti: menkas augimas, nepakankamas investicijų ir paklausos lygis, kiekybinis ir kokybinis užimtumo situacijos blogėjimas (didėjantis neužtikrintumas), Europos gamybos įmonių uždarymas, ekspertų ir mokslininkų emigracija, valstybės ūkio deficito didėjimas bei dėl spartėjančio demografinio senėjimo augančios išlaidos socialiniam draudimui — visa tai yra didėjančių finansavimo problemų priežastis.

2.3 Siekdamas išvengti didelių Europos kaštų (reglamentavimo, mokesčių sistemų, mokesčių), daug firmų perėjo prie automatizavimo (gamybos, valdymo) arba daugiau ar mažiau išsikėlė į trečiąsias, pigesnes ir mažiau reglamentuojamas šalis, ypač į kylančios ekonomikos ne ES šalis.

2.4 Be abejo, būtų iliuziška bandyti autoritarinėmis priemonėmis stabdyti šias tarptautinės restruktūrizacijos strategijas. Europos ekonomika yra neatskiriama vis labiau besiglobalizuojančios ekonomikos dalis. Ekonomikos globalizacija yra negrįžtama, ji veikia pasaulio plėtrą ir palaiko tarptautinį stabilumą, su sąlyga, jei yra tiek kontroliuojama, kad generuotų tikrą ekonominę ir socialinę pažangą.

2.5 Peržvelgus šias bendras nuostatas, yra aišku, kad:

2.5.1 labiau negu kada nors yra būtina kontroliuoti globalizaciją efektyvesnėmis ir teisingesnėmis tarptautinėmis taisyklėmis. Konkurencingumo uždavinys jokiu būdu negali prilygti nekontroliuojamai spiralei, vedančiai į nepamatotą kaštų mažinimą, neatsižvelgiant į sveikatos, saugumo ir socialinės pažangos, subalansuoto ir tvaraus vystymosi, aplinkosaugos sąlygas. Konkurencingumo uždavinys, priešingai, turi būti sprendžiamas tarptautiniu mastu pripažintoje atskaitos sistemoje, aprūpintoje bent minimaliomis galimybėmis kontroliuoti su konkurencija susijusias sąlygas: saugumą, kokybę, socialines teises, aplinką. Tai reikalauja aktyvaus tarptautinių reguliavimo organizacijų dalyvavimo — antai Pasaulinės

prekybos organizacijos, Tarptautinio valiutos fondo, Pasaulio banko, Tarptautinės darbo organizacijos, — kurios šiandien dar nepakankamai efektyvios, pernelyg atsitvėrusios viena nuo kitos, o kai kurios net nelabai skaidrios ir dėl savo funkcionavimo būdo nelabai linkusios bendradarbiauti. Todėl Komitetas dar kartą pasisakė už PPO Dohos darbotvarkę, paskui išreiškė jai palaikymą, kadangi šiuo metu yra labai susirūpinęs jos derybų eiga.

2.5.2 darosi neatidėliotina sustiprinti Europos Sąjungą konkurencijos atžvilgiu, užtikrinant šiomis sąlygomis jos ekonominę ir socialinę vystymąsi, jos sanglaudą, jos darbo vietas, jos aplinkosaugą: tai reikalauja, atsižvelgiant į europinį visuomeninių santykių modelį, geriau išnaudoti Europos įmonių privalumus ir panaikinti jų negalias, arba joms atlyginti, jei paaiškėja, kad struktūriškai jų jau nebegalima išgelbėti (pvz., esant pernelyg dideliu skirtumui tarp darbo jėgos kainos Europoje ir besivystančiose šalyse).

2.5.3 Nerealu ir nepageidautina, kad Europos Sąjunga kainų ir kaštų srityje pradėtų konkuruoti su daug silpniau išvystytos ekonomikos šalimis. Nėra kito pasirinkimo, tik stiprinti Europos ekonomiką konkurencijos atžvilgiu, pirmiausia keliant produkcijos — tiek kiekybinius, tiek kokybinius rodiklius, skatinant inovacijas. Tai reiškia proporcinį žmoniškųjų, technologinių, industrinių ir finansinių investicijų augimo skatinimą.

3. Europos įmonių konkurencingumo privalumai

3.1 Stiprus įsitraukimas į globalizaciją

3.1.1 Šiandien Europa yra pagrindinis pasaulinės prekybos partneris, pirmasis importuotojas ir pirmasis eksportuotojas pasaulyje. Jos įmonės susiduria su aukšta eksporto konkurencija, bei dalyvauja daugelyje ekonominės veiklos sektorių, kaip antai:

- maisto perdirbimo pramonėje, kurioje jos užima pirmą vietą pagal prekybos mainus;
- svarbiausiose pramonės šakose — antai automobilių, aerokosminėje, chemijos, statybos, viešųjų darbų, telekomunikacijų, ir pan., kur Europos įmonės taip pat yra vienos iš pažangiausių;
- energijos gamybos ir paskirstymo — naftos, branduolinės energijos, dujų, alternatyvių energijos išteklių — ir aplinkosauginių technologijų veikloje;

— paslaugų sferoje, kur Europos įmonės dažnai pirmauja pasaulyje — prekybos, finansų, draudimo, transporto, inžinerijos, informacinės programinės įrangos, turizmo, sveikatos, ir pan.

3.1.2 Taip pat Europos įmonės daug investuoja pasaulyje, prisidėdamos prie daugelio pasaulio regionų augimo, ypač kylančios ekonomikos šalyse Azijoje. Nors įvairiuose sektoriuose pastarosios gali konkuruoti su Europa, jos taip pat yra gyvybiškai svarbūs pramonės ir prekybos partneriai Europos ekonomikai ir jos įmonėms, tiek kaip tiekėjai, tiek kaip partneriai, paskirstytojai, subrangovai ir klientai.

3.1.3 Europos įmonės, būtent dėl savo labai svarbaus vaidmens, kurį jos vaidina besivystančiose šalyse, turėtų rodyti pavyzdį, kaip vystyti socialines normas šiose šalyse, būtent diegiant pagrindines socialines teises, kurias nustato TDO. Komitetas ir toliau tęs savo veiklą iniciatyvose, kad būtų aktyviau atsižvelgiama į būtiną socialinę dimensiją tarptautiniuose mainuose.

3.1.4 Europos Sąjunga palaiko Europos įmonių tarptautinę prekybą ir tarptautines investicijas: ji susiorganizavo ginti vienu balsu, per Europos Komisiją, jų interesus tarptautinėse derybose, būtent per PPO.

3.2 Didelė kontinentinė rinka

3.2.1 Bendra rinka yra pirmasis Europos įmonių privalumas, kuriama pagal vieną bendrą tarpusavio pripažinimo principą, papildytą maždaug 1 500 direktyvų ir apie 20 000 bendrų normų. Būtent pagal juos parengiama didžioji dalis įmonių veiklos teisės aktų. Jos ekonominių ir užimtumo privalumų, kuriuos dar devintojo dešimtmečio pabaigoje pabrėžė Cecchini pranešimas, išskeliamas išlieka aktualus, net jei ir ne visos jo dalys gali būti įgyvendintos iki 1992 m. termino, atsižvelgiant į ekonominę situaciją.

3.2.2 Ši Europos bendra rinka yra pirmoji pasaulyje; ją sudaro 25 valstybės narės, glaudi partnerystė su kitomis Europos šalimis, kaip antai Šveicarija ir Norvegija, be to ji turi papildomo išplėtimo perspektyvą. Tuo būdu daugiau nei pusę milijardo europiečių vienija viena didelė vidaus rinka, turinti didesnę svorį nei Amerikos rinka ar Kinijos rinka. Europiečiams turėtų būti labiau pabrėžiamas šis labai svarbus konstatavimas.

3.2.3 Šios laisvės, prisidėdamos prie Europos sanglaudos, įgalino įmones plėtoti mainus ir taip pat bendradarbiavimą, vykdyti restruktūrizacijas ir susiliejimus, ko pasėkoje daugelis šių įmonių įgijo tarptautinį mastą. Kita vertus smulkios ir vidutinės įmonės pasinaudojo europine subranga ir formalumų panaikinimu Bendrijos viduje. Kartu su transeuropiniais transporto, energetikos ir telekomunikacijų tinklais vystėsi infrastruktūros. Plačios industrinės programos (antai *Airbus*, Kosminė agentūra) skatino mokslinius tyrimus ir visų dydžių įmonių inovaciją. Didžioji rinka palaikė ne tik užimtumą, bet ir aktyvų, mokslininkų, studentų mobilumą — programa Erasmus pasinaudojo daugiau kaip milijonas asmenų.

3.2.4 Taip pat paminėtinas įvykęs ar šiuo metu vykstantis viešųjų monopolijų, buvusių iki vienos rinkos, atsivėrimas, sąlygotas pluošto direktyvų, skirtų transportui, energetikai, paštui ir pan. Tai darydama Komisija atidžiai rūpinasi, kad nebūtų pažeistas bendros naudos paslaugų koncepcija, kuri yra struktūrinė Europos ekonominio ir socialinio vystymosi modelio dalis, nepaklūstanti su vienos rinkos imperatyvais susijusiems atsivėrimams.

3.3 Pinigų sąjunga

3.3.1 Perėjimas prie euro buvo ženkliausias vienos rinkos etapas ir didžiausias pasiekimas Europos įmonių konkurencinumo labui. Įvedus vieningą valiutą jau dvylikoje valstybių narių su jose gyvenančiais 300 milijonais europiečių, euras panaikino bet kokią keitimo riziką euro zonoje, neutralizavo mainų sandorių kaštus ir užtikrino nuolatinį ekonominių duomenų skaidrumą. Kita vertus, tai ir tarptautinio masto valiuta. Ir nors dabartinis jos perversinimas dolerio atžvilgiu yra nuostolingas eksportui, — kadangi jis yra palankus importui, ypač naftos ir pirminių žaliavų — keitimo santykis, kuris buvo atvirkštinis prieš keletą metų ateityje vėl keisis.

3.3.2 Ši pinigų sąjunga, kuri šiuo metu neturi atitiktens pasaulyje, taip pat įrodė Europos gebėjimą sėkmingai užbaigti didelį inovacinį ir mobilizacinį projektą, turintį lemiamą pasekmių jos piliečiams ir jos įmonėms. Ji nepaprastai sustiprino išorinį Europos matomumą ir pagerino jos tarptautinę derybinę poziciją jos įmonių labui.

3.3.3 Eurą lydintis augimo ir stabilumo paktas numato minimalią ekonominę konvergenciją, pagrįstą taisyklėmis, apribojančiomis valstybių biudžeto deficitą ir infliaciją. Jis užtikrina įmonėms geresnį nuspėjamumą stabilioje aplinkoje, palankioje jų konkurencingumui. Jis taip pat sudaro pirmąjį laiptelį, vedantį į iš tikrųjų integruotą ekonominę sąjungą. Iš tiesų yra akivaizdu, kad negalima tikėtis tvarios pinigų sąjungos be papildomų pasiekimų, kurie konkrečiai yra susiję su įmonių konkurencingumu, dėl kurio pagrindų buvo susitarta Lisabonoje.

3.4 Reformatoriška Lisabonos ambicija

3.4.1 2000 metų kovo mėnesį įvykusi Lisabonos Europos viršūnių taryba nusprendė įgyvendinti tiek nacionaliniu, tiek europiniu lygmenimis, plačią ekonominių, socialinių ir administracinių reformų programą, skirtą iki 2010 metų paversti Europą žiniomis grįsta dinamiškiausia ir konkurencingiausia ekonomika pasaulyje, kuri pasiektų ilgalaikį ekonomikos augimą, didesnę socialinę sanglaudą, bei sukurtų daugiau ir geresnių darbo vietų. Ši strategija suteikia Europos ekonomikai planą jėgoms suvienyti globalizacijos akivaizdoje konkurencingesnėje Europos Sąjungoje.

3.4.2 Yra būtinos reformos, susijusios su Europos įmonių konkurencingumo užduotimi. Jomis bus siekiama:

- padaryti labiau prieinamus finansinius išteklius, įskaitant rizikos kapitalą, ypač smulkios ir vidutinės įmonės ir inovacinės įmonės;
- sumažinti fiskalinę naštą, kuri slegia užimtumą, o būtent nekvalifikuotus ir mažai apmokamus darbus, kad šių darbų kaštai būtų mažiau atgrasūs;
- sumažinti valstybinių biudžetų deficitą, kas leistų stabilizuoti kainas ir sumažinti mokesčius;
- stimuliuoti inovacijos procesą, nuo kurio priklauso Europos įmonių technologinis pajėgumas;
- pasitelkti švietimą ir mokymą geriau pritaikytus ekonomikos, profesijų ir technologijų naujovėms;
- modernizuoti darbo rinką, tobuliau derinant darbo pasiūlą su jo paklausa, didinant užimtumą, gerinant darbo kokybę

ir sąlygas ir tuo pat metu užtikrinant intensyvesnį darbo priemonių naudojimą siekiant didesnio produktyvumo;

- siekti socialinės apsaugos efektyvumo ir tvarumo, sprendžiant problemas, ypač kylančias dėl išlaidų didėjimo ir demografinio senėjimo;
- supaprastinti reglamentavimą tiek nacionaliniu, tiek europiniu mastu;
- pagaliau po Geteborgo viršūnių susitikimo 2001 m. birželį geriau integruoti aplinkosaugą ir tvaraus vystymosi reikalavimus.

3.4.3 Taip pat yra svarbūs Lisabonos strategijos metodai; jie apima:

- naują grafiką su tarpiniais etapais vienai rinkai užbaigti;
- kasmetinį įvertinimą pavasario Europos viršūnių susitikime;
- metodą „atvirą koordinavimą“ siekiant bendrų tikslų skleidžiant gerą praktiką;
- svarbiausių vaidmenį privačiam sektoriui ir valdžios institucijų partnerystei su pilietine visuomene;
- dialogo tarp socialinių partnerių akcentavimą.

3.4.4 Ši Lisabonos strategija jau davė pirmuosius teigiamus rezultatus:

- reformų būtinybės įsisąmoninimą, pranokstantį tradicinius susiskaldymus;
- pagreitintą informacinių technologijų ir inovacinių procesų sklaidą;
- daugiau palaikymo įmonių kūrimui ir SVĮ finansavimui;
- didesnę susirūpinimą vystymosi tvarumu ir priemonėmis, didinant viešųjų paslaugų efektyvumą tuo pat metu mažinant valstybių biudžetų deficitą, konsoliduojant socialinę apsaugą, subalansuojant jos sąskaitas, diegiant teises nuostatas ir įvedant geriau aplinką tausojančias energetikos ir pramonės technologijas;
- socialinių partnerių įtraukimą į socialines reformas;
- teisinės ir administracinės tvarkos supaprastinamo priemonės, net jei riboto masto.

3.4.5 Konkurencinė Lisabonos strategijos ambicija nebūtų realistiška neatnaujinant Sąjungos institucinio pagrindo. Tokia buvo Europos Konvento užduotis, kurios atnaujintoje sudėtyje prie valstybių ir Sąjungos institucijų atstovų prisidėjo valstybių kandidačių, nacionalinių parlamentų ir pilietinės visuomenės stebėtojų atstovai. Konventas pasiūlė iš pagrindų peržiūrėti sutartis siekiant sukurti modernizuotą, supaprastintą, geriau pritaikytą didelio masto plėtrai institucinę sąrangą. Kita vertus į sutartį būtina įtraukti būdingus Europos visuomenės modelio privalumus, kai konkurencingumo sieki lydi užimtumo ir socialinės pažangos tobulinimas. Tarp Sąjungos tikslų naujai 2004 m. birželio 25 d. priimtoje sutartyje minima socialinė aukšto konkurencingumo rinkos ekonomika, siekianti visiško užimtumo ir socialinės pažangos, taip pat aukštas aplinkos apsaugos ir aplinkos kokybės gerinimo lygis. Komitetas remia šį visuotinės darnos reikalavimą, integruojantį konkurencingumą su kitais socialinės ir kokybės pažangos tikslais, ir konstatuoja, kad šiuo metu ši darma toli gražu nėra užtikrinama dėl įvairių trukdžių, kurie dar daro poveikį Europos konkurencingumui.

4. Europos įmonių konkurencingumo ydos

4.1 Nepakankamas verslumo palaikymas

4.1.1 Nors Europos konkurencingumas pranašus tuo, kad jam kaip ir anksčiau yra labiau būdinga plėtra nei pastovumas, Europos įmonės ir toliau turi nepalankiomis sąlygomis kovoti už savo konkurencingumą, kuris taip pat yra prastų dabartinių augimo ir užimtumo rezultatų priežastis.

4.1.2 Neseniai vykę svarstymai apie verslumą, išplaukiantį iš Komisijos pristatytos Žaliosios knygos, patvirtino kad visų dydžių įmonės daugelyje Europos šalių susiduria su kasdienėmis problemomis dėl šių priežasčių:

- pernelyg sudėtingas reglamentavimas tiek nacionaliniu, tiek europiniu lygmenimis;
- daugeliu atvejų aukštas fiskalinių ir socialinių mokesčių lygis;
- darnai išskylantis sunkumas susirasti finansinių išteklių;
- nepakankamas rizikuojančiųjų palaikymas — įskaitant dažnu atveju nebuvimą antros galimybės, ištikus nesėkmei vykdant pirmąjį verslo projektą;
- dažnas neatitikimas tarp įmonių darbo pasiūlos ir profesinė kvalifikacija.

4.1.3 Taip pat reikia pabrėžti palyginus žemą užimtumo lygį Europoje, antai lyginant su Jungtinėmis Valstijomis. Ši padėtis turi neigiamus padarinius Europos konkurencingumui, jos globaliai aukštam fiskalinio spaudimo lygiui, taip pat socialinės apsaugos režimų balansui.

4.1.4 Pagaliau tarp verslininkų vyrauja nuojauta, kad Sąjunga labiau linkusi rengti dar daugiau tyrimų ataskaitų apie Europos konkurencingumo atsilikimą, nei imtis tikrai veiksmingų priemonių, duodančių realių rezultatų — ką, priešingai, mūsų pagrindiniai konkurentai, Jungtinės Valstijos ir Kinija, sugebėjo padaryti.

4.1.5 Komitetas konstatuoja, kad socialiniai partneriai patys yra pakankamai pajėgūs inicijuoti tokias veiksmingas priemones, palaikančias konkurencingumą ir verslumą. Gausūs pavyzdžiai liudija, kad dažnai jie suvaidina labai svarbų vaidmenį šioje srityje. Šį iniciatyvinį socialinių partnerių vaidmenį vertėtų pabrėžti Komisijos Žaliojoje knygoje.

4.1.6 Komitetas taip pat pabrėžia, kad asmenys, veikiantys už mūsų vadinamos socialinės ekonomikos ribų, dažnai susiduria su tokiais pačiomis kliūtimis, kokios buvo minėtos pirmiau, susijusiomis tiek su fiskaline sistema, tiek ir su kitaip aspektais, tokiais kaip viešosios rinkos bei konkurencijos taisyklės. Komitetas mano, kad konkretūs šių problemų sprendimai ženkliai pagerintų ekonomikos ir užimtumo būklę Europoje.

4.2 Neįveikiami trukdžių brūžynai

4.2.1 Nepaisant pasiektos pažangos, viena rinka kai kuriose srityse plėtojosi nepakankamai. Kaip antai paslaugų sritis, kuri sudaro 70 % ekonominės veiklos, tačiau kur tarpusavio pripažinimo lygis toli gražu neatitinka reikmių. Didelė atsivėrimo stoka išlieka viešajame sektoriuje:

- trukdžiai išlieka sektoriuose, kur, kai kuriose šalyse iki šiol veši monopoliai, antai transporto, energetikos, pašto ir pastaruoju metu mažesniu lygiu, telekomunikacijų;
- viešųjų pirkimų atskirtumas (iš jų tik 10 % atliekami dalyvaujant ne nacionalinėms įmonėms);
- administraciniai atsivėrimai, kai vienos rinkos valdymas reikalauja vis glaudesnio bendradarbiavimo daugelyje sričių (antai, mokesčių sistemos, muitinių, policijos, teisės, konkurencijos, kovos su sukčiavimu, aplinkos ir pan.).

4.2.2 Šalia jau įvykusių, vykstančių ar suprogramuotų atsivėrimų, šalia, kita vertus, atsilikimų, dar pasitaikančių šiose srityse, bendros naudos paslaugų statuso vienoje rinkoje klausimą dar reikia patikslinti ir išaiškinti. Specifinis bendros naudos paslaugų vaidmuo, jau integruotas į kai kurias sektorių atsivėrimo direktyvas buvo bendriausiais bruožais įtrauktas į Amsterdamo ir Nicos sutartis. Komisija pati rengia horizontalų instrumentą, siekiant tiksliau apibrėžti bendros naudos paslaugų vaidmenį vienoje rinkoje. Tačiau reikia pripažinti, kad šis darbas iki šiol apsiribojo nacionaliniu viešųjų paslaugų vaidmeniu vienoje Europos rinkoje, niekaip nepaliesdamas galimos naudos (nei jos siekimo sąlygų), kurią galima gauti kryptingai vystant bendros naudos paslaugas europiniu mastu. Tačiau šandien šio klausimo nebeįmanoma apeiti, rimtai svarstant išplėstos vienos rinkos ir Europos įmonių konkurencingumo ateitį.

4.2.3 Šalia Bendrijos reglamentavimo vystymo, valstybės pačios toliau reglamentuoja sąlygomis, kurios gali sukomplicuoti įmonėms vieną rinką ir net jai trukdyti. Buvo įsteigtas išankstinis pranešimas Komisijai (direktyva 83/189), tačiau ši, būdama paskendusį daugybėje darbų, gali efektyviai reaguoti tik į pačius akivaizdžiausius atvejus; kita vertus, plėtra dar labiau apsunkins šį darbą.

4.2.4 Ne visos valstybės narės pakankamai efektyviai perkelia direktyvas, iš jų 10 % vėluoja jas įgyvendinti, o kai kuriuose sektoriuose – net 25 %. Pažeidimai taip pat dar pernelyg dažni — vyksta apie 1 500 Komisijos tyrimų ir nagrinėjimų.

4.2.5 Bendroje rinkoje dar labai nepakankama fiskalinė konvergencija, tame tarpe ir dėl Taryboje reikalaujamo balsavimo vieningumo. Konkrečiai dar reikia panaikinti visus dvigubo apmokestinimo atvejus, susitarti dėl įmonių pelno mokesčio tarifo suderinimo ir supaprastinti PVM režimą Bendrijos viduje.

4.2.6 Dar vieną trukdį Europos įmonėms sudaro europinės intelektualinės apsaugos gavimo, nuolat atsiliekančio (trisdešimtimi metų!) sudėtingumas ir kaštai, taip pat prognozuojami Bendrijos patento kaštai.

4.2.7 Taip pat paminėtini išplėstos Europos įvairių transeuropinių projektų atidėliojimai, nes dar nerasti viešojo, privataus ar mišraus finansavimo būdai.

4.2.8 Dėl bendros rinkos užbaigimo vėlavimo tiesiogiai atskinga labai nepatenkinama padėtis užimtumo ir darbo rinkos

srityje. Europos Sąjungos išplėtimas nuo 15 iki 25 valstybių narių dar labiau sukomplikuoja įvairius užimtumo gerinimo užduoties aspektus (mokymo, profesinio ir geografinio mobilumo, darbo vietų kokybės, perkvalifikavimo ir pan.).

4.2.9 Pagaliau laisvo judėjimo ir laisvo steigimosi vienoje rinkoje klausimas, įvykus išplėtimui, pakimba ore, dėl išimčių (kartais siekiančių 7 metus), priimtų naujųjų valstybių narių piliečių atžvilgiu. Šie apribojimai prieštarauja išplėstos Europos laisvam darbo rinkos funkcionavimui ir smarkiai kenkia profesinio rengimo ir adaptacijos pastangoms, kurios buvo pradėtos šiose naujose valstybėse. Naujųjų valstybių narių piliečiai, norintys pradėti savo verslą penkiolikoje senųjų valstybių narių taip pat susiduria su sunkumais.

4.3 Ekonominės sąjungos silpnybė

4.3.1 Pinigų sąjunga nesukėlė dinamiško ekonominio augimo, kaip buvo laukta. Pagrindinė to priežastis yra ta, kad šalia jos dar nėra sukurta tikra ekonominė sąjunga. Pastarosios užuomazga, sukurta augimo ir stabilumo paktu, pastaruoju laikotarpiu pati tapo problemiška. Kai kurios valstybės jos nesilaiko, antai Vokietija ir Prancūzija, kurios viršijo 3 % biudžeto deficitą. Kita vertus, iškilo abejonių dėl pakto (kurio stabilumo komponentas yra daug tiksliau suformuluotas, nei augimo komponentas) padarinių ekonominės veiklos vangumui. Siekiant kompensuoti pakto ribotumą ir jo suvaržymus, reikėtų parengti labiau integruotą ekonomikos koncepciją, ko šiuo metu labai trūksta, nes pagrindinių ekonominės politikos kryptų (PEPK) koordinavimas dar minimalus.

4.3.2 Euro zonos valstybes vienijanti Eurogrupė iki šiol yra silpnai struktūruota, silpnai įtvirtinta, o svarbiausia veikianti tarpvyriausybiniu pagrindu, priešingai nei Europos centrinis bankas, organizuotas federaliniu principu. Tad dar toli iki europinio ekonominio valdymo užuomazgos.

4.3.3 Pati Ekonomikos-Finansų taryba, su savo nariais, mielai besirūpinančiais savo nacionaliniais interesais ir varžoma plačiai taikomos vieningo balsavimo praktikos, toli gražu neatlieka Sąjungos ekonominės vyriausybės vaidmens. Kitas pavyzdys, Europos darninimo ir fiskalinis deficitas.

4.3.4 Pagaliau, pastaraisiais metais įsteigta Konkurencingumo taryba neturi tvirtesnių ryšių su Ekonomikos-Finansų taryba, kadangi šis klausimas yra daugialypis ir susijęs su visomis Tarybos struktūromis.

4.3.5 Taip pat reikia apgailestauti, kad Europos Konstitucinės sutarties projekte yra inovacijų stiprinant ekonominę sąjungą trūkumas, tuo tarpu kai buvo tiek daug pasiūlymų kitose srityse. Europos ekonomikos sanglaudos ir konkurencinės konvergencijos prasme būtų buvę geriau, jei Komisijai būtų buvę pavesta pateikti ne rekomendaciją, o pasiūlymą dėl PEPK ir valstybinio sektoriaus deficito.

4.4 Struktūrinių reformų deficitai

4.4.1 Pavasario viršūnių susitikimuose valstybės ir vėl daugiausia ginčijosi dėl jau Lisabonoje nustatytų tikslų, nevengdamos įtraukinėti papildomas nuostatas, užuot užsiėmusios lyginamuoju nacionalinių reformų vertinimu. Taip pat pernelyg daug valstybių nepasirūpino, kad prie reformų rengimo ir įgyvendinimo būtų visapusiškai pritraukti socialiniai partneriai, ir net su jais nesikonsultavo ir jų nepaminėjo reformų eigose būklės ataskaitose.

4.4.2 Valstybių diskreciją reformų būklės atžvilgiu nuolatos lydėjo vėlavimai:

4.4.2.1 europiniu mastu 25 narės sutarė užbaigti vieną rinką kai kuriose srityse (antai, energetikos, paslaugų, viešųjų pirkimų, transeuropinių tinklų, viešųjų paslaugų pritaikymo), tačiau spyrjosi nustatytais terminais įgyvendinti reikalingas priemones.

4.4.2.2 nacionaliniu mastu rezultatai yra nevienodi. Net reformose labiausiai pažengusios valstybės narės vis dar atsilieka nuo pažangesnių trečiųjų valstybių, o visa Europa apskritai dar atsilieka konkurencingumu. Tad reformų uždavinys nėra dirbti geriau negu prieš tai, bet taip pat, ir ypač, dirbti geriau negu dirbama kitur. Pažymėsime šiuos aspektus:

4.4.2.2.1 kai dėl rinkų atsivėrimo, reikšmingos pažangos pasiekta telekomunikacijų ir kiek mažiau energetikos — dujų, elektros — srityse, kur kainos vis dar neretai pernelyg aukštos. Pašto atsivėrimas kai kuriose šalyse juda pirmyn labai lėtai, siekiant dar tik dalinio tikslo, laipsniškais etapais, suderėtais iki 2009 metų. Transporto infrastruktūrų srityje išlieka chroniški tarpusavio sujungimų ir modernizavimo vėlavimai, dėl kurių stringa transeuropinių tinklų įgyvendinimas.

4.4.2.2.2 kai dėl finansinių išteklių prieinamumo, šiuo metu vykdoma Europos finansinės rinkos integracija, sustiprinta euro įvedimu. Buvo įgyvendintos įvairios priemonės besisteigiančių bei smulkių ir vidutinių įmonių finansavimui palengvinti.

Tačiau rizikos kapitalo prieinamumas iki šiol nepakankamas. Kita vertus, finansinės rinkos unifikavimas iki šiol pernelyg priklauso nuo dažnai vėluojančio reglamentavimo, profesinis saviregulavimas, kaip yra reglamentuojama 2003 m. gruodžio 16 d. susitarime tarp institucijų, turi būti skatinamas.

4.4.2.2.3 Kai dėl valstybinių biudžetų deficitų, įvairiose šalyse situacijos smarkiai skiriasi: kai kurios valstybės užtikrino teigiamą savo valstybinių finansų saldo (antai, Danija, Suomija, Liuksemburgas, Švedija), tuo tarpu kitos pasiekia ar viršija stabilumo pakto nustatytas ribas (antai, Vokietija, Prancūzija, Italija, Portugalija). Šios perteklinio deficito šalys tuo pat metu labiausiai atsilieka struktūrinių reformų įgyvendinimo srityje.

4.4.2.2.4 kai dėl inovacijų skatinimo, išlaidos moksliniams tyrimams vis dar nepakankamos. Jos tesudaro 1,9 % BVP, palyginus su 2,6 % Jungtinėse Valstijose, o įmonių investicijos Jungtinėse Valstijose yra dukart didesnės nei 15 narių Europoje. Dar toli iki Lisabonos tikslų, kurie nustato 3 % BVP išlaidas moksliniams tyrimams ir vystymuisi, kurių du trečdalius turi finansuoti privatus sektorius. Taip pat jos dar visiškai nepakankamai suderintos tarpusavyje ir su pamatine Europos mokslinių tyrimų programa. Bendros Europos politikos stygius strateginėse srityse neigiamai veikia technologines investicijas. Beje, Europoje registruojami patentai, ypač naujų technologijų srityje, dar labai atsilieka lyginant su Jungtinėmis Valstijomis ar Japonija, taip pat dėl to, kad Bendrijoje iki šiol nėra efektyvaus ir nebrangaus patento.

4.4.2.2.5 kai dėl darbo rinkos tobulinimo, įvairiose šalyse situacijos yra įvairios: kai kuriose bendras užimtumo lygis yra aukštas, tuo tarpu kitos susiduria su struktūriniu darbo stygiu. Vykdomos svarbios reformos, skirtos darbo rinkos funkcionavimui, jos lankstumui ir darbo vietų pasiūlos ir paklausos atitikčiai tobulinti. Tam, kad europiečiai ir europietės pritarę Lisabonos strategijai, šios reformos įstatymuose ar kolektyvinėse sutartyse turi suderinti lankstumą ir darbo vietų saugumą. Šiuo metu dar labai stinga investicijų, būtent per mokymą, į darbo vietas ir kvalifikacijas, susijusias su konkurencingumo kokybės tobulinimu. Socialinių partnerių konsultacijos bei derybos su jais ir tarp jų, privalo užtikrinti, kad naujoji tvarka iš tikrųjų skatintų užimtumą ir sudarytų užimtumo sąlygas, priimant tarptautinio konkurencingumo iššūkius. Koko pranešimas taip pat pabrėžė prioritetus, kuriuos būtina įgyvendinti siekiant tvaraus padėties pagerinimo.

4.4.2.2.6 kai dėl socialinės apsaugos mokamojo pajėgumo, šiuo metu vykdoma daugybė reformų, siekiant atstatyti jos finansinę pusiausvyrą demografinio senėjimo, apimančio visą Europą, sąlygomis. Būtent reikia suderinti socialinio draudimo įmokų laikotarpį su gyvenimo trukmės pailgėjimu ir skatinti papildomų draudimo režimų ir pensijų fondų diegimą. Nors šios reformos ir vykdomos, jos neišvengia didelio atsilikimo, lyginant su socialinėmis prognozėmis, susijusiomis su papildomais režimais, taip pat įgyvendinimo ir efektyvumo problemų, antai dėl ankstyvo išėjimo iš darbo rinkos, nepaisant 2002 metais Barselonoje priimtų išipareigojimų. Tad būtina rūpintis, kad socialinės apsaugos sistemų reformos būtų vykdomos paisant teisingumo, vengiant kurti naujas atskirtumo situacijas, kurios turėtų neigiamų socialinių, o tuo pačiu ir ekonominių padarinių Europos ekonomikai.

4.4.2.2.7 kai dėl švietimo ir mokymo, apskritai Europos šalių švietimo sistemos yra efektyvios ir išvystytos, tačiau kartais pernelyg atsivėrusios nuo ekonomikos realijų ir nuo adekvataus integravimosi į darbo rinką perspektyvų, dažnu atveju pernelyg selektyvaus prieinamumo ir nepakankamai struktūruotos, kad teiktų efektyvų palaikymą visą gyvenimą. Siekiant suaktyvinti šiuos santykius ir parengti mokymosi programas, vystomos mainų programos. Interneto prieinamumas visiems taip pat prisideda prie mokymo sistemų intensyvinimo.

4.4.2.2.8 kai dėl reglamentavimo supaprastinamo, tuo pat metu gerinant jo kokybę ir efektyvumą, tai čia reikia kalbėti apie bendrą visų Europos šalių poreikį, nepaisant to, kad kai kurios iš šių šalių anksčiau už kitas pradėjo įgyvendinti programas šia kryptimi. Prioritetas paprastai teikiamas procedūrų supaprastinimui įmonių steigimui ir mažoms įmonėms, dėl pastarųjų įtakos ekonominiam aktyvumui ir užimtumui. Bendroves taip pat reikėtų labiau remti eksploatacinių procedūrų ruošime ir valdyme, kadangi jos sumažina neveiksmingumą bei stiprina produktyvumo augimą, o taip pat sukuria didesnę konkurencingumą.

4.4.2.2.9 kai dėl tvaraus vystymosi, nacionalinės priemonės taikant Kioto susitarimus duoda skirtingus rezultatus. Tradiciškai aplinkos apsauga geriau išvystyta šiaurės šalyse, tačiau naujos priemonės yra diegiamos kitose šalyse ir geros praktikos mainai leidžia perimti sėkmingą patirtį (antai, savanoriškus kodeksus, chartijas, etiketes, išgarų leidimų pasiskirstymą ir pan.). Todėl yra būtina siekti, kad Sąjungos konkurencingumo strategija tarnautų politikai, kuriai rūpi aplinkos apsauga ir šioje srityje priimti išipareigojimai, ir kad ji jokiū būdu nesudarytų kliūčių šiai politikai.

4.4.3 Bendrai paėmus, reformų rezultatai kol kas dar labai kuklūs. Nepaisant visos eilės pranešimų apie konkurencingumo nuosmukį ir susikaupusių konkurencingumo gaivinimo „procesų“ ar strategijų (antai, Liuksemburgo, Kardinio, Kelno, Lis-

abonos, Geteburgo, Barselonos ir t. t.), etc.), Sąjunga vargiai spėja įgyvendinti savo vienas po kito deklaruojamus pasirikimus (viena rinka, finansinė erdvė, žinių ekonomika, aplinkos tobulumas ir pan.).

4.4.4 tuo pat metu, nuo 2000 m. Lisabonos viršūnių susitikimo Europoje ir toliau vyko ekonominės situacijos ir užimtumo nuosmukis dėl nepakankamų investicijų ir paklausos, įskaitant pinigų ir finansinės politikos sugriežtinimą, o taip pat dėl kitų įvairių, bet viena kitą papildančių priežasčių, susijusių su bendru nesaugumo klimatu, teroristų išpuoliais, tarptautinėms įtampoms, finansinėmis ir biržų perturbacijomis, naftos kainomis, kurios visos kartu neigiamai paveikė verslą ir patikimumą. Augimo lygiai nukrito nuo 3,5 % 2000 m. iki 1,6 % 2001 m. ir iki vos 1 % po 2002 metų. Užimtumas išgyvena nuosmukį, nedarbo lygis persirito per 8 % kartelę. Šis ekonominės ir socialinės konjunkcijos atoslūgis Europoje kontrastuoja su šiuo metu stebimu dinamišku augimu Jungtinėse Valstijose, kuris yra remiamas biudžeto ir pinigų politikos, bei jų sinergijos. Tačiau to kaina yra greitas biudžeto ir prekybos deficito išaugimas.

4.4.5 Lisabonos strategija atsidūrė užburtame rate: augimo stygius komplikuoja reformų įgyvendinimą, kurių vėlavimai patys trukdo sugrįžti prie didesnio augimo ir užimtumo. Reformų, išipareigojimų ir dalyvaujančių valstybių infliacijos akivaizdoje konstatuojami bendros atsakomybės, įgyvendinimo, koordinavimo, taigi ir padarinių ekonomikai ir užimtumui, deficitai. Nevykdant reformų su deramu ryžtu, esama pavojaus pasiduoti iliuzijai ir klaidingai manyti, kad strategija daro pažangą. Toks „Lisabonos burbulas“ sprogs net nesulaukus 2010 m.

5. Komiteto rekomendacijos:

5.1 Atgaivinti ekonominio gyvenimo veikėjų pasitikėjimą

5.1.1 Europos junginio konkurencingumas turi tapti bendro projekto, tiek politinio, tiek ekonominio ir socialinio dalimi, projekto, galinčio patraukti socialinių ir profesinių veikėjų plataus masto pritarimą ir dalyvavimą. Naujoji sutartis, kuri turėtų prisidėti atsakant į šiuos lūkesčius.

5.1.2 Yra neaprasitai svarbu, kad šis Europos projektas būtų geriau suvokiamas pasaulinėje aplinkoje, turint omenyje tiek santykius su kaimynais, tiek su įvairiais tarptautiniais partneriais. Europos junginio patrauklumo ir jo prisitaikymo prie struktūrinių pokyčių klausimas turėtų būti giliau išnagrinėtas ir tiksliau apibrėžtas, būtent atsizvelgiant į klausimus dėl tarptautinių investicijų, dėl kapitalo atėjimo į Europą ir dėl jos įmonių steigimosi kituose pasaulio regionuose. Komitetas laukia iš šiuo metu vykstančių derybų Pasaulinėje prekybos organizacijoje, kad jos prisidėtų kuriant geresnes tarptautines taisykles, kurios leis kontroliuoti mainus ir investicijas pasauliniu mastu.

5.1.3 Taip pat kaip naujos taisyklės būtinos tarptautinėje plotmėje, kur jų šiuo metu labai stinga, taip pat turi būti supaprastintas reglamentavimas Europoje, kuri pati susiduria su taisyklių ir administracinių procedūrų pertekliumi. Tam tikslui reikėtų:

- reformuoti preliminarią poveikio analizę, garantuojant analizės autonomiškumą, įvedant: sistemingus alternatyvų klasikiniam reglamentavimui nagrinėjimo testus, projekto padarinių supaprastinimui ir konkurencingumui tikrinimą, sistemingą analizės rezultatų skelbimą kartu su reglamentavimo projektu;
- numatyti pagrįsti visas pataisas, kurios galėtų prieštarauti iškreipti atitikimą poveikio analizei;
- pritraukti įmones ir kitus naudotojus prie supaprastinimo proceso iki reglamentavimo (SLIM komitetai *a priori*, o ne *a posteriori*);
- skatinti profesinį savireguliaciją europinėje plotmėje, ypač paslaugų srityje;
- skatinti valstybes lygiagrečiai vykdyti nacionalinį supaprastinimą, įvedant euro-atitikties testą;

5.1.4 Turėtų būti įgyvendinamos politikos, ryžtingiau palai-kančios įmonių steigimą ir vystymąsi, gerinant rizikos kapitalo prieinamumą — kuris pagrįstų gausesnius Europos investicijų banko finansavimus šioje srityje: daugiau verslininkų mokymosi iš kitų verslininkų programų ir tankesnis mažųjų įmonių palai-kyimo paslaugų tinklas visose valstybėse narėse, užtikrinant europinio lygmens koordinavimą.

5.1.5 Taip pat, bendrąja prasme, reikėtų skatinti įmones, profesinius susivienijimus ir įvairius pilietinės visuomenės veikėjus įgyvendinti daugiau iniciatyvų europiniu mastu, plačiau išnaudojant naujas bendradarbiavimo ir mainų laisves, kurias jiems suteikė Europos statybos pažanga. Jų iniciatyvos vietose, taip pat naujos priemonės, kurių tikimasi iš Europos institucijų ar valstybių, vaidins lemiamą vaidmenį užtikrinant, kad Europoje vykdomi konkurencingumo atstatymo procesai būtų tikrai veiksmingi ir duotų teigiamus rezultatus ir kad įvairūs trukdžiai ir kliūtys, kurie juos stabdo, būtų galų gale panaikinti. Efektyvesnės ir konkurencingesnės Europos sukūrimą galų gale lems gausinimas ir tarpusavio stiprinimas tokių ekonominių ir asociatyvių iniciatyvų, kurias Europos, nacionalinės ir regioninės valdžios institucijos turi ypač skatinti ir užtikrinti joms konkurencijai palankią aplinką.

5.2 Baigti vienos rinkos kūrimą

5.2.1 Dabar pats laikas greitu metu užbaigti svarbiausias vienos rinkos, kuri šiandien išplėsta nuo 15 iki 25 valstybių narių, nuostatas. Šis užbaigimas neturėtų būti atidėtas vėlesniam laikui nei Lisabonoje nubrėžta 2010 metų konkurencin-gumo gairė. Toks tikslas šiandien yra neišvengiamas, vis dėlto nepamirštant vėlesnio būtinumo nuolatos palaikyti ir plėtoti šią vieną rinką.

5.2.2 Pirmoji sąlyga — užtikrinti nacionalinį direktyvų perkėlimą per nustatytą laikotarpį, kaip buvo aptarta Europos viršūnių susitikimo metu. Tai reiškia, kad turi būti sustiprinta vyriausybės atsakomybė šiuo klausimu, reikalui esant percent-ruojant atsiliekančioms šalims skiriamą ES paramą nukreipiant ją į geresnio perkėlimo tikslą. Kita vertus, turint omenyje, kad dominuoja direktyvos, platesnis reglamentų, kurie taikomi tiesiogiai ir tolydžiai naudojimas palengvintų šio perkėlimo eigą.

5.2.3 Kai dėl su konkurencingumu susijusių derinimo priori-tetų, siūlome štai ką:

- reglamentą, kuris panaikintų dvigubus apmokestinimus vienoje rinkoje ir pakeistų daugybę tiek neišnarpliojamų, tiek ir neužbaigtų dvišalių sutarčių tarp valstybių narių;
- supaprastintą Europos bendrovės statutą, atvirą smulkioms ir vidutinėms įmonėms, — Komiteto nekartą reikalautą — kurioms jis atvertų naujas plėtros, bendradarbiavimo ir subrangos galimybes europiniu mastu, pradedant nuo pasienio zonų;
- greitą įvedimą paprasto, efektyvaus, nebrangaus Bendrijos patento, kurio priėmimo chroniški vėlavimai beveik privedė Europą prie struktūrinio negebėjimo laikytis savo skelbiamų konkurencingumo įsipareigojimų;
- tikros paslaugų vidaus rinkos užbaigimą, aktyviai dalyvau-jant suinteresuotoms profesijoms⁽¹⁾.

5.2.4 Administracinių pertvarų panaikinimas taip pat yra būtina vienos rinkos stiprinimo sąlyga, kuriai turėtų būti labiau tiesiogiai teikiama parama, nei tas daroma šiuo metu. Jis turėtų apimti:

- geresnį europinį bendradarbiavimą tarp nacionalinių admi-nistracijų, kurios šiandien pašauktos bendrai valdyti vieną 25 valstybių narių rinką;
- Bendrijos inspektavimus valstybėse, skelbiant ataskaitas, išryškinančias galimus funkcionavimo sutrikimus ir būdus jiems ištaisyti;

(1) EESRK nuomonė dėl direktyvos projekto rengiama.

- muitinių prie išorinių sienų unifikavimas po išplėtimo, kurio pirmasis etapas turėtų apimti bendrą mokymo kamieną ir europinių stazučių ir apsikeitimo muitinių darbuotojais suintensyvinimą;
- iš tikrųjų įvykusių Europos viešųjų pirkimų palyginimų skelbimą;
- geresnę transnacionalinę viešųjų paslaugų koordinavimą, galinti parengti srityse, kuriose jos pasiteisina, tokių paslaugų atsiradimą europiniu lygmeniu.

5.3 Plėtoti ekonominę sąjungą

5.3.1 Realesnės ekonominės sąjungos įtvirtinimas yra pamatinis Europos įmonių konkurencingumo elementas ir būtina sąlyga galutiniam pinigų sąjungos gyvybingumo užtikrinimui. Iš tikrųjų tai reiškia apginkluoti Europą adekvatesniu ir stabiliau makroekonominiu atsaku į tarptautinės konjunktūros netikėtumus, ar tai būtų pasiūlos ar paklausos palaikymo politika. Akivaizdu, kad būtina palaikyti šią bendrą ekonominę politiką derinant ją su Lisabonoje nustatytu 2010 m. konkurencingumo terminu. Todėl būtina:

- išplėsti euro zoną į naujas ES valstybes nares, kai tik jos, turint galvoje tvarią plėtrą, atitiks Maastrichto kriterijus;
- vystyti Bendrijos metodo privalumus (antai, Komisijos pranešimus ir pasiūlymus, balsų daugumą Taryboje) visais tikrai bendro intereso klausimais ekonomikos srityje;
- pasiekti, kad būtų laikomasi stabilumo ir augimo pakto sąlygomis, kai taip pat atsižvelgiama į konkurencingumo iššūkius, verčiau gerinant patrauklumo investicijoms sąlygas, o ne didinant administracines išlaidas.

5.3.2 Iš priemonių, kurios leistų sparčiai žengti pirmyn kelyje į ekonominę sąjungą, paminėtinos šios:

- preliminari, o ne *a posteriori* Bendrijos nuomonė apie nacionalinius finansinius įstatymų projektus, užtikrinant pastarųjų atitiktį pagrindinėms ekonominės politikos kryptims (PEPK);
- direktyvinių užimtumo kryptių sujungimas su PEPK, o ne paprastas pridėjimas;
- Europos finansinės erdvės organizavimo spartinimas, įskaitant profesinį savireguliuojimą.

5.3.3 Viena iš ekonominės sąjungos sąlygų — suartinti mokesčių sistemas, būtent bazes, sąlygomis, suderinamomis su

mainams atvira ir investicijoms patrauklia ekonomika. Tarifų laisvė galėtų būti kontroliuojama srityse, tiesiogiai susijusiose su viena rinka. Vertėtų pagalvoti apie suderintas mokesčių lengvatas darbo vietų kūrimui. Nesant vieningumo, pirmuosius žingsnius į pažangą padėtų žengti sustiprintas bendradarbiavimas tarp valstybių, norinčių eiti šia linkme.

5.3.4 Geriau koordinuojamos ekonominės politikos tikslai turėtų būti šie:

- plėtoti augimo politiką ekonominės veiklos ir užimtumo labui, kaip tai buvo pabrėžta pastaruosiuose Europos viršūnių susitikimuose: tai reiškia, šalia papildomo EIB finansavimo, kurio įtaka, nors ir būdama svari, išliks ribota, suteikti naują dimensiją viešoms/privačioms partnerystėms, būtent finansuojant naujas transeuropines infrastruktūras išplėtos Europos Sąjungos mastu;
- įtvirtinti akyvesnę pramonės koncepciją, išryškinant Europos interesus, su suderinta konkurencijos politika, prekybos politika labiau grindžiama šių interesų gynimu, didžiųjų bendrų projektų palaikymas ir Bendrijos biudžeto parama;
- užtikrinti būtiną įmonių inovacinių ir mokslinių tiriamųjų investicijų plėtotę, būtent stiprinant Europos konkurencingumą kokybiniu lygmeniu;
- užtikrinti Europos savarankiškumą pamatinių saugumo technologijų srityje (esant reikalui per bendradarbiavimo stiprinimą, suteikiant atvėrimo preferencijas atitinkamiems vešiesiems pirkimams);
- kurti bendrą mokslinių tyrimų ir vystymo (R&D) politiką bendriems projektams įgyvendinti pasitelkiant nacionalines su europinėmis derančias koncepcijas.

5.3.5 Naujoji biudžetinė darbotvarkė 2007-2013 m. turėtų būti orientuota į šį Europos junginio konkurencingumo iššūkį. Tam tikslui reikėtų:

- geriau nuspėti ekonominius, pramoninius, regioninius ir socialinius pokyčius ir iš anksto skatinti prisitaikymą;
- tęsti žemės ūkio politikos reformą kartu su suinteresuotais sluoksniais, siekiant sukurti konkurencingą Europos maisto perdirbimo pramonę, laikantis aplinkosaugos ir vartotojų saugumo imperatyvų, užtikrinant subalansuotą kaimo plėtrą;

- sustiprinti tarptautinių Sąjungos vaidmenį, tobulinant paramos vystymuisi efektyvumą, plėtojant partnerystes, palaikant Europos įmonių investicijas trečiojoje, didelio augimo potencialo rinkose;
- užtikrinti telekomunikacijų, energetikos ir transporto tinklų tarpusavio sujungimą sąlygomis, optimizuojančiomis santykių kaštai/kokybę/saugumas;
- pritaikyti Kandijos paramos taisykles, kitaip sakant: išplėsti paramos sąlygojimą (būtent ekonominės konvergencijos ir taip pat direktyvų perkėlimo srityse), gauti didesnę atsaką iš valstybių paramos gavėjų (konkurencinga aplinka įmonėms, administracinis supaprastinimas, kliūčių pašalinimas), kontroliuoti Bendrijos paramos, kaip ir valstybės paramos, suderinamumą su konkurencijos taisyklėmis (prižiūrėti išskiepimus ir perturbacijas, galinčias išplaukti iš dirbtinių kapitalo išvežimų) ir labiau plėtoti paskolų naudojimą pagerintomis sąlygomis, užuot skirsčius didžiąją paramos dalį kaip dotacijas;
- paspartinti Europos finansinės rinkos integraciją, sutaikinant lankstumą, derinimą, saugumą, konkurenciją ir savireguliaciją;
- pasiekti produktyvumo pažangos, viena vertus tiesiogiai įmonėse — antai, per darbo organizavimą, informatiką ir naujusias technologijas — o kita vertus, per ekonominę ir socialinę efektyvumą, sustiprintą valstybiniais vertybiniais popieriais, taip pat per ekonomiką iš mastų — viešojo sektoriaus atvėrimas, viešųjų paslaugų europinis bendradarbiavimas — pagerinanti valstybinių biudžetų deficitų rezorbciją;

5.4 Užtikrinti darnesnių struktūrinių reformų įgyvendinimą

5.4.1 Reikia siekti didesnio europiečių pasitikėjimo Lisabonos įgaliojimu. Reikia panaikinti nuogaštavimus dėl jo reikšmės ir dėl jo socialinių kaštų. Šios reformos sąlygoja mūsų vystymosi atviroje ekonomikoje ateitį. Būtina užtikrinti tvarų Europos visuomenės modelį, kuriam europiečiai yra ištikimi ir kuris suformuluotas Pagrindinių teisių chartijoje, kur jis visiškai atitinka konkurencingumo tikslą.

5.4.2 Patį šį konkurencingumo tikslą verta pasiaiškinti. Komiteto manymu, tikslas tai nėra tapti pačiais konkurencingiausiais pasaulyje, maksimaliai sumažinus kaštus visose srityse: toks tikslas būtų ir iliuziškas, ir neįgyvendinamas, o tam tikrais atžvilgiais, dėl savo kokybinių, socialinių ir aplinkosauginių kaštų, — kenksmingas, ir netvarus. Komiteto nuomone, priešingai, reikia apsiginkluoti visomis priemonėmis, leidžiančiomis būti visapusiškai ir stabiliai konkurencingiems atviroje ir globalizuotoje ekonomikoje, būtent per naujųjų technologijų įvaldymą ir per novatorišką darbo ir produktyvumo organizavimą, tuo pat metu nuolat rūpinantis išsaugoti ir sutvirtinti mūsų socialinę vystymosi Europoje būdą.

5.4.3 Turėtų būti siekiama geresnio koordinavimo, viena vertus, tarp ekonominių, socialinių, administracinių, aplinkosauginių reformų, o kita vertus, tarp valstybių narių. Reikėtų užtikrinti palyginamumą ir tarpusavio stiprinimą. Turint omenyje dabartinę struktūrinių reformų situaciją valstybėse narėse, visų pirma reikėtų:

- užtikrinti, kad mokslinių tyrimų biudžetai atitiktų Sąjungos nubrėžtą tikslą: 3 % BNP, kurių du trečdalius turi finansuoti privatus sektorius ir kad nacionalinės programos būtų suderintos tarpusavyje ir su PMTPP;
- skatinti mokymąsi ir mokymą kaitaliojant mokyklą/įmones, plačiau atverti jų priegai ir plėtoti dar didesniu mastu europines mainų programas;
- skatinti darbo prašytojų galimybes susirasti darbą per mokymo programas ir personalizuotą palaikymą integruojant darbo rinką;
- taip pat skatinti darbo prašytojus, tiek moteris, tiek vyrus, tiek pačius vyriausius, tiek jauniausius, imtis savarankiškos ūkinės veiklos, supaprastinant administracines procedūras ir neskriaudžiant jų socialinės apsaugos režimo požiūriu;
- užtikrinti socialinės apsaugos sistemos mokamąjį pajėgumą, jos tvarumo laidą, atsižvelgiant į demografinį senėjimą Europoje, tuo pat metu atgrasant nuo nelegalaus nedeklaruoto darbo ir kovojant su juo;
- supaprastinti reglamentavimą ir procedūras — ypač MVI, kaip jau minėjome, imantis efektyvesnių priemonių kovoti su pagrindžio ekonomika;
- suteikti pirmenybę pradedančiajam verslui, skatinti verslą pertvarkant mokesčius ir administracinę tvarką;
- stiprinti tvarų vystymąsi ir skatinti naujas technologijas šioje srityje — kurios Europos įmonėms atveria naujas rinkas pasauliniu mastu — daugiau keičiantis gera praktika, kuri duos dar daugiau naudos tapdama pagrindu duomenų bazei.

5.4.4 Europos mastu šis reformų koordinavimas turėtų būti palaikomas:

- uždedant Europos Komisijos pirmininkui, kartu ir visiems jo kolegoms, specialią atsakomybę atsižvelgti į Europos konkurencingumo uždavinius, pagrindžiant ypatingas šiam tikslui skirtas iniciatyvas Komisijos politikoje — gal būt pirmininkui paskiriant vieną Komisijos narį talkinti jam vykdant šią užduotį;
- paremti Lisabonos reformų įgyvendinimo palyginamąją švieslentę, pabrėžiant ne tik valdžios institucijų, bet ir pilietinės visuomenės vaidmenį;
- labiau nukreipiant ES paramą, derinant su Lisabonos tikslais, ir apibendrinant šį derinimą metiniuose pranešimuose.

5.4.5 Šiuo metu be galo svarbus reikalavimas — sustiprinti europiečių motyvaciją Europos kūrimu ir konkurencingumo tikslu, kurį pastaroji sau iškelė. Tai reiškia, kad reikalinga aiškesnė kuriamos Europos galutinių tikslų ir kontūrų, taip pat pasaulinės ekonominės ir socialinės apsuptys, kurioje vykdomos struktūrinės reformos, vizija. Tai suponuoja geresnį Europos visuomeninių santykių modelio raidos suvokimą.

5.4.6 Didesnis Europos įmonių konkurencingumas reiškia, kad būtina pagerinti darbuotojų profesines kvalifikacijas, skatinti jų dalyvavimą darbo organizavime, sustiprinti socialinę sanglaudą įmonėje, remiantis suartintais ir atnaujintais socialiniais santykiais.

5.4.6.1 Įmonių žmogiškosios investicijos išties regis yra lemiamos: įmonės darbo jėga, sudaranti jos žmogiškąjį kapitalą, yra svarbiausias produktyvumo faktorius. Nuo šios investicijos, ypač į mokymą, priklauso darbuotojų motyvacija ir jų gamybinis pajėgumas.

5.4.6.2 Tuo metu, kai švietimas ir mokymas visą gyvenimą tapo svarbiausia Europos užimtumo politikos sudedamąja dalimi, nerimą kelia darbo jėgos, dalyvaujančios švietime ir mokyme, nuosimtis: šiuo metu jis sudaro vidutiniškai 14 % tarp 25-29 metų asmenų ir jis nuolat mažėja, vykstant senėjimui ir tesudaro tik 5 % 55-64 metų asmenų.

5.4.6.3 Tokioje gamybos sistemoje, kurioje darbo vietos reikalauja vis daugiau ir daugiau techninių gebėjimų ir meistriškumo, tokia padėtis išties kelia susirūpinimą Europos konkurencingumu. Pageidautina, o tiksliau būtina šią situaciją įveikti. Šiam tikslui įmonės turi integruoti į savo strategiją mokymą kaip vidutinės trukmės ir ilgalaikę investiciją, o ne kaip veiksmą, grindžiamą greitu, ar net betarpišku investicijos atspirkimu.

5.4.6.4 Tačiau į profesinį mokymą, į mokymą ir švietimą visą gyvenimą neturėtų būti žiūrima atskirtai. Jie turi būti esminė darbuotojų karjeros valdymo dalis. Per mokymą būtina užtikrinti motyvacijas visais amžiaus tarpsniais, tobulinant kompetencijas ir skatinant profesinį augimą. Šiuo požiūriu kompetencijų patirtis, įgyties panaudojimas tampa svertais, kurie turi būti vystomi per individualius profesinius projektus, suderintus su verslo projektu.

5.4.7 Komitetas taip pat pageidauja pabrėžti socialinės ekonomikos vaidmenį, apie kurį buvo kalbėta daugelyje jo nuomonių. Komitetas primena, kad socialinė ekonomika gali suteikti išaugusio konkurencingumo modelį, pagrįstą bendradarbiavimu tarp asmenų ir įmonių bei sugebėjimu patenkinti asmenų poreikius, o taip pat vystyti žmogiškąjį kapitalą.

5.4.8 Šalia įmonių ir jų darbuotojų, permąstant visuomeninius santykius pirmenybinį vaidmenį vaidina socialiniai partneriai. Lisabonos įgaliojimas pirminiame projekte svarbiausią atsakomybę skyrė įmonėms, socialiniams partneriams ir pilietinei visuomenei. Komitetas didžiai apgailestauja, kad ši nuoroda buvo nepakankamai įvertinta per pirmuosius Pavasario viršūnių susitikimus, tiek valstybių narių pranešimuose, tiek Europos Tarybos svarstymuose ir išvadose.

5.4.9 Ši padėtis pradėjo gerėti, kai Pavasario viršūnių susitikimų išvakarėse buvo pradėti rengti socialinių partnerių susitikimai su Tarybos pirmininkavimu ir su Komisija. Daugiametė socialinio dialogo darbotvarkė 2003-2005, kurią priėmė socialiniai partneriai (UNICE, CEEP, UEAPME ir Europos profsąjungų konfederacija), taip pat prisidėjo stiprinant jų išitrukimą į reformų strategijos įgyvendinimą. Ši darbotvarkė, bendro derinimo ir bendros iniciatyvos rezultatas, parengta pagal tris temas (užimtumas, socialiniai išplėtimo aspektai, mobilumas), ypatingai akcentuoja mokymo ir profesinių kvalifikacijų stiprinimą. Tuo būdu, derindama didesnę įmonių ekonominę konkurencingumą su sustiprintu socialiniu turiniu, ji prisideda prie Europos visuomenės modelio apibrėžimo.

5.4.10 Šitie socialiniai partneriai jau pradėjo vykdyti valstybėse narėse lemiamas reformas, antai mokymo, darbo rinkos, socialinės apsaugos. Labai svarbu skatinti jų bendrą atsakomybę už reformas, tobulinant jų iniciatyvas ir jų susitarimus Pavasario viršūnių susitikimų pranešimuose, įtraukiant juos į geros praktikos mainus. Komitetas yra pasirengęs skleisti per duomenų bazę šią informaciją apie socialinių profesinių veikėjų dalyvavimą reformose.

6. Išvados

6.1 Komitetas daro išvadą, kad Europos įmonių konkurencingumo trūkumas yra pernelyg didelė kaina Europai, stokojančiai verslumo, lėtai priimančiai sprendimus ir lėtai prisitaikančiai prie tarptautinių pokyčių, iki šiol neužbaigta daugelyje sričių, vėluojančiai vykdyti reformas, labai nepakankamai, dažnai vangiai, kartais nenuosekliai, taigi neproduktyviai, išnaudojančiai savo pačios privalumus. Ši konstatavimą patvirtina keturios esminės disfunkcijos:

- nepakankamas verslumo skatinimas, nepaisant europinių laisvių;
- neužbaigta vidaus rinka nepaisant jos išplėtimo;
- vis dar nebaigta ekonominė sąjunga, nepaisant pinigų sąjungos;
- stringančios struktūrinės reformos nepaisant jų programavimo.

6.2 Ištaisyti šitas disfunkcijas priklauso kolektyvinei atsakomybei, kad būtų užtikrinta didesnė darna tarp Europos ir jos valstybių, pasinaudojant papildomumais. Komitetas džiaugiasi, kad paskutinis Pavasario viršūnių susitikimas:

- pakvietė valstybes nares skatinti partnerystes reformos labiau įtraukiant socialinius partnerius, pilietinę visuomenę ir valdžios institucijas;

- palaikė Europos socialinių partnerių valią konsoliduoti sustiprinti savo išpareigojimus nauja partneryste kaitos labui.

6.3 Komitetas mano, kad tokios partnerystės, tiek Europos tiek nacionaliniu mastu, turėtų nedelsdamos imtis kurti sąlygas Europos konkurencingumui atstatyti ir imtis šių darbų:

- spartinti optimalų vidaus rinkos organizavimą;
- plėtoti ekonominę sąjungą pinigų sąjungos lygyje;
- įtraukti į reformas visus suinteresuotus sluoksnius;
- įgyvendinti šiuo tikslu inovacines iniciatyvas, tiek viešas, tiek privačias ir asociatyvias;
- artimiausiuose Pavasario viršūnių susitikimuose įvertinti šios partnerystės pažangą.

6.4 Komitetas pabrėžia būtinumą nenukrypstamai laikytis 2010 metų termino, apimančio tiek Lisabonos reformų įgyvendinimą, tiek vienos rinkos užbaigimą ir sukūrimą tikros konkurencingos ekonominės sąjungos, išnaudojančios visas pinigų sąjungos pasekmes, visapusiškai integruojančios tvaraus vystymosi reikalavimus.

6.5 Galiausiai, EESRK pastebi, kad stiprus ekonominis augimas paspartins reikiamas reformas. Europos Sąjunga turi imtis atitinkamų veiksmų, kad sustiprinti vieningą rinką, skatinant paklausą ir pasiūlą, tokiu būdu sukuriant palankias sąlygas investicijų, prekybos, vartojimo ir darbo vietų skaičiaus gerinimui.

2004 m. spalio 27 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Anne-Marie SIGMUND*

Nuomonė dėl „Žaliosios knygos apie viešas/privačias partnerystes ir bendrijos teisę viešų/privačių partnerystėms ir koncesijoms srityje“

(KOM(2004) 327 galutinis)

(2005/C 120/18)

2004 m. balandžio 30 d. Europos Komisija, vadovaudamasi EB steigimo sutarties 262 straipsniu, nusprendė prašyti Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto parengti nuomonę dėl „Žaliosios knygos apie viešas/privačias partnerystes ir bendrijos teisę viešų/privačių partnerystėms ir koncesijoms srityje“

Specializuotas skyrius „Bendroji rinka, gamyba ir vartojimas“, kuri buvo atsakinga už Komiteto darbo šiuo klausimu parengimą, 2004 m. rugsėjo 8 d. priėmė nuomonę. Pranešėjas p. LEVAUX.

Savo 2004 m. spalio 27 ir 28 d. 412 –ojoje plenarinėje sesijoje (2004 m. spalio 27 d. posėdyje), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas 96 balsais už, 2 balsavus prieš ir 2 susilaikius, priėmė šią nuomonę.

1. Įvadas

1.1 Komisija paskelbė žaliąją knygą apie Viešas/privačias partnerystes (VPP) 2004 m. balandžio 30 d. Jos tikslas — pradėti diskusiją apie Bendrijos teisę koncesijoms/VPP srityje.

1.2 EESRK savo 2000 m. spalio mėnesio nuomonėje savo iniciatyva ⁽¹⁾ pateikė rekomendacijas, kurios išlieka aktualios. Viešų/privačių partnerystėms reikšmingas išplito ir išlieka strateginis išplėtas Europą ir priėmus naujas šių metų balandžio direktyvas ⁽²⁾.

1.3 Tuo tarpu kai kuriose šalyse jau yra sukaupta VPP projektų patirtis. Ši patirtis yra labai įvairi. Patartina sistemingai įvertinti šią patirtį atkreipiant dėmesį į įvairius kriterijus, kaip pvz. išlaidos, paslaugų prieinamumas, paslaugų kokybė, poveikis užimtumo santykiams ir t.t. Ypač reikėtų iširti, ar ir kaip VPP galėtų prisidėti prie Europos konkurencingumo išlaidų lyginant su kitomis pasaulio šalimis ir kokie privalumai bei trūkumai pasireiškia teikiant šias paslaugas tradicine forma.

2. Europoje vyko sparti nacionalinių teisių ir pasiekimų VPP srityje plėtra

2.1 Visos Europos šalys naudojo arba šiuo metu naudoja VPP ir koncesijų sistemą. Tačiau Komisija iki šiol nesuskubo parengti jų aprašo. EIB disponuoja daline statistika, susijusia su koku šimtu projektų. Nepamirškime, kad jau prieš 2000 metų „pirmoji Europa“ — Romos imperija — naudojo koncesijų sistemą. Devyniolikto amžiuje Europos geležinkelių tinklas plėtojosi koncesijos sutarčių forma. Pastarosios buvo plačiai

naudojamos ne tik geležinkeliuose, bet taip pat municipalinių viešųjų paslaugų srityje, antai vandentiekio, dujų, elektros, buitinių šiukšlių išvežimo, telefono ir kt.

2.2 Jau nuo seno pasauliniu lygiu globalinės sutartys įgalina savo laiku finansuoti, projektuoti, realizuoti ir administruoti ne tik greitkelius ir automobilių aikštes, bet ir vandentiekio tinklus, muziejus, aerouostus, tramvajus arba metro, inžinierinius tinklus, kapitalines mokyklų ir ligoninių renovacijas ir pan.

2.3 **Valstybės, priėmusios naujus VPP teisės aktus.** Žemiau pateikti aprašymai apsiriboja tik keliose valstybėse — Italijoje, Ispanijoje, Didžiojoje Britanijoje ir Prancūzijoje — konstatuotais faktais.

2.3.1 Italija

2.3.1.1 1994 pagrindinis įstatymas (Merloni įstatymas) apibrėžia **statybos ir administravimo koncesiją**. Šiai koncesijos formai būdinga tai, kad koncesioninkas stato objektą savo paties lėšomis, atsiimdamas avansuotą kapitalą per pastatytojo objekto **ekonominį eksploatavimą** (109/94 įstatymo 19 straipsnio, 2 pastraipa) ⁽³⁾.

Infrastruktūrų tobulinimo programoje numatyta įvykdyti 220 projektų, kurie pripažinti strateginiais:

— 2002 — 2011 m. numatoma investuoti 125 milijardą eurų;

— pusę jų skiria valstybė, kitą pusę sudaro privatus finansavimas.

⁽¹⁾ OL C 14, .2001 1 16.

⁽²⁾ OL L 134, .2004 4 30.

⁽³⁾ Pagrindinis įstatymas L 109/94 (G.U. 1994-2-19 Nr. 41 du) pakeistas 1995 m. birželio 2 d. įstatymu Nr. 216 (G.U. 1995-2-6 Nr. 127).

Istatymas įsteigė atitinkamą teisinę bazę: generalinį rangovą, koncesininką, nuomą ir steigėją.

Siekiant išvengti tiekimo vėlavimų ir pagerinti statybos efektyvumą, remiantis 2001 m. nauju įstatymu įsteigtas „**generalinis rangovas**“. Jis atiduoda galutinai užbaigtą objektą ir jį prižiūri. Jis taip pat prisiima išankstinį objekto finansavimą.

2.3.1.2 Koncesininkas

Generalinio rangovo alternatyva yra statybos ir administravimo koncesija: finansinių išteklių stygius paprastai priverčia naudotis šiuo mechanizmu, kuris pagrįstas tuo, kad visą finansavimą ar jo dalį užtikrina naudotojas, nes „generalinio rangovo“ atveju administracija turi mokėti atskirais etapais.

2.3.1.3 Nuoma arba administravimo perėmimas

Koncesijos taip pat naudojamos administruoti esamus objektus: ligonines, mokyklas, kalėjimus. Finansų ministerijos rekomendacija turi įgalinti administraciją skirti dėmesį esminėms užduotims ir leisti pasinaudoti privataus sektoriaus naujovėmis.

2.3.1.4 Steigėjo sutartis

Čia kalbama apie suteiktą viešą galimybę pasiūlyti realizuoti objektą pagal suinteresuotos viešosios institucijos parengtą trimetį investicijų programavimo dokumentą. Administracija yra laisva priimti ar atmesti pasiūlymą, o prirėkęs surengiamas konkursas. Steigėjas turi pirmenybės teisę ir parengia sutarties tekstą.

Šioje valstybėje pastebima sparti steigėjo plėtra, antai:

- per tris su puse metų (2000 sausis -2003 birželis) pateiktos 1163 iniciatyvos;
- 660 yra steigėjų iniciatyvos (koncesija privačiai iniciatyvai, iš kurių 302 pateiktos 2003 m.);
- 503 koncesijos viešai iniciatyvai.

2.3.2 Ispanija

2.3.2.1 Ispanijoje 2003 m. gegužės 23 d. įstatymas Nr. 13/2003 reglamentuoja sutartis dėl viešųjų darbų koncesijų. Šis įstatymas iš dalies pakeitė įstatymą dėl valstybės sutarčių. Šio įstatymo konsoliduota redakcija buvo priimta 2000 m. birželio 16 d. Karališkuoju dekretu Nr. 2/2000. Be to, tame įstatyme buvo parengtas naujas teisės aktų dėl įvairių administra-

cinų sutarčių punktas „Viešosios darbų koncesijos sutarties įstatymas“, kuriame numatytas tos sutarties teisinis pagrindas, kuris dabar yra įprastas. Šiame punkte atkreipiamas dėmesys į tokių sutarčių ir Ispanijos teisės tradicijų ypatumus.

2.3.2.2 Naujajame koncesijos aprašyme šiai sutarties rūšiai yra nustatyti keturi pagrindiniai sąvokų apibrėžimai: „viešoji statybų sutartis“, „koncesijos rizika“, „Ekonominė koncesijos pusiausvyra“ ir „finansavimo diversifikavimas“.

2.3.3 Didžioji Britanija

2.3.3.1 1993-1994 metais vyriausybė vykdė plačią viešųjų paslaugų ir viešųjų darbų delegavimo kampaniją, pavadintą „*Private Finance Initiative*“. Šiuo mechanizmu privačiai įmonei atitinkamo viešojo objekto atžvilgiu patikima bendra užduotis, apimanti „projektavimą-finansavimą-statybą-administravimą-priežiūrą“. Įgyvendinus šią privataus finansavimo iniciatyvą (PFI) yra:

- pradėta per 650 VPP projektų, tarp jų 45 ligoninės ir per 200 mokyklų;
- šiuo metu vykdoma 400 projektų;
- investuota 48 milijardai svarų (60 mlrd. eurų);
- ateities programa;
- apie 12 % nacionalinio investavimo biudžeto metiniu kapitalu.

2.3.3.2 Britų išdas pasirinkė dviem lemiamais elementais, kurie pateisina PFI naudą: „privatusis sektorius turi iš tikrųjų prisiimti riziką“ ir privatusis sektorius turi organizuoti paslaugas geriausia kaina, pritaikant principą „*Best Value for Money*“, kuriuo siekiama optimizuoti pastatytųjų objektų panaudojimo kaštus, nes statytojas, būdamas pats įgaliotas eksploatuoti objektą, bus visiškai suinteresuotas suprojektuoti ir pastatyti kokybišką, pigesnę eksploatuoti ir tvaresnę objektą.

2.3.3.3 Šiuo metu veikiančios sutartys sutinkamos visose srityse: vandentiekio, kanalizacijos, viešojo transporto, armijos, ligoninių, mokyklų, viešųjų statybų, kelių ir greitkelių, ...

2.3.3.4 Kadangi Jungtinėje Karalystėje buvo vykdoma daug VPP projektų, yra sukaupta daug patirties, kuri yra labai įvairi. Ši patirtis turėtų būti sistemingai išanalizuota, įvertinta ir naudojama ateityje.

2.3.4 Prancūzija

2.3.4.1 Koncesijos sutarčių, kai finansuoja naudotojas, sudarymo teisę nustatė vadinamasis Sapeno įstatymas (*loi Sapin*), priimtas 1993.01.29. ir šitų sutarčių praktika labai išplito:

- miesto vandentiekio, švaros, viešojo transporto, ir pan. paslaugų srityse,
- stambiųjų infrastruktūrų: greitkelių, tiltų, didelių stadionų, tunelių ir pan. srityje.

2.3.4.2 Prancūzijoje sparčiai plinta VPP sutartys, kai finansuojama visuomeninėmis lėšomis.

2.3.4.2.1 Priėmus 1988 metų sausio 5 dienos įstatymą, Prancūzija disponuoja vadinamomis ilgalaikės administracinės nuomos sutartimis (pranc. *Baux Emphytéotiques Administratifs de longue durée*), kai finansuojama visuomeninėmis lėšomis. Šios sutartys naudojamos visuomeniniams pastatams, antai mokymo įstaigų pastatams, kaip išperkamosios nuomos — kurią Prancūzijos valstybė taip pat naudoja (!) — variantas. Be to, statybų ir infrastruktūrų srityje išplito Valstybinės nuomos formos su išpirkimo pasirinkimu (2002 m. rugpjūčio 29 d. įstatymas „policijai“ ir 2003 m. pradžios įstatymas „armijai“).

2.3.4.2.2 Pagaliau 2003 m. liepos 2 d. įstatymas leidžia priimti ordonansus (įstatymo galią turinčius vyriausybės potvarkius — *vert.*) dėl ilgalaikių sutarčių, apimančių „projektavimą, statybą, finansavimą ir administravimą už visuomenines lėšas“. Pirmasis ordonansas dėl ligoninių sektoriaus buvo paskelbtas 2003 m. rugsėjį, kitas priimtas dėl Prancūzijos valstybės ir vietos savivaldybių. Tai 2004 m. birželio 17 d. Partnerystės sutarčių įstatymas (?).

2.3.5 Vokietija

2.3.5.1 Vokietijoje, kaip ir kitose valstybėse narėse egzistuoja detali viešųjų pirkimų teisė, skirta viešosioms sutartims (darbų sutartims), pagal kurią viešosios ir privačios įmonės, kaip ir VPP gali dalyvauti nediskriminuojamos.

2.3.5.2 Iš principo čia reiktų išskirti bendros svarbos paslaugų užtikrinimo procedūrą. Vokietijoje vietos valdžios institucijos dažniausiai pasirenka viešąsias ir privačias partnerystes (VPP), tokioms bendros ekonominės svarbos paslaugoms (BESP) teikti kaip tiekimas ir šalinimas, taigi tokiose srityse kaip energija, vanduo ir nuotekos, šalinimas. Čia sudaromos

(!) Finansų ministerijos statyba Bercy (Paryžius) iš dalies buvo atlikta naudojant šį finansinį dokumentą.

(?) Ordonansas dėl partnerystės sutarčių Nr. 2004-559, paskelbtas 2004 m. birželio 19 d. OL.

visos įmanomos sutartys. Be gerai žinomų paslaugų koncesijų egzistuoja viešosios sutartys, pvz. dėl elektros tiekimo, taip pat vietos valdžios institucijose įsteigtos VPP. Šios VPP prisideda užtikrinant darbo vietas regione ir stiprinant regioninę ekonomiką.

2.3.5.3 Tokios VPP remiasi vietos valdžios institucijoms iš principo užtikrintu įgaliojimu laisvai nuspręsti dėl koncesijomis paremtų BESP teikimo būdo ir struktūros jų teritorijoje. Jos gali pasirinkti ir įsteigti savo įmones, su tinkamais partneriais vadovauti VPP arba perduoti BESP privatiems operatoriams. Tokios VPP nėra viešųjų pirkimų teisės subjektas.

2.4 Pastabos dėl steigėjo sutarties

2.4.1 Sistema išplaukia iš Europos koncesijų tradicijos. Ji sparčiai plinta Europoje, dėl ko iškyla jos bazės harmonizavimo ar neharmonizavimo bei jos įtraukimo į europinę teisę klausimas.

2.4.2 Prancūzija ir Ispanija ją priima po Italijos, kur teisės aktai šiuo klausimu yra labai subtilūs. Šioje šalyje savivaldybė organizuoja konkursą dėl preliminaraus steigėjo projekto, kurį gali koreguoti savivaldybė, ir dėl jo finansinio plano (siūloma trukmė, tenkinantys tarifai, ...).

2.4.3 Po derybinės procedūros ji suteikia koncesiją arba steigėjui arba vienam iš geriausių konkursui pateiktų pasiūlymų. Steigėjas ir siūlytojai privalo pateikti 2,5 % visos investicijos vertės užstatą.

2.4.4 Jei administracija atmeta steigėjo kandidatūrą, pastrajam konkursą laimėjęs siūlytojas išmoka užstato sumą kaip kompensaciją už patirtas išlaidas, taip pat už intelektualinę nuosavybę. Jei sutartis atitenka steigėjui, jo 2,5 % užstatas išmokamas dviem paskesniesiems siūlytojams (60 % geriausiajam ir 40 % kitam).

2.4.5 Panašiai kaip į Europos Parlamento ir Tarybos 2004 m. kovo 31 d. Direktyvos 2004/18/CE dėl darbų, tiekimo ir paslaugų viešųjų sandorių procedūrų koordinavimo 19 straipsnį įtraukiamas sutarčių rezervas organizacijoms, kurių didžioji dalis darbuotojų turi negalią, EESRK mano, kad įgyvendinant šią viešos/privačios partnerystės formą, kai kurie socialiniai kriterijai turėtų būti palankūs steigėjui arba vienam iš kontrahentų.

2.5 Šalys, kuriose VPP ir koncesijos yra menkai plėtojamos. Žemiau pateikti aprašymai apsiriboja tik keliuose valstybėse konstatuotais faktais.

2.5.1 Belgija

2.5.1.1 Koncesija apibrėžta 1993 m. gruodžio 24 d. įstatymo 24 ir 25 straipsniuose ir 1996 m. sausio 8 d. karališkosios nutarties 123 ir sekančiuose straipsniuose ⁽¹⁾. Ši straipsniai be darbų vykdymo ir galimo projektavimo leidžia koncesioninkui eksploatuoti objektą. **Tačiau kita vertus, steigimo sutartis Belgijos teisėje regis tėra menkai išvystyta.**

2.5.1.2 Steigimo sutartis ⁽²⁾ pasižymi objekto finansavimo, realizavimo ir kartais projektavimo apjungimu, kurių suteikimo įgaliojimus turės naudotojas už atlygį nuomos mokesčiais ⁽³⁾.

2.5.2 Portugalija

2.5.2.1 Gerindama savo automobilių kelių tinklą ši šalis įsteigė SCUT sutartį, įgaliojimo režimą, leidžiantį privačiam statytojui gauti viešą atlygį. Rengiant SCUT, panaudota britų keliuose įdiegtos „shadow toll“ arba „virtualaus kelių mokesčio“ sistemos idėja. Konkursai, susiję su šiomis SCUT sutartimis vyko 1997 metais. Pastaruoju metu jos regis naudojamos rečiau.

2.5.3 Vengrija

2.5.3.1 Nėra specialaus VPP projektus reglamentuojančio įstatymo, tačiau nutartyje Nr. 2098/2003 (V29) yra nustatytos valstybės finansinių įsipareigojimų taisyklės.

2.5.3.2 1997 m. šalis ėmėsi iniciatyvos įgyvendinti programą partnerystėje su privačiu sektoriumi, skirtą pramoninės veiklos parkų kūrimui, kurių skaičius 2004 metų pradžioje siekė 165.

⁽¹⁾ 93/12/24 įstatymas – viešieji sandoriai – Moniteur Belge 22 Janvier 1994. 96/10/8-10 karališkosios nutartys – Moniteur Belge du 26 janvier 1996 karališkoji nutartis dėl darbų, tiekimo ir paslaugų viešųjų sandorių ir koncesijų viešiesiems darbams.

⁽²⁾ Idem.

⁽³⁾ 1993 m. gruodžio 24 d. įstatymas (9 straipsnis) – 1996 m. sausio 8 d. karališkoji nutartis (21 straipsnis) – 1996 rugsėjo 26 d. Maurice-André Flamme karališkoji nutartis. 1993 m. gruodžio 24 d. įstatymas Journal des Tribunaux 1994. Statybos režimas.

3. Kaip apibrėžti koncesiją ir VPP?

3.1 Europos teisė nepajėgė duoti realistiškų ir naudingų VPP ir koncesijų apibrėžimų. VPP ir viešųjų darbų ir viešųjų paslaugų koncesijų sąvokų arba išvis nėra arba jos kritikuotinos. Kritikuojami šie esamos sąvokos aspektai:

- koncesijų susiejimas su darbų sandorių sąvoka (3.1.1 dalis);
- nepaisymas skirtumo tarp ilgalaikių sutarčių ir trumpalaikių sutarčių, kuris sudaro finansavimo ne iš administruojančios institucijos skiriamąją ribą ir tuo pačiu įgaliojimo ramstį (3.1.2 dalis);
- savarankiškų koncesijų pasiūlymų iš privataus sektoriaus pusės nenagrinėjimas (3.1.3 punktas).

3.1.1 VPP ir koncesijų susiejimas su darbų sandoriais

3.1.1.1 Koncesijų klausimas išplaukia, viena vertus, iš Bendrijos teisės, iš Sutarties principų ir taisyklių, o kita vertus — iš šių principus įgyvendinančių direktyvų.

3.1.1.2 Sąjungos parengtos direktyvos skirtos užtikrinti konkursų skaidrumą visose viešųjų sutarčių srityse, tačiau jų taikymo laukas **kartais esti** neaiškus, kai kalbama apie kompleksiškas koncesijų ar Viešos-privačios partnerystės sutartis.

3.1.1.3 Vienintelė direktyva 93/37 ⁽⁴⁾, koordinuojanti darbų sandorių sudarymo procedūras, apibrėžė viešosios darbų koncesijos sutartį, kurios apibrėžimas pateiktas jos 1 straipsnio d. pastraipoje. Deja, šis apibrėžimas parengtas pagal paprastas viešąsias darbų sutartis ⁽⁵⁾. **Direktyvoje 92/50** ⁽⁶⁾ dėl viešųjų sutarčių dėl paslaugų nebūta koncesijos apibrėžimo. Pagaliau **direktyva 93/38** ⁽⁷⁾ nenagrinėjo koncesijų apibrėžimo ar suteikimo temos, ji reglamentavo visų sutarčių, kurias sudarė koncesioninkai, sudarymą vadinamuosiuose specialiuose sektoriuose, tuo būdu pakeisdama kitas direktyvas. EESRK apgailestauja dėl tokio lakoniško ir tikrovei tolimo požiūrio, kurį, deja, randame direktyvose 2004/17 et 2004/18 ⁽⁸⁾.

⁽⁴⁾ OL L 199, 1993 8 9.

⁽⁵⁾ Koncesija „viešiesiems darbams“ yra sutartis, turinti tuos pačius bruožus, kaip aptartoji a) punkte, išskyrus tai, kad atlygį už darbus sudaro arba vien teisė eksploatuoti objektą arba ši teisė nurodant kainą..

⁽⁶⁾ OL L 209, 1992 7 24.

⁽⁷⁾ OL L 199, 1993 8 9.

⁽⁸⁾ OL L 134, 2004 4 30.

3.1.1.4 Komisija, suvokdama vis didėjančią VPP vaidmenį, 2000 balandį paskelbė **aiškinamąjį Komisijos komunikatą apie koncesijas Bendrijos teisėje** ⁽¹⁾. Šiuo komunikatu siekta panaikinti pamatinę teisinę dviprasmybę, susijusią su tinkamo koncesijų ir VPP apibrėžimo nebuvimu viešųjų sutarčių direktyvose. Reikia priminti, kad šiuo metu nacionalinės teisės labai įvairiai priima koncesijas ir VPP.

3.1.1.5 EESRK manymu stokojama koncesijos ir VPP ar įgaliojimo sutarčių apibrėžimų, kuriuose būtų aiškiai nustatyti šių sutarčių turinys ir mastas. Iš tiesų koncesija ir — bendresne prasme — įgaliojimas negali būti suvesti į vieną kriterijų: riziką ar mokėjimą, kaip kad juos traktuoja direktyva 93/37, ir po jos aiškinamasis komunikatas, o gali būti apibrėžti tik visu kompleksu elementų.

3.1.1.6 Kaip geriau apibrėžti koncesiją ar VPP?

3.1.1.6.1 Sutartis arba vienašalis aktas, kuriuo viešoji institucija suteikia specifines teises išorinei organizacijai „projektuoti, statyti, finansuoti, prižiūrėti ir administruoti“ infrastruktūrą ar paslaugą ilgam ir apibrėžtam laikotarpiui:

— vadinami koncesija, kai įmonė gauna atlygį iš kainos, kurios didžiąją dalį apmoka naudotojai;

— vadinami viešos-privačios partnerystės sutartimi, kai didžiąją dalį atlygio moka viešoji institucija.

3.1.1.6.2 Iš šių apibrėžimų galima išvesti du kriterijus, susijusius su šios rūšies sutartimis:

— Būtinybę viešosios institucijos **atsakomybę perkelti** sutarties signatarui;

— **Sutarties kompleksškumo** sąvoką, kuri apima keleriopas funkcijas (statybą, finansavimą, eksploatavimą, priežiūrą ir pan.) per ilgą laikotarpį (vidutinis intervalas nuo 10 metų iki 75 metų).

3.1.1.6.3 EESRK mano, kad nereikia apsiriboti, kaip tai daroma 2000 m. balandžio mėn. aiškinamajame komunikate, vien tuo, kad sutartis (koncesijos) gali būti suvesta vien į eksploatavimo rizikos prisiėmimą — toks požiūris į šios rūšies sutartis būtų pernelyg siauras ir ribotas.

⁽¹⁾ OL C 121, 2000 4 29.

3.1.2 Būtinoji takoskyra tarp trumpalaikių ir ilgalaikių sutarčių

3.1.2.1 Po to, kai Europos Komisija 1996 m. lapkritį paskelbė Žaliąją knygą ⁽²⁾, EESRK 1997 m. gegužės 28 d. priėmė nuomonę ⁽³⁾, kurioje jis prašė Komisijos peržiūrėti savo koncesijų koncepciją, siekiant padaryti jas labiau autonomiškas darbų sandorių apibrėžimo atžvilgiu: „Koncesijų klausimas turėtų būti nuodugnai išnagrinėtas, turint omenyje, kad jų suteikimas turi būti skaidrus ir paremtas objektyviais kriterijais. Tarp koncesijos ir darbų sandorio esama fundamentalių skirtumų: objektas, trukmė, finansavimo sąlygos, administravimo būdas, atsakomybės dydis. Europos Komisija, siekdama skatinti šių sutarčių plėtrą galėtų pradėti rengti teisinį instrumentą, atitinkantį jų vykdymo režimą“ ⁽⁴⁾.

3.1.2.2 EESRK manymu, kalbant apie sutarčių pobūdį ir jų klasifikaciją, būtina atsižvelgti į jų specialias funkcijas.

3.1.2.3 Koncesijos ar VPP sutartis negali būti apibrėžiama, neaptarus trukmės, vien eksploatavimo rizikos perdavimu, kadangi visų pirma pasirinktam kandidatui yra perduodami objekto ar paslaugos projektavimas, statyba, finansavimas ir administravimas-priežiūra.

3.1.3 **Kalbant apie jau minėtas steigėjo sutartis**, kai kurios šalys priėmė specifinę teisę, pripažįstančią privatiems veikėjams siūlyti projektą atsakingoms viešosioms institucijoms. Ši jau išsigalėjusi Italijoje praktika turėtų išplisti kitose valstybėse narėse, kurios šiuo metu neturi panašaus pobūdžio procedūrų.

3.2 Skirtingas Europos teisės taikymas sukuria teisinius skirtumus

3.2.1 Europoje nėra vieningos viešųjų sutarčių koncepcijos: antai vienoje šalyje laikoma, kad sutartis yra sandoris, kitoje — kad ji yra koncesija. Tad ta pati sutartis skirtingose šalyse sudaroma pagal du skirtingus režimus. Jungtinė Karalystė, kuri yra mažiau jautri sutarčių klasifikacijai nei lotyniškosios tradicijos ir administracinės teisės šalys, visuomet laikė, kad VPP tėra paprasti viešieji sandoriai, nors į pastarąsias galima būtų buvę žiūrėti kaip į viešąsias darbų koncesijas.

⁽²⁾ KOM (96) 583 galutinis.

⁽³⁾ OL C 287, 1997 9 22.

⁽⁴⁾ Galima pacituoti kitus nuomonės punktus:

„Kai kuriose šalyse plinta privataus objektų statybos finansavimo metodai. Tai ilgalaikės sutartys, apimančios dalinį privatų finansavimą, kas jas aiškiai skiria nuo viešųjų sandorių“.

„ESRK norėtų, kad konfesinei veiklai būtų taikomas specifinis režimas, ypač transeuropinių tinklų srityje“.

„ESRK siūlo, kad Europos Komisija remtų naujų sutartinių metodų, pagrįstų privačiu viešųjų infrastruktūrų finansavimu, plėtotę“

3.2.2 Specifinės VPP teisės atsiradimas kai kuriose šalyse byloja apie šių tipų sutarčių, esančių sandūroje tarp administravimo ir sutarties, specifiškumą, kuris *a priori* apsunkina bet kokią reglamentavimą.

3.3 Ar Europos teisė gali apsiriboti vien sutarčių skirstymu pagal jų sudarymą, paliekant šešėlyje viešosios paslaugos įgaliojimą institucine prasme? Ar vien tik sudarymo režimas yra toks svarbus?

3.3.1 Direktyvų poveikio laukas ženkliai viršija viešųjų sutarčių sudarymo harmonizavimą. Iš tiesų jose priimti apibrėžimai buvo be poryčių panaudoti keliuose nacionaliniuose įstatymuose ir nulėmė vieningų sutarčių sąvokų priėmimą keliose Europos šalyse.

3.3.2 Tačiau direktyvos 2004/17 ir 2004/18 palieka teisinį nacionalinių sutarčių režimą nacionaliniams įstatymams, kurie reglamentuoja jų vykdymo būdo teisę. Todėl kyla klausimas dėl privačiam sektoriui suteiktos vietos viešajame administravime.

3.4 Normų hierarchija, remiantis rinkos ekonomika, skiria ypatingą dėmesį bendros svarbos paslaugoms ir užtikrinant socialinius interesus.

3.4.1 EESRK dar kartą patvirtina:

- Remiantis Tarybos priimta būsima Konstitucija šie tikslai apima tvarią plėtrą, kurios pagrindas- subalansuotas ekonomikos augimas ir kainų stabilumas, labai konkurencingas socialinės rinkos ūkis, kuris remiasi visišku užimtumu ir socialine apsauga, bei stipri aplinkosauga ir aplinkos kokybės gerinimas;
- kad VPP, kai jos yra įgyvendinamos, turi padėti siekiant Europos Sąjungos tikslų;
- kad Lisabonos viršūnių susitikime priimta strategija patvirtino atviros rinkos ekonomikos principą, papildydama jį sparčiu augimu, atsižvelgiant į Europos socialinį aspektą (švietimas, mokymas, užimtumai ir pan.).

3.4.2 Laikantis subsidiarumo principo, kad pasiektų atviros rinkos ekonomikos tikslą, kompetetinga valdžios institucija privalo atsižvelgti į konkurencijos galimybes ir priimti patį tinkamiausią sprendimą.

3.4.3 Bet koks sprendimas sudarant sutartį, kuria suteikiamas viešas administravimas remiasi tos šalies socialinių įsipareigojimų taikymu ir kontrakte nustatytų sąlygų vykdymu. Tuo atveju, kai socialiniai skyriai nevykdomi, turi būti taikomos sutarties nutraukimo nuostatos.

4. Pasiūlymai, leidžiantys pagerinti ir supaprastinti VPP ir koncesijų teisę

4.1 Norint sukurti europinio lygmens harmonizuotą bazę, EESRK nuomone, plėtojant šias sutartis, būtų tikslinga išleisti vieną ar daugiau aiškinamųjų komunikatų, kuriuose palaipsniui būtų nagrinėjama šio reiškinio įvairovė ir sudėtingumas, užuot iškart skubėjus parengti direktyvą, kuri greitai gali pasirodyti esanti netinkama.

4.2 Kita vertus, EESRK ragina Komisiją traktuoti VPP temą globaliai ir savo komunikatuose (atsiklausius valstybių) sudaryti sąrašą kriterijų, į kuriuos valdžios institucijos galėtų atsižvelgti dėl socialinių ir aplinkos aspektų. Tuo būdu, valdžios institucijos, papildžiusios šiais kriterijais galiojančias teisės normas, galėtų juos priimti kaip sutarčių vykdymo sąlygas.

4.3 EESRK mano, kad:

- VPP yra lankstus ir dinamiškas ekonominis instrumentas, kuris gali pasitarnauti kaip katalizatorius integruojant kai kuriuos ekonominius, socialinius ir aplinkosaugos tikslus, kaip antai tvarų vystymąsi, užimtumą ir socialinę integraciją;
- VPP leidžia pagerinti idėjų mainus tarp viešųjų ir privačiųjų partnerių.

4.4 Direktyva 2004/18 reglamentuoja kelis svarbius klausimus, susijusius su viešųjų sutarčių, galinčių būti pritaikytų viešoms-privačioms partnerystėms ir koncesijoms, sudarymu, antai: kriterijų, konkurencinio dialogo ir pasiūlymų konfidencialumo. Reikėtų patikslinti šiuos punktus:

4.4.1 Atviros koncesijų koncepcijos išlaikymas

4.4.1.1 Juolab reikia išlaikyti atvirą direktyvos 2004/18 dvasią, kadangi ne visos valstybės narės naudoja koncesijų procedūras.

4.4.2 Duoti harmonizuotą teisinį koncesijų ir VPP Europoje apibrėžimą

4.4.2.1 Būtina pradėti šių dviejų sutarčių apibrėžimo unifikaciją valstybėse narėse. Apibrėžimas, kurį siūlo EESRK (žr. 3.1.1.6 punktą), gali padėti įtvirtinti ypatingą vietą, kurią šios dvi sutartys užima sandūroje tarp sandorio ir viešojo administravimo sąvokų.

4.4.3 Inovacijos laikymasis

4.4.3.1 Bendrijos taisyklės dėl darbų koncesijų neįpareigoja suteikiančiosios institucijos pranešime apie viešąjį darbų koncesiją patikslinti, ar ji sutinka su inovaciniais variantais.

4.4.3.2 EESRK manymu būtų tikslinga, kad per šio tipo sutarčių svarstymus, būtų priimti bet kokio pobūdžio variantai, skatinantys inovaciją.

4.4.3.3 Iš tiesų, numatomo pretendento į koncesiją atsakymas gali būti originalus, numatantis svarbias ir esmines inovacijas visais techniniais, finansiniais ar komerciniais aspektais ir kuris gali būti panaudotas atitinkamų vartotojų ir darbuotojų socialinių ir ekonominių gyvenimo bei darbo sąlygų pagerinimui.

4.4.3.4 Šis kandidatų raginimas neventi brangių intelektinių investicijų į konsultacijas, atveriančias kelią inovacijoms, atitinka Lisabonos strategijos dvasią. Todėl reikėtų stengtis, kad šio kandidato originalių nuostatų intelektinė nuosavybė negalėtų būti perduota kitiems konkurentams. Tai etikos ir inovacijos skatinimo klausimas. Įgyvendinant naująjį metodą, taip vadinamą „konkurencinį dialogą“, valstybių narių nacionalinėje teisėje tai yra garantuojama.

4.4.4 Derybų procedūra

4.4.4.1 Koncesijos sutarties pasiūlymas turi atitikti paslaugos tikslą, kurį turi nustatyti suteikiančioji institucija, tačiau jam turi būti suteikta kuo daugiau laisvės rinktis būdą, kaip šio tikslo siekti: projektuojant objektą, sudarant darbų grafiką, prisiimant techninę riziką ir pan. EESRK pageidautų, kad po to, kai vienas ar keli kandidatai pateikia pasiūlymus, užsimegztų dialogas tarp suteikiančiosios institucijos ir potencialių koncesininkų, siekiant parengti galutinį koncesijos ar VPP sutarties tekstą atsižvelgiant į pasiūlytus variantus, atitinkančius valdžios institucijos reikmes. Senoji direktyva 94/37 numatė derybų procedūrą tik išimtiniais atvejais. Nuo šiol konkurencinis dialogas įtvirtinto derybų principą vadinamosioms kompleksinėms sutartims.

4.4.4.2 Priimto konkurencinio dialogo procedūra turėtų:

— aiškiai nurodyti, kad pradiniai atvejai (sunkumas įvertinti privataus subjekto atsakymą arba konkrečius jo poreikius arba finansines schemas) yra suprantami labai plačiai ir liberalia prasme;

— užtikrinti, kad kiekviena įmonė gali teikti savo nuosavą pasiūlymą, nes intelektinė nuosavybė bus išsaugota.

4.4.4.3 Pagaliau reikia priminti, kad sutarties sudarymas tarp suteikiančiosios viešosios institucijos ir sutarties koncesininko yra privalomas ir kad joje turi būti nustatytos kiekvienos šalies pareigos, kaip tai siūloma atitinkamų šalių įstatymuose.

4.4.5 Visuotinių principų skelbimas

4.4.5.1 Koncesijoms ir viešoms-privačioms partnerystėms pritaikytos teisinės bazės svarba ypatingai turi pasireikšti priimant su koncesijos ar VPP sutarčių vykdymu susijusius principus.

4.4.5.2 Galimybė sudaryti partnerystės sutartis iš esmės priklauso nuo galimybės pasiekti sutartinės pusiausvyros ir nuo jos terminų laikymosi.

4.4.5.3 EESRK rekomenduoja, kad Komisija aiškinamajame komunikate pasisakytų už subalansuotą rizikos paskirstymą tarp suteikiančiosios institucijos ir koncesininko paliekant kiekvienai valstybei nustatyti priemones, kurias ilgainiui galima būtų keisti. Šiuo tikslu tarp tokio komunikato principų galėtų figūruoti kelios idėjos:

— infrastruktūros koncesijos ar VPP rizikos veiksniai turi būti identifikuoti, kiekybiškai įvertinti ir aiškiai priskirti tai šaliai, kuri yra geresnėje pozicijoje juos užtikrinti;

— tarp koncesijos suteikėjo ir koncesijos gavėjo iš anksto turi būti numatomi atitinkami sutartiniai susitarimai dėl rizikos pasidalijimo ypatingu atveju, kaip pvz. nenusipėjamas įvykis, kuris padidina sutarties kaštus (netikėtas viešųjų sąlygų pasikeitimas, nenumatomos techninės sąlygos vykdant statybos darbus, vartotojų elgesio pasikeitimai iš anksto neišspėjus ir pan.);

— koncesininkai, kurie nesilaiko kontrakto sąlygų, turi išmokėti kompensacijas;

— Už finansavimą atsakingas koncesijos gavėjas turi būti tikras, kad taip pat kaip ir sudarant privačias teises sutartis nebus kišamasi į galiojančias sutartis esant teisiniams ir mokesčiniams pasikeitimams įstatymo leidėjo lygmenyje;

- turi būti numatyta neatidėliotina kompensacija sutarties signatarui, jei dėl naujo suteikiančiosios institucijos reikalavimo nekeičiant priminių sutarties sąlygų daroma sutarties pataisa;
- koncesininkui turi būti suteiktas pakankamas lankstumas, kad galėtų priimti užduoti, kurią jam skiria suteikiančioji institucija, kuri savo ruožtu pasilieka visus karališkuosius ar viešosios tvarkos klausimus.

4.4.5.4 Siekiant, kad koncesijų sistemos taikymas, kaip veiksmingas privataus valdymo ir privataus finansavimo suderinimas su viešosiomis investicijomis teikiant bendros svarbos paslaugas būtų sėkmingas, būtinos tinkamos, su ypatinga koncesijų struktūra suderintos teisinės ir atskaitomybės normos. Didesnės investicijos ir išlaidas, su kuriomis pirmaisiais metais susiduria privati įmonė kurdama infrastruktūrą bei pradėdama veiklą, turi būti galima išskirstyti į atskaitomybės periodus per visą koncesijos laikotarpį. Europos lygiu neįmanoma taikyti koncesijos sistemos esant dabartinei pasiūlymo dėl atskaitomybės harmonizavimo formai. Europos Sąjungoje turėtų būti atkreipiamas dėmesys į atskaitomybę Ispanijoje, ypač atsižvelgiant į naujas koncesijas, kaip viešos ir privačios partnerystės pavyzdį statybos ir (arba) paslaugų projektuose.

5. Ženkliai supaprastinti konkurencijos taisyklės tarp viešųjų ar pusiau viešųjų ir privačių subjektų

5.1 Dažnai mišrioms bendrovėms tiesiogiai suteikiamos koncesijos ar specialios, ar išimtinės teisės, tam tikrais atvejais, išplečiančios joms numatytų veiklų sferą paprastu jų statuto pakeitimu. To pasekoje konkurencija, kai ji yra, būna iškreipta. Tais atvejais jos turi turėti atskiras sąskaitas, o atliekami patikrinimai užtikrintų, kad jos netaiko kryžminio subsidijavimo, kuris iškreiptų konkurenciją.

5.2 EESRK rekomenduoja paprastinti taisykles tokiu būdu

5.2.1 Prieš steigiant mišrų subjektą atsakingos viešosios institucijos privalo atsižvelgti į konkurencines rinkos galimybes ir priimti tinkamiausią sprendimą.

5.2.2 Siekiant skaidrumo ir efektyvumo, apie mišrių subjektų steigimą turi būti paskelbta prieš rengiant konkursus ir turi būti aiškiai pakviesti privatūs konkurentai, kad norėdami galėtų dalyvauti steigiant pusiau viešas įmones. Pagaliau skel-

biamas konkursas naujai paslaugai vietiniam mišriam subjektui turi atitikti šiuos reikalavimus:

- šis subjektas turi turėti atskiras sąskaitas, o atliekami patikrinimai užtikrintų, kad jis netaiko kryžminio subsidijavimo, kuris iškreiptų konkurenciją;
- vykti laikantis Bendrijos procedūrų, tarp jų procedūrų, susijusių su valstybės parama;
- užtikrinti teisingas konkurencijos sąlygas privataus sektoriaus atžvilgiu (mišrios įmonės mokesčiai ir funkcionavimo kaštai).

6. Išvados

EESRK mano, kad šiuo metu daugelyje valstybių egzistuoja specifinė VPP teisė ir kad turint omenyje šiuo metu besikau-
piančią patirtį būtina:

- kelis metus leisti plėtotis įvairioms VPP formoms,
- siekti, kad valstybės narės sistemingai informuotų apie įvairias VPP formas ir jų problemas (privalumus bei trūkumus lyginant su tradicinėmis formomis),
- dalyvaujant valstybių, Komisijos ir pilietinės visuomenės, taip pat ir EESRK atstovams sukurti VPP raidos stebėjimo centrą, kuris sistemingai įvertintų šią patirtį atkreipdamas dėmesį į įvairius kriterijus, kaip pvz. išlaidos, paslaugų prieinamumas, paslaugų kokybė, poveikis užimtumo santykiams konkurencingumui, aplinkai ir t.t.
- pabrėžti, kad VPP ir koncesijų atžvilgiu taikomi europiniai slenksčiai (darbai, paslaugos) konkursuose visos Europos mastu; žemiau šių europinių slenksčių kiekviena valstybė gali taikyti savo nuosavas taisykles, siekiant išvengti nereikalingo biurokratizmo,
- paskelbti aiškinamąjį komunikatą iki 2007 m. išaiškinantį:
 - koncesijų ir VPP apibrėžimą,
 - konkurencinę mišriųjų ar pusiau viešųjų subjektų padėtį,
 - konkurencinį dialogą ir reklaminę procedūrą,
 - inovaciją skatinančią sąlygą „steigėjui“;
 - valstybės paramos mišriesiems ar pusiau viešiesiems subjektams svarbą.

Briuselis, 2004 m. spalio 27 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkė

Anne-Marie SIGMUND

Nuomonė dėl pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos, pataisančios Direktyvą 92/12/EEB dėl bendros tvarkos, susijusios su akcizais apmokestinamais produktais, ir jų laikymu, judėjimu ir kontrole

(KOM(2004) 227 galutinis — (CNS)2004/0072)

(2005/C 120/19)

2004 m. gegužės 24 d. Europos Taryba nusprendė konsultuotis su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu pagal Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsnį, dėl Pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos, pataisančios Direktyvą 92/12/EEB dėl bendros tvarkos, susijusios su akcizais apmokestinamais produktais, ir jų laikymu, judėjimu ir kontrole

Ekonominės ir pinigų sąjungos bei ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius, kuris buvo atsakingas už parengiamąjį komiteto darbą šiuo klausimu, 2004 m. spalio 7 d. patvirtino nuomonę. Pranešėjas buvo **p. Wilkinson**.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas 412 –je 2004 m. spalio 27 — 28 d. plenarinėje sesijoje (2004 m. spalio 27 d. posėdyje) priėmė šią nuomonę 84 balsų už ir 11 balsų prieš, 5 susilaikiusiųjų.

1. Įžanga

1.1 Prieš pradėdant vidaus rinkai veikti, buvo dideli akcizo mokesčiais apmokestintoms prekėms taikomų sistemų ir tarifų skirtumai, kuriuos lėmė valstybių narių istoriniai bei kultūriniai skirtumai. Direktyvoje 92/12/EEB sutariama suderinti bendrą produktų apmokestinimo akcizo mokesčiais⁽¹⁾ ir tokių produktų laikymo, judėjimo ir kontrolės⁽²⁾ tvarką.

1.2 Šios direktyvos 27 straipsnyje buvo reikalaujama, kad iki 1997 m. sausio 1 d. Taryba iš naujo išnagrinėtų 7, 8, 9 bei 10 straipsnių nuostatas ir priimtų visas būtinas pataisas⁽³⁾. Šis 1997 m. sausio 1 d. terminas pasirodė per ankstyvas, kad būtų veiksmingai nuspręsta, su kokiais sunkumais buvo susidurta ir susiduriama taikant šiuos straipsnius.

1.3 Nuo direktyvos įsigaliojimo dienos suinteresuotumas šių akcizo mokesčiais apmokestintų produktų, už kuriuos Direktyvos 7-10 straipsniuose reglamentuoti mokesčiai jau buvo sumokėti, judėjimas gerokai padidėjo. Prekybininkams prašant,

⁽¹⁾ Tokios prekės yra perdirbtas tabakas, alyvos ir alkoholiniai gėrimai.

⁽²⁾ Paprastai akcizo mokesčiais apmokestintų produktų judėjimas ES vyksta taikant „mokesčių atidėjimą“ tarp „mokesčių sandėlių“ valstybėse narėse, kurioms taikomi suderinti dokumentai. Akcizo mokestis mokamas valstybėse narėse, kuriose produktai yra tinkamu metu pateikti vartojimui.

⁽³⁾ Vartojimui valstybėje narėje pateiktos akcizo mokesčiais apmokestintos prekės, už kurias akcizo mokestis buvo sumokėtas toje valstybėje narėje, taip pat gali būti pervežamos ES. Tai yra 7-10 straipsnių nuostatomis reglamentuoti judėjimai.

kai kurios valstybės narės nustatė tam tikras supaprastintas procedūras. Be to, visuomenėje buvo daug nusiskundimų dėl minėtų straipsnių taikymo tvarkos.

1.4 Komisija mano, kad šiuo metu pakankamai gerai suprantamos įvairiose pervežimų kategorijose kylančios problemos, kad būtų galima siūlyti⁽⁴⁾ būtinas pataisas.

2. Bendros pastabos

2.1 Bendros rinkos veikimas akcizo mokesčiais apmokestintų prekių atžvilgiu iš esmės tapo sudėtingas dėl detalių, kurios lemdavo abejones, kaip kai kuriais atvejais reikėtų taikyti reglamentus, o įmonėms būdavo užkraunama sunki administracinė našta. Komisijos pasiūlymai apima prekybinius sandorius, pardavimus privatiems asmenims bei nuotolinius pardavimus ir siekia išaiškinti, supaprastinti ir suderinti esamas ES vidaus pervežimų, kai pervežamų konkrečių produktų akcizo mokesčiai jau sumokėti valstybėse narėse, taisykles ir liberalizuoti tokį judėjimą, kad ES vartotojai galėtų pasinaudoti vidaus rinkos teikiama nauda. Komitetas pritaria abiem šiems tikslams.

2.2 Dėl valstybių narių pajamų iš akcizo mokesčių⁽⁵⁾ dydžio ir dėl valstybių narių skirtingo reglamentų vykdymo būdų Komisijai būdavo sunku su valstybėmis narėmis suderinti pataisas. Pastebėta, kad 10 „naujų“ valstybių narių nedalyvavo

⁽⁴⁾ Į šias kategorijas patenka komerciniais tikslais (ne „nuotoliniai pardavimai“), kurie apibrėžti kaip visi kiti tikslai, išskyrus privačių asmenų asmeninį vartojimą, privačių asmenų tiesiogiai perkamus produktus jų pačių vartojimui ir nuotolinius pardavimus, tarp valstybių narių pervežami produktai.

⁽⁵⁾ Bendras ES valstybių narių BVP dydis 2001 m. (15 valstybių narių) viršijęs 8,8 milijardo eurų, o vidutinės ES akcizo pajamos sudarė 2,72 % BVP.

diskusijose su Komisija, kuriose buvo sutarta dėl pasiūlymų. Komitetas pripažįsta valstybių narių poreikį taikyti akcizo mokesčius kaip savo pajamų surinkimo šaltinį, tačiau abejoja, ar šie pasiūlymai taip pakeis vartotojų įpročius, jog jie iš esmės turėtų įtakos bendroms pajamoms.

2.3 Akcizo mokesčiais apmokestinimų produktų kainas vartotojams dažniausiai įtakoja taikomi mokesčių tarifai. Tai ypač pasakytina apie tabako gaminius ir alkoholinius gėrimus⁽¹⁾. Nuo tada, kai pradėjo veikti viena bendra rinka, valstybėse narėse taikomų akcizo mokesčių tarifų skirtumai šiek tiek sumažėjo; tačiau kol taikomi tarifai nebus suvienodinti taikant kokią nors svarbią priemonę, visada išliks motyvas siekti geresnių sandėrių šioje srityje, o organizuota nusikalstama veika šioje srityje ir toliau klestės.

2.4 ES piliečiai tikisi visapusiškos naudos iš vienos bendros rinkos, o teisė vietos kainomis pirkti bet kokius produktus kur jie bepanorėtų ES yra svarbi nauda. Tokios teisės nesuteikimas piliečiams neskatintų jų teigiamai vertinti ES.

2.5 Kaip pažymi Komisija, pervežimų, kuriuos apima svarstomi straipsniai, apmokestinimas daugiausiai buvo taikomas privatiems asmenims arba smulkiems prekybininkams, neturintiems didelių finansinių išteklių arba komercinės infrastruktūros. Svarbu, kad visos sutartos priemonės būtų aiškios, lengvai suprantamos ir kuo lengviau pritaikomos. Jos taip pat turi būti tikroviškos ir įgyvendinamos.

2.6 Tikroje vidaus rinkoje tabako gaminių taisyklės taip pat turi būti liberalizuotos. Tačiau komitetas pripažįsta, jog sprendžiant, kokias prekes įtraukti į pataisytą direktyvą, valstybės narės turi visapusiškai apmąstyti visus padarinius, o tai gali priversti jas neįtraukti kai kurių produktų.

2.7 Komitetas taip pat pažymi, kad alyva kartais vežama ne komerciniais tikslais. Todėl aišku, kad taip parengti pasiūlymai didžiausią įtaką turės alkoholinių gėrimų pervežimams.

(1) Tabako gaminių parduotuvės kainos yra apie 3,7 karto didesnės labiausiai apmokestintose valstybėse narėse, nei mažiausiai apmokestintose. Alkoholiniams gėrimams taikomi akcizo mokesčių tarifai labiausiai ir mažiausiai apmokestintose valstybėse narėse skiriasi 15,9 karto alui bei „tarpiniams produktams“ ir 9,2 karto spirituotiems gėrimams. Tokio palyginimo negalima pateikti vyno produktų atžvilgiu, kadangi vynas yra visiškai neapmokestintas 12 iš 25 valstybių narių, o minimalus 2 euro centų mokeskis už butelį taikomas dar 2 valstybėse narėse.

2.8 Komitetas ypač pritaria tam, kad dauguma pasiūlymų pagrįsti šiuose reikaluose dalyvaujančių verslo organizacijų patarimais ir prašymais, ir jog jos kaupia informaciją apie poveikį mažesnėms įmonėms.

3. Konkrečios pastabos

3.1 **7 straipsnis.** Iš esmės numato, kas turi mokėti akcizo mokesčius esant įvairioms aplinkybėms, administracinius formalumus, pardavimus keleiviams ES vidaus kelionėse laivais arba orlaiviais, o taip pat, kaip reikia traktuoti ES vidaus kelionėse pasitaikančius apmokestintų prekių praradimus.

3.1.1 Komitetas pritaria paaiškinimams ir suderinimui, kuriuos užtikrins Komisijos pasiūlymai. Jis taip pat labai pritaria pripažinimui, kad didžiulės administracinio darbo, reikalingo siekiant visapusiškai laikytis esančių taisyklių, apimtys turi būti sumažintos. Komitetas remia Komisijos raginimą, kad valstybės narės leistų nustatyti supaprastintas procedūras sudarant paprastus dvišalius valstybių narių administracinius susitarimus.

3.2 **8 straipsnis.** Šis straipsnis susijęs su privačių asmenų įsigytais asmeninio naudojimo produktais. Pagrindinė šio klausimo esmė yra poreikis, kad tam tikras prekes asmeniškai vežtų konkretūs asmenys.

3.2.1 Komitetas pritaria Komisijos siūlymui liberalizuoti dabar taikomą privačių asmenų nuotolinių pirkimų sistemą, kad asmeniui nebereikėtų vežti sau asmeniškai nusipirktų prekių.

3.2.2 Komitetas supranta, jog naujas pasiūlymas pačiam asmeniui susitarti dėl į kitą valstybę narę pristatomų prekių (ir jog šių susitarimų negali sudaryti pardavėjas) atitinka dabartines bendras PVM taikymo nuotoliniams pirkimams taisykles. Tačiau sunku įsivaizduoti, kaip tai galėtų būti įgyvendinta. Pavyzdžiui, galimas dalykas, kad pardavėjas rekomenduotų vietinį agentą, kuris suorganizuotų pervežimą, taip tenkinant nuostatą dėl teisinės būtinybės nesitarti patiems; tačiau poveikis būtų toks pats. Turi būti užtikrinta, kad tokio pobūdžio patarimas pagal pataisytą direktyvą neprieštarautų taisyklėms.

3.3 Komitetas pritaria pasiūlymui panaikinti „preliminarias ribas“⁽¹⁾ kaip galimą įrodymą, ar prekės yra asmeninio ar komercinio naudojimo. Visuomenė paprastai šiuos skaičiavimus vertina kaip kiekybinius apribojimus, o kai kuriose valstybėse narėse apribojimai per dažnai būdavo suprantami labai siaurai. Komitetas pripažįsta, kad panaikinus šiuos apribojimus gali būti sunkiau kovoti su kontrabandine veikla, tačiau šiais apribojimais niekada nebuvo ketinama siekti daugiau, nei nustatyti, ar pervežama komerciniais ar asmeninio naudojimo sumetimais; taip pat jie nėra pakankamai teisiškai pagrįsti.

3.3.1 Tačiau komitetas siūlo, kad nuotoliniams pirkimams derėtų taikyti kai kuriuos kiekybinius apribojimus (t.y. kai prekes veža ne patys atitinkami asmenys).

2004 m. spalio 27 d., Briuselis

3.4 **9 straipsnis.** Neatrodo, kad asmeniniam naudojimui skirtos alyvos pervežimą apibrėžiantys pasiūlymai keltų didelių problemų.

3.5 **10 straipsnis.** Komitetas pritaria pasiūlytam išaiškinimui, kokiais atvejais akcizo mokesčiai yra mokėtini.

4. Santrauka

4.1 Komitetas pritaria Komisijos pateiktiems pasiūlymams šioje sudėtingoje ir jautrioje srityje.

4.2 Pasiūlymai realistiški; paaiškinimai ir supaprastinimai yra labiausiai sveikintini, suderinimas būtinas, o liberalizavimui karštai pritarą ES piliečiai, kadangi didės vienos bendros rinkos nauda.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkė

Anne-Marie SIGMUND

⁽¹⁾ Leistinos ribos dabar yra 800 cigarečių, 10 litrų spirito, 90 litrų vyno ir 110 litrų alaus.

Nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos, iš dalies pakeičiančios Direktyvą 77/388/EB dėl Čekijos Respublikos, Estijos, Kipro, Latvijos, Lenkijos, Lietuvos, Maltos, Slovakijos, Slovėnijos ir Vengrijos įstojimo į Europos Sąjungą

(KOM(2004) 295 galutinis)

(2005/C 120/20)

2004 m. birželio 30 d. Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl Pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos, iš dalies pakeičiančios Direktyvą 77/388/EB dėl Čekijos Respublikos, Estijos, Kipro, Latvijos, Lenkijos, Lietuvos, Maltos, Slovakijos, Slovėnijos ir Vengrijos įstojimo į Europos Sąjungą

Atsižvelgdamas į darbo skubumą, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas savo 412-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2004 m. spalio 27 — 28 d. nusprendė paskirti **p. Pezzini** pagrindiniu pranešėju ir savo nuomonę priėmė 121 balsu „už“ ir 3 susilaikius.

1. Įžanga

1.1 „Vienos strategija Europai“ kontekste, 1998 m. gruodžio 11 ir 12 d. Vienos Europos Vadovų Taryba rekomendavo, kad valstybėms narėms, kurios to nori, turėtų būti leista eksperimento tvarka taikyti mažesnę PVM normą darbu imlioms paslaugoms, kad būtų galima patikrinti, koks yra tokio sumažinimo poveikis darbo vietų kūrimui ir veiksmi šesėlinei ekonomikai sumažinti ⁽¹⁾.

1.2 Po to, kai buvo gauta rekomendacija, 1999 m. spalio 22 d. Taryba priėmė *ad hoc* Direktyvą (1999/85/EB), kuri turėjo galioti ketverių metų laikotarpiu nuo 2000 iki 2003 m. Devynios valstybės narės — Belgija, Graikija, Ispanija, Italija, Jungtinė Karalystė, Liuksemburgas, Nyderlandai, Portugalija ir Prancūzija — pasinaudojo šia galimybe.

1.3 Atsižvelgdama į priemonių poveikį įvertinančius pranešimus, Komisija pateikė pasiūlymą dėl direktyvos, supaprastinančios ir racionalizuojančios sumažintas PVM normas ⁽²⁾. Dėl daugybės skirtingumų Taryba dar negalėjo priimti direktyvos projekto. Gaila, tačiau šioje srityje dokumentui priimti vis dar reikalingas vienbalsiškumas.

1.4 Dėlto, ir atsižvelgus į teisinio neaiškumo pavojų valstybėse narėse taikant sumažintas normas, Komisija, susitarusi su Taryba, pasiūlė pratęsti Direktyvos 1999/85/EB galiojimą iki 2005 m. gruodžio 31 d.

2. EESRK bendros išvados

2.1 EESRK jau ne kartą yra pritaręs principui leisti taikyti sumažintas PVM normas darbu imlioms paslaugoms ⁽³⁾.

2.2 EESRK savo nuomonėse pozityviai įvertino šių priemonių poveikį kuriant darbo vietas ir sumažinant nelegalaus darbo lygį.

2.3 EESRK taip pat pateikė daug pasiūlymų, kaip išplėsti sumažinto PVM taikymą kitiems sektoriams, kaip antai restoranų paslaugoms ar istorinių ir religinių pastatų bei privataus kultūrinio ir architektūrinio paveldo pastatų restauravimui.

2.4 Dėl to, EESRK pritaria principui leisti toms naujoms valstybėms narėms, kurios to prašo, taikyti sumažintą PVM normą darbu imlioms paslaugoms pagal Direktyvą 1999/85/EB iki 2005 m. gruodžio 31 d.

2.5 Nepaisant to, EESRK apgailestauja, kad Taryba negalėjo pritarti Europos Komisijos pasiūlymui dėl direktyvos supaprastinti ir racionalizuoti sistemą.

2.6 EESRK jau ne kartą buvo išdėstęs savo įsitikimą, kad vieningumas įvairiais mokesčių klausimų aspektais yra reali kliūtis Sąjungos pažangai.

2004 m. spalio 28 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkė

Anne-Marie SIGMUND

⁽¹⁾ Nedarbas ES tuo metu buvo beveik 10 %. Neeilinė Liuksemburgo Europos Vadovų Taryba (1997 m.) daugiausia dėmesio skyrė nedarbui. Avinjono Europos akademijos tyrimų metu paaiškėjo, kad nelegalus darbas ES siekia apie 28 %. Taip pat. EESRK nuomonė 63/99 dėl nelegalaus darbo (OL C 101 1999 04 12, p. 30).

⁽²⁾ KOM(2003) 397 galutinis, 2003 m. liepos 23 d.

⁽³⁾ OL C 209, 1999 07 22.

OL C 32, 2004 02 05.

Nuomonė dėl pasiūlymo Europos Parlamentui ir Tarybai priimti direktyvą dėl galutinio energijos vartojimo efektyvumo ir energetikos paslaugų

KOM(2003) 739 galutinis -2003/0300 (COD)

(2005/C 120/21)

2004 m. sausio 23 d., vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 175 straipsnio 1 dalimi, Komisija nusprendė pasitarti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl: Pasiūlymo Europos Parlamentui ir Tarybai priimti direktyvą dėl galutinio energijos vartojimo efektyvumo ir energetikos paslaugų

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už komiteto darbo šiuo klausimu parengimą, 2004 m. lapkričio 5 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėja buvo **p. Sirkeinen**.

Savo plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2004 m. spalio 27-28 d. (2004 m. spalio 28 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, 117 nariams balsavus „už“, 10 — „prieš“ bei 14 susilaikius, priėmė šią nuomonę.

1. Faktinė informacija

1.1 Pastaraisiais metais ES energetikos politikoje buvo laikomasi trijų pagrindinių krypčių:

- veiksmingų atvirų elektros energijos ir dujų rinkų kūrimas,
- energijos tiekimo patikimumo užtikrinimas, ir
- privalomų aplinkos apsaugos uždavinių įgyvendinimas, ypač kova su klimato kaita.

Į šiose srityse priimtus pagrindinius teisės aktus įeina pataisytos elektros energijos ir dujų rinkos direktyvos, kurios ne namų ūkių vartotojams rinkas atveria 2004 m. viduryje, o visiems vartotojams — 2007 m. 2001 m. elektros energijos tiekimo patikimumo klausimais buvo paskelbta Žalioji knyga, kurioje pabrėžiamas paklausos valdymas kaip vienas iš pagrindinių veiksnių tiekimo patikimumui užtikrinti, tiek su klimato kaita kovoti.

1.2 Patikimas energijos tiekimas priimtinomis kainomis yra svarbi išankstinė ekonominio augimo ir Europos piliečių gerovės sąlyga. Dėl to, EESRK savo nuomonėse parėmė Komisijos tikslus ir požiūrį.

1.3 Komisija pateikė pasiūlymą priimti direktyvą dėl galutinio vartojimo veiksmingumo ir energetikos paslaugų kaip energetikos infrastruktūrai ir tiekimo patikimumui skirtų pasiūlymų paketo dalį. Komisija atkreipia dėmesį, kad šiame kontekste negalima nepaisyti pasiūlos ir paklausos pusiausvyros klausimo. Viena iš pagrindinių padidėjusio spaudimo tinklams priežasčių yra paklausos augimas, kurią iš dalies gali neutralizuoti paklausos valdymas.

1.4 Jau seniai pripažįstama, kad galutinio energijos vartojimo veiksmingumas arba energijos taupymas — galinga energetikos rinkos sudedamoji dalis. Mažesnis energijos suvartojimas sutaupo pinigų bei tiesiogiai prisideda ir prie tiekimo patikimumo, o dažnai prie šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimo, sumažindamas poreikį gamybai ir investicijoms į naują gamybą, perdavimą ir paskirstymą.

1.5 Dar yra daug galimybių didinti energijos efektyvumą. Komunikate minimi tyrimai, kurios apskritai parodo, kad galutinis energijos suvartojimas Europos Sąjungoje galėtų būti sumažintas mažiausiai 20 %, visiškai nemažinant patogumų ir be jokių papildomų išlaidų. Paprastai elektros energijos suvartojimo efektyvumo potencialas yra mažesnis nei šis bendras skaičius, o kalbant apie kitas energijos formas — dar didesnis.

1.6 Prie energetikos paketo pridedamame komunikate Komisija teigia, kad ateityje išaugsiančia elektros energijos paklausa pasirūpins paklausos valdymas. Tačiau aišku, kad reikia tam tikrų naujų investicijų tiesiog atnaujinti elektrines, kurių eksploatacijos laikotarpis baigėsi. Komisija tikisi, kad didžioji jų dalis igis atsinaujinančios energijos šaltinių bei paskirstytos nedidelio masto kombinuotos šilumos ir energijos gamybos formą.

1.6.1 Komitetas negali sutikti su tokiu ateities tendencijų ir elektros energijos sektoriaus poreikių aprašymu. Komunikate dėl tiekimo patikimumo turi būti pateikta daug aiškesnė ir tikroviškesnė informacija apie ateities tendencijas ir galimybes. O ypač tada, kada yra daug geriau skaičiais išdėstytos informacijos bei veiksnių planų, įskaitant pačios Komisijos pateiktą medžiagą. Aiškios ir tikroviškos minimalios informacijos vengimas, net jei daugelis tokios informacijos nemėgsta, niekam neduoda jokios naudos.

1.6.2 Net labai apytikriai skaičiavimai leistų suprasti problemos dydį ir galimus būdus jai spręsti. Per metus Europos Sąjungoje elektros energijos paklausa šiuo metu išauga 1 — 2 %. ES uždavinys padidinti elektros gamybą iš atsinaujinančių energijos šaltinių reiškia mažesnę nei 1 % padidėjimą per metus. Tikslas, pasiūlytas dėl energijos efektyvumo, metinį augimą sumažintų 1 %. Tokiu būdu atsinaujinantys energijos šaltiniai ir veiksmingumas galėtų kompensuoti paklausos augimą, o, greičiausiai ir pakeistų esamus pajėgumus daug mažiau nei 1 % per metus. Elektrinės veikia 30 — 50 metų, o teoriškai tai reiškia, kad per metus vidutiniškai turi būti pakeičiama 43 %. Tarp-tautinė energetikos agentūra (TEA) pažymi, kad per ateinančius 20 metų Europos Sąjungoje reikės daugiau kaip 200 000 megavatų generuojančių naujų elektrinių.

2. Komisijos pasiūlymas

2.1 Komisijos pasiūlymo tikslas — užtikrinti, kad kiekvienais metais po 1 % daugiau anksčiau vartotos energijos kiekvienoje valstybėje narėje būtų sutaupoma padidinto energijos efektyvumo dėka. 1 % energijos, kurią reikės sutaupyti, apskaičiuojamas pagal vidutinį metinį energijos suvartojimą valstybėje narėje per pastaruosius penkerius metus. Dėl to 2012 m. bus sutaupoma maždaug 6 % energijos. Valstybės narės būtų įpareigosotos teikti ataskaitas ir pagal direktyvos nuostatas tikrinti, kad kiekvienais metais iki 2012 m. buvo sutaupomas toks energijos kiekis. Energijos vartojimas valstybėse narėse gali vis tiek išaugti, tačiau mažiau nei tuo atveju, kai nesiimama priemonių.

2.2 Direktyvos projektas skatina energijos vartojimo efektyvumo priemones ir siekia remti tokių energetikos paslaugų kaip apšvietimas, šildymas, karštas vanduo, vėdinimas ir kt. rinką. Valstybės narės būtų įpareigosotos laikytis dviejų energijos taupymo uždavinių ir užtikrinti, kad energijos tiekėjai 2006 — 2012 metų laikotarpiui pasiūlytų energetikos paslaugas.

2.3 Bendras uždavinys per metus sutaupyti po 1 % energijos, skirtos galutiniam suvartojimui, reiškia 1 % per pastaruosius penkerius metus vidutinio paskirstyto ar parduoto galutiniam vartotojams energijos kiekio. Tokį energijos kiekį turi sutaupyti šie sektoriai: namų ūkiai, žemės ūkis, prekybos ir valstybinis sektorius, transportas ir pramonė. Skaičiavimo sumetimais oro ir jūrų transportas į šią grupę neįtraukti. Į šią grupę neįeina ir energijai imlios pramonės šakos, kurios jau buvo nurodytos direktyvose dėl emisijų prekybos ir dėl taršos integruotos prevencijos ir kontrolės (IPPC). Bus atsižvelgta į visų rūšių energiją: nuo elektros energijos ir gamtinių dujų iki centralizuoto šildymo ir aušinimo, kuro šildymui, anglių ir lignito, miškininkystės bei žemės ūkio energetikos produktų bei transporto kuro.

2.4 Valstybių narių valstybiniam sektoriui yra nustatytas uždavinys: jiems reikia sutaupyti ne mažiau kaip 1,5 % energijos per metus, ypač rengiant energiją taupančius viešuosius pirkimus. Šie sutaupyti kiekiai taip pat prisidėtų siekti tikslo dėl bendro per metus sutaupomo 1 % energijos kiekio.

2.5 Energetikos paslaugų pardavimui yra nustatytas pasiūlos įpareigojimas. Energijos paskirstymo ir (arba) mažmeninės tiekimo įmonės turėtų į savo energijos paskirstymą ir pardavimą įtraukti energetines paslaugas, kol tokios paslaugos šių įmonių vartotojams pasieks 5 % dalį. Arba būtų siūlomas energijos balansas.

2.6 Skaičiavimo metodas leidžia pasitikėti priemonėmis, kurių buvo imtasi anksčiau. Valstybės narės gali įvertinti ir tikrinti jau esančių energetinių paslaugų ir veiksmingumo priemonių, kurios buvo įvestos tik po 1991 m., tebesitęsiantį poveikį. Gali būti atsižvelgiama į elektros energijos mokesčių ir informavimo apie energijos taupymą kampanijas, jeigu jų poveikį taip pat galima įvertinti ir patikrinti.

2.7 Valstybės narės nuspręš, kurių sektorių turi būti imtasi ir kiek kiekvienas sektorius turėtų prisidėti, kad būtų pasiektas nacionalinis tikslas, nors tam tikra energijos paslaugų arba energijos taupymo programos ar priemonių forma turėtų būti pasiūlyta visiems reikalavimus atitinkantiems vartotojams.

2.8 Sutaupyti kiekiai bus skaičiuojami kaip įvertintų ar apskaičiuotų energetinėms paslaugoms, energijos taupymo programoms ar kitoms reikalavimus atitinkančioms priemonėms priskirtino galutinio energijos suvartojimo sumažėjimų suma. Valstybės narės reguliariai teiks ataskaitas, kaip joms sekasi įgyvendinti šiuos uždavinius. Reikalavimus atitinkančių energetinių paslaugų pavyzdžiai ir energijos taupymo gairės sutaupytiems energijos kiekiam išmatuoti ir patikrinti yra išdėstyti pasiūlyme.

3. Bendros pastabos

3.1 Anksčiau EESRK jau ne kartą pabrėžė energijos taupymo ir padidinto energijos galutinio vartojimo veiksmingumo svarbą norint, kad būtų pasiektas darnaus vystymosi tikslas, o svarbiausia, kad būtų įveikta klimato kaita. Pritariame Komisijos iniciatyvai sutelkti didelį dėmesį ties šiuo klausimu. EESRK ryžtingai palaiko iškeltą energijos efektyvumo uždavinį bei kai kuriuos direktyvos projekto pasiūlymus, tačiau taip pat turi pasiūlymų dėl pakeitimų.

3.2 Daugelyje valstybių narių buvo imtasi veiksmų šioje srityje, kurioje šiandien esama daugybė politinių priemonių, praktinės patirties pavyzdžių ir rezultatų. Turbūt labiausiai paplitusi veiklos šiose srityje forma, taip pat kartu su tam tikrais visai ES taikytiniais sektorių veiksmų pavyzdžiais, yra savanoriški veiksmai neorganizuota forma arba susitarimais grįsti savanoriški veiksmai.

3.3 ES lygiu yra nustatyti reikalavimai namų ūkio ir kitos įrangos ženklavimui etiketėmis bei direktyva dėl energijos vartojimo pastatuose. Rengiamasi paskelbti kitas priemones, tokias kaip direktyvą dėl energiją vartojančių produktų projektavimo. Daugelyje kitų ES politikos sričių, tokių kaip direktyva dėl taršos integruotos prevencijos ir kontrolės bei elektros energijos mokesčių direktyvos, taip pat remiamas energijos galutinio vartojimo efektyvumas. Deja, šiose politikos srityse yra įtrauktos priemonės, kurios gerokai padidina energijos kainą. Tai galima vertinti kaip paramą energijos taupymui, tačiau namų ūkiams ir pramonės šakų konkurencingumui didesnių išlaidų sukeliama nuostoliai gali nusverti teigiamus rezultatus.

3.4 Dėl skirtingų vietos sąlygų ir veiksmų tinkami veiksmai energijos efektyvumui padidinti vis dar labai skiriasi. Šių veiksmų poveikis vidaus rinkai atrodo ribotas. Turint omenyje tokius faktus, yra svarbu, kad pagal subsidiarumo principą papildomi veiksmai ES lygiu duotų tikrą pridėtinę vertę.

3.5 Atrodo, kad savo pasiūlyme Komisija bando atkreipti dėmesį į veiksmų skirtumus ir įvairovę. Bet atsižvelgiant į visus egzistuojančius nacionalinius ir ES reglamentus ir, ypač, į visą savanorišką veiklą, EESRK mano, kad norint prie esamų priemonių pridėti optimalią vertę, pasiūlymą reikia šiek tiek pakoreguoti. Be to, turėtų būti paaiškintas ryšys su kitais susijusiais reikalavimais, tokiais kaip pastatų direktyvoje išdėstyti reikalavimai.

3.6 Didesnio energijos efektyvumo potencialas buvo nagrinėjamas daugelyje studijų. Apskritai EESRK sutinka su Komisija dėl jos pateiktų skaičių. Potencialas yra didelis, tačiau tam tikrą jo dalį reikia vertinti kritiškai, labiau atsižvelgiant į ekonomikos realijas. Investicijų į efektyvumą pelningumas buvo apskaičiuotas remiantis investicijų atsipirkimo laikotarpiu, kuris realiaje gyvenime dažnai būna neįgyvendinamas. Pavyzdžiui, jei šeimos būsto veiksmingesnės šildymo sistemos papildomų išlaidų atsipirkimo laikotarpis yra lygus prietaiso eksploatavimo laikotarpiui, tai yra dešimtims metų, vargu ar savininkas tai vertintų kaip pelningą investiciją. Ir panašiai — mažoje įmonėje su ribotu biudžetu investicijoms, direktorius neteiktų pirmenybės vis dar veikiančio mechanizmo pakeitimui kitu, kuris naudoja mažiau energijos, padidina bendrą gamybos apimtį ir apyvartą.

3.7 Palyginti su tokiais faktais, direktyvoje nustatytas 1 % metinio efektyvumo padidėjimas yra ambicingas uždavinys, bet apskritai nėra nerealistiškas. Valstybės sektoriui nustatytas 1,5 % uždavinys, kuris daugiausia susijęs su energijos vartojimu pastatuose, per pasiūlytą laikotarpį kai kuriose valstybėse narėse gali būti labai sunkiai pasiekiamas ir gali labai daug kainuoti.

3.8 Pagrindinis argumentas, kad būtų nustatytas įpareigojantis tikslas, yra tas, kad uždaviniai yra stiprūs skatinamieji veiksniai. Tačiau yra daug argumentų prieš tai, kad būtų nustatytas privalomas tikslas.

3.8.1 Skirtumai tarp buvusių ir dabartinių veiksmų praeityje yra tokie, kad skirtingose valstybėse narėse viena užduotis reikštų skirtingas išlaidas energijos vartotojams. Individualūs tikslai valstybėms narėms nėra įmanomi dėl to, kad trūksta lyginamosios informacijos kaip pagrindo skaičiavimams atlikti.

3.8.2 Dar vienas argumentas yra tai, kad užduotis būtų vertinama kaip „rimbas“, o ne „vilionė“, ir dėl to būtų neteisingai suprasta. Apie geresnio energijos efektyvumo didinimo potencialą ir naudą turėtų būti informuojama ir tai turėtų būti pabrėžiama pozityviai, suteikiant paskatą.

3.8.3 Daugelyje valstybių narių informacijos bazė apie dabartinę energijos vartojimą, energijos veiksmingumo situaciją ir dabartinių priemonių rezultatus yra skurdi. Direktyvos projekte išdėstyti taupymo apskaičiavimo metodai nėra aiškiai nusakyti. Lankstumas šiuo klausimu galėtų būti sveikintinas, tačiau rezultatai yra sulyginami ir tikslo atžvilgiu patikimi tik tada, kai patikima ir sulyginama yra ir pagrindinė informacija, ir apskaičiavimo metodai.

3.8.4 EESRK taip pat kelia rūpestį, kad dalinė optimizacija, šiuo atveju energijos efektyvumo dalinė optimizacija nustatant privalomus tikslus, neduoda didelės naudos visų uždavinių atžvilgiu, tokių kaip bendras ekonomikos efektyvumas ar rentabilus šiltnamio dujų emisijų mažinimas.

3.9 Dėl aukščiau išvardytų priežasčių EESRK nepalaiko, kad valstybėms narėms būtų nustatytas įpareigojantis tikslas. Minimalus reikalavimas tikslui nustatyti — turi būti aiškiai nustatyti visiškai pakankami ir įgyvendinami skaičiavimo metodai.

3.9.1 Vietoj optimalių nacionalinių įpareigojančių tikslų, EESRK siūlo įpareigoti valstybes narės įsteigti arba modernizuoti esamas energijos efektyvumo programas, įskaitant stebėseną. 1 % ir 1,5 % tikslai valstybės sektoriui turėtų būti nustatyti kaip vidurkis valstybėms narėms.

3.10 Valstybės narės privalo laisvai apsispręsti, kokių tikslų ir veiksmų turi imtis skirtingi sektoriai ir kokios turi būti energijos formos. Vis dėlto svarbu, kad pagal savo potencialą būtų įtraukti ir dalyvautų visi sektoriai ir kuro rūšys.

3.11 Direktyvos projekto nuostatos dėl dokumentų, tikrinimo ir stebėsenos (4.5 straipsnis) reiškia darbo krūvį, kuris gali žymiai viršyti laukiamą rezultatų naudą dydį. Šio darbo kokybės įrodymas tebelieka abejotinas, nes sunku aiškiai susieti konkrečią priemonę su tam tikru sutaupytais energijos kiekiais. Būtinai kur kas paprastesnis ir aiškesnis, o taip pat ir patikimesnis požiūris.

3.12 Tokius pačius rezultatus, kaip ir su šiais privalomais veiksmais, galima būtų geriau pasiekti tiesiai sprendžiant esmines informacijos ir finansavimo problemas. Veiksmai šia kryptimi — 8 straipsnio nuostatos, nustatančios tinkamas energetikos paslaugų kvalifikavimo, akreditavimo ir (arba) sertifikavimo sistemas. Šias nuostatas dar reikėtų toliau plėtoti ir išplėsti jų taikymą. Naujoviški finansavimo metodai, tokie kaip paskolos su mažomis palūkanomis, taip pat turi būti parengti, norint padėti ilgo atsipirkimo laikotarpio atvejais, kaip buvo minėta 3.6 punkto pavyzdžiuose.

3.13 Taip pat turi būti įtrauktos priemonės esamiems ir patikimiems savanoriškiems veiksams paremti ir plėtoti. Remiantis 12 straipsniu, informacija ir lengvai prieinamas energijos balansas, mažoms ir vidutinio dydžio įmonėms ar ypatingai veiklos rūšiai tinkamų energijos balanso programų vystymas bei parama tolimesniam žmonių mokymui, kad jie galėtų dirbti energijos tvarkytojais — tai pavyzdžiai priemonių, kurios davė gerus rezultatus ir kurias Komisiją turėtų išplėsti.

3.14 Užuot užsiėmusi didžiuliu skaičiumi ataskaitų, Komisija galėtų remti valstybių narių didesnio energijos efektyvumo pastangas, padėdama joms sukurti geresnę informacijos bazę tiek valstybių narių viduje, tiek ES. Reikalinga nuodugni esamų didesniam energijos efektyvumui trukdančių kliūčių analizė. Komisija taip pat galėtų sustiprinti bendradarbiavimą ir suintensyvinti apsikeitimą geriausios praktikos pavyzdžiais su valstybėmis narėmis.

3.15 Tokie pasiūlymai kaip šis — su tam tikromis pasekmėmis rinkoms ir išlaidomis vartotojams — turi būti tinkamai įvertintas poveikio atžvilgiu. Kadangi tai nebuvo atlikta parengiamajame etape, EESRK reikalauja, kad, prieš priimančią sprendimą Taryboje ir Parlamente, būtų nedelsiant atliktas įvertinimas.

3.16 Komisija siūlo galimybę vėlesniame etape įvesti taip vadinamą baltųjų sertifikatų sistemą. Tokia sistema galėtų veikti tik tada, jei būtų įvesti privalomi racionalaus energetinių išteklių vartojimo arba veiksmingumo įpareigojimai. EESRK nemano, kad šiuo tikslu būtų įvesti privalomi įpareigojimai, ir todėl negali paremti ir baltųjų sertifikatų įvedimo. Be to, net prieš pradėdant galvoti apie naujų schemų įvedimą į jau ir taip komplikotą su energetika susijusią rinką, turi būti atidžiai stebima ir vertinama, kaip veikia prekyba šiltnamio dujomis bei prekyba žaliaisiais sertifikatais.

4. Išsamesnės pastabos

4.1 3 straipsnyje „Apibrėžimai“ turėtų būti aiškiau apibrėžta energetikos paslaugų sąvoka. Be to, apibrėžime „Smulkiosios paskirstymo įmonės ir mažmeninės energijos pardavimo įmonės“ turėtų būti iš naujo įvertinta 50 GWh riba — ji gali būti nerealiai žema.

4.2 4 straipsnis turėtų būti peržiūrėtas pagal bendrąsias šios nuomonės pastabas.

4.3 Straipsniuose 6 (a) ir 10 (b): Didėjanti energetikos paslaugų pasiūla yra pageidautina. Tačiau EESRK nesutinka su Komisijos požiūriu, kad šias paslaugas turėtų teikti tik energijos paskirstymo įmonės ir mažmeninės tiekimo įmonės, o taip pat, kad į jų paskirstymo ir pardavimų kainą būtų įtraukta kaina tol, kol bus pasiekta tam tikra dalyvavimo rinkos operacijose dalis. Dabar energetikos paslaugas jau teikia ir kiti — tokios kaip namų prižiūrinčios įmonės, konsultacinės ir energijos ūkį aptarnaujančios įmonės, o rinka šioms paslaugoms turi būti vienodomis sąlygomis atvira visiems. Pasiūlymas dėl vartotojų aptarnavimo paslaugų 5 % dalies nemokamo siūlymo visų vartotojų sąskaita yra nesąžiningas vartotojų atžvilgiu ir diskriminuoja kitus tiekėjus.

4.4 7 straipsnyje reikia paaiškinti sąvoką „reikalavimus atitinkantis klientas“.

4.5 10(a) straipsnyje: Sunku suprasti, kaip galima nustatyti perdavimo tarifus, kad būtų konkrečiai padidintas energijos efektyvumas. Nelengva suprasti pastraipoje pateiktą pavyzdžių susijusių mechanizmus.

4.6 Gali pasirodyti, kad 13 straipsnyje išdėstyti matavimo reikalavimai bus labai brangūs, o galų gale išlaidas visada turės dengti vartotojas. Dėl tos priežasties su matavimu susijusios priemonės turėtų būti išnagrinėtos kruopščiai.

2004 m. spalio 28 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkė

Anne-Marie SIGMUND

Nuomonė dėl Pasiūlymo Europos Parlamento ir Tarybos direktyvai dėl elektros energijos tiekimo saugumo užtikrinimo priemonių ir investicijų į infrastruktūrą

KOM(2003) 740 galutinis - 2003/0301 (COD)

(2005/C 120/22)

2004 m. vasario 23 d., Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 95 straipsniu, nusprendė konsultuotis su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl: Pasiūlymo Europos Parlamento ir Tarybos direktyvai dėl elektros energijos tiekimo saugumo užtikrinimo priemonių ir investicijų į infrastruktūrą

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu parengimą, 2004 m. spalio 5 d. priėmė šią nuomonę. Pranešėja - **p. Sirkeinen**.

Savo 412-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2004 m. spalio 27-28 d. (2004 m. spalio 28 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, 134 nariams balsavus „už“, 7 – „prieš“, 14 susilaikius, priėmė šią nuomonę.

1. Faktinė informacija

1.1 ES energetikos politikoje pastaraisiais metais buvo vystomos trys pagrindinės veiklos kryptys:

- veiksmingų atvirų elektros energijos ir dujų rinkų kūrimas;
- elektros energijos tiekimo saugumo užtikrinimas ir
- būtinų aplinkosaugos tikslų siekimas, o ypač kova su klimato kaita.

Šiose srityse priimti pagrindiniai teisės aktai apima peržiūrėtus Elektros energijos ir Dujų rinkos direktyvas, kurios atveria rinkas ne namų ūkių vartotojams 2004 m. viduryje, o visiems vartotojams - 2007 m. 2001 m. elektros energijos tiekimo saugumo klausimais buvo paskelbta Žalioji knyga, kurioje akcentuojamas paklausos pusės valdymas kaip vienas iš pagrindinių veiksnių tiek tiekimo saugumui užtikrinti, tiek kovoti su klimato kaita.

1.2 Patikimas elektros energijos tiekimas priimtinomis kainomis yra svarbi ekonomikos augimo ir Europos piliečių gerovės išankstinė sąlyga. Todėl EESRK savo nuomonėse palaikė Komisijos siekinius ir požiūrį.

1.3 ES energetikos rinkos dar nefunkcionuoja taip, kad būtų įgyvendinti aukščiau minėti siekiniai. To galbūt net ir nereikia tikėtis, kol pagrindinės teisės normos tik pradėtos įgyvendinti. Pasak Komisijos, dabartinis teisės normų projektas yra esamų teisės normų, skirtų panaikinti dabartinius ir būsimus trūkumus, priedas.

1.4 Stipri reglamentavimo paketo pateikimo motyvacija buvo elektros energijos tiekimo nutraukimas Italijoje 2003 m. rugsėjo mėnesį, o taip pat kiti incidentai Europoje ir Jungtinėse Valstijose. Elektros tiekimo nutraukimą lėmė daugybė funkcinų gedimų, atsiradusių po itin perkrautų linijų gedimo Šveicarijoje.

Tai taip pat atskleidė perdavimo sistemos operatorių tarpusavio koordinavimo problemas. Nelaimingi atsitikimai yra svarbios pamokos, kurias reikia išanalizuoti. Atviros rinkos padidins perdavimą ir su juo susijusias galimas problemas.

1.5 Stebina, kad Komisija tik pamini pačias giliausias, pagrindines elektros energijos tiekimo nutraukimo priežastis. Kai kuriose srityse ar šalyse yra nepakankama elektros energijos gamybos pasiūla, ir joms nuolatos reikia didelių elektros energijos importo apimčių iš kaimyninių ir netgi tolimesnių regionų, kuriuose yra perteklinė pasiūla. Tarptautinė prekyba bendroje elektros energijos rinkoje yra naudinga veiksmingai derinant pasiūlos ir paklausos svyravimus, nes taip stiprinamas tiekimo saugumas ir didinama konkurencija. Bet ji negali ir neturėtų kompensuoti nepakankamą gamybos apimtį kai kuriose rinkos dalyse.

1.6 Pasak Komisijos, klestinčioje rinkoje, kai paklausa didėja, o pasiūla nedidėja, kainos kyla. Teoriškai vartotojai į aukštesnes kainas reaguoja apribodami vartojimą, bet žinoma, jog elektros energijos rinkose kainų elastingumas yra silpnas dėl kelių priežasčių. Tam tikrame kainų lygyje investicijos į didesnę pasiūlą tampa pelningos, tuo būdu sustabdant nuolatinį kainų kilimą. Jeigu nebus pakankamų investicijų, kainos toliau didės, sukeldamos bent jau trumpalaikes ar vidutinės trukmės rimtas problemas vartotojų ir pramonės konkurencingumui, o tuo pačiu visai ekonomikai. Su investicijomis į elektros energijos gamybą susijusi konkreči problema yra ta, jog negalima greitai reaguoti į kainų signalus, kadangi investiciniai projektai nuo planavimo, leidimų išdavimo iki įvykdymo užima daug laiko. Nors tam tikrais atvejais, išankstinių sandorių ir būsimų sandorių rinkos gali šiek tiek sušvelninti šią problemą, ši praktika yra per daug nauja, kad būtų galima užtikrinti, jog ji bus įgyvendinama.

1.7 ES nusprendė atverti savas elektros energijos ir dujų rinkas konkurencijai. Tačiau nerimaujama, ar bus pakankamai investuota į atvirą rinką, ypač į piko pajėgumą. Elektros energijos rinkos direktyvoje reikalaujama, kad valstybės narės įdiegtų pasiūlos ir paklausos balanso stebėsenos sistemą ir nustatyti konkursų vykdymo procedūras, susijusias su didesniais energijos pajėgumais, nei buvo numatyta. Valstybės narės yra atsakingos už bendrą savo energijos tiekimo struktūrą ir savą energijos šaltinių pasirinkimą, o Konstitucinės sutarties projektas to nekeičia.

1.8 Nepakankamų investicijų priežastys gali būti tiek rinkos trūkumai (nepakankamas finansavimas „visuomeniniam turtui“ bei ilgalaikiams projektams, neatsižvelgimas į išorinius faktorius, ypatingai aplinkosaugos bei teritorijų srityse, ir t.t.) tiek ir neveiksminga konkurencija, tvirtų reglamentavimo pagrindų trūkumas, draudimu paremtos leidimų procedūros ir/arba visuomenės pasipriešinimas. Priverstinis perdavimo tinklo, kaip nepriklausomo ekonominio vieneto, priskyrimas atsiečiai (unbundling) reiškia neambicingą valdymą, kadangi naujovės ir pridėtinė vertė yra įtrauktos į paslaugas klientams. Tinklas yra atsidūręs tarp reguliavimo institucijų nustatytų perdavimo mokesčių ir klientų operatorių reikalaujamų mokesčių bei investicijų, todėl vystymuisi jokios įtakos neturi.

1.9 Energijos ir jos vartojimo veiksmingumas arba energijos taupymas jau senai pripažįstamas galingu energetikos rinkos elementu. Mažesnis energijos vartojimas taupo pinigus bei tiesiogiai prisideda prie tiekimo saugumo ir dažnai prie šiltnamio reiškinių sukeliančių dujų ribojimo, mažinant gamybos ir investicijų į naują gamybą bei perdavimą poreikį. Šiuo atveju puikiai galėtų būti panaudojamos naujos technologijos, o taip pat reikia imtis jų plėtros skatinimo bei įvedimo į rinką priemonių.

1.10 Komisija atkreipia dėmesį, kad šiame kontekste negalima nepaisyti pasiūlos ir paklausos pusiausvyros klausimo. Esminė padidėjusios įtampos tinkluose priežastis yra paklausos augimas, kurį iš dalies gali neutralizuoti paklausos pusės valdymas. Tačiau taip pat būtinos tam tikros paskatos investuoti į tinklus ir elektros energijos gamybą.

1.11 Pasak Komisijos, elektros energijos paklausos augimu ateityje rūpinsis paklausos pusės valdymas. Tačiau atrodo, jog kai kurios naujos investicijos paprasčiausiai bus reikalingos savo gyvavimą baigiančių elektrinių atnaujinimui. Komisija tikisi, kad jų didžioji dalis igis atsinaujinančios energijos šaltinių bei paskirstytos mažo mastelio kombinuotos šilumos ir energijos gamybos formą.

1.11.1 Komitetas griežtai nesutinka su tokiu ateities kryptį ir elektros energijos sektoriaus poreikių aprašymu. Pranešime dėl investicijų į infrastruktūrą turi būti pateikta daug aiškesnė ir tikroviškesnė informacija apie ateities kryptis ir galimybes. O ypač tada, kada yra prieinama daug geriau skaičiais išreiškiamą informaciją bei veiksmų planai, įskaitant pačios Komisijos pateiktą medžiagą. Aiškios ir tikroviškos minimalios informacijos vengimas, net jei daugelis tokios informacijos nemėgsta, niekam neduoda jokios naudos.

1.11.2 Net labai apytikriai paskaičiavimai leistų suprasti apie problemos dydį ir galimus pasirinkimus jai spręsti: per metus Europos Sąjungoje elektros energijos paklausa šiuo metu išauga 1-2 %. ES uždavinys padidinti elektros gamybą iš atsinaujinančių energijos šaltinių reiškia mažesnę nei 1 % padidėjimą per metus. Siūlomo energijos veiksmingumo uždavinio įvykdymas sumažintų metinį augimą 1 %. Tokiu būdu atsinaujinantys energijos šaltiniai ir veiksmingumas galėtų kompensuoti paklausos augimą, o be to, galbūt pakeistų esančius pajėgumus daug mažiau nei 1 % per metus. Elektrinės veikia 30 – 50 metų, kas teoriškai reiškia, kad per metus vidutiniškai turi būti pakeičiama 43 %. Tarptautinė energetikos agentūra (TEA) pažymi, kad per ateinančius 20 metų Europos Sąjungoje reikės virš 200 tūkstančių megavatų generuojančių naujų elektrinių.

2. Komisijos pasiūlymas

2.1 Pasiūlytos direktyvos siekinys yra skatinti investicijas į Europos energetikos sektorių, siekiant stiprinti konkurenciją ir užkirsti kelią elektros energijos tiekimo nutraukimo pasikartojimui. Tai pabrėžia aiškių ES teisiųjų pagrindų poreikį, siekiant kad deramai funkcionuotų konkurencinga elektros energijos vidaus rinka, garantuojant elektros energijos tiekimo saugumą bei užtikrinant atitinkamą valstybių narių tarpusavio ryšio lygmenį, taikant bendrą, skaidrią ir nešališką politiką.

2.2 Direktyvos projekte reikalaujama, kad valstybės narės:

— vykdytų aiškiai apibrėžtą pasiūlos ir paklausos balanso politiką, kuri leistų nustatyti rezervinių pajėgumų planinius rodiklius ir alternatyvas, tokias kaip paklausos pusės priemonės; ir

— nustatytų atitikimo standartus, susijusius su perdavimo saugumu ir skirstomaisiais tinklais.

2.3 Perdavimo sistemų operatoriai nacionalinėms reglamentuojančioms institucijoms turi pateikti (daugiametę) metinę investicijų strategiją. Reglamentuojanti institucija į sąrašą gali įtraukti svarbius tarpšieninius projektus.

2.4 Nacionalinės reglamentuojančios institucijos Komisijai turi pateikti šių investicijų programų santrauką, siekiant konsultuotis su Europos elektros energiją ir dujas reglamentuojančiomis institucijomis, atsižvelgiant į transeuropinių energetikos tinklų Europos interesų pagrindinius prioritetus.

2.5 Nacionalinės reglamentuojančios institucijos įgyja įsikišimo teisę, siekiant užbaigti projektus ir, kai būtina, paraginti pasiūlymų pateikimą tam tikriems projektams, tuo atveju, jei perdavimo sistemos operatorius negali arba nenori užbaigti konkrečių projektų.

3. Bendros pastabos

3.1 Elektros energijos rinkos direktyva ir reglamentas dėl tarpsieninės prekybos formuoja liberalizuotos elektros energijos vidaus rinkos pagrindus. Jų įgyvendinimas prasideda 2004 m. liepos 1 d. Siekiant investuotojams ir kitiems rinkos dalyviams suteikti reglamentavimo stabilumo, kuris yra lemiamas palankiam investicijų klimatui, bet kokie šių pagrindų pokyčiai turi būti atliekami labai atsargiai.

3.2 Komisija maždaug aiškiai remiasi su tiekimo saugumu susijusių klausimų ir direktyvos projekto pateikimo esminėmis priežastimis. Tačiau pasiūlyta direktyva tiesiogiai nenurodo šių priežasčių.

3.3 Pirma priežastis yra dėl energetikos politikos orientacijos atsiradęs energijos gamybos pajėgumų stoka kai kuriose Sąjungos dalyse/valstybėse narėse. Komisija apibūdina šią problemą *vis-à-vis* rezervinių pajėgumų, bet yra ir bazinių elektrinių pajėgumų problema.

3.4 Antra priežastis yra konkurencijos stoka dėl kai kurių valstybių narių politinio nenoro įtakoti įsitvirtinusias monopolijas, oligopolijas arba dominuojančias rinkos pozicijas. Komisija pažymi tai ir remiasi labiausiai su tuo susijusiais jos pajėgumų apribojimais. Pasirinktas variantas yra kitų valstybių narių operatorių konkurencijos didinimas, mėginant užtikrinti pakankamus tarpusavio sujungimo pajėgumus.

3.5 Trečia priežastis yra kai kurių perdavimo sistemų operatorių nenoras arba nesugebėjimas įgyvendinti esamas tarpseinių mainų gaires, net jei perdavimo sistemų operatorių organizacijos savanoriškai sutiko laikytis šių gairių. Klausimas yra,

ar šios vienintelės priežasties nepakanka, kad būtų suskaldyta energetikos ir tinklų veikla?

3.6 Rimčiausia kliūtis investicijoms į perdavimo tinklus yra politinis ir visuomenės priešinimasis tokiems perdavimų projektams. Kai kuriose valstybėse narėse nepageidaujamos jokios gamybos formos. Žmonių teisė išsakyti nuomonę apie jiems įtakos turinčius projektus yra svarbi pagrindinė teisė. Tačiau planavimo ir sprendimų priėmimo procesai tampa labai sudėtingi ir užsitęsia, todėl net patys skubiausi ir būtiniausi projektai atsiduria pavojuje.

3.7 Ypač aktualus direktyvoje pabrėžiamas klausimas, kurį spręsti reikia ES lygmenyje, yra vienaip ar kitaip užtikrinti, kad rinkos santykiais pagrįstu būdu būtų vykdomos pakankamos investicijos į jungiamuosius tarpusavio ryšius.

3.8 Direktyvos projektas reglamentuojančiai institucijai suteikia įsikišimo teisę keisti PSO investicijų planą ir reikalauti vykdyti tam tikras investicijas, o galiausiai nustato konkursų vykdymo procedūras. Dabartinis pasiūlymas aprėpia daugiau nei Elektros energijos rinkos direktyva, numatanti pasiūlos ir paklausos balanso stebėsenos galimybę ir, kai reikia, konkursų didesniems pajėgumams vykdymo procedūras. Siekiant išvengti per daug dažnų reguliavimo pakeitimų, o taip pat per didelio reglamentavimo, teisės normos neturėtų būti keičiamos tol, kol nebus įgyta pakankamos dabartinių nuostatų funkcionavimo patirties.

3.9 Direktyvos projekto turinio dalis, kaip 3 straipsnio bendros nuostatos, yra bet kokios teisingos nacionalinės energetikos politikos reikiamos savybės, kurios plačiai įgyvendinamos. Jų pateikimas direktyvos nuostatų forma gali lemti atsakomybės sričių pailgavimą.

3.10 Vienas Komisijos dėmesio nusipelnęs klausimas yra paklausos valdymas. Energijos vartotojų, ypač vidutinio dydžio energijos vartotojų, galimybių reaguoti į elektros energijos didmeninių kainų svyravimus didinimas gali padėti sumažinti energijos piko paklausą.

4. Konkrečios pastabos

4.1 4 straipsnis: EESRK sutinka su šiomis nuostatomis, jeigu pirma pastraipa reiškia, kad visi PSO turi pasirašyti EPSO gaires.

4.2 5 straipsnis: EESRK mano, kad straipsnio požiūris kelia šiek tiek maišaties dėl ES ir valstybių narių atsakomybės sričių. Iš esmės, atmetus kontekstą, EESRK sutinka su dauguma straipsnyje paminėtų priemonių, kaip su tvirtos energetikos politikos dalimi.

4.3 Lieka neaišku, ką reiškia „rezerviniai pajėgumai“ 5.1 straipsnio antroje dalyje. Straipsnyje turi būti nagrinėjami tik sistemos patikimumui reikalingi trumpalaikiai rezervai.

4.4 6 straipsnis: Sunku išžvelgti tinklo investicijų sujungimą su paklausos pusės valdymu prasmę, ypač kaip tai yra susieta 6 straipsnio 1 dalyje. 6 straipsnio 2 dalyje į šiuos reikalavimus turėtų būti atsižvelgta pirmiausiai, jeigu įmanoma, nustatant tinklo prieigų įkainių metodiką. Pagal 6 straipsnio 2 dalį, reikia veiksmų, susijusių su jungiamaisiais tarpusavio ryšiais, kaip paminėta 3.7 straipsnyje.

4.5 7 straipsnis: EESRK nepitaria šiame straipsnyje pasiūlytomis priemonėmis dėl 3.8 punkte išvardintų priežasčių.

2004 m. spalio 28 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkė

Anne-Marie SIGMUND

PRIEDAS

prie Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonės

Šis skyriaus nuomonės tekstas buvo atmetas dėl Asamblėjos priimtų pakeitimų, tačiau dėl jo palikimo „už“ balsavo nemažiau nei ketvirtadalis balsavusių Komiteto narių:

1.8 punkto paskutinis sakinys:

1.8 Nepakankamų investicijų priežastys gali būti tiek rinkos trūkumai (nepakankamas finansavimas „visuomeniniam turtui“ bei ilgalaikiams projektams, neatsižvelgimas į išorinius faktorius, ypatingai aplinkosaugos bei teritorijų srityse, ir t.t.) tiek ir neveiksminga konkurencija, tvirtų reglamentavimo pagrindų trūkumas, draudimu paremtos leidimų procedūros ir/arba visuomenės pasipriešinimas. Priverstinis perdavimo tinklo, kaip nepriklausomo ekonominio vieneto, priskyrimas atsiečiai (unbundling) reiškia neambicingą valdymą, kadangi naujovės ir pridėtinė vertė yra įtrauktos į paslaugas klientams. Tinklas yra atsidūręs tarp reguliavimo institucijų nustatytų perdavimo mokesčių ir klientų operatorių reikalaujamų mokesčių bei investicijų, todėl vystymuisi jokios įtakos neturi.

Balsavimo rezultatai:

78 Komiteto nariai balsavo „už“ šio sakinio išbraukimą,

67 Komiteto narių balsavo „prieš“, o

9 Komiteto nariai susilaikė.

Nuomonė dėl „Sutarties dėl Konstitucijos Europai“

(2005/C 120/23)

2004 m. rugsėjo 29 d. Europos Parlamentas, vadovaudamasis Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, priėmė nutarimą įgalioti Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetą pateikti nuomonę dėl „Sutarties dėl Konstitucijos Europai“

Atsižvelgdamas į darbų skubą, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas per 411-ąją plenarinę sesiją, įvykusią 2004 m. rugsėjo 15-16 d., nusprendė paskirti p. MALOSSE pagrindiniu pranešėju. Savo 412-ojoje plenarinėje sesijoje 2004 m. spalio 27 – 28 d. (2004 m. spalio 28 d. posėdyje) Komitetas priėmė šią nuomonę 166 balsais už, 4 balsais prieš ir 6 nariams susilaikius.

1. Įvadas

1.1 Savo 2003 m. rugsėjo 24 d. nuomone⁽¹⁾ Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas pritarė Konstitucijos sutarties projektui. Joje Komitetas pabrėžė, kad tada, kai valstybės narės (kaip tikimasi) susitars dėl šios sutarties, esminis tikslas bus užsitikrinti Europos Sąjungos valstybių narių piliečių ir visuomenės paramą.

1.2 Mes ši etapą pasiekėme dabar, prasidėjus debatams dėl sutarties ratifikavimo kiekvienoje Europos Sąjungos šalyje, kad ir koks būtų pasirinktas ratifikavimo būdas – parlamentinis ar įgyvendintas referendumu.

1.3 Šiuo kritiniu laikotarpiu Europos projekto ateičiai svarbu padrašinti kiekvieną atsiriboti nuo savo asmeninių, sektorinių, profesinių, vietinių ir nacionalinių interesų: Sutartis turi būti nagrinėjama atsižvelgiant į jos globalią politinę svarbą, kai prieš 50 metų Europos Bendrijų steigėjai pradėjo šį procesą.

1.4 EESRK džiaugiasi, kad Europos Parlamento konstitucijos reikalų komisija jo prašo pateikti savo nuomonę dėl Konstitucijos sutarties. Pasinaudodamas šia proga jis stengsis duoti kuo daugiau naudos aptariant šiuos klausimus:

- Konstitucijos sutarties turinio ir svarbos **išsamus išaiškinimas** Europos Sąjungos organizuotai pilietinei visuomenei;
- **rekomendacijos** dėl komunikacijos strategijos priėmimo, kad būtų galima sutelkti pilietinę visuomenę palaikyti Konstitucijos sutartį.

2. Išsamus išaiškinimas

2.1. *Konvento metodas — Europos kūrimo demokratizavimo postūmis*

2.1.1. Konstitucijos sutartį parengė Konventas, kurio didžiąją dalį sudarė nacionalinių parlamentų ir Europos Parlamento

nariai. Šis sutarties rengimo metodas jau pats savaime yra pažangus, ir kaip toks turi būti pristatytas piliečiams. Pastangos įtraukti pilietinės visuomenės organizacijas, organizuojant klausymus bei konsultacijas bei dirbant su socialinių partnerių bei EESRK pasirinktais stebėtojais, padarė žymią pažangą palyginti su konstitucine praktika daugumoje valstybių narių. Be to, EESRK savo 2003 m. rugsėjo 23 d. nuomonėje⁽²⁾ pateikė pasiūlymą, kad ateityje būtų sustiprintas pilietinės visuomenės įtraukimo procesas.

2.1.2 Nepaisant keleto pataisymų, TK neiškraipė teksto, kurį siūlė Konventas. Konstitucijos sutartis remiasi visų politinių jėgų konsensusu: tai yra vertingų demokratiškų debatų rezultatas.

2.1.3 Nors Konventas neturėjo steigiamosios galios atsižvelgiant į ES kaip valstybių ir tautų sąjungos dvigubą prigimtį, Konvento sušaukimas pažymėjo precedento neturintį nutraukimą ankstesnės praktikos, kuri visiškai neatsižvelgdavo į parlamentų ir civilinės visuomenės nuomonę.

2.1.4 Konstitucijos sutarties atmetimas reikštų taikyto metodo nesėkmę. Dėl to svarbu stengtis, kad šis metodas būtų įtvirtintas (kaip beje numatyta pačioje Konstitucijos sutartyje).

2.1.5 Dėl šių priežasčių EESRK, kuris perėmė dalį Konvento darbų, palaiko šios sutarties teisėtumą bei prašo visų Konvento narių ir stebėtojų, kurie pasirašė po tekstu, sekti jo pavyzdžiu.

2.2 Konstitucija - Europos kūrimo istorijos „revoliucija“

2.2.1 Konstitucija siūlo naują Sąjungos funkcionavimo modelį. Ją sudaro trys pagrindinės dalys, iš kurių pirmosios dvi yra visiškai naujoviškos: pirmoji dalis apibrėžia principus ir vertybes, kuriomis remiasi Sąjunga, antroji – pagrindines piliečių teises. Trečioji tęsia ir įgyvendina bendrijų politikas, minimas pirmesnėse sutartyse.

(1) Žr. OL C 10 2004 01 14

(2) Žr. pastabą 1 psl. apačioje

2.2.2 Konstitucija leidžia esamas sutartis pakeisti vieninteliu ir užbaigtu tekstu: dėl to ES funkcionavimas tampa kiekvienam labiau suprantamas ir aiškesnis.

2.2.3 Konstitucija nepakeičia nacionalinių konstitucijų, bet bendrai su jomis koegzistuoja. Ji galios visoje ES teritorijoje.

2.2.4 Net jeigu Konstitucijos turinį nėra tikslu vadinti „revoliuciniu“, pats faktas, kad naujoji sutartis sudaroma konstitucijos forma pažymės naują skyrių Europos Sąjungos tautų kolektyvinėje sąmonėje, siekiant bendrų tikslų ir bendro likimo. EESRK turi plėtoti šią Europos kūrimo pažangą.

2.3 Demokratiškesnė Europos Sąjunga, pripažįstanti piliečius kaip Europos kūrimo valdytojus (sutarties I dalis)

2.3.1 Galutinis Konstitucijos sutarties tikslas yra aiškiai skelbiamas: įtvirtinti politinę Sąjungą *Europos piliečių ir valstybių* vardu.

2.3.2 Pagrindiniai Europos piliečių lūkesčiams skiriama centrinė vieta Europos Sąjungos siekiuose. Faktiškai „visiškas užimtumas, labai konkurencinga socialinė rinkos ekonomika ir aukštas aplinkos kokybės apsaugos bei gerinimo lygis“ yra aiškiai paminėti kaip Europos Sąjungos tikslai. Taip pat Europos Sąjunga siekia pagilinti ekonominę, socialinę ir teritorinę sanglaudą ir solidarumą tarp valstybių narių bei pasiūlyti „laisvės, saugumo ir teisingumo erdvę piliečiams“.

2.3.3 Sprendimų priėmimo proceso demokratiškas teisėtumas yra aiškiai pagerintas:

2.3.3.1 Padidintos Europos Parlamento, kaip vieno iš įstatymų leidėjo, kompetencijos. Ši raida gali sustiprinti piliečių suvokimą apie šios institucijos svarbą.

2.3.3.2 Naujas vaidmuo, patikėtas nacionaliniams parlamentams, atstoja garantiją prieš atsitiktinius europinio lygio reglamentavimo kraštutinumus. Komisija yra įpareigota juos informuoti apie bet kokią naują iniciatyvą, ir „priešlaikinio perspėjimo mechanizmas“ jiems suteiks subsidiarumo principo kontrolės galią.

2.3.4 Nuo šiol piliečiai turės galimybę būti informuoti apie jų vyriausybės užimamas pozicijas Taryboje, nes ji, kaip įstatymų leidėja, įsipareigoja dėl skaidrumo.

2.3.5 Pirmą kartą dalyvavimu pagrįsta demokratija yra pripažįstama kaip Europos Sąjungos funkcionavimo principas, visiškai būtinas atstovaujamai demokratijai:

2.3.5.1 Išlaikydamos atvirą ir reguliarią dialogą su pilietinę visuomenę atstovaujančiomis asociacijomis, Europos institucijos turės veikti skaidriau ir suprantamiau. Taigi, suinteresuotų pusių konsultacijų dėka, galima tikėtis išvengti smulkmeniško ar realybėje nepritaikomo reglamentavimo. Komisija taip pat įsipareigo geriau įvertinti ekonominį ir socialinį savo sprendimų tikslumą regioniniu ir vietos mastu.

2.3.5.2 Viena iš didžiųjų Konstitucijos naujovių yra gyventojų iniciatyvos teisės įsteigimas. Europos piliečiai, jei jų yra mažiausiai vienas milijonas ir jie atstovauja dideliame skaičiui valstybių narių, nuo šiol galės kviešti Europos Komisiją pateikti įstatymų leidimo pasiūlymą, atitinkantį jų lūkesčius.

2.3.6 Atsižvelgiant į socialinio dialogo autonomiją, kaip Europos Sąjungos demokratinio gyvenimo esminis elementas yra patvirtintas socialinių partnerių vaidmuo.

2.3.7 Šios naujosios I dalies įtraukimas turėtų leisti sumažinti demokratijos deficitą besiplečiančioje Europoje.

2.4 Sąjunga, geriau ginanti pagrindines Europos piliečių teises (sutarties II dalis)

2.4.1 Pagrindinių teisių Chartija buvo sudaryta Konvento, kurio demokratinis teisėtumas yra plačiai pripažintas. Visuomeninių organizacijų indėlis suvaidino svarbų vaidmenį redaguojant Chartijos tekstą.

2.4.2 Chartija laikoma pažangia, nes ji, be teisių išskaidymo, integruoja visus individualios ir kolektyvinės teisės tipus (civilines ir politines teises bei socialines ir ekonomines teises). Ji suteikia naujovių, pripažindama „šiuolaikiškiausias“ piliečių teises (sutikdama su darniu vystymusi, vartotojų apsauga, lyčių lygybe, bioetika, asmens duomenų apsauga ir t.t.).

2.4.3 Pagrindinės piliečių teisės sudaro Konstitucijos sutarties, o ne preambulės sudedamąją dalį.

2.4.4 Šis Europos pagrindinių teisių Chartijos įtraukimas į sutartį, primygtinai reikalaujantis gausybės Europos pilietinės visuomeninių organizacijų, yra labai svarbus, turint omenyje, kad ji nuo šiol jai suteikia privalomąją teisinę galią.

2.4.5 Praktikoje ši pažanga reiškia, kad piliečiai turės naudoti dėl geresnės teisinės apsaugos. Faktiškai nuo šiol jie galės remtis Chartija prieš bet kokią nacionalinę jurisdikciją, prieštaraujančią sprendimams, priimtiems Europos institucijų ir valstybių narių, įgyvendinant bendruomeninę teisę.

2.4.6 EESRK, kuris dalyvavo Europos pagrindinių teisių Chartijos parengime, vertina savo indėlį į sutartį kaip didelę fizinių ir juridinių asmenų apsaugos pažangą.

2.5 *Sąjunga, kuri savo metodo ir savo politikų dėka gali reaguoti į piliečių siekius (sutarties III dalis)*

2.5.1 Egzistuojančios sutartys, ir ypač bendruomeninis metodas, visiškai save pateisino. Dėl to Konstitucijos sutarties trečioji dalis perima pagrindines esančių sutarčių nuostatas, susijusias su Europos Sąjungos bendrąja politika, išplėsdama kvalifikuotosios balsų daugumos balsavimo taikymą iki dvidešimties sričių, kurias iki tol valdė vienbalsis balsavimas. Be to, ji įtvirtina bendrą sprendimų priėmimą kaip „eilinę įstatymų leidimo procedūrą“, faktiškai sustiprinančią Europos Parlamento galią. Vadinasi, dauguma Europos Sąjungos sprendimų, susijusių su bendrąja politika, galės būti taikomi efektyviau ir demokratiškiau.

2.5.2 Šioje trečiojoje dalyje yra išdėstyti pagrindiniai principai, taikomi sritims, kuriose valstybės narės nusprendė arba bendrai naudoti savo resursus, arba bendradarbiauti. Tačiau politikų turinys nėra pastovus: jis priklauso nuo sprendimų, taigi ir nuo vyriausybių bei Europos Parlamento daugumos valios.

2.5.3 Tai yra taikoma, pavyzdžiui, socialinei politikai, įtraukiant bendrąją nuostatą (vadinamą „socialiniu straipsniu“), pagal kurią Europos Sąjunga, kurdama ir įgyvendindama savo politikas, turi atsižvelgti į „reikalavimus, susijusius su aukšto užimtumo lygio skatinimu, adekvačios socialinės apsaugos garantavimu, kova prieš socialinę atskirtį, o taip pat su aukšto švietimo, mokymo ir sveikatos apsaugos lygiu“. Tą patį galima pasakyti apie kovą prieš visas diskriminacijos ir atskirties formas, bei apie bendrojo intereso paslaugų vaidmens pripažinimą plėtojant socialinę ir teritorinę sanglaudą Europos Sąjungoje arba netgi, kaip tai jau yra Sutartyje pažymėta, apie atsižvelgimą į aplinkosauginę dimensiją bei vartotojų apsaugos reikalavimus.

2.5.4 Sunkumas, pritaikant Konstitucijos sutartį piliečiams, yra tas, kad jie yra pratę būti konsultuojami dėl vadovavimo veiksmų, politinių projektų ir net dėl funkcionavimo schemos. Tam, kad jie būtų sutelkti, būtina pradėti debatus apie tai, ką piliečiai ir valstybės narės nori daryti dabar, nes principai, vertybės, tikslai ir funkcionavimo taisyklės yra aiškiai išdėstytos Konstitucijoje.

2.5.5 Štai kodėl jau šioje stadijoje EESRK nori įtvirtinti ryšį tarp Konstitucijos sutarties ir Lisabonos strategijos, kuri po pusės įgyvendinimo termino netrukus bus peržiūreta. Ši strategija turėtų būti pristatyta debatuose, nes ji suteikia ateities viziją kiekvienam Europos piliečiui: konkurencingumas, visiškas užimtumas, žinių dalijimasis, investicijos į žmogiškąjį kapitalą, augimas, kartu ir gyvenimo aplinkos bei kokybės apsaugojimas plėtojant darnų vystymąsi. Šiuo metu šios strategijos įgyvendinimas sustojęs, nes jos įgyvendinimo priemonės yra neefektyvios, taip pat chroniškai trūksta piliečių ir visuomenės vienybės. Vadinasi, naujas impulsas su naujomis ES iniciatyvomis yra būtinas šioje stadijoje, kad būtų pateiktas patikimas ekonominis ir socialinis Europos Sąjungos projektas.

2.5.6 Savo nuomonėje (?) Europos Tarybai EESRK prašo, kad Lisabonos strategijos peržiūra po pusės įgyvendinimo termino būtų pateikta piliečiams ir visuomenės veikėjams. Šis terminas turi būti galimybė, kurios negalima praleisti, kad jiems būtų duotas aiškus politinis pareiškimas dėl Europos Sąjungos projekto turinio.

2.5.7 Būtina pažadinti piliečių sąmoningumą, kad Konstitucijos demokratinės pažangos dėka jie turi galimybę patys nuspręsti, koks bus Europos Sąjungos politikų ir veiksmų turinys, atspindintis jų lūkesčius. Pasakyti „ne“ Konstitucijos sutarčiai reikėtų palikti tokius susitarimus, kokie jie yra.

2.6 *Europos pilietinės visuomenės sutelkimas už Konstitucijos sutarties pažangą, kad įveiktume trūkumus*

2.6.1 Tai nereiškia, kad turime nutylėti Konstitucijos sutarties tokios, kokia ji buvo priimta, trūkumus. Į ženklų skaičių pilietinės visuomenės prašymų negalėjo atsižvelgti Konventas ir dar mažiau – TK. Savo 2003 m. rugsėjo 24 d. nuomonėje (*) EESRK parodė visą eilę Konstitucijos sutarties silpnų vietų, būtent:

2.6.1.1 Veikiančių nuostatų nepakankamumas dalyvavimu pagrįstos demokratijos principo įgyvendinimui. Dėl šios priežasties EESRK vaidmuo nebuvo reikiamai sustiprintas, kad užtikrintų efektyvų viešą dialogą.

2.6.1.2 Nuostatų trūkumas, pripažįstant organizuotos pilietinės visuomenės vaidmenį, įgyvendinant subsidiarumo (būtent subsidiarumo funkcionavimo) principą jo taikymo protokole.

(?) Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė Europos Tarybai dėl Lisabonos strategijos įgyvendinimo pusiaukelėje peržiūros (Nr. 1438/2004).

(*) Žr. pastabą 1 psl. apačioje

2.6.1.3 ES valdymo silpnumas, sprendžiant ekonominės politikos ir užimtumo klausimus, o taip pat trūkumas taisyklių, numatančių konsultacijas su Europos Parlamentu ir EESRK šiose srityse, susijusiose pirmiausia su pilietinės visuomenės veikėjais.

2.6.1.4 Nenumatytas joks reikalavimas privalomai konsultuotis su EESRK dėl vienodo traktavimo (nediskriminuojančio) principo taikymo, prieglobsčio suteikimo ir imigracijos politikos bei kultūros klausimais, nepaisant Komiteto kompetencijos šiose srityse.

2.6.2 Ar reikia dėl to atmesti sutartį? EESRK mano, tai tik pablogintų situaciją ir duotų neigiamą signalą Europos kūrimui tiek Europos Sąjungos viduje, tiek jos išorėje, kur priešiškos arba konkuruojančios jėgos nepraleis progos pasidžiaugti šia nesėkme. Jis mano priešingai, kad yra įmanoma padidinti pasiūlytos institucinės sąrangos vertę ir ją pagerinti veikiančiomis priemonėmis:

2.6.2.1 Dalyvavimu pagrįstos demokratijos priemonės turėtų būti aptartos pranešimų serijoje, apibrėžiančioje EESRK konsultacijų metodus ir vaidmenį.

2.6.2.2 Europos įstatymo, aprašančio gyventojų iniciatyvos teisės įgyvendinimo procedūras, turinys turėtų būti aptartas su pilietine visuomene. Dėl to EESRK gali būti paprašytas parengti tiriamąją nuomonę šiuo klausimu. Be to, jis galėtų suteikti savo palaikymą iš pilietinės visuomenės kylančioms iniciatyvoms.

2.6.2.3 Pagrindinėms Europos Sąjungos strategijoms, skatinančioms augimą, užimtumą ir darnų vystymąsi, turėtų būti taikomas dalyvavimu pagrįstos demokratijos principas.

2.6.3 Be to, priimtos Konstitucijos sutarties kontekste, visada vienodai svarbu informuoti piliečius apie mechanizmus, kurie gali suteikti lankstumo ir atverti kelią pažangai be minėtos sutarties peržiūros.

2.6.3.1 Valstybės narės, norinčios eiti toliau europinės integracijos proceso keliu, galės lengviau įtvirtinti tvirtesnę bendradarbiavimą tarp savęs.

2.6.3.2 Jei visos valstybės narės parodys politinę valią, bus įmanoma pagilinti integraciją ypatingose srityse, kuriose sprendimai buvo priimami vienbalsiai, pavyzdžiui, mokesčių sistemoje arba socialinėje politikoje. „Liepto sąlyga“ faktiškai leidžia praplėsti kvalifikuotosios daugumos balsavimą šiose srityse.

2.6.4 Pasirinkdama pradėtą kritišką ir konstruktyvų veikimo būdą, organizuota pilietinė visuomenė prisidės prie piliečių gero informavimo ir palaikys spaudimą vyriausybėms. Blogiausia įvyktų, jei politikams būtų patvirtinta plačiai paplitusi klaidinga idėja, kad Europos kūrimas nedomina piliečio. Idėja visiškai klaidinga, nes piliečiai labai daug tikisi iš Europos ir būtent, kad ji gerina jų kasdienybę, suteikdama naują jų ateities viziją.

2.6.5 EESRK mano, kad Konstitucijos sutarties priėmimas pats savaime nėra pabaiga. Jis suteikia galimybę sustiprinti dalyvavimu pagrįstą demokratiją. Priešintis Sutarčiai reikėtų išsižadėti pažangos, kurią visuomenė gavo Konvento metodu.

3. Efektyvi komunikacija

EESRK mano, jog komunikacijos strategijos kokybė bus lemiamas veiksnys, apspręšiantis, ar Europos gyventojai priims Konstitucijos sutartį. Vadinasi, kad garantuotų šios strategijos efektyvumą, rekomenduojamas pragmatiškas ir profesionalus požiūris. EESRK rekomenduoja papunkčiui išdėstyti komunikacijos strategiją paremtą toliau pateiktais penkiais veiksmais:

3.1 Priemonių nustatymas: informacijos priemonės ir finansavimas

3.1.1 Konstitucijos sutarties sudėtingumas reikalauja informacijos priemonių, kurios galės būti naudojamos paruošimo organizuoti kampanijas ar debatus komunikacijos proceso metu.

3.1.2 Valstybėms narėms, naudojantis Europos Parlamento informacijos biurų ir Europos Komisijos delegacijos parama valstybėje narėje, reikės iš naujo sugalvoti šias informacijos priemones ir padaryti jas prieinamas.

3.1.3 Šios priemonės galėtų būti paskaitų ciklas apie Konstitucijos sutartį, pritaikytas skirtingoms kiekvienos valstybės narės gyventojų suinteresuotoms kategorijoms. Kuo šios priemonės bus „labiau apgalvotos“, tuo efektyviau jos galės būti naudojamos žiniasklaidos, pilietinės visuomenės organizacijų, politinių grupių ir regionų bei vietos valdžios institucijų, kad paskleistų informaciją ir sutelktų piliečius.

3.1.4 Tinkamų finansavimo priemonių įgyvendinimas yra būtinas komunikacijos strategijos įgyvendinimui, išpildant piliečių lūkesčius.

3.2 *Komunikacijos kampanijų organizavimas žiniasklaidos priemonėmis ir artimais piliečiui kanalais*

3.2.1 Vieną kartą įgyvendinus šias priemones, žiniasklaida, regionų ir vietos valdžios institucijos, politinės grupės ir pilietinės visuomenės organizacijos turės galimybę suvaidinti savo informacijos perteikėjo vaidmenį. Jie galės perduoti aiškius ir pritaikytus atsiliepimus, siekdami patenkinti savo vietinės audierijos interesus dėl Konstitucijos sutarties svarbos.

3.2.2 Pirmą kartą kiekvienos valstybės narės viduje bus naudinga apibrėžti, kaip Konstitucijos sutartis buvo suvokta skirtingų gyventojų kategorijų, kad būtų galima apmąstyti perduodamų atsiliepimų turinį. Kaip šių išvadų rezultatas, atsiliepimai turės tikslą peržengti jaučiamas piliečių baimes ir pateikti atitinkamus atsakymus į jų lūkesčius.

3.2.3 Atsiliepimų skleidėjai ir komunikacijos palaikymas taip pat turės būti pasirinkti rūpestingai. Įtrauktų veikėjų įvairovė yra būtina, kad užtikrintų pliuralistinį kampanijos charakterį. Jų artimumas piliečiams taip pat padės perduoti atsiliepimų patikimumui ir priėmimui, todėl kyla veiksmų, vykdomų vietiniu ir regioniniu mastu, poreikis.

3.2.4 EESRK Europos Parlamentui rekomenduoja, jog kiekvienoje valstybėje narėje darbo grupės būtų kuriamos kartu su institucinės komunikacijos profesionalais, kad būtų teikiami konkretūs pasiūlymai vyriausybėms dėl būtinų veiksmų ir priemonių, užtikrinančių efektyvią komunikacijos kampaniją valstybėse narėse. EESRK yra pasirengęs pateikti savo ekspertizę šioje srityje ir savo paramą valstybėse narėse, nacionaliniuose ESRK arba panašiose institucijose.

3.3 *Organizuoti atvirus debatus visiems piliečiams, kad būtų pradėti idėjų mainai ir kad būtų leista susidaryti įsitikinimams*

3.3.1 Komunikacijos kampanijos turėtų vesti link atviro vertingo dialogo su piliečiais. Faktiškai piliečiams turi būti pasiūlyta galimybė klausyti ir susipažinti su įvairiais argumentais, kad suformuotų apie juos savą nuomonę.

3.3.2 Šis dialogas bus įmanomas tik decentralizuotų debatų būdu. Todėl kuo arčiau piliečio perteikta informacija, tuo ji geriau leis atsilipti į jo lūkesčius, atsakyti į klausimus ir garantuoti demokratinį debatų charakterį.

3.3.3 Logistikos palaikymas šioms iniciatyvoms turi būti suteiktas nacionalinių ir europinių institucijų. Nacionaliniai ESRK arba panašios institucijos galėtų koordinuoti debatus nacionaliniu mastu paskirdamos kalendoriuje pasirodymo dienas ir darydamos pakaitas su Europos ESRK, kurie galėtų jas aprūpinti dokumentacija ir suderinti ją su pranešėjais.

3.3.4 Kad būtų užtikrintas šių iniciatyvų tikrasis nuoseklumas, EESRK Europos Parlamento ir Europos Komisijos prašo, jog organizuotos pilietinės visuomenės atstovų iniciatyvos gautų naudos iš to paties palaikymo kaip ir išrinktieji bei Europos, nacionalinės, regioninės ir vietinės valdžios atstovai pagal priemonę „1000 debatų dėl Europos“. Visuomenės dalyvavimas negali likti nuošalyje.

3.3.5 EESRK Europos Parlamento prašo, kad svarbi Europos Sąjungos komunikacijos biudžetų dalis būtų paskirta Konstitucijos sutarties debatams, juos papildant nacionalinių ir vietos valdžios institucijų resursais ir nuosavomis visuomenės priemonėmis.

3.4 *Suteikti europinį mastą debatams ir ratifikacijai*

3.4.1 Būtina išvengti, kad Konstitucijos sutarties priėmimas Europos gyventojų nebūtų nulemtas vien tik vidaus politikos klausimų.

3.4.2 Šiame kontekste EESRK rekomenduoja suteikti debatus ir Konstitucijos sutarties ratifikavimui tikrą transnacionalinį mastą.

3.4.2.1 Viena vertus, Europos institucijos turėtų prisidėti prie politinių judėjimų, regionų ir vietos valdžios bei visuomeninių organizacijų komunikacijos veiksmų koordinavimo. Faktiškai tiktų palaikyti geros praktikos mainus šioje srityje ir sutelkti pastangas. EESRK galėtų, pavyzdžiui, palengvinti geros praktikos bei patirties mainus europiniu lygiu tarp visuomeninių organizacijų, kurios išpareigotų komunikacijos veiksams. Lygiai taip pat galėtų būti sukurta karštos informacijos surinkimo sistema, leidžianti europiniu lygiu įvertinti pasiūlymus, kritiką ir rekomendacijas, suformuluotas pilietinės visuomenės organizuotų debatų metu. Pagaliau jis suteiktų savo palaikymą iniciatyvoms be sienų arba tarp įvairių šalių.

3.4.2.2 Kita vertus, EESRK palaiko Europos Parlamento konstitucijos reikalų komisijos pasiūlymą, kiek įmanoma labiau koncentruoti ratifikacijas į apytikslę datą (pavyzdžiui, gegužės 8 ar 9 d.)

3.4.3 EESRK pasisako už aktyvų Europos institucijų dalyvavimą ir Konstitucijos sutarties komunikacijos strategijos parengimą bei įgyvendinimą. Svarbu veikti darniai, kartu su

valstybėmis narėmis ir duoti stiprų bei pozityvų Europos signalą piliečiams.

3.4.4 Iš savo pusės EESRK įsipareigoja perduoti Europos pilietinei visuomenei aiškius atsiliepimus apie Konstitucijos sutarties demokratinę pažangą, būtent dėl pilietiškumo ir dalyvavimo.

2004 m. spalio 28 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkė

Anne-Marie SIGMUND

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl „Aplinkos kaip ekonomikos galimybės“

(2005/C 120/24)

Atsižvelgdami į Europos reikalų ministro p. Atzo NICOLAÏ laišką, Tarybai pirmininkausiantys Nyderlandai, vadovaudamiesi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsnio nuostatomis, 2004 m. balandžio 22 d., paprašė Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pateikti tiriamąją nuomonę dėl „Aplinka: ekonomikos galimybė“

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu parengimą, 2004 m. rugsėjo 21 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas — p. BUFFETAUT).

412-osios plenarinės sesijos metu, įvykusios 2004 m. spalio 27-28 d. (2004 m. spalio 28 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 130 balsavus „už“, 2 balsavus „prieš“ ir 2 susilaikius.

1. Įžanga

1.1 2004 m. balandžio mėn. laišku Tarybai pirmininkausiantys Nyderlandai paprašė EESRK pateikti tiriamąją nuomonę dėl aplinkos kaip ekonomikos galimybės. Pirmininkaujanti Nyderlandų karalystė siekia atkreipti dėmesį į tas galimybes, kurios sudaro sąlygas laimėti abiem pusėms ir kurių dėka pažanga aplinkosaugos ir aplinkosaugos technologijų srityje gali padėti pasiekti Lisabonos strategijoje numatytų ekonominių ir socialinių tikslų.

1.2 Europos Taryba nepabrėžė aplinkosaugos problemų, nors tikslai, kuriuos ji nurodė Europos bendrijai, yra nepaprastai ambicingi: tapti mokslo žiniomis paremta konkurencingiausia ir dinamiškiausia pasaulio ekonomika, sugebančia užtikrinti ilgalaikį ekonomikos augimą, kuriančią daugiau ir kokybiškesnių darbo vietų ir užtikrinančią socialinę sanglaudą. Tik žodis „ilgalaikį“ gali būti siejamas su tvarios plėtros sąvoka.

1.3 Tik po dvejų metų Europos Taryba priėmė sprendimus, kurie padėjo tvarios plėtros strategijos pamatus. Taigi ji papildė Lisabonos strategiją.

1.4 Vis dėlto, ar turime realų pagrindą tvirtinti, kad aplinka tikrai yra Lisabonos strategijos dalis? Kai kurios Europos Sąjungos šalių ūkius apėmęs vangumas verčia jas pirmiausia rūpintis ekonomikos augimu bei naujų darbo vietų kūrimu, o aplinka tampa antraeilium dalyku. Kaip skelbia senovės romėnų patarlė — „primum vivere, deinde philosophare“. Tačiau, ar ne aplinka lemia mūsų gyvenimo sąlygas ir ar ji nėra visų, o ne vien specialistų, rūpestis?

1.5 Šiame kontekste svarbiose Europos ekonomikos srityse buvo kilęs susirūpinimas dėl to, kad Europos Sąjunga, ypač Komisija, siekia visame pasaulyje tapti aplinkosaugos pavyzdžiu, net jei ir bus vienintelės.

1.6 Taigi noras taikyti Kioto protokolą, net kai jo neratifikavo pagrindiniai mūsų konkurentai, sukėlė rimtą kai kurių Europos ekonomikos sluoksnių susirūpinimą, nes jie išvelgė šiuose siekiuose pavojingą lengvabūdiškumą, galintį pažeisti Europos ekonomikos konkurencines galimybes būtent tada, kai ji dalyvauja aršioje pasaulyje vystančioje konkurencinėje kovoje. Buvo ir kitų nuomonių: kad Kioto protokolų tikslų įgyvendinimas taps gamybos būdų efektyvumą skatinančiu faktoriumi, leis sumažinti kaštus, mažiau priklausyti nuo energijos šaltinių ir nuo žaliavos išteklių ir šitaip pakels Europos ekonomikos konkurencines galimybes. Taigi, vyksta ginčas, kurio esmė būtina paaiškinti konkrečiais pavyzdžiais.

1.7 Tą pačią tendenciją atspindi pramonės šakų, kuriose naudojamos cheminės medžiagos, susirūpinimas pasiūlymu įvesti procedūrą, pagal kurią būtų vykdoma jų registracija, vertinimas ir išduodami leidimai naudoti chemines medžiagas (REACH), o atliktas mokslinis tokių medžiagų poveikio tyrimas buvo griežtai kritikuotas.

1.8 Visa ši kritika bei susirūpinimas negali būti paniekiami atmeti. Jie rodo, kad egzistuoja prieštaravimai tarp, iš vienos pusės, ekonomikos augimo bei darbo vietų kūrimo keliamų reikalavimų ir, iš kitos pusės, rūpinimosi aplinkosauga, kuris pasireiškia perdėtu reglamentavimu ir ekonominės konkurencijos realijų nepaisymu.

1.9 Tačiau tuo pat metu kai kurios įmonės, tarp jų ir labai didelės, išsąmoninusios ilgalaikio vystymosi faktorių, paverčia jį jėgos elementu savo strategijoje. Pavyzdžiui, Prancūzijos holdingo Veolia environnement prezidentas, pakviestas į vieną vyriausybės organizuotą seminarą yra pareiškęs: „Įmonės pasiekimai ilgalaikio vystymosi užtikrinimo aspektu tapo ne vien tik jos įstatyminiu išpareigojimu bendrovės akcininkams, jie vis labiau tampa privalumu pasaulinėje konkurencinėje kovoje ir magnetu, pritraukiančiu investuotojus“.

1.10 Taigi, vyksta ginčas. Jis audringas ir apima visą visuomenę, pirmoje eilėje ekonomikos, socialinę ir aplinkos apsaugos sferas. Klausimas keliamas labai aiškiai: ar aplinkosaugos reikalavimų laikymasis tėra tik kliūtis įmonių našumui konkurencinėje kovoje, ar jis vis dėlto gali tapti faktoriumi, užtikrinančiu naujų verslų, naujų rinkų ir naujų technologijų kūrimą?

1.11 Viešoji nuomonė, vyriausybės, asmenys, kuriems patikėta valdyti ekonomiką bei profesinių sąjungų lyderiai, vartotojai bei aplinkosaugos asociacijų atsakingi asmenys nebegali daugiau tenkintis kalbomis, kuriose pilna teorinių išvedžiojimų bei gerų ketinimų, tačiau kurios visiškai neįgyvendinamos praktikoje. Dabar jie tikisi tikslios analizės bei konkrečių

veikimo pavyzdžių, nes politika — tai realybės menas, net jei ši realybė turi būti įkvėpta idealo, suteikiančio jai prasmę.

2. Aplinka — ekonomikos galimybė?

2.1 Užduoti šį klausimą reiškia norą išsiaiškinti, iš vienos pusės, ar kai kurių ekonomikos šakų vystymasis nėra sąlygojamas tik tam tikros išlikusios gamtinės aplinkos ar kokybiško paveldo ir, iš kitos pusės, ar ekologinės technologijos gali realiai padėti siekti ekonominio bei socialinio vystymosi tikslų, kurie nustatyti Lisabonos strategijoje. Tai reiškia taip pat norą sąžiningai išsiaiškinti, ar iš tikrųjų aplinkosaugos normos ir apribojimai tėra tik ekonomikos vystymosi stabdis, mažinantis gebėjimus konkurencinėje kovoje bei, tuo pačiu, darbo vietų skaičių.

2.2 Akivaizdu, kad turizmo ir laisvalaikio sektoriai priklauso nuo kokybiškos gamtos aplinkos. Ištisų Europos regionų, netgi šalių, ekonominis ir socialinis išsivystymas didele dalimi priklauso nuo turizmo. Šių visuomenių stabilumui jų gamtinės aplinkos kokybė yra sąlyga sine qua non. Degradavęs kraštovaizdis, nekilnojamo turto spekuliacijų subjauroti miestai, išsekinta gamta bei užteršti vandenynai sukeltų, ir jau sukelia negrįžtamus ekonominius nuosmukius. Tai tiek pat liečia ir tokias sritis kaip žvejyba, žemės ūkis, netgi medžioklė. Kalbant apie ekologines technologijas, reiktų klausti, ar jos gali būti augimo bei inovacijų faktoriumi ir, jei taip, ieškoti būdų skatinti jų vystymą ir skleidimą, nepažeidžiant konkurencijos taisyklių.

2.3 Suvokiant visiškai pateisinamą kylančios ekonomikos šalių gyventojų norą pasiekti mūsų valstybių visuomenių gyvenimo lygį ir įvertinant, kaip tai atsilieptų gamtos ištekliams ir aplinkai, jei šių šalių vystymasis tęstųsi dabarties techninėmis ir ekonominėmis sąlygomis, priename išvados, kad yra reikalinga tikra technologinė revoliucija. Neesminės inovacijos neatitiktų problemų masto. Praktiškai 80 % planetos gyventojų siekia tokio gyvenimo lygio, kokį turi 20 %, gyvenantys turtingiausiose šalyse. Šiomis aplinkybėmis neišvaiduojama, kad galima ir toliau gyventi išlaikant statu quo, nes ši situacija grėstų katastrofiškais pasekmėmis. Kai kurie gamtos reiškiniai (ledynų tirpimas, gyvūnijos rūšių nykimo grėsmė, miškų nykimas, potvyniai ir t.t....) aiškiai rodo, kad planetos mastu vyksta gamtinės aplinkos pokyčiai, kuriuos įtakoja tiek natūralios, tiek žmonijos veiklos sukeltos priežastys. Praeityje girdėję kai kurie „pavojaus šūksniai“, nors vėliau nepasitvirtinę faktinėje realybėje (rūgšties lietūs ir pranašautas Europos miškų išnykimas) pasitarnavo bent jau tuo, kad vyriausybės buvo priverstos reaguoti ir imtis priemonių, kurios būtent ir padėjo išvengti katastrofiškų padarinių. Visos pusės turėtų būti suinteresuotos siekti subalansuotos plėtros aplinkos apsaugos prevencijos srityje.

2.4 Tradiciškai pirmiausiai susimąstome apie pramoninius gamybos metodus, tačiau negalima pamiršti apie žemės ūkio gamybos metodus, apie transportą ir energijos gamybos būdus, į kurių poveikį aplinkai bei visuomenės sveikatai negali būti neatsižvelgiama. Tiek inovacijos, tiek ekologinės technologijos turi paliesti šiuos gyvybiškai svarbius ekonomikos sektorius.

2.5 Mokslo ir technikos vystymasis ir pokyčiai neišvengiamai įtakoja sociumą. Tai būdinga visoms inovacijoms, taip pat ir ekologinėms technologijoms, ypač jei jos turi pakeisti tradicines ir laiko patikrintas, bet nepakankamai saugias aplinkai technologijas. Reikia stengtis pasiruošti šiems pokyčiams iš anksto, sutelkiant pastangas į profesinį mokymą bei keliant pradinio mokymo lygį. Aplinkos apsauga neturi būti laikoma nedarbo didinimo ir industrializacijos lygio mažinimo faktoriumi. Todėl reikia organizuoti pastoviai palaikomą dialogą tų, kurie atsakingi už aplinkosaugos įstatymų ruošimą ir ekonominių bei socialinių struktūrų atstovų, šitaip numatant, kokios bus planuojamų priemonių pasekmės ūkinei veiklai ir darbo vietų skaičiui, kad būtų galima nuspėti neigiamus pokyčių padarinius.

2.6 Mums tenka priimti tikrą technologinį iššūkį. Europos mokslinis ir techninis potencialas leistų jai, jei tik pakaktų politinės valios, atlikti plataus masto inovacijų aplinkosaugos srityje pradininkės vaidmenį. Be abejo, aplinkos apsaugos kaštai aukšti, tačiau ar šiuo atveju kaštai, skirti konkrečiai veiklai, nebus mažesni nei kaina, kurią tektų sumokėti už neveiklumą?

3. Kokias technologijas reiktų laikyti ekologinėmis?

3.1 Praktikoje galima išskirti du aplinkosaugos technologijų tipus:

- aplinkosaugos technologijos, kurios skirtos patobulinti techninius procesus ir gamybos būdus, siekiant padaryti juos „švaresniais“, labiau „suderinamais su ekologija“. Prie jų priskirtume išmetamųjų dujų katalizatorius, įmonių kaminiuose įrengtas filtravimo sistemas, energetikos našumą gerinančias technologijas ir t.t.
- technologines inovacijas, kurių pati koncepcija atsižvelgia į aplinkos apsaugos reikalavimus ir laikosi ilgalaikio vystymosi principų. Pavyzdžiui, vėjo jėgainės, bendra šilumos ir elektros energijos gamyba, maitinimo elementai, atliekantis degalų vaidmenį, naujosios kartos elektros lemputės (LED) ir t.t.

3.1.1. nėra lengva nubrėžti aiškią „demarkacinę liniją“ tarp prevencinės technologijos ir sveikosios technologijos. Taip, integruotų gaminių politikos (PIP) ⁽¹⁾ principai ir direktyvos dėl taršos prevencijos ir sumažinimo integravimo (PRIP) ⁽¹⁾

⁽¹⁾ OL C 80, 2004-03-30.

principai, kurie yra tikrai savalaikiai ir naudingi, remiasi nuostatomis laikytis sveikos technologijos ir kartu imtis prevencinių priemonių, ir tai puikiai tinka ilgalaikio vystymosi strategijai. Neabejotina, kad apmąstant gaminių koncepciją taip, kad būtų būtina atsižvelgiama į visus jo egzistavimo laikotarpio etapus, bus imamasi tokių jo gamybos technologijų, kurios palankesnės ilgalaikio vystymosi principams.

3.2 Reikia pabrėžti kad, nors šie technologijų tipai ir skirtingo pobūdžio, jie abu daro teigiamą poveikį aplinkos apsaugai ir gali stimuliuoti ekonominę veiklą ir darbo vietų kūrimą.

3.3 Reiktų pastebėti, kad ESRK daugelį kartų pabrėžė, kad būtina „ekologinę pramonę“ diegti kaip visumą ir visuomet turėti galvoje, kad tikrasis iššūkis buvo taip pat „atsižvelgiant į aplinkos apsaugą ir į gamtos išteklius, palaipsniui gerinti visus gamybos būdus ir visus gaminius“ ⁽²⁾.

3.4 Galima išskirti keturias ekologinių technologijų rūšis: gamybos proceso užbaigimo technologijos, integruotos technologijos, progresyvinės technologijos ir radikalios inovacijos (pavyzdžiui, cheminiai procesai, nenaudojant chloro). Dažnai laikoma, kad integruotos technologijos ir radikalios inovacijos suteikia pranašumą tik po tam tikro ilgesnio laikotarpio. Problema čia yra ta, kad įmonės, priverstos veikti rinkose, kur konkurencijos lygis labai aukštas, ne visuomet turės galimybę pasirinkti sprendimą, užtikrinantį joms pranašumą tolimesnėje ateityje. Jos verčiau pasirinks procesus, vykstančius progresyviai, bet užtikrinančius pagerinimus aplinkos apsaugos srityje plačiu mastu.

3.5 Faktinė padėtis yra tokia, kad tie efektyvios aplinkos apsaugos gerinimo pasiekimai, kurie vykdomi ar jau įvykdyti pramonės ir paslaugų tiekimo srityse galėtų užtikrinti pastovų aplinkos apsaugos gerinimą. Tačiau ekonominio augimo dinamika, ypač kylančios ekonomikos šalyse, yra tokia intensyvi, kad pastovi technologinė pažanga nepajėgia susilpninti vis didėjančio eksploatacinio poveikio, daromo tiek aplinkai, tiek gamtos ištekliams.

4. Ar aplinkos apsaugos imperatyvai yra kliūtis ekonomikos vystymuisi?

4.1 Per pastaruosius trisdešimt metų, kai įvertinti augimo faktorius tapo daug sudėtingiau, nei tai buvo galima daryti trisdešimties šlovingųjų metų laikotarpiu, geriausiu įmonės ateities garantu jos klientams, jos aplinkai, jos darbuotojams, ir, in fine, jos akcininkų interesams, tapo įmonės sugebėjimas įdiegti inovacijas ir garantuoti stabilią savo gaminių bei savo gamybos procesų kokybę.

⁽²⁾ OL C 32, 2004-02-05.

4.2 Netgi prieš priimant teisės aktus šioje srityje, vis daugiau įmonių, įdėmiai stebint jų klientams, visuomenei, rinkoms ir viešajai nuomonei, pritarė ilgalaikio vystymosi nuostatomis ir nutarė viešai skelbti ataskaitas apie savo veiksmus ir jų rezultatus šioje srityje.

4.3 Aršios konkurencinės kovos, kurią sąlygoja ekonomikos globalizacija, sąlygomis lemiamais faktoriais, užtikrinančiais žmonių bei kapitalo pritraukimą ir išlaidumą tampa ir aplinkos apsaugos lygis bei socialinės pusiausvyros užtikrinimas. Labai svarbu, kad vykdant derybas su PPO visuomet būtų atsižvelgiama į šiuos faktorius.

4.4 Todėl galima teigti, kad įmonės pasiekimai užtikrinant jos ilgalaikį vystymąsi tampa vis svaresniu jos pranašumu pasaulinėje konkurencinėje kovoje ir sugebėjime pritraukti investuotojus.

4.5 Tuo būdu, priešingai nepasvertiems tvirtinimams, aplinkos apsaugos imperatyvai, bendrai paėmus, nėra kliūtis konkurenciniam pranašumui bei ekonominiam vystymuisi. Rinka jau daug kartų reagavo priimdama iššūkius, kuriuos jai pateikė įstatymų leidyba aplinkos apsaugos srityje. Kaip pavyzdžius galime priminti reikalavimus vandens kokybei bei atliekų perdirbimui. Abejose šiose srityse pastoviai vyksta ekologinių technologijų tobulinimo procesas. Atsiliepdamos į šiuos iššūkius, aplinkos apsaugos paslaugų teikimo įmonės atsako ekonominiais metodais: sukurdamos ir išsaugodamos naujas darbo vietas. Pavyzdžiui, Prancūzijoje atliekų perdirbimo sektorius sukūrė, statistiniais duomenimis, 300.000 darbo vietų.

4.6 Rūpestis išsaugoti gamtos išteklius pasireiškė tuo, kad buvo įdiegtos techninės inovacijos, skatinančios taupius ir kaštus mažinančius gamybos proceso valdymo metodus. Pavyzdžiui, popieriaus pramonėje buvo ženkliai sumažintos suvartojamo vandens apimtys. Jei kadaise vienai popieriaus tonai pagaminti reikėdavo keliu šimtų m³ vandens, šiandien tam pačiam kiekiui pagaminti tereikia 70m³. Akivaizdus ekonomikos ir aplinkosaugos laimėjimas.

4.7 Kaip jau minėjome, turizmo ir laisvalaikio sektoriaus ekonomika didele dalimi priklauso nuo gamtinės aplinkos ir paveldo kokybės. Šiomis aplinkybėmis aplinkos apsaugos imperatyvai ne tik nėra konkurencinio pajėgumo bei ekonominio vystymosi kliūtis, o priešingai, yra pagrindinė jų sąlyga. Nepamirškime, kad daugelio Europos šalių ekonomikoje turizmo sektorius užima esminę vietą. Pavyzdžiui, 2003 metais įplaukos už turizmą sudarė: Ispanijoje — 41,7 Mlrd \$, Prancūzijoje — 36,6 Mlrd \$, Italijoje — 31,3 Mlrd \$, Vokietijoje — 23 Mlrd \$, Jungtinėje Karalystėje — 19,4 Mlrd \$, Austrijoje — 13,6 Mlrd \$, Graikijoje — 10,7 Mlrd \$. Tenka pažymėti, kad kartais aplinkos apsaugos nusistatyti tikslai gali sukelti tarpusavio interesus konfliktą. Taip, siekiui išlaikyti pirmykštį kraštovaizdžio ir

aplinkos grožį gali kilti pavojus, jei šioje teritorijoje bus statomas vėjo jėginių kompleksas.

4.8 Vis dėlto būtina, kad reglamentuojantys aplinkos apsaugą teisės aktai būtų kuriami paklūstant proporcingumo taisyklei. Reikia vengti atvejų, kai ekonominiai aplinkos apsaugą užtikrinančio teisės akto įgyvendinimo kaštai bus aukštesni nei pelnai, kuriuos tikimasi gauti, įgyvendinus aplinkosaugos priemones; EESRK supranta, kad tai labai sunku apskaičiuoti: kiek kainuoja žmogaus gyvybė. Žinoma reikia stengtis, kad būtų išlaikyta reali pusiausvyra tarp aplinkosaugos priemonių įgyvendinimo kaštų ir išvengti padarinių finansinės išraiškos. Jei nebus atsižvelgiama į šį realistinį aspektą, gausime efektą, priešingą tam, ko tikėtasi: negalėsime taikyti įstatymo, sulauksime ekonominių sunkumų ir kils vartotojų nepasitenkinimas.

4.8.1 Tokiu būdu, šio sektoriaus įmonės priverstos dirbti ypatingai suvaržytos ūkinės veiklos sąlygomis, kur manevravimo galimybės minimalios — iš vienos pusės dėl to, kad konkurentų spaudimas labai stiprus ir, iš kitos pusės, dėl to, kad vartotojams aplinkosaugos aspektas lieka antraeilis, lyginant su automobilio kaina, komfortu ir sauga, — su viena pažymėtina išimtimi — tai Vokietijos rinka. Tokiomis sąlygomis aplinkosaugos technologijų įgyvendinimas vykdomas palaiapsniui, verčiau įdiegiant vieną po kito technologinius patobulinimus, nei užsimojant įvykdyti technologinę revoliuciją, kurios kaštai šiai dienai lieka nepateisinamai aukšti, nes neramios rinkos greitam investicijų atsipirkimui. Ryškus pavyzdys — Toyotos mišraus automobilio modelio Prius likimas. Jis rado savo rinką Jungtinėse Valstijose, bet nesugebėjo įsitvirtinti Europoje. Tačiau automobiliai su dyzeliniais varikliai, kuriuose įrengti dalelių filtrai, yra labai patraukli alternatyva aplinkos apsaugos aspektu.

4.8.2 Įdomu panagrinėti dalelių filtro atvejį. Dyzeliniai varikliai išmeta 25 % mažiau CO₂ nei benzininiai varikliai, tačiau jie išskiria sveikatai kenksmingas daleles. Papildomas dalelių filtras kaštuoja maždaug 500€ (nuo 5 iki 10 % nedidelio automobilio kainos). Gamintojams tenka, spręsti kol suodžių filtrai nėra privalomi pagal įstatymą, ką pasirinkti: arba siūlyti šį filtrą kaip papildomą įrangą, arba montuoti jį į serijinius modelius, bet sumažinti savo pelno maržą, nes didinti automobilio kainą šiuolaikinės rinkos konkurencijos sąlygomis — nedėkingas sprendimas. Pasirodė, kad jei Vokietijoje 90 % klientų buvo už dalelių filtrų montavimą į automobilius, likusioje Europoje už šį pasirinkimą buvo tik 5 % vartotojų ! Todėl kai kurie gamintojai pasirinko sprendimą įrengti savo automobiliuose dalelių filtrus ir sumažinti savo pelno maržą, tačiau akivaizdu, kad ši praktika nesitęs ilgesnį laiką, ypač šiuolaikinės aršios konkurencinės kovos sąlygomis. Dalelių filtras įsitvirtins palaiapsniui, tačiau tik tokiu tempu, kuris atitinka klientų, ypač tų, kurie įsigyja nedidelius automobilius, perkamosios galios augimą.

Šis pavyzdys aiškiai parodo kaip atsiranda aplinkosaugos technologijų rinkos: arba dėl vartotojų savimonės, kai jis investuodamas mato naudą sau arba aplinkai, arba dėl įstatyminių priemonių. Dauguma ligšiolinių sėkmingų aplinkosaugos pavyzdžių buvo pasiekta išleidžiant įstatymus tam tikroje srityje. Būtent automobilių sritis tam yra geras pavyzdys (pvz. trijų pakopų katalizatorius).

4.8.3 Šiame pramonės sektoriuje yra dar ir kitų ekologinių technologijų inovacijos galimybių: automobilis, kuris pajuda iš vietos elektros variklio pagalba, išmetamųjų dujų perdirbimo tobulinimas, garso lygio mažinimas, saugos lygio kėlimas. Lemiamas klausimas čia lieka — technologijos kaštai.

4.8.4 Išvada, kurią galime daryti panagrinėję automobilių gamybos sektoriaus pavyzdį, yra ta, kad ekologinės technologijos plačiai nepaplinta, jei jos nėra gyvybingos ekonominiu aspektu; bet tam, kad būtum efektyvus pelno atžvilgiu gamintojas, reikia masinės gamybos. Praktiškai, aršios konkurencijos sąlygomis, ekologinių technologijų įdiegimas vyks palaipsniui ir nuolat. Šioje srityje būtina atlikti fundamentalius ir gerai paremtus šių technologijų poveikio tyrimus, kuriuose būtų atsižvelgiama ne tik į aplinkosaugos ir rinkos būklę ES viduje, bet ir į jų būklę tarptautiniu mastu.

5. Kaip vystyti inovacines ekologines technologijas?

5.1 Jei laikysime inovacinėmis ekologinėmis technologijomis tokias, kurių koncepcijoje jau yra atsižvelgiama į aplinkos apsaugą ir taupesnę gamtos išteklių naudojimą, priešingai toms technologijoms, kurios remiasi „atliekų išmetimo per vamzdį“ principu, tai teks pripažinti, kad daugumoje atvejų jos dar lieka pradinėje stadijoje arba net eksperimento būklėje.

5.2 Tuo labiau, kad situacija įvairiose srityse labai kontrastinga. Jei vėjo jėgainių technologija jau gerai išbandyta ir yra pramoninio vystymosi stadijoje, daugiausiai dėka to, kad ši rinka yra remiama palankiais reglamentuojančiais aktais, panašiai kaip ir bendroje elektros energijos ir šilumos gamyboje, tai naujosios kartos elektros lemputės (LED) dar tik skver-

biasi į rinką, kuri, atrodo, žada joms gražių ateitį, o kitos technologijos kaip, pavyzdžiui, membraniniai filtrai vandens valymui, dar lieka mokslinio tyrimo stadijoje. Pagaliau, eilė technologijų, nors ir yra labai naudingos, eksploatuojamos gana siauru mastu.

5.3 Tokioje kaleidoskopinėje situacijoje reikalingos gerai pritaikytos priemonės — tiek finansavimo srityje, tiek keičiantis informacija ir sudarant duomenų tinklus, tiek ir teisinės bei mokesstinės priemonės. Taip pat negalima pamiršti apie būtinybę atlikti gerą analizę, kuri padės nustatyti, kurios ekologinės technologijos tikrai vertingos ir taip leis išvengti finansų švaistymo.

5.4 Visos galimos įsivaizduoti finansinės, mokesstinės ir teisinės priemonės iš tikrųjų atitinka įvairius inovacinių ekologinių technologijų įgyvendinimo etapus:

- subsidijos moksliniams tyrimams, realizavimo galimybių ištyrimui, verslo inkubatorių sukūrimui;
- rizikos kapitalas pradiniam etapui;
- beprocentės ar įprastinės paskolos vystymo etapui;
- mokesstinės lengvatos rinkos įtvirtinimui;
- mokesčiai už ekologiją, skatinantys nenaudoti aplinkai nepalankių gamybos metodų, jei egzistuoja alternatyvios technologijos, kurie skirti aplinkosaugos tyrimams finansuoti.

Pavyzdžiui, degalai, pagaminti iš žemės ūkio produktų (dies-teris), kurių gamybos savikaina aukštesnė nei naftos produktų, Prancūzijoje nėra plačiai paplitę, nes jiems taikomi tie patys aukšti mokesčiai, kaip ir naftos produktams. Jei būtų norima vystyti jų gamybą ir vartojimą, būtų galima arba taikyti jiems palankesnius mokesčių tarifus arba imtis teisinių priemonių ir nustatyti, kad jie būtų tam tikra proporcija maišomi su tradiciniais degalais. Visa esmė čia — nustatyti tinkamą pusiausvyrą tarp ekonominių kaštų, išvengtų trikdžių bei ekologinio laimėjimo.

5.5 Taip pat turi būti išvystyti tinklai, kuriais galėtų vykti apsikaitimas bei tarpusavio informavimas apie tinkamiausius veikimo metodus ir naujausias technologijas. Šis elementas ypatingai svarbus tiek verslininkams, tiek valstybinių bendrijų atsakingiems asmenims, nes jiems reikalingos priemonės, leidžiančioms patikimai ir efektyviai argumentuoti sprendimus, priimamus, kai jiems teks rinktis tarp tradicinių, išbandytų ir „nėgresiančių netikėtumais“ gamybos būdų ir naujų technologijų, kurios labiau saugo aplinką, tačiau yra mažiau žinomos ir neišbandytos.

5.6 Todėl jei norima, skelbiant viešuosius valstybinius užsakymus-konkursus rangai, stimuliuoti ir vystyti ekologines technologijas, reikalingas labai akylus situacijos valdymas. Kreipiant dėmesį į valstybinius užsakymus, negalima apleisti ir privačių užsakymų sferos, kurioje veikiama lanksčiau ir reaguojama operatyviau. Jau dabar kai kurios įmonės į savo tiekėjų atrankos kriterijų sąrašą įtraukė reikalavimą laikytis ilgalaikio vystymosi principų ir patvirtino tipines sutarčių išlygas, liečiančias ilgalaikį vystymąsi, kurios palaipsniui yra įtraukiamos į sutartis, sudaromas su tiekėjais, o savo pirkėjams šios įmonės organizavo mokymus ilgalaikio vystymosi tema.

5.7 Turėtų būti naudojamos etiketės, pabrėžiančios ekologinį gaminio aspektą, o taip pat premijų ir atlyginimų sistema, skatinanti ekologines technologijas, padedanti išryškinti jų vertę ir tinkamai jas pristatyti.

5.7.1 1999 metais, pirmininkaujant Suomijai, jos iniciatyva buvo organizuotas kokybiškos Europos vizijos svarstymas, kuris tęsėsi visus 2000 metus, pirmininkaujant Portugalijai ir Prancūzijai. Šios iniciatyvos rezultatas — svarbus dokumentas, išleistas vadovaujant Europos kokybės organizacijai. Kai kurie iš tada išsakytų teiginių galėtų būti sėkmingai panaudoti diegiant ekologines technologijas.

6. Visų bendras reikalas

6.1 Aplinkos apsaugą paversti tikru ekonomiką skatinančiu faktoriumi — ne aplinkos apsaugos specialistų uždavinys. Ji jau yra tokių svarbių ekonomikos sričių kaip turizmas ir laisvalaikio industrija pamatinis elementas. Kalbant apie ekologines technologijas, sėkmės raktas slypi sugebėjime sukurti tikrą rinką ir skatinti įmonių reagavimą. Čia reikėtų tinkamiau išryškinti laisvanoriškas iniciatyvas, kurių imasi įmonės ar atskiros pramonės sritys, įgyvendindamos inovacines technologijas ir aplinkos apsaugos priemones.

6.2 Akivaizdu, kad jei ekologinės technologijos iš tikrųjų leidžia sumažinti gamybos kaštus mažesnėmis energijos ir žaliavų sąnaudomis, suteikia galimybę pagerinti įmonės bei jos

gaminamų gaminių įvaizdį, padidina pardavimų apimtį ir sumažina išlaidas aplinkos apsaugai, įmonės būtinai jomis susidomės ir užtikrins jų įdiegimą. Vis dėlto dar būtina, kad jos sužinotų apie šias technologijas ir sugebėtų įvertinti jų veikimo efektyvumą. Čia ir matome būtinumą sukurti realiai funkcionuojantį tinklą, kuriuo bus keičiamasi informacija apie geriausius gamybos būdus ir aplinką saugančias technologijas. Tokie tinklai galėtų jungti valstybinės valdžios institucijas, profesines asociacijas, techninius centrus ir mokslinio tyrimo centrus.

6.3 Būtina mobilizuoti verslininkus ir profesijų atstovus. Tiek pat svarbu mobilizuoti klientus ir vartotojus. Be jų rinka neegzistuoja. Todėl ekologinės technologijos plačiai publikai turi būti pristatytos kaip efektyviai veikiančios tiek aplinkosaugos, tiek gamybos atžvilgiu, nes jei šis įtikinimas nebus atliktas, jos liks šalutiniu ekonominio vystymosi elementu, keliančiu tik palankų susidomėjimą, bet bus laikomasi nuomonės, kad ir be jų šis vystymasis sėkmingai vyks.

6.3.1 Būtina, kad aplinkos apsaugos politika atsižvelgtų į savo pačios daromą ekonominį poveikį, ir tiek pat būtina, kad ekonominė politika išsąmonintų aplinkos apsaugos būtinybę. Tam tikra prasme jos turi būti interaktyvios, nes jokia sėkmė neįmanoma, jei nebus atsižvelgiama į ekonominę realizavimo galimybę bei į vykdomos politikos padarinius, palankius aplinkos apsaugai.

6.3.2 Taip pat reikia kaip galint anksčiau numatyti aplinkos apsaugos normų taikymo bei ekologinių technologijų įdiegimo socialines pasekmes ir organizuoti profesinius mokymus, būtinus, kad įmonių darbuotojai, kuriems teks jas įdiegti, galėtų tai daryti geriausiomis sąlygomis bei nerizikuodami prarasti savo darbo vietų.

6.4 Dabar, kai tapo modernesnės ir ekonomikos augimą išgyvena labai didelį gyventojų skaičių ir potencialą turinčios šalys, būtina kuo platesniu mastu plėtoti efektyvias ekologines technologijas. Reikia sukurti ir konkrečiai įgyvendinti visiškai naują ekonominio, socialinio ir aplinkosaugos vystymosi modelį. Europos Sąjunga, pasižyminti ypatingais pasiekimais ekologinių technologijų srityje, galėtų tapti privilegijuota kylančios ekonomikos šalių partnere ir pasinaudoti naujai besikuriančių rinkų teikiamomis galimybėmis.

6.5 Aplinkosaugos technologijų moksliniai tyrimai ir taikomoji veikla yra ir gali tapti ekonomine vertybe, kaip rodo konkretūs pavyzdžiai, kai įdiegiamos pažangios, integruotos ar net radikalių technologijos. Be to, jos yra būtinos, kadangi nuo jų priklauso mūsų pasaulio ateitis ir niekas neturi teisės sąmoningai ja nesirūpinti. Visi esame atsakingi už Žemę, kurią paliksime savo vaikams.

2004 m. spalio 28 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirminikė

Anne-Marie SIGMUND

PRIEDAS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonei

Šis pakeitimas nebuvo priimtas, nes jam nepritarė daugiau nei ¼ narių.

1.8 punktą pakeisti taip:

Iš kai kurių pusių išreikšta kritika bei susirūpinimas negali būti paniekinamai atmesti. Kai kurių ekonomikos dalyvių įsitikinimu jie parodo, kad egzistuoja prieštaravimai tarp, iš vienos pusės, ekonomikos augimo bei darbo vietų kūrimo keliamų reikalavimų ir, iš kitos pusės, rūpinimosi aplinkosauga, kuris pasireiškia perdėtu reglamentavimu ir ekonominės konkurencijos realijų nepaisymu. Atrodo, kad šių problemų priežastys yra nepakankamas tam tikrų mechanizmų, procesų ir jų įgyvendinimui reikalingų strategijų įvertinimas bei blogas valdymas.

Balsavimo rezultatai:

46 balsavo „už“

71 balsavo „prieš“

9 susilaikė

Nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui bei Regionų komitetui — Socialinės apsaugos modernizavimas siekiant kokybiškos, prieinamos ir tvarios sveikatos priežiūros bei ilgalaikės priežiūros: parama nacionalinės strategijos kryptims taikant „atvirą koordinavimo metodą“

KOM(2004) 304 galutinis

(2005/C 120/25)

2004 m. sausio 20 d. Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, nusprendė konsultuotis su Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl: Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui bei Regionų komitetui — Socialinės apsaugos modernizavimas siekiant kokybiškos, prieinamos ir tvarios sveikatos priežiūros bei ilgalaikės priežiūros: parama nacionalinės strategijos kryptims taikant „atvirą koordinavimo metodą“

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už parengiamąjį komiteto darbą šiuo klausimu, patvirtino savo nuomonę 2004 m. rugsėjo 22 d. Pranešėjas buvo **p. Braghin**.

Savo 412-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2004 m. spalio 28 d., Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, 104 nariams balsavus „už“ bei 3 susilaikius, priėmė šią nuomonę.

1. Komunikato esmė

1.1 Šio komunikato esmė, kaip buvo skelbta 2004 m. Pavasario ataskaitoje⁽¹⁾, — nustatyti bendrą struktūrą valstybių narių sveikatos priežiūros ir ilgalaikės priežiūros reformai ir plėtojimui remti taikant „atvirą koordinavimo metodą“.

1.2 Komisija nustatė tris principus⁽²⁾, kuriuos Barselonos Europos Vadovų Taryba patvirtino 2002 m. kovo mėn., kurie galėtų būti reformos pagrindu: visiems prieinama priežiūra remiantis teisingumo ir solidarumo principu, kokybiška priežiūra ir tokios priežiūros ilgalaikis finansinis tvarumas, siekiant, kad sistema taptų kuo veiksmingesnė.

1.3 Sveikatos priežiūros kaip paslaugos apibrėžimas pagal Sutartį, nuolatinė nelygybė ir problemos, susijusios su galimybe pasinaudoti, kartais nepakankama paslaugų kokybė ir finansinės pusiausvyros nebuvimas išryškino būtinybę sustiprinti nacionalinių politikų koordinavimą, kad būtų užtikrintas šio sektoriaus modernizavimas ir plėtra, kartu atsižvelgiant į gyventojų senėjimo sudėtingų padarinių poveikį socialinei sanglaudai ir užimtumui.

1.4 Kad būtų įveikti šie sunkumai, socialinės apsaugos sistemos turi būti integruotai ir koordinuotai pertvarkytos. Sveikatos priežiūra ir ilgalaikė priežiūra priklauso vienam sektoriui,

kur socialinės apsaugos koordinavimas turi būti racionalizuotas⁽³⁾. Atviras koordinavimo metodas idealiai tinka šiame kontekste, nes tai lanksti priemonė, kurią taikant atsižvelgiama į kiekvienos valstybės konkrečias aplinkybes ir kompetencijos sritis⁽⁴⁾.

1.5 Komunikate nustatyti šie veiksmai:

— pasiekiamas susitarimas dėl bendrų tikslų 2004 m. Kitame Pavasario viršūnių susitikime valstybės narės turėtų pateikti preliminarias ataskaitas apie sunkumus, su kuriais susiduria jų nacionalinės sistemos.

— parengiamas pradinis sveikatos priežiūros ir ilgalaikės priežiūros plėtojimo ir reformų strategijos kryptį 2006 — 2009 m. laikotarpiui paketo projektas, kurį Komisija pristatys 2007 m. bendroje ataskaitoje apie socialinę apsaugą ir socialinę integraciją.

— aukšto lygio sveikatos paslaugų ir sveikatos priežiūros grupės sukūrimas, kad kartu su kitomis aukšto lygio grupėmis susijusiose srityse būtų parengta darbo programa.

— rodiklių šiems tikslams nustatymas. Dėl 2005 m. pavasarį pateiktinų preliminarių ataskaitų bus lengviau parengti pradinę skirtingų nacionalinių situacijų palyginimų lentelę ir įvertinti pažangą pagal išdėstytus tikslus.

⁽¹⁾ Lisabonos reformų išdėstymas išsiplėtusiai Sąjungai, KOM(2004) 29 galutinis

⁽²⁾ KOM(2001) 723 galutinis

⁽³⁾ EESRK paskelbė nuomonę, palaikančią racionalizavimą: (CESE 1395/2003, OJ C 32 2004-02-05, pranešėjas **p. Beirnaert**) 2003 m. spalio 29 d.

⁽⁴⁾ Komisijos komunikatas – Lisabonos strategijos socialinio aspekto stiprinimas: atviro koordinavimo racionalizavimas socialinės apsaugos srityje KOM(2003) 261 galutinis

2. Bendros pastabos

2.1 Socialiniai — ekonominiai ir demografiniai veiksniai

2.1.1 EESRK dar kartą pabrėžia, kad ji visapusiškai remia, o tai jau buvo pareikšta ankstesnėse nuomonėse, bendrus sveikatos-priežiūros sistemų plėtojimo tikslus. Pirmiausia:

- užtikrinant galimybę pasinaudoti kokybiška sveikatos priežiūra remiantis visuotinio prieinamumo, teisingumo ir solidarumo principais; ir sukuriant apsauginį tinklą nuo skurdo ar socialinės atskirties, susijusį su priežiūros paslaugų gavėjų ir jų šeimų prasta sveikata, nelaimingais atsitikimais, negalia ar senyvu amžiumi;
- skatinant kokybišką sveikatos priežiūrą, kad pagerėtų žmonių sveikatos būklė ir gyvenimo kokybė.
- užtikrinant visiems prieinamos kokybiškos priežiūros ilgalaikį finansinį tvarumą.

EESRK sutinka, kad visi šie tikslai yra svarbūs ir abipusiai susiję, o jiems plėtoti ir racionalizuoti reikalingas veiksmingas valdymas, pagrįstas suinteresuotų dalyvių dalyvavimu ir atsakomybės jiems suteikimu, kadangi socialiniai partneriai ir visa pilietinė visuomenė turi prisidėti prie reformų vykdymo.

2.1.2 Be to, neseniai paskelbtoje nuomonėje savo iniciatyva EESRK argumentuoja, kad nacionalinių sveikatos priežiūros sistemų gebėjimas įgyvendinti šiuos tikslus priklauso nuo daugybės socialinių — ekonominių ir demografinių veiksnių, kuriuos reikia giliau išanalizuoti, jei norime geriau suprasti problemos sudėtingumą, ir numatyti tendencijas, kurios gali trukdyti ⁽¹⁾.

2.1.3 Tokie veiksniai daro įtaką dabartiniams ir būsimiems poreikiams bei turimiems ištekliams. Gyvybiškai svarbu, kad sveikatos priežiūros sistema taptų veiksminga, nes sveikatos priežiūra yra glaudžiai susijusi su kitomis socialinės apsaugos sistemos sudedamosiomis dalimis. Dėl to jos finansavimo reikalavimai konkuruoja su kitų socialinės apsaugos sričių reikalavimais, nors jos problemos daro įtaką jiems, ir atvirkščiai.

2.1.4 Pačiame sveikatos priežiūros sektoriuje vyksta panaši konkurencija dėl finansinių išteklių ir veikia sąveikos mechanizmai. Pavyzdžiui, kai skirstomos lėšos, vieno sektoriaus racionalizavimas gali sukelti visiškai priešingą nei norimą poveikį kitame sektoriuje. Perkeliant personalą iš vieno sektoriaus gali įvykti nepageidaujamas kokybės pablogėjimas. Tokios prie-

monės turėtų būti kruopščiai išanalizuotos, ar jos tinka kiekvienai sveikatos priežiūros sistemos restruktūrizavimo programai.

2.1.5 EESRK mano, kad jei būtų imamasi spęsti vieno problemos aspekto nepagalvojus, koks būtų atgarsis kituose sektoriuose, arba nepastebėjus tarpusavyje susijusių tendencijų skirtinguose sektoriuose, gali atsirasti iškraipymai arba gali būti užkirstas kelias norimiems tikslams įgyvendinti. Dėl to, labai svarbu turėti vieną problemų ir jų tarpusavio priklausomybės globalią viziją bei bendromis strategijomis rasti tinkamus sprendimus.

2.1.6 Sveikatos priežiūra pasižymi svarbiu socialiniu ir psichologiniu aspektu. Susidūrę su liga, kančia ar mirtimi, žmonės visada tikisi geriausios priežiūros ir nesiliauja galvoję apie išlaidų efektyvumą ir tvarumą. Dėl to kyla keblė politinė problema. Valstybinio sektoriaus sprendimų priėmimo institucijos turi nustatyti prioritetus ir teikti išlaidų atžvilgiu efektyvias tvarias sveikatos apsaugos paslaugas. Tačiau dažnai tokie pasirinkimai susiduria su sektoriaus interesais ir subjektyviu suvokimu, ir dėl to kartais būna sunku būtinas restruktūrizavimo priemones taikyti paslaugų paklausai ir pasiūlai.

2.1.7 Vertinant ekonominės naudos koeficientą ir finansinį tvarumą, kad būtų užtikrinta, jog visos sveikatos sektoriaus restruktūrizavimo priemonės lemtų geresnį racionalizavimą ir būtų perspektyvios ilgos trukmės laikotarpiu, reikėtų atsižvelgti į žmonių poreikius ir lūkesčius dėl jų pačių sveikatos, o tai reiškia ne tik kokybiškesnio gyvenimo siekį, bet ir vertą gyventi gyvenimą. Tai taip pat turėtų padėti valstybės sektoriaus sprendimų priėmimo procesui, kuriame atsižvelgiama į visų gyventojų tikruosius poreikius, o taip pat pacientų ir žmonių, turinčių konkrečius sveikatos poreikius, reikmes.

2.1.8 EESRK mano, kad sveikatos priežiūra yra Bendrijos politikos teisė ir prioritetas. Tačiau komitetas laikosi tos nuomonės, jog tam, kad ši teisė būtų garantuota ilgą laiką, mums reikia nustatyti veiksmingas priemones, kad būtų užtikrintas tinkamas visiems prieinamos ir turimus išteklius atitinkančios priežiūros lygis. Dėl to būtina atlikti nuodugnius tyrimus ir sužinoti, kurie gyventojų sveikatos apsaugos ir priežiūros poreikiai ir lūkesčiai yra pateisinami, o kurie — ne. Be to, reikia nustatyti priemones atsakomybei skatinti, o tai paskatins tinkamą išteklių naudojimą ir sveikatos priežiūros veiksmingumą ir lems sistemos finansinį tvarumą.

⁽¹⁾ EESRK nuomonė dėl sveikatos priežiūros — OL C 234, 2003 09 30, pranešėjas p. Bedossa.

2.2 Gyventojų senėjimas ir naujoji epidemiologija

2.2.1 Gyventojų senėjimas reiškia kur kas daugiau nei vien tik vyresnių nei 65 metų gyventojų skaičiaus procentinį padidėjimą, ir netgi dar didesni vyresnių nei aštuoniasdešimt metų turinčių gyventojų skaičiaus padidėjimą, ir dėl to dažnai, tačiau nebūtinai, padidėja pacientų, turinčių ne vieną ligą, skaičius o tai yra reiškinys, kuris, savo ruožtu, gali nulemti ne tiek medicininio gydymo skatinimą, kiek labiau holistinį požiūrį į gydymą. Demografinis senėjimas lemia tam tikras problemas, kurios kartais ignoruojamos, tačiau turėtų būti sprendžiamos:

— pokyčiai demografinėje piramidėje nepadarius pakoregavimų dėl pensinio amžiaus lems dar nepalankesni santyki tarp įmokas mokančių asmenų (darbingo amžiaus žmonių) ir paramą gaunančių žmonių (ypač vyresnio amžiaus žmonių) ne tik sveikatos apsaugos sistemoje, bet ir kitose paslaugų srityse. Todėl didžiausias prioritetas — nustatyti naujus būdus, kaip persikirstyti ir sukurti konkrečius išteklius išlaikomiems gyventojams ⁽¹⁾ (daugiausia vyresnio amžiaus žmonėms) teikiamoms paslaugoms, neatimant išteklių iš kitų socialinių paslaugų.

— gyventojų senėjimas keičia ne tik susirgimų dažnumą, bet ir jų pobūdį. Su senėjimu susijusios ligos dažnai būna neišgydomos, tačiau gali būti kontroliuojamos vidutinės ir ilgalaikės trukmės laikotarpiu taikant intervencinį ar chirurginį gydymą, kuris visgi niekada ligoniams nesugrąžins anksčiau sveikatos būklės. Tai reiškia, kad turi būti kitoks požiūris į sveikatos priežiūrą, kuri apimtų gydymą ir priežiūrą, turi įtakos moksliniams tyrimams, farmacijos produktams, diagnostinėms priemonėms, ir technologines intervencijas. Savo ruožtu tai reikalauja pabrėžti ne „ūmų“, o „lėtinių“ pobūdį (t.y. sėkmingas medicininis problemų, kurios pačios savaime negali būti išspręstos, ilgalaikis valdymas).

— epidemiologiniu požiūriu, lėtinių ar ilgalaikių ligų dažnumas nuolat auga; tokį augimą iš dalies lėmė sėkmingas medicininis gydymas, kuris, nors ir negali visiškai išgydyti, gerokai prailgina gyvenimo trukmę. Dėl to išaugo fizinės ir protinės negalios atvejų skaičius, ypač traumatologijoje ir neurodegeneratyvinių ligų srityje, kurias galima gydyti tik esant aukštesniam medicininis ir socialinių paslaugų integracijos lygiui ir kuriam reikia didelio šeimos slaugytojų ryžto ⁽²⁾.

⁽¹⁾ Pagal Pasaulio sveikatos organizacijos (PSO) terminiją išlaikytinis yra asmuo, kuris iš dalies arba visiškai negali savarankiškai atlikti funkcijų organiniu, pažintiniu, elgesio arba tarpasmeniniu lygiu arba sąveikauti su aplinka (žr. *International Classification of Functioning, Disability and Health*, 2001 m. (ICF)).

⁽²⁾ Naujaisi statistiniai duomenys rodo, kad Europoje yra apie 60 milijonų išlaikytinių ir prognozuojama, kad 2003 m. šis skaičius yra padidėjęs iki 75 milijonų (informacijos šaltinis: EUROSTAT, Socialinė padėtis Europos Sąjungoje 2003 m., Europos Komisija, Užimtumo ir socialiniai reikalų generalinis direktoratas, 2003 m.)

— „sveikatos“ sąvoka neturėtų būti apribota vien tik jos fiziniais aspektais. Į šią sąvoką taip pat turėtų būti įtraukti jos psichologiniai bei socialiniai aspektai, kurie akivaizdūs Pasaulio sveikatos organizacijos pateikiamame apibrėžime ⁽³⁾. Apibrėžime yra iš anksto numatyta būtinybė įvertinti vyresnio amžiaus žmonių socialinį kontekstą, kad būtų patenkinti kiti jų poreikiai, tokie kaip sauga, socialinės aplinkybės ir santykiai, savigarba, savirealizacija ir t. t.

2.2.2 Socialinis tinklas, atsiradęs esant skirtingoms demografinėms aplinkybėms ir poreikiams, turi būti peržiūrėtas, kad būtų galima įveikti tokius bruožus kaip nelankstumas ir priešingai pokyčiams, kurie yra išsiskiriančių organizacijose, užimtumo sektoriuose ir kultūrinėje mąstysenoje. EESRK mano, kad tai galima pasiekti įvertinus gyventojų sveikatos būklę ir poreikius, kurie skirtingose valstybėse narėse gerokai skiriasi, bei prognozuojant demografinius poslinkius. Šie pokyčiai jau prasidėjo ir, manoma, jie suintensyvės, tik vargu, ar galima nuspėti kada.

2.2.3 Be to, reikėtų rasti sprendimus, kaip pagerinti paslaugų paklausos ir pasiūlos valdymą, padidinti galimybes pasinaudoti priežiūra, patenkinti paklausą, padėti labiau pažeidžiamiems gauti visapusišką naudą iš teikiamų paslaugų, užtikrinti integruotą poreikių ir asmeninius poreikius atitinkančių priežiūros programų įvertinimą, priežiūros tęstinumą ir sistemingą rezultatų vertinimą. Atviro koordinavimo metodas taip pat turėtų apimti šiuos aspektus ir dėl to skatinti vienodesnį požiūrį ir tvirtesnius socialinės sanglaudos mechanizmus.

2.2.4 Antrasis komunikate minimas demografinių pokyčių aspektas, t.y. pokyčiai šeimos gyvenime ir aukštesnis moterų užimtumo lygis, sumažina šeimos galimybes teikti neoficialią priežiūrą. Savo ruožtu tai reiškia, kad priežiūra namuose turi būti peržiūrėta, nes dėl personalo įdarbinimo sąnaudų ir sunkumų, dėl rizikos netekti priežiūros 24 valandas per parą, o dažniausiai dėl būtinybės atsižvelgti į kitus paciento žmogiskuosius poreikius, jos negalima palikti vien tik profesionaliems slaugytojams. Todėl būtina apsvarstyti naujas šeimos priežiūros socialinės paramos politikos kryptis, įskaitant galimybę tam tikra forma mokėti šeimos slaugytojui, užtikrinant tinkamas gyvenimo sąlygas, transporto priemones ir teikiant panašias paramos paslaugas.

⁽³⁾ *International Classification of Functioning, Disability and Health* 2001. (ICF)

2.2.5 Šiuo metu vietos valdžios institucijos, nacionalinės sveikatos tarnybos ir socialines paslaugas žmonėms teikiančios pelno nesiekiančios organizacijos bei asociacijos įvairiais būdais teikia sveikatos priežiūros paslaugas namuose. Apskritai, buvo pastebėta, kad kai kuriose šalyse ji nėra pakankamai išplėta. Ją reikia pagerinti, kad būtų atsižvelgta į besikeičiančius poreikius, kuriuos lemia epidemiologiškai padažnėję demencijos, nervų ir kraujagyslių ligų atvejai, o dar platesne prasme — dėl polipatologijos, dėl kurios netenkama savarankiškumo ir kuri paliečia daugiau nei 30 % vyresnių nei 75 metų gyventojų.

2.2.6 EESRK rekomenduoja palyginti ir nuodugniai išanalizuoti nuolatinės paramos neoficialiems slaugytojams iniciatyvas valstybėse narėse. Tarp tokių iniciatyvų galėtų būti mokesčių lengvatos, slaugytojų pensijų ir socialinis draudimas, teisė išeiti iš darbo ir prižiūrėti giminaitį, pavaduojančių slaugytojų skyrimas poilsio laikotarpiams bei dienos metu priežiūrą teikiančių centrų paslaugos ir kt. ⁽¹⁾

2.2.7 Tokio tipo sprendimai žada būti ekonomiškėsi paslaugos teikėjui ir teikia didesnę pasitenkinimą vyresnio amžiaus paramos gavėjams, tiek kiek jie apima profesinius išteklius ir neoficialius išteklius, ryškėja solidarumas su vyresnio amžiaus žmonėmis, o tuo pat metu gerokai sumažina priežiūros kainą. Kitaip tariant, laimi abi pusės, nes išlaidos būtų žymiai didesnės, jei tokio pat lygio priežiūra būtų teikiama vien tik namuose; šiuo atveju išsaugoma ir neoficiali priežiūra, kuri teikiama bet koku atveju.

2.3 Užimtumas

2.3.1 Europos Sąjungoje sveikatos priežiūros ir ilgalaikės priežiūros sektorius įdarbina gana didelį procentą darbuotojų. Tai antras pagal dydį darbo vietas kuriantis sektorius. Nuo 1997 iki 2002 metų 15 ES valstybių buvo sukurta 1,7 milijono darbo vietų. Nepaisant to, bijoma, kad sveikatos priežiūros sektoriuje dirbančių žmonių senėjimas ir sunkumai užtikrinant kokybiškas paslaugas gali lemti didelę sektoriaus krizę.

2.3.2 Profesinis ir visą gyvenimą trunkantis mokymasis turi būti pertvarkytas, siekiant patenkinti atsirandančius poreikius, išlaikyti kokybiškų paslaugų lygį ir užtikrinti, kad darbuotojai išliktų profesiskai aktyvūs:

- medicinos personalo įgyjamas išsilavinimas neturėtų apsiriboti simptomų ir ūmių būklių gydymu, bet turėtų būti atsižvelgiama ir į pagyvenusių žmonių įvairius sveikatos

⁽¹⁾ Žiūrėti Bendrą pranešimą, pavadintą „Sveikatos priežiūra ir vyresnio amžiaus žmonių priežiūra: Parama nacionalinėms strategijoms užtikrinant aukštą socialinės apsaugos lygį“, KOM(2002) 2003 m. sausio 3 d. 774 galutinis, p. 9.

aspektus. Profesinis mokymas geriatinės priežiūros srityje turėtų būti taip parengtas, kad būtų atsižvelgta į šiuos poreikius.

- slaugos personalas turėtų sugebėti prisitaikyti prie konkrečių sričių, kuriose jie dirba, t.y. skirtingų priežiūros sistemos lygių (intensyvios priežiūros, priežiūros stacionare, pirminės priežiūros, ilgalaikės priežiūros, priežiūros namuose ir kt.).

- slaugos darbuotojų mokymas turėtų būti išplėstas įtraukiant socialinės ir sveikatos priežiūros paslaugas gana savarankiškiems vyresnio amžiaus žmonėms, kurių poreikių ir orumo vis dėlto turėtų būti paisoma.

- socialinė sanglauda reiškia, kad sienos tarp sveikatos priežiūros ir socialinės paramos taps dar nepastebimesnės. Analogiškai, diplomuoti profesionalūs specialistai turės prisitaikyti prie demografinės struktūros ir sudėties, kuri labai skirsis nuo šiandieninės.

2.3.3 EESRK mano, kad, be to, jog turėtų būti tobulinamas įvairių kategorijų slaugos darbuotojų mokymas, turėtų būti ugdomi nauji gebėjimai:

- informacijos rinkimas, teikimas ir keitimasis per tinklus, bei kuo veiksmingesnis naujų technologijų taikymas;

- darbas grupėse, tarpusavio bendravimo įgūdžiai, dialogas su kitų profesijų atstovais ir institucijomis;

- darbo praktika, kuria siekiama prevencinės priežiūros, ir naujų požiūrių į atsirandančius poreikius skatinimas;

- projektų, kurie skirti konkrečioms gyventojų grupėms ir peržengia siauras tradicinių dalykų ribas, vykdymas;

- teikiamų paslaugų ekonominės pusės supratimas; rezultatų įvertinimas, kad būtų geriau pasiskirstomi ištekliai.

2.3.4 EESRK palankiai vertina Europos socialinio fondo paramos naudojimą mokymo programoms, kad būtų pagerintas sveikatos priežiūros ir ilgalaikės priežiūros sektoriuose dirbančių žmonių įgūdžių lygis, išvengta pirmalaikio sektoriaus darbuotojų netekimo ir pagerinta priežiūros sistemos kokybė, lankstumas ir tuo pačiu veiksmingumas. Toks požiūris yra ypač svarbus naujos valstybės narės, kur modernizacijos procesas vyksta sparčiau ir intensyviau, o profesinio mokymo poreikis yra atitinkamai didesnis.

2.3.5 Kad būtų pasiekti geri rezultatai, turi būti konstruktyviai persvarstytas valstybės ir privataus sektorių tarpusavio bendradarbiavimas. Turi būti aktyviai stengiamasi bendradarbiauti ne vien tik tam, kad būtų išvengta konkurencijos tarp paslaugų teikėjų pasaulyje, kuriame, prognozuojama, veikliosios gyventojų dalies procentas nuolat mažės (o dėl to atsiras darbuotojų trūkumas ir augs darbo sąnaudos), bet ir tam, kad į sveikatos priežiūros sistemas būtų visapusiškai integruotos veiksmingumo ir dėmesingumo poreikiams savybės — tikslai, kurių šiuo metu du sektoriai siekia atskirai, o ne bendradarbiaudami.

2.4 Finansinis tvarumas

2.4.1 Ir senos, ir naujos valstybės narės susiduria su labai svarbia problema — kaip toliau teikti prieinamas kokybiškas sveikatos priežiūros paslaugas nepaimant išteklių iš kitų sektorių arba politinių prioritetų. Tam reikalinga strategija, kuri didelį dėmesį skirtų ilgalaikėms tendencijoms, pasiūlai ir paklausai. Veiksmais, kurių buvo imtasi neatsižvelgus į šiuos abu veiksnius, nepavyko suvaržyti sąnaudų vidutinės trukmės laikotarpiu.

2.4.1.1 Biudžetiniai suvaržymai, iš dalies numatyti Stabilitumo pakte, apskritai neleidžia padidinti išlaidų socialinei apsaugai, proporcingai augančiai socialinių paslaugų paklausai. Nepaisant to, galima padaryti svarbius pakeitimus pertvarkant esamas paslaugas ir sutelkiant dėmesį į paslaugas, kurios pasirodė veiksmingos, atsisakant nepagrįsto sveikatos apsaugos paslaugų naudojimo. Be to, veiksminga sveikatos apsaugos politika reiškia, kad reikia iš naujo peržiūrėti sveikatos priežiūros ir socialinės pagalbos sąveiką, nustatant struktūras ir gydymo rūšis bei profesines paslaugas, kurios geriausiai tiktų dabartinėms ir būsimoms sąlygoms, bei geriausiai atitiktų gyventojų poreikius.

2.4.1.2 Stengiantis kontroliuoti sąnaudų didėjimą, buvo išbandyti įvairūs metodai, įskaitant dalį sąnaudų perkeltant vartotojui (tai ne tik perkelia finansinę naštą asmeniui, bet ir sumažina paklausą), suvaržant pasiūlą ir paklausą kainos ir apimties požiūriu, vykdant veiksmingą išteklių naudojimą skatinančias reformas bei perkeltant išteklius iš ligoninių ir socialinės priežiūros į priežiūrą namuose.

2.4.1.3 Šiame tyrime remiamas atviro koordinavimo metodo taikymas padės geriau suprasti iš esmės nesulyginamas pagrindines sąlygas ir galimą poveikį kitiems socialinių paslaugų sektoriams ir tokiu būdu bus galima įvertinti, kurios priemonės buvo efektyviausios ir koks priemonių derinys gali būti geriausias.

2.4.2 Nors prevencinė sveikatos priežiūros politika yra neabejotinai svarbi ir reikalinga, bet, deja, ji dažnai pamirštama.

Konkretus prevencinių priemonių (pageidautina toli siekiančių ir visuotinai taikomų priemonių) planas turėtų būti labai svarbus siūlomoje sveikatos priežiūros reformų ir tvarios raidos strategijoje. Įvairios prevencinės priemonės, o ypač tos, kurios jau buvo išbandytos nacionaliniu lygiu, turėtų būti kruopščiai patikrintos atviro koordinavimo metodu, siekiant užtikrinti, kad būtų imtasi konkrečių veiksmų. EESRK supranta, kad prevencines priemones yra sunku įgyvendinti, nes tam reikia politikos koordinavimo, kurio dar nėra, bei švietimo programų, skatinančių sveikesnę gyvenseną (sveikesnį maitinimąsi bei intensyvesnę fizinę ir protinę veiklą). Šiose programose ypatingas dėmesys turėtų būti skirtas tai gyventojų daliai, kurios sveikatai gresia didesnis pavojus ir yra atsidūrusi mažiau palankioje socialiniu ir ekonominiu požiūriu padėtyje, o taip pat turėtų būti siekiama sveikesnių darbo sąlygų. Tokių priemonių parengimas reikalauja daug laiko ir pastangų, bet neužtikrina sėkmingo įgyvendinimo.

2.4.3 Išlaidų diferencijavimas pagal priežiūros paslaugas, persiuntimo procedūras ir gydymą yra pagirtinas būdas apriboti išlaidas. Todėl bet kokios investicijos, kurios pagerins sveikatos priežiūros sistemos gebėjimą reaguoti į poreikius arba kurios palengvins modernizavimą, turi būti laikomos priemonėmis, kurios padės, laikui bėgant, sveikatos priežiūrai tapti dar tvaresne. Tačiau tokios rūšies investicija kartais paaukojama dėl skubių ekonominių reikalų. EESRK mano, kad investicijos į sveikatos priežiūros sistemos racionalizavimą turėtų būti derinamos su priemonėmis, siekiant daryti poveikį paklausai (siuntimų pas specialistus kriterijai, maksimalios sumos nustatymas, kurią viršijus asmuo pats padengia išlaidas, ir kt.) ir pasiūlą (sveikatos priežiūros infrastruktūra, pažangių technologijų ir farmacijos produktų kaina, tais atvejais, kai kainos ir naudos santykis ne visada aiškus, mokėjimo kriterijai ir tvarka, sveikatos priežiūros darbuotojų informuotumo apie sveikatos priežiūros kaštus didinimas ir kt.).

2.4.3.1 Sveikatos apsaugos ir priežiūros sistemos struktūra ir darbo metodai bei perėjimas iš vienos tarnybos į kitą turėtų būti atidžiai išanalizuotas, užtikrinant efektyvų ir veiksmingą darbą bei koordinavimą. Tai turėtų būti atviro koordinavimo metodo prioritetas.

2.4.3.2 Naujos valstybės narės intensyviai dirba, siekdamos modernizuoti savo sveikatos apsaugos ir priežiūros sistemas, o EESRK primygtinai rekomenduoja sveikatos apsaugos ir priežiūros sistemų infrastruktūros patobulinimams remti naudoti struktūrinius fondus, o ypač Europos regioninės plėtros fondą (ERPF) ir Sanglaudos fondą. Be to, EESRK mano, kad patirties įvertinimas taikant atvirą koordinavimo metodą galėtų būti ypač naudingas naujosioms valstybėms narėms, nes leistų joms išvengti sistemų, kurios tikriausiai greitai taptų atgyvenusiomis.

2.4.4 Kaip rekomenduojama komunikate, bendradarbiavimo tarp šiuo metu atskirai dirbančių priežiūros teikėjų (intensyvi priežiūra, pirminė sveikatos priežiūra, socialinės paslaugos) didinimas yra tikrai tikslingas, nes ypač priklausomiems žmonėms paprastai reikia įvairių paslaugų, ir ne tik sveikatos priežiūros. Konstruktyvus šeimų, slaugos darbuotojų ir medicinos personalo tarpusavio bendradarbiavimas lemia geresnius rezultatus mažesne kaina. EESRK tikisi, kad neseniai įsteigta aukšto lygio sveikatos paslaugų ir sveikatos priežiūros grupei bus suteikti aiškūs įgaliojimai, kuriuose bus numatyta, kad reikia rekomenduoti konkrečias veiklos priemones, skirtas bendradarbiavimui.

2.4.5 Be jokios abejonės, technologijų pažanga ir didesnis pacientų informuotumas gali sumažinti išlaidas, nes tai sumažina konkrečios patologijos gydymo išlaidas ir jų dažnumą. Tačiau tai lemia ir naujus poreikius ir teisę, kad tokie poreikiai būtų patenkinti. Dėl to, atsisakoma nusistovėjusių, rentabilių ir dažniausiai adekvačių diagnostinių ir terapinių procedūrų. Jei novatoriškais procedūromis konkrečiai nesiekama veiksmingesnės vyresnio amžiaus žmonių sveikatos priežiūros, greičiausiai jos turės neigiamą, o ne teigiamą poveikį sveikatos priežiūros išlaidoms. Labiau išsilavinusių ir labiau savo sveikata besirūpinančių gyventojų dalies spaudimas gali lemti dar didesnę paslaugų sumažėjimą labiau socialiai nuskriaustoms gyventojų grupėms, kurių galimybės pasinaudoti sveikatos priežiūra jau ir taip ribota.

3. Konkrečios pastabos

3.1 Atsižvelgiant į tai, kad neįmanoma parengti Europos teisės aktų dėl ilgalaikės sveikatos priežiūros, EESRK mano, kad atviras koordinavimo metodas yra svarbiausias, kad būtų veiksmingai modernizuota ir išplėta lengvai prieinama, ilgalaikė kokybiška sveikatos priežiūra, o taip pat užtikrinti visuomenės sveikatos apsaugą esant skirtingoms sąlygoms ir atsižvelgti į didėjančią spaudimą ir sunkumus.

3.1.1 Nagrinėjant sukauptą patirtį ir ja keičiantis, pagrindinis dėmesys turėtų būti skirtas:

- sveikatos priežiūros sistemų ir institucijų (nuo pirminės sveikatos priežiūros iki ilgalaikės priežiūros, įskaitant priežiūrą namuose) struktūrai ir koordinavimui;
- procedūroms ir laukimo laikotarpiams patekti arba pereiti nuo vienos tarnybos prie kitos;

— vidinėms procedūroms ir našumui (sveikatos priežiūros paslaugų kokybės stebėseną ir vertinimą);

— teikiamų paslaugų mastui bei tipui ir, ypač, veiksmingam naujų technologijų taikymui;

— metodams, kurie taikomi siekiant, kad išteklių būtų naudojami veiksmingiau, bei veiksmingiausiais mechanizmais išlaidoms riboti;

— medicinos ir sveikatos priežiūros personalo dalyvavimui valdant išteklius;

— pacientų teisėms gerbti, galimybei jiems gauti susijusią informaciją, gydytojų konsultacijas ir galimybei susipažinti su savo ligos istorija;

— teikiamų paslaugų skaidrumui.

3.2 Atviro koordinavimo metodo taikymas reiškia, kad reikės nustatyti rodiklius, kuriais bus galima nustatyti esamus žinių trūkumus, tuo pačiu atsižvelgiant į esamas situacijas ir ilgalaikę socialinę dinamiką, darančią poveikį sveikatos priežiūros sistemai. Rodiklių grupė turi apimti visus struktūrinius aspektus (paslaugų tinklą, įrangą ir darbuotojus, mokymo ir patirties lygius ir kt.). Grupė taip pat turi apimti sveikatos priežiūrai būdingas savybes (paslaugų teikimo ir intervencijų atlikimo metodus, darbo gaires, medicinos nuostatus ir praktiką, pacientų teisių apsaugą ir kt.). Ir galiausiai, ji turi apimti aspektus, susijusius su konkrečios sveikatos priežiūros rezultatais, pagal tipą ir socialines galimybes.

3.2.1 Turi būti ypatingai stengiamasi užtikrinti, kad rodikliai leistų stebėti ir vertinti konkrečiai su vyresnio amžiaus žmonėmis ir su tuo, kokią priežiūrą jie gauna, susijusias tendencijas, o to trūksta šiuo metu nustatytiems arba jau naudojamiems rodikliams. Rodikliai turi būti rengiami kartu aiškinant bendrus tikslus. Šiuo metu būtų naudinga surinkti jau esamą informaciją iš daugelio šaltinių, apimant PSO, EBPO ir EBSR (Europos bendrieji sveikatos rodikliai). Taip pat turi būti atsižvelgta ir į duomenis, pateiktus 2004 m. pabaigoje pagal naują EU SILC.

3.3 Komunikate siūlomi „kiti veiksmai“, skirti ypatingai svarbiems problemos aspektams ir išplečiantiems diskusiją iki susijusių intereso sričių. Tačiau pasiūlymai yra bendro pobūdžio ir todėl kyla pavojus, kad atviras koordinavimo metodas nepasistūmės gerokai į priekį.

3.3.1. EESR tikisi, kad bus tiksliau nustatyti „bendrieji tikslai“, jeigu jie nebus pernelyg nurodomojo pobūdžio ir neturės neigiamo poveikio nacionalinių sistemų struktūrai. Be to, siūlomi preliminarūs pranešimai turėtų būti naudingi ir nepareikalaus daug papildomų administracinių sąnaudų bei netaps našta, nes naujų valstybių narių išteklių yra riboti.

3.4 Nepaisant to, EESRK tikisi, kad Komisija imsis skubių veiksmų:

- pateikti tikslų tokių sąvokų kaip socialinė apsauga, sveikatos priežiūra, socialinė — sveikatos priežiūra, priežiūra namuose ir kitų sąvokų, kurios pateiktos komunikate ir įvairiose valstybėse narėse dažnai būna skirtingai naudojamos — dėl istorinių priežasčių ir dėl skirtingų socialinės apsaugos sistemų darbo ypatumų, apibrėžimą.
- pateikti aiškų „preliminarių pranešimų“ rengimo vadovą, kad būtų užtikrinta, jog pranešimai būtų skirti toms pačioms temoms ir informaciją būtų galima lyginti.
- paskirti ekspertų grupę (prisidedant nacionalinėms institucijoms ir specializuotoms įstaigoms, dirbančioms šioje srityje), kad parengtų konkrečius ilgalaikės priežiūros rodiklius siekiant užtikrinti veiksmingą makrosocialinių ir makroekonominių rodiklių vertinimą. Tokie ekspertai turėtų būti kvalifikuoti, kad įvertintų visus globalios perspektyvos aspektus, o svarbiausia įvertintų rodiklių vertę kaip prognozavimo priemones;

- parengti europinį socialinio — sveikatos poveikio įvertinimo modelį, pagrįstą rodikliais, skirtais investicijoms/finansavimui (sąnaudų), struktūrizuotam atsakui (produkcijai) ir veiksniams, kurių buvo imtasi, veiksmingumui (rezultatas). Tai leistų taikyti patikimus rodiklius, kad būtų įvertinti skirtingose šalyse pasiekti socialiniai standartai ⁽¹⁾;
- nagrinėti lytims būdingus klausimus, pavyzdžiui, atsižvelgiant į tai, kad moterys už vyrus gyvena vidutiniškai penkeriais metais ilgiau ir pasižymi biologinėmis ir fiziologinėmis savybėmis, dėl kurių jų sveikatos priežiūros poreikiai gana smarkiai skiriasi.
- palengvinti bendrą sveikatos priežiūros gairių rengimą, kuriose neapsiribotų vien farmakologiniu gydymu, o apimtų ir socialinius bei organizacinius veiksnius. Tokios gairės galėtų būti pradiniu tašku asmenims, veiklą vykdančioms įvairiose sveikatos priežiūros sistemose.

3.5 Ypač svarbu ir neatidėliotina skatinti veiklą, kad būtų tobulinami veiklą vykdančių asmenų ir specialistų įgūdžiai rengiant tinkamas profesinio mokymo programas, apimančias bendrą profesinį pagrindą tarp sveikatos priežiūros ir su sveikata susijusio socialinio darbo. Ši nuostata apima ne tik techninius aspektus ir reikalauja tokių naujų įgūdžių kaip informacijos valdymas, ypač naudojant kompiuterinius tinklus ir didelio masto finansų administravimą. Tokias naujas profesinio mokymo programas turėtų remti ir skatinti Bendrija, kad pasinaudotų patirtimi, kuria buvo pasikeista taikant atvirą bendradarbiavimo metodą.

2004 m. spalio 28 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkė

Anne-Marie SIGMUND

⁽¹⁾ plg. EESRK 2003 m. gruodžio 12 d. nuomonę SOC/148, 4.5.2 punktas – pranešėjas p. **Jahier**.